

ค่าส่วนกลาง

หนังสือประกอบการเรียนวิชาสังคมศึกษา
สำหรับประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย
รายวิชา ส 041



กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ



เพลงชาติ

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย

เพลงสรรเสริญพระบารมี

ข้าพระพุทธเจ้า
เฝ้ามโนและศิริภาน
นบพระภูมิบาลบุญญะดิเรก
เอกบรมจักริน พระสยามินทร์
พระยศยิ่งยง
เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ๓ รักษา
ปวงประชาเป็นสุขสันต์
ขอบันดาล ๓ ประสงค์ใด
จงสฤษฏ์ดังหวังวรหฤทัย
ดุจถวายชัย ชโย





หนังสือประกอบการเรียนวิชาสังคมศึกษา

ศาสนาสาทุก

รายวิชา ส ๐๔๑

ประโยชน์สุขแก่สังคมคนปลาย

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๒๐

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๑๔.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

จัดพิมพ์โดยองค์การค้ำของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

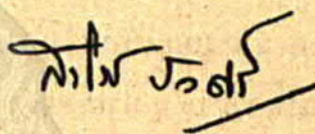
๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วย กรมวิชาการ ได้จัดทำ หนังสือ ประกอบการเรียน หมวด สังคมศึกษา วิชา
ศาสนาสาธิต สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณา
แล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

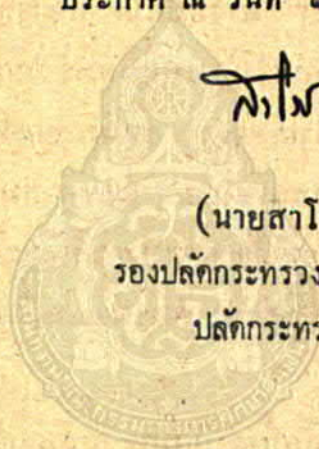
ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕



Signature of Narong Bawit

(นายสาโรช บัวศรี)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ



คำนำ

หนังสือประกอบการเรียนหมวดสังคมศึกษา วิชาศาสนาสาทุก สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ กรมวิชาการกับกรมสามัญศึกษาได้ร่วมกันจัดทำขึ้น โดยขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้ นางมัทนี รัตนิน เขียนเรื่องศาสนาคริสต์ และศาสนายูดาห์ ร้อยตำรวจโทแสง มณีบุตร เขียนเรื่อง ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นายอดิศักดิ์ ทองบุญ เขียนเรื่องศาสนาพุทธและศาสนาเชน นายจำนงค์ ทองประเสริฐ เขียนเรื่องศาสนาอิสลาม ศาสนาซิกข์และลัทธิขงจื้อ นายเสฐียร พันธรัญเขียนเรื่องศาสนาซินโตและลัทธิเต๋า นางสมทรง ปุญญฤทธิ์เขียนเรื่องความสอดคล้องของศาสนาสาทุก และมอบหมายให้คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์ นายเทวัญ หมดมณีเลิศ ตรวจเรื่องศาสนาอิสลาม นายเจริญ อินทรเกษตร ตรวจเรื่องศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ ศาสนาเชน ศาสนาซิกข์ และศาสนาซินโต อธิการเจ้าคณะแขวงพระที่ป ว. โกมลมาศ ตรวจเรื่องศาสนาคริสต์และศาสนายูดาห์ นายแพทย์คันม่อเชียง ตรวจเรื่องลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าและร่วมกันตรวจเรื่องความสอดคล้องของศาสนาสาทุก

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือจะเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนวิชาศาสนาสาทุกได้เป็นอย่างดี

กรมวิชาการ

กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

สารบาญ

	หน้า
ศาสนาพราหมณ์—ฮินดู	๑
ศาสนาเชน	๑๓
ศาสนาพุทธ	๒๕
ศาสนาเต๋า	๔๓
ศาสนาขงจื้อ	๕๓
ศาสนาชินโต	๖๖
ศาสนาบูดาบ	๗๗
ศาสนาคริสต์	๘๔
ศาสนาอิสลาม	๑๑๕
ศาสนาซิกข์	๑๒๗
ความสอดคล้องของศาสนาสาทุก	๑๓๕

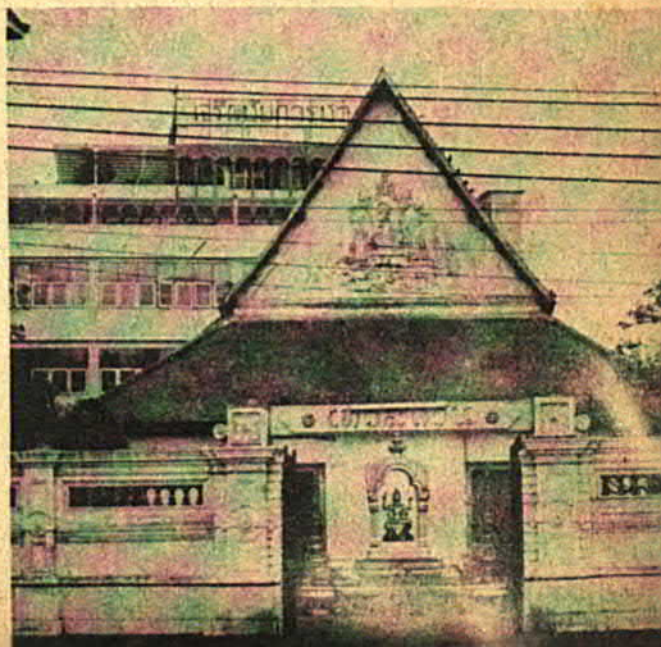


ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

อินเดียเป็นแหล่งเกิดภูมิธรรม วัฒนธรรม ศาสนา มากที่สุดในโลก กล่าวเฉพาะศาสนา
อินเดียเป็นดินแดนเกิดศาสนาใหญ่ ๆ ๓ ศาสนา คือ ศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนา และศาสนา
เชน ศาสนาพราหมณ์เกิดก่อนพุทธศาสนา ประมาณ ๑๐๐๐ ปีขึ้นไป ส่วนพุทธศาสนาและ
ศาสนาเชนเกิดในสมัยเดียวกันและเป็นคู่แข่งกันกันในสมัยอดีต ต่อมาหลังจากเกิดพุทธศาสนา
ประมาณ ๑๔๐๐ ปี พุทธศาสนาในอินเดียเสื่อม แต่ไปเจริญในต่างประเทศ คือ ประเทศลังกา
พม่า ไทย เขมร ทิเบต จีน ญี่ปุ่น ส่วนศาสนาพราหมณ์และศาสนาเชนคงตั้งมั่นอยู่ในอินเดีย
ตลอดมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์

กล่าวโดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ ในครั้งแรกไม่มีชื่ออย่างนี้ ต่อมาเมื่อเกิดสิทธิถือผัวกัน
ขึ้น คือ ลัทธิวรรณะ ชนชาติอินเดียแบ่งชั้นวรรณะกันขึ้นเป็น ๔ พวก ได้แก่พราหมณ์ กษัตริย์
แพศย์ ศูทร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลัทธิสมัชชา หรือ ลัทธิสังคม ลัทธินี้กล่าวถึงประวัติว่า
สังคมมีอยู่อย่างไรและจะดำเนินไปอย่างไร ลัทธินี้เปรียบเหมือนคนคนหนึ่ง ซึ่งมีส่วนสำคัญ
อยู่ ๔ ส่วน คือ หัว อก ขา เท้า หัวเป็นบ่อเกิดความคิดสติปัญญา ได้แก่พราหมณ์ คือเป็นครู
อาจารย์ เจ้าความคิด เป็นปราชญ์ อกเป็นบ่อเกิดกำลัง หมายถึงกำลังแห่งสังคม ได้แก่กษัตริย์
ซึ่งมีหน้าที่ปกครองป้องกันประเทศ ขาเป็นส่วนที่เลี้ยงกายให้ทรงอยู่ หมายถึงพวกประกอบพา
ณียกรรม กสิกรรม ได้แก่ แพศย์ ทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจที่ทรงสังคมไว้นั้นตกอยู่ในมือพวกนี้
เท้าเป็นเครื่องพยุงร่างกายให้เคลื่อนไหวไปได้ หมายถึงผู้ทำสังคมให้เคลื่อนไหวที่ก้าวหน้าไปคือ
การงานโดยทั่วไป ได้แก่ ศูทร แต่ตกมาตอน
หลังลัทธินี้ถือว่า สังคมจะต้องประกอบด้วย
คุณสมบัติ ๔ อย่าง คือ ปัญญา อำนาจ เงิน
และงาน สังคมจึงจะมีชีวิตสมบูรณ์อยู่ได้
เหมือนคนต้องมี หัว อก ขา เท้า ครบถ้วนจึงจะ
มีชีวิตสมบูรณ์ได้ ดังกล่าวแล้วว่าพราหมณ์
มีหน้าที่เป็นครู อาจารย์ ความรู้ที่ได้รับจาก



พราหมณ์ จึงเรียกว่า ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพราหมณ์นี้ไม่มีองค์ศาสนาเหมือนพุทธศาสนาและศาสนาเซน แต่ถือเทพเจ้าเป็นที่สักการะ ต่อมาได้นับถือเทพเจ้า ๓ องค์ เป็นที่เคารพสักการะ คือ พระอิศวร พระนารายณ์และพระพรหม เทพเจ้าทั้ง ๓ องค์นี้ มีผู้นับถือยิ่งหย่อนกว่ากันตามความนิยมในลัทธิภิกษุนี้ ๆ พวกภิกษุไศวะ นับถือพระอิศวรเป็นใหญ่กว่าเทพองค์อื่น แต่ก็นับถือเทพองค์อื่นด้วย หากแต่เป็นรองลงมา พวกภิกษุไวษณพ ก็นับถือพระนารายณ์เป็นใหญ่กว่าเทพองค์อื่น ทั้ง ๆ ที่เทพองค์อื่นก็นับถือด้วย พวกภิกษุพรหม ก็นับถือพระพรหมเป็นใหญ่กว่าเทพองค์อื่น ๆ บางภิกษุก็ตีความหมายว่า พรหม คืออะไร แล้วนับถือไปตามความหมายนั้น ๆ

ในอินเดีย ชั้นแรกมีคนพื้นเมืองอยู่ประจำ ต่อมาเมื่อพวกอพยพมาจากที่อื่น มีความสามารถมากกว่า เรียกพวกของตัวเองว่า อารยัน หรือ อริยกะ เรียกพวกพื้นเมืองว่าทาสย์ พวกอริยกะปกครองพวกพื้นเมือง ห้ามพวกของตนสมสู่กับชาวพื้นเมือง เกิดหลักฐานอาชีพสำคัญ ๓ อย่าง คือ ครัว นักรบ และพ่อค้า ส่วนชาวพื้นเมืองนั้นเป็นคนคอยรับใช้ของพวกใหม่นี้ เรียกว่า ทาสย์ จึงเกิดมีลัทธิสังคัมคังได้กล่าวมาแล้ว

แต่เดิม พวกอริยกะได้แตกออกเป็น ๒ สาขาใหญ่ ๆ สาขาหนึ่งแยกไปทางตะวันตก กลายเป็นชาติต่าง ๆ ในทวีปยุโรป อีกสาขาหนึ่งอพยพมาทางใต้แล้วตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอิหร่าน พวกไคนี้อีกพวกหนึ่งเลยลงมาสู่ประเทศอินเดีย ปกครองพวกชาวพื้นเมืองดังกล่าวแล้วพวกอิหร่านและพวกอินเดียก็นับถือเทพเจ้าเหมือนกัน แม้พวกยุโรปก็ถือเทพเจ้าเช่นเดียวกัน เช่น อินเดีย นับถือพระอินทร์ (Thunder) เทียบได้กับ Zeus ของกรีก หรือ Jupiter ของโรม อินเดีย นับถือพระอัคนี (Fire) พระวรุณ (Sky) เทียบกับเออรานอส (Ouranos) ของกรีกอินเดียนับถือพระมิถุระ (Sun) เทียบกับมิตรัก (Mitark) ของอิหร่าน

ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาธรรมชาติ ส่วนมากนิยมไปตามธรรมชาติ กำเนิดของศาสนานี้เกิดจากผลของการปฏิบัติกับผลของการวิวัฒน์ร่วมกัน แม้จะเป็นไปตามธรรมชาติ จิตย่อมค้นรนไปตามระยะเวลาหรือสถานการณ์เป็นลำดับ ชั้นแรกค้นรนจะเอาชนะอำนาจธรรมชาติ เมื่อถูกอำนาจธรรมชาติบังคับ จิตก็เบ่งแรงยิ่งขึ้นเพื่อเอาชนะธรรมชาติ เมื่อความไม่รู้ครอบงำจิตก็เบ่งแรงออกไปเพื่อขจัดความไม่รู้ แม้จะลำบากก็ยังพยายามหาอุบายอยู่ ผลทางปฏิบัติที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ บางทีเห็นสิ่งเหล่านี้สำแดงรูปออกมาเป็น ภูต ผี ปีศาจ เทวดา ต่าง ๆ นานา การค้นรนเพื่อเอาชนะธรรมชาตินี้แหละเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชั้นที่ ๒ เกิดความค้นรนนอยากจะพ้นทุกข์โศก และความเดือดร้อนต่าง ๆ ชั้นที่ ๓ เกิดความค้นรนเพื่อ

ให้ชีวิตมีความสุข ให้มีความรักและความสงบสุข ชั้นที่ ๔ ถิ่นรณยการู้มูลเหตุของโลกและ
ของตนเองว่าเกิดจากอะไร เกิดมาได้อย่างไร ดังนั้นศาสนาพราหมณ์จึงเป็นศาสนาที่ต่อสู้ธรรม-
ชาติ หรือประกาศสงครามกับอำนาจครอบงำของธรรมชาติ

คนเราเมื่ออยู่ในเวลากลางคืน มีตมองอะไรเห็นไม่ทั่ว ไม่เห็นถนัด ก็เกิดความกลัว แต่
พออุษา คือแสงเงินแสงทองเริ่มขึ้นมา รู้ว่าจะสว่าง ดวงอาทิตย์จะปรากฏตามมา ก็เกิดความดีใจ
หายจากความหวาดกลัว จึงยึดเอาอุษาเป็นที่พึ่ง นี่ก็จุดแรกที่ศาสนาพราหมณ์นับถืออุษา เมื่อ
เห็นว่า อากาศเปิดทางให้ดวงอาทิตย์เดินทางได้ หรือตลอดจนคนเราเดินทางไปได้ก็เพราะ
อากาศเปิดทาง จึงนับถือพระวรุณ คือเทวดาประจำอากาศ ซึ่งประทานให้ฝนตกอีกด้วย นี่เป็น
ต้นเหตุที่ศาสนาพราหมณ์สอนให้นับถือธรรมชาติและอำนาจของธรรมชาติให้นามว่าเทพ หรือ
เทวดา ต่อมาเมื่อเห็นว่าธรรมชาติใดเกี่ยวข้องกับตัวคนในการให้คุณให้โทษอย่างไร ก็ถือธรรม-
ชาตินั้นเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ และหาวิธีใช้ธรรมชาติหนึ่งกำจัดธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งที่ต้องการให้
เป็นคุณหรือเป็นโทษ จึงเกิดมีเทวดามากขึ้น คือ เทวดาประจำสวรรค์ได้แก่พระอุษา พระวรุณ
พระอาทิตย์เป็นต้น เทวดาประจำอากาศได้แก่ พระอินทร์ พระมรุท (ลม) เป็นต้น เทวดา
ประจำแผ่นดินได้แก่ อคนิ (ไฟ) โสม (เจ้าแห่งเครื่องดื่มคือเหล้า) เป็นต้น

คัมภีร์และหลักคำสอน

ครั้นต่อมาเมื่อมีความรู้มากขึ้น จึงจัดเทวดาและอำนาจหน้าที่ของเทวดาเหล่านั้นเป็นหมวด
หมู่ พร้อมทั้งวิบุชาและคำกล่าวบูชา รวบรวมเป็นตำราหลักฐานขึ้น เรียกว่าพระเวท ตำรา
หรือคัมภีร์พระเวทนั้น แบ่งออกเป็น ๔ คัมภีร์ คือ ๑. ฤคเวท กล่าวถึงเทพและชื่อของเทพ
ทั้งหลาย ๒. ยชุรเวท กล่าวถึงการบูชาและวิบุชาเทพต่าง ๆ ๓. สามเวท กล่าวถึงคำสวดบูชา
และสรรเสริญเทพทั้งหลาย ๔. อถรรพเวท กล่าวถึงมนต์หรือเคล็ดลับที่จะทำให้ถึงความเจริญ
ความเสื่อม ทำให้เขารัก ทำให้เขาฉิบหายหรือตาย ครั้นแรกมีเพียง ๓ พระเวท เรียกว่า ไตรเวท
หรือ ไตรเพท ต่อมาเพิ่มเป็น ๔ พระเวท

และยังมีคัมภีร์อื่น ๆ อีก สรุปแล้วแบ่งเป็น ๔ หมวด

๑. หมวดสังหิตา ได้แก่พระเวททั้ง ๔ ที่กล่าวมาแล้ว เป็นที่รวบรวมมนต์ต่าง ๆ สำหรับ
ใช้บริกรรมภาวนา และสวดอ้อนวอนสวดศุติเทพเจ้าเนื่องในพิธี บวงสรวงทำพิธีกรรมบทสังหิตา
หรือมนต์เหล่านี้ แต่งเป็นโคลงคำฉันท

๒. หมวดพราหมณะ มีมากคัมภีร์ แต่งเป็นความเรียง ใช้เป็นตำรากุ่มือของพราหมณ์
ผู้เป็นอาจารย์ พิธีเนื่องในการบวงสรวงพิธีกรรมเทพเจ้าเท่ากับเป็นตัวบทข้อบังคับของพิธี

นอกจากนี้ ยังอธิบายถึงพิธีที่ทำ ว่ามีต้นเหตุเป็นมาอย่างไร แสดงประวัติตำนานของการทำพิธี

๓. หมวดอาร์ณยะ เป็นตำราคู่มือว่าด้วยลัทธิพิธีที่พราหมณ์จะต้องปฏิบัติเพื่อกำเนิน
ในการอยู่ป่า คือ สละสมบัติส่วนตัวทั้งหมดแล้วถือการอยู่ป่าเป็นข้อปฏิบัติ เรียกว่าวนปรสธ

๔. หมวดอุปนิษัต มีคัมภีร์มากมายยิ่งกว่าหมวดอื่น ๆ เป็นตำราข้อแนะนำเกี่ยวกับลัทธิ
อันเร้นลับ มีความหมายเร้นลับ ต้องเรียนจากอาจารย์จึงจะเข้าใจดี อุปนิษัต แปลว่าเข้าไปนั่ง
ใกล้ นั่นก็ต้องใกล้อาจารย์ ได้รับคำแนะนำ คำอธิบายจากอาจารย์ คัมภีร์หมวดนี้เป็นคู่มือ
ของอนาคาริก คือ พวกที่ไม่อยู่ในบ้านในเรือน ได้แก่ สannyasi ปรีพาชก และ ภิกษุ

คัมภีร์ ๓ หมวดนี้ คือ หมวดพราหมณะ หมวดอาร์ณยะ และหมวดอุปนิษัต จัดแบ่ง
เฉพาะสำหรับพระเวททั้ง ๔ ทุก ๆ พระเวท มีพราหมณะ อาร์ณยะ และ อุปนิษัตของพระเวท
นั้นโดยเฉพาะ ส่วนพราหมณ์ก็แบ่งออกเป็นนิกายหน้าที่ หรือจรณะ ถือเป็นสาขาของพระเวท
นั้น ๆ แล้วแต่คัมภีร์ไหน

พระเวททั้ง ๔ เป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า ศรุติ คือ พระฤषี ได้สดับมาเองด้วยสยัมภู
ปัญญา (ปัญญาตรัสรู้เอง) ไม่ปรากฏเบื้องต้นเบื้องปลาย เรียกว่า อนาதி ไม่เปลี่ยนแปลง
ไม่เกิด ไม่ตาย แม้โลกจะสลาย พระเวทคงอยู่เป็นนิรันดร์ เพราะเป็นความจริงที่เที่ยงแท้ (นัก-
ปราชญ์รุ่นหลังว่าพระฤषีแต่งขึ้นเองในระย ๓๕๐๐ ปีมาแล้ว) ห้ามคนนอกศาสนาเรียน พวก
พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ เรียนได้ ศูทรเรียนไม่ได้ ผู้หญิงในตระกูลพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์
ฟังได้ แต่เรียนไม่ได้

สมัยพระเวทไม่มีหนังสือ จึงพิถีพิถันในการออกเสียง คัมภีร์เหล่านี้ย่อมมากต้องเรียน
ฟังคำอธิบายจึงจะเข้าใจ มีเครื่องช่วยในการศึกษาพระเวท ได้แก่ คัมภีร์เวททางศาสตร์ หรือ
ความรู้อันเกี่ยวกับองค์ของพระเวท มี ๖ อย่างด้วยกัน คือ

๑. คัมภีร์ศึกษา คือ ตำราศัพทศาสตร์ ให้ออกเสียงหนักเสียงเบา เสียงยาวเสียงสั้น
เสียงสูงเสียงต่ำ ออกเสียงให้สละสลวย เรียกว่า อูจจารณวิลาศ (ความไพเราะในสำเนียงของ
ภาษา) ความรู้เรื่องออกเสียงถือเป็นการสำคัญนัก เพราะบทมนต์ต่าง ๆ ต้องจำให้ขึ้นใจ ถ้าออก
เสียงผิดก็ใช้ไม่ได้

๒. ฉันท วิธิต่างโคลงคำฉันท เพราะบทสังหิตา หรือ บทมนต์ต่าง ๆ แต่งโดยรวบรวม
คำราชของเดิม (คำราชของท่านยาสกะ) มาปรับปรุงขึ้นใหม่ให้เป็นหมวดหมู่ เกี่ยวกับการแปล
และเข้าใจมนต์ ตำราไวยากรณ์ฉบับนี้ มีชื่อว่า ปาณินิ ตามชื่อผู้แต่ง

๔. นิรุกติ เรียนเรื่องที่มาของคำยาก ๆ ซึ่งมีอยู่ในพระเวท เท่ากับเป็นคู่มืออธิบายคำยาก ที่มีอยู่ในมนต์

๕. โสยติษ คำว่าเกี่ยวกับทาวนพเคราะห์ หรือ คำว่าโหราศาสตร์ รู้ทางเดินของทาวนพเคราะห์ และกำลังของทาวนพเคราะห์ ตลอดจนรู้คติ วัน คิน ชัน แรม รู้วัน เดือน ปี รัชนีมิท โชคกลาง คิ้วย

๖. กัลปะ เรียนรู้ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบพิธีกรรม

คัมภีร์ทั้ง ๖ นี้ แบ่งเป็นสูตร คือเป็นหัวข้อ ถ้าไม่ได้ฟังคำอธิบายก็ไม่เข้าใจ องค์ที่ ๑ องค์ที่ ๔ เกี่ยวกับภาษา องค์ที่ ๕ เกี่ยวกับวิชาโหราศาสตร์ องค์ที่ ๖ สำคัญมาก เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในลัทธิพิธี จึงต้องมีคู่มือเป็นสูตรแบ่งออกเป็น ๓ หมวด คือ

๑. เศราศสูตร ว่าด้วยเรื่องพิธีบวงสรวงบูชา เท่ากับย่อใจความในคัมภีร์พราหมณ์มาไว้ คัมภีร์นี้เกี่ยวกับพิธีพราหมณ์ในเมืองไทยด้วย

๒. กฤตยสูตร ว่าด้วยพิธีเกี่ยวกับครอบครัวในบ้านเรือน

๓. ธรรมสูตร ว่าด้วยกฎหมายและข้อบังคับ เกี่ยวกับความประพฤติ ข้อวัตรปฏิบัติของประชาชนต่าง ๆ และระบวยัยของบุคคลที่เรียกว่า อาศรมธรรม ๔ อย่างคือ พรหมจารี วัยศึกษา เล่าเรียน กฤตสธ วัยครองเรือน วานปรสธ วัยออกไปอยู่ป่า สันยาตี วัยเสียสละทั้งหมด

คัมภีร์หมวดเวทงคนี้ รวมทั้งคัมภีร์อื่นซึ่งเกิดในยุคหลังเช่น คัมภีร์ธรรมศาสตร์ คัมภีร์นิติศาสตร์ คัมภีร์อิติहाส ว่าด้วยเรื่องราวตำนานเก่าแก่ แบ่งเป็นภพยกลอน มีรามายณะและมหาภารตะ เป็นต้น คัมภีร์ปุราณะ และ อุปปุราณะ ว่าด้วยประวัติเรื่องราวของเทพเจ้าซึ่งนับถือว่าเป็นเทพเจ้า เช่น ประวัติพระกฤษณะ เป็นต้น คัมภีร์อายุรเวท ว่าด้วยตำรายารักษาโรค คัมภีร์กานธรรमเวท ว่าด้วยการขับร้องพ้องร่ำสรรเสริญบูชาพระเจ้า คัมภีร์ธนูรเวท ว่าด้วยการยิงธนู การใช้อาวุธต่าง ๆ คัมภีร์สถาปัตยกรรม ว่าด้วยการปลูกเรือนหรือก่อสร้าง คัมภีร์เหล่านี้เรียกว่า สมฤติ คือเป็นข้อความที่ระลึกหรือจำได้ จึงเป็นของมนุษย์แต่งขึ้น ผิดกับพระเวทซึ่งเป็นศฤติ ถือกันว่าไม่มีใครแต่ง

ทั้งได้กล่าวมาแล้ว พระเวท คือ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และ อถรรพเวท นี้และคัมภีร์อื่น ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ หมวด คือ หมวดสังหิตา หมวดพราหมณะ หมวดอาร์ณยกะและหมวดอุปนิษัต

โดยเฉพาะหมวดอุปนิษัตได้กลืนกลายไปในทางปรัชญา ไม่ใช่แต่งขึ้นโดยคนคนเดียวถือเป็นศฤติด้วยสมัยภุญญา คือบัญญัติตรัสรู้เอง ทำกันหลายคนหลายสมัย จึงไม่ลงรูปอย่างเดียว

กัน ข้อความต่าง ๆ ในอุปนิษัทเป็นอุทานของฤๅษีเปล่งออกเป็นครั้งคราวเมื่อเข้าฌานเพ่งเห็น
บรมสัจย์ คือความจริงแท้สุดชั้นให้เห็นแสงสว่างอย่างฟ้าแลบ ไม่ใช่ด้วยปัญญาสามัญคิดค้นหา
เหตุผล แต่เป็นฌาน ความมุ่งหมายของฤๅษี ก็เพื่อให้ตรัสรู้ความจริง ในกัมภีร์นี้มีรหัสต้องรับ
คำอธิบาย ความจริงคือพระเจ้า พระเจ้าเป็นอนันตจีพ เป็นสยัมภูคือเป็นเอง เป็นอนาคคือ
ไม่มีเบื้องต้น เป็นอักษร คือไม่เสื่อมสลาย เป็นวยาปตะ คือแพร่อยู่ทุกแห่ง ขึ้นต่อไปเห็นว่า
โลกเป็นทุกข์เพราะกรรมของตน ทางหลุดพ้นเรียกว่า โมกษะ เข้าไปอยู่ร่วมพระเจ้าซึ่งเป็นความ
จริงด้วยการบำเพ็ญความบริสุทธิ์

อุปนิษัทยังไม่พอความต้องการของคน เพื่อแก้ข้อบกพร่องของข้อแนะนำในอุปนิษัทมี
แยกกันไปต่าง ๆ โดยถือรากฐานจากอุปนิษัท เช่น เชื่อว่าพระเจ้านี้ตัวตนจริง ให้มอบกาย
ถวายชีวิตต่อพระเจ้า ภักดีต่อพระเจ้าไม่ใช่ด้วยการเข้าสมาธิอย่างเดียว ลัทธินี้เรียกว่า ลัทธิภักดี
มีความเห็นกว้าง ๆ ในเรื่องชีวิต มุ่งต่อทางปฏิบัติ เลิกอธิบายทางปรมาตม์ ให้เพ่งเล็งข้อวินัย
การควบคุมจิตใจ กระทำแต่ความดีความชอบ พิจารณาถึงความเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ แห่งชีวิต
มนุษย์ ใช้ปัญญาเหตุผลเข้าปรับเข้ากับหลักต่าง ๆ เป็นแนวทางปฏิบัติ ปฏิเสธการเช่นสรวงพลี
กรรมบุญชดเชยทั้งปวง ให้ถือชีวิตของสัตว์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย

พราหมณ์อีกพวกหนึ่งถือลัทธิ ภากวัต กำหนดพระเจ้าเป็นตัว เป็นหริ หริจะปรากฏแก่
ผู้บูชาด้วยความภักดี พิธีเตียนการฆ่าสัตว์บูชาญ

หลักปรัชญา

ต่อมา เกิดลัทธิปรัชญาขึ้นอีก ๖ นิกาย คือ สางขะ โยคะ นยยะ ไวเศษิกะ ปูรวมีมางสา
อุตครมีมาสา หรือเวทานตะ ชาวอินเดียบ้างปัจจุบันนับถือเวทานตะมากที่สุด หลังจากที่ท่านตั้งกรา-
จารย์ได้รื้อฟื้นสถาปนาขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๘

๑. ลัทธิสางขะ ท่านมหาหมุนีกบิล เป็นผู้สถาปนาตั้งขึ้นขยายวงกว้างกว่าพระเวทเดิม
มีกล่าวถึงกรรมและผลของกรรม และสอนวิธีที่จะได้รับอำนาจฝ่ายสูงอีกด้วย ส่วนเรื่องชีวิต
ลัทธินี้กล่าวว่า ชีวิตประกอบด้วยส่วน ๒ ส่วน คือ บุรุษ กับ ประภฤติ บุรุษได้แก่อาตมัน หรือ
จิต ประภฤติได้แก่ กิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ รวมกันเข้าเป็นร่างกาย เป็นวัฏดุหยาบ เมื่อทั้ง ๒
ประกอบกันแล้วเกิดกำลังหมุนเวียนตามธรรมชาติ เมื่อแยกจิตออกจากประภฤติได้เด็ดขาด
ก็พ้นทุกข์เป็นโมกษะ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

๒. ลัทธิโยคะ ฤๅษีปตัญชลี เป็นผู้สถาปนาตัวขึ้น ถือหลักการทำให้บริสุทธิ์ ให้ความสำคัญ
หมายของคำว่า โยคะ คือ การกั้นกระแสดิจิตไว้ไม่ให้ไปสู่อารมณ์ภายนอก บริกรรมคำว่า โอม
นึกถึงพระอิศวร จิตเป็นสมาธิแน่นแน ผู้ดำเนินทางนี้เรียกว่า โยคี

๓. ลัทธินิยายะ ฤๅษีโคตมะ เป็นผู้สถาปนาตั้งขึ้น ลัทธินี้มุ่งค้นคว้าหาหลักความจริงโดยยึดเอาโมกษธรรมความหลุดพ้นเป็นจุดประสงค์ อาศัยอนุমানตามหลักเหตุผล มีหลักว่า ความทุกข์ความเกิด ความเป็นไป โทษและความเข้าใจผิดเหล่านั้นทำให้มีทุกข์อยู่ร่ำไป ถ้าปลดปล่อยได้โดยลำดับก็จะถึงความหยุด คือ ไม่เป็นอีกต่อไป นั่นคือ โมกษธรรม

๔. ลัทธิไวเศษิกะ ฤๅษีกณาท เป็นผู้สถาปนาตั้งขึ้น ลัทธินี้แยกออกจากลัทธินิยายะอีกต่อหนึ่ง ท่านแสดงหลักว่า สากลโลกเกิดขึ้นเพราะอำนาจบุญบาปที่มองไม่เห็น เรียกว่า อตฤๅษะ แปลว่า มองไม่เห็น บุญบาปสืบเนื่องมาในภพก่อน ทำให้เกิดขึ้น ได้รับสุข หรือทุกข์ตามบุญหรือบาปที่ทำไว้ แต่รับว่า ผู้เป็นใหญ่เรียกว่า ปรมัตถ์ คือ จิต จิตเป็นอนันต์ แปลว่า ไม่มีที่สุดเป็นอนาถ ไม่มีเบื้องต้น รับรองสรรพสัตว์อยู่ทั่วไป เมื่อปฏิบัติเข้าถึงจิตหรือปรมัตถ์โดยมีใจบริสุทธิ์จนเกิดญาณตรัสรู้ปรมัตถ์แล้วก็ถึงโมกษะ คือ พ้นทุกข์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป

๕. ลัทธิปุรวามีมังสา ฤๅษีไซมินีเป็นผู้สถาปนาตั้งขึ้น ถือหลักคล้ายลัทธิโยคะ ผิดแต่นำให้ทำพิธีต่าง ๆ มากกว่าจะสอนให้ใช้ความพินิจนึก ลัทธินี้แสดงถึงบรมศักดิ์อันนอกเหนือไปกว่าโลกหรือธรรมชาติ มีความเห็นว่า ศาสนาแรกเกิดจากอุษาและราตรีกาล ซึ่งมีวิธีดำเนินไปทางยัญพิธี ถือเอายัญพิธีเป็นปฏิจฐานในการบรรยายถึงจุดประสงค์

๖. ลัทธิอุตทรมีมังสา หรือ เวทานตะ ฤๅษีวยาส หรือ พัทธรายณะ เรียกได้ ๒ ชื่อ หรือเรียกว่า พัทธรายณวยาส เป็นผู้สถาปนาตั้งขึ้น ลัทธินี้มีการค้นคว้าหาเหตุผลแห่งโลก พร้อมทั้งการตรัสรู้สภาพของอาตมัน อาตมันมีลักษณะ ๓ อย่าง คือ จริง รู้ และ เป็นสุข อาตมันคือพรหม พรหมในลัทธินี้ไม่มีตัวตน เป็นสภาวะ แต่มีลักษณะ ๓ อย่างดังกล่าว ลัทธินี้มีหลักว่าทุกอย่างออกจากพรหม และทุกอย่างเป็นพรหมทั้งนั้น ดังนั้นจึงควรบูชาพรหมด้วยใจสงบ ลัทธิทั้ง ๖ นี้มาเจริญเต็มที่เมื่อภายหลังพุทธกาล

พิธีกรรม

คติที่ถือและปฏิบัติกันนั้น แยกออกเป็น ๒ ทาง คือ

๑. ยัชญกรรม ทำพิธีกรรมบูชา กล่าวมนต์สวดเทเวศน์ตามทีปารทณาจะบูชาองค์ใด และมีมนต์สำหรับบูชาเทพเจ้าองค์นั้นกำกับ พิธีกำหนดต่าง ๆ กัน เช่น พิธีเฉพาะตัว เฉพาะส่วนรวม ผู้ทำพิธีคือ พราหมณ์ จำนวนมากน้อยตามชนิดของพิธี

๒. มีความรู้สึกนึกเห็นในทางปรัชญาอันเนื่องด้วยลักษณะของทวยเทพในที่สุดเห็นว่า

ทวยเทพเหล่านั้นเป็นแต่อาการปรากฏแห่งดวงวิญญาณ หรือ อคติเทพ ซึ่งมีสภาพสูงกว่าเป็นที่
ประจักษ์ให้เห็นทวยเทพต่าง ๆ ความจริงก็มีเทพแท้เพียงองค์เดียวเท่านั้น

พราหมณ์มีหน้าที่สั่งสอนศิลปวิทยา ทำพิธีกรรมต่าง ๆ และเป็นผู้รับทักษิณา คือเมื่อมีผู้ให้
สิ่งของแก่คนตาย ซึ่งเรียกว่าบรรพบุรุษ พราหมณ์เป็นผู้รับสิ่งของนั้นและต้องทำตามพิธี ถือว่า
บรรพบุรุษได้สิ่งของนั้นแล้ว ผู้มิใช่พราหมณ์สอนใครไม่ได้ รับทักษิณาไม่ได้ เด็กพราหมณ์
เด็กกษัตริย์ เด็กแพศย์ หมายถึงเด็กอยู่ในวรรณะนั้น ต้องส่งไปที่โรงเรียนพราหมณ์ก่อนรับการ
ศึกษา พราหมณ์ นักบวช จะเสกมนต์ลงที่ตัวเด็กนักเรียน แล้วเอาค้ายสายสิญจน์คล้องคอ
เจวียงป่าให้ เสร็จพิธีแล้ว จึงเริ่มการศึกษาได้ ค้ายสายสิญจน์ พราหมณ์ไทยเรียกว่าสายธูว่า
พราหมณ์ฮินดูเรียก ยัชโญปวีต ศาสนาพราหมณ์ของชาวอินเดียปัจจุบันนี้ เปลี่ยนชื่อมาเรียกว่า
ศาสนาฮินดู เป็นธรรมคาวอยู่ว่า เมื่อศาสนาขยายกว้างขวางออกก็ยิ่งวิปริตแปรปรวนไป เกิดมี
ลัทธิประเพณีขึ้นแปลก ๆ แต่หลักคือ พระเวท และส่วนบุคคลคือ วรรณะ ยังคงอยู่ตามเดิม
ยังมีการสงวนวรรณะไม่ยอมสมาคมวรรณะต่ำ สามิไม่ยอมรับประทานอาหารร่วมภรรยา แต่ร่วม
นอนไม่ห้าม เมื่อศาสนาพราหมณ์กลายมาเป็นศาสนาฮินดู ชนชาติอริยกะ หรืออารยัน ก็กลายมา
เป็นฮินดูเช่นกัน

ศาสนาฮินดู

ฮินดูคนนับถือพระเวท และเวททางศาสตร์พร้อมทั้งคัมภีร์อื่น ๆ เหมือนพราหมณ์หรือ
เหมือนเดิม ข้อปฏิบัติของฮินดูทุกวรรณะ ย่อมมีขนบธรรมเนียมทั้งส่วนเฉพาะและส่วนรวมต้อง
ประพฤติตามกฎประเพณีที่กำหนดไว้สำหรับวรรณะของตน ถือตามหลักคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์
เป็นส่วนมาก ข้อปฏิบัติที่จำเป็นต้องประพฤตินั้นแบ่งออกเป็น ๔ หมวด คือ

๑. กฎสำหรับวรรณะ ที่เกี่ยวกับการแต่งงาน อาหารการกิน การทำมาหากิน เกษตงาน
ที่อยู่ ชั้นเดิมถือกฎเหล่านี้เคร่งครัดมาก แต่บัดนี้ คนชั้นสูง หรือผู้ได้รับการศึกษาแผนปัจจุบัน
ไม่ค่อยพิถีพิถันนัก

ก. การแต่งงาน กฎว่าด้วยการแต่งงานเป็นหลักสำคัญในวรรณะ ใครจะเป็นสามีภรรยา
กันนอกวรรณะไม่ได้ แต่ชายเป็นพราหมณ์แต่งงานกับหญิงวรรณะอื่นได้ เรียกว่า อนุโลม ส่วน
หญิงเป็นพราหมณ์แต่งงานกับชายวรรณะอื่นไม่ได้ เรียกว่า ปฏิโลม

ข. อาหารการกิน มีข้อกำหนดสิ่งของว่า อะไรกินไม่ได้ และบุคคลวรรณะใดปรุงอาหาร
ให้คนวรรณะใดกิน ไม่ได้ เช่น พราหมณ์ ไม่กินเนื้อสัตว์ คนวรรณะอื่นปรุงอาหารให้กินไม่ได้
ต้องเป็นพราหมณ์ด้วยกันจึงจะปรุงให้กันกินได้

ก. การทำมาหากิน ต้องอยู่ในเขตจำกัดว่า พวกนั้นเกิดในตระกูลนั้น วรรณะนั้นต้องทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างนั้น

ข. เกษตนาที่อยู๋ ในกฎเดิม ห้ามมีถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่นอกเขตประเทศอินเดียและห้ามเดินเรือในทะเล เกียวนั้ไม่ถือกันแล้ว

๒. พิธีประจำบ้าน ผู้ใดประสงค์จะเป็นฮินดู ต้องทำพิธีประจำบ้านจะละเว้นไม่ได้ การทำพิธีต้องอาศัยพราหมณ์ นักบวช เป็นผู้ทำ ในมานวธรรมศาสตร์และคัมภีร์อื่น ๆ กำหนดพิธีสังสการ เป็นพิธีประจำบ้านไว้ ๑๒ ประการ ซึ่งคนในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ต้องทำ คือ

- ๑) กรรภาธาน พิธีตั้งกรรม์ ถัดจากวิวาห์
- ๒) ปุงสวณะ พิธีเมื่อเข้าใจว่าเด็กในกรรม์มีลมปราณ หรือมีชีวิต
- ๓) สัมมันโทนะนยะ พิธีแยกผู้หญิงเมื่อมีกรรม์ในระยะเมื่อตั้งกรรม์แล้ว ๔ เดือน ๖ เดือน ๘ เดือน
- ๔) ซาตกรรม พิธีกลอดบุตร เอาเนยใส่ซ้นทองให้ทารกชิม
- ๕) นามกรรมะ พิธีตั้งชื่อเด็กหลังจากกลอดแล้วในวันที่ ๑๐-๑๑-๑๒-๑๔- หรือวันที่ ๑๐๑
- ๖) นิษกรรมณะ พิธีนำเด็กออกไปดูดวงอาทิตย์อุทัยเมื่อเด็กอายุได้ ๔ เดือน หรือดูดวงจันทร์ในเวลาขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓
- ๗) อันนปราคณะ พิธีบ่อนข้าวในเดือนที่ ๗-๘ หรือเมื่อเด็กนั้นพ้นงอก
- ๘) จุทากรรมะ พิธีโกนผมเหลือไว้แต่หางเปีย เรียกว่า สีชะ ให้ทำในปีที่ ๓
- ๙) เกศานตะ พิธีตัดผม ถ้าเป็นวรรณะพราหมณ์ตัดเมื่ออายุ ๑๖ ปี ถ้าเป็นวรรณะกษัตริย์ตัดเมื่ออายุ ๒๒ ปี และถ้าวรรณะแพศย์ตัดเมื่ออายุ ๒๔ ปี
- ๑๐) อุปนยณะ พิธีเริ่มการศึกษา เป็นทวิชาติ คือ เกิด ๒ หน เกิดมาในโลกหนหนึ่ง เกิดมาในวรรณะพราหมณ์อีกหนหนึ่ง โดยคล้องสายยัชโญปวีตแล้วสอนให้วามนตักยัตริ พิธีนี้ทำเมื่ออายุ ๕ ขวบ ๘ ขวบ หรือ ๑๖ ขวบ
- ๑๑) สามาวรรตณะ พิธีกลับเข้าบ้านเมื่อเสร็จการศึกษาจากสำนักครู
- ๑๒) วิวาหะ แต่งงาน

พิธีเหล่านี้ถ้าเด็กเป็นหญิง เว้นข้อ ๑๐ นอกนั้นทำได้ บัจจุบันนี้ทำกันแต่ข้อ ๕ ข้อ ๗ ข้อ ๑๐ และข้อ ๑๒ นอกนั้นไม่ได้ทำ

๓. พิธีศราทธ ได้แก่พิธีของผู้มีศรัทธา คือ มีใจเชื่อมั่น

พิธีนี้ทำบุญชนิดหนึ่ง คือ บุตรหรือหลานทำบุญอุทิศให้บิดามารดา หรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ในเดือน ๑๐ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ ถึงวันแรม ๑๕ ค่ำ เป็นเวลาของศราทธ การทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับนี้ เรียกว่า ทำปิตะ ปิตะ คือ ก้อนข้าวที่จะถวายอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ซึ่งเรียกว่าบรรพบุรุษ ปิตะ ทำ ๘ ที่ ได้แก่บรรพบุรุษฝ่ายบิดา ๓ คือ บิดา บุ่ บู่ทวด ฝ่ายมารดา ๓ คือ ทา ทาทวด บิดาของทาทวด และมีวิศวะเทพอีก ๒ คือ พระมิถะแทนเวลากลางวัน พระวรุณ แทนเวลากลางคืน ปิตะนั้นทำด้วยแป้งไม่กวนกับนมผสมน้ำมันเนยน้ำผึ้ง น้ำตาลทราย จันทน์ผง เอาใบขนุน ๒ ใบ วางซ้อนกันเป็นรูปกากบาท กลัดด้วยไม้กลัด ๒ อัน แล้ววางเป็น ๒ แถว แถวละ ๓ ที่ คือเป็นบรรพบุรุษฝ่ายบิดา ๓ ที่ ฝ่ายมารดา ๓ ที่ อีก ๒ ที่นั้นวางต่างหาก คือเป็นที่ของพระมิถะและเป็นที่ของพระวรุณ ซึ่งทั้ง ๒ องค์นี้เรียกว่าวิศวะเทพ แล้วเอาปิตะที่กวนและผสมสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นางบนใบขนุน รวมเป็น ๘ ที่ด้วยกัน เอาใบขนุนทำกระทงอีกต่างหาก ๑๖ กระทง วางข้าง ๆ ปิตะละ ๒ กระทง ในกระทงนั้นใบหนึ่งใส่ น้ำ ใบหนึ่งใส่นม เชิงใบขนุนที่วางปิตะทั้ง ๘ นั้น ใส่เครื่องบูชา เช่นดอกไม้ จันทน์ผง ในศราทธร์ปะนะแห่งยสุเวท กล่าวไว้เป็นใจความว่า ด้วยการกระทำตามวิธีการที่จะกล่าวต่อไปนี้ โดยรูปแห่งมนต์และดอกไม้เพื่อพระเจ้าไม่ไซ้เพื่อข้าพเจ้า ในชั้นแรกผู้ทำ หรือบุตร ให้นึกถึงบรรพบุรุษเป็นคน ๆ ไป คือ นึกถึงบิดา นึกถึงปู่ นึกถึงปู่ทวด แล้วนึกถึงตา ทาทวด บิดาของทาทวด นี้เรียกว่า ฐานะ แล้วเอามือจับอาสนะที่รองปิตะ นึกถึงบรรพบุรุษเป็นคน ๆ อีก จนครบทุกปิตะ เรียกว่า อาสนะ แล้วเชิญบรรพบุรุษมานั่งบนอาสนะ เรียกว่า อาวาหะ เมื่อนึกเชิญบรรพบุรุษมาแล้ว เอน้ำหอยกลงบนอาสนะโดยนิกว่าล้างเท้าบรรพบุรุษ เรียกว่า ปาหุย แล้วเอาจันทน์ผง ดอกไม้ น้ำตาลทราย ลูกกระวาน กานพลู เครื่องหอมต่าง ๆ ใส่กระทงเล็ก ๆ วางไว้ที่อาสนะเป็นเครื่องบูชาเรียกว่า อรุณี แล้วหลั่งน้ำอีกครั้งเพื่อล้างมือล้างปากภายหลังเมื่อบริโภคนเสร็จแล้ว คือให้คิดว่าบรรพบุรุษนั้นบริโภคนเสร็จแล้ว รอเวลาพอสมควรจึงให้น้ำล้างมือล้างปากเรียกว่า อาจมนีย ท่อไปรดน้ำมากน้อยบนอาสนะ นิกว่าอาบน้ำบรรพบุรุษ เรียกว่า สุนาน แล้วใช้ผ้าชิ้นเล็ก ๆ หรือเส้นด้ายเส้นไหม ขนแกะ สมมุติว่าเป็นเครื่องนุ่งห่ม วางลงที่อาสนะเป็นการแต่งตัวให้บรรพบุรุษ เรียกว่า วสฺตร แล้วสวดยัชโญปวีต หรือใช้ดอกไม้แทนก็ได้โดยวางไว้บนอาสนะ เรียกว่า ยัชโญปวีต แล้วเอาผงจันทน์ละลายน้ำประพรมที่อาสนะ สมมุติว่าเจิมหน้าแต่งตัวให้บรรพบุรุษ เรียกว่า จนุทน์ แล้วโรยข้าวสารเมล็ดบริสุทธิ ๔-๕

เมล็ด ข้าวสารต้องไม่หักทั้งสองข้าง เป็นความปรารถนาให้โลกทั้งสอง คือ โลกนี้และโลกหน้ามีความปกติสุข เรียกว่า อक्षตฺ ต่อไปถวายดอกไม้ ใช้พวงมาลัยเล็ก ๆ จะเป็นดอกมะลิหรือดอกไม้อื่นเป็นดอก ๆ ไม่ใช่พวงมาลัยก็ได้ วางที่อาสนะ เรียกว่า ปุष्ป แล้วเอาธูปเทียน จตุบูชา เรียกว่า ธูปทีป แล้วเอาน้ำตาลทรายกับเนยกว่นให้เข้ากันใส่ในใบขนุนอีกต่างหากวางไว้บนอาสนะ หน้าปิตะ เรียกว่า ไนเวทย แล้วหยคน้ำลงอีก โดยคิดว่า บริโภคของหวาน (น้ำ-ตาลทรายกับเนยกว่นเข้ากัน) เสร็จแล้วเรียกว่า อาจมนํ แล้วเอาหมากพลูวางไว้ที่อาสนะ เรียกว่า ตามพุฒ แล้วเอาเงินหรือสทองคำวางบนอาสนะมากน้อยตามความสามารถ คิดว่าให้คำพาหนะแก่บรรพบุรุษ เรียกว่า ทักษิณา แล้วเอาดอกไม้ ข้าวสาร งาคำใส่กระพุ่มมือเดินประทักษิณสถานทีนั้น ๓ รอบ หรือ ๕ รอบ แล้วเอาของในกระพุ่มมือวางไว้ที่อาสนะทั้ง ๘ เรียกว่า ปรัทกษิณ แล้วเอาดอกไม้และข้าวสารในกระพุ่มมือ พนมมือนกล่าวคำปรารถนา แล้วแบมือขึ้นไปข้างหน้าพูดว่า ข้าพเจ้าเชิญท่านมา ได้ทำบูชาหลายอย่างมากมายตามกำลัง ขอให้โปรดอภัยโทษให้ด้วย เรียกว่า ปุष्ปปาณชติ ทั้งหมดนี้ ต้องทำเป็นราย ๆ ไป ทั้ง ๘ แห่ง ส่วนการทำประทักษิณนั้น ทำคราวเดียวกัน ทุกอย่างที่ทำ ต้องมีทันตระและมนต์ประกอบ เช่น คำเชิญ ให้น้ำ ให้ข้าว ก็มีทันตระ และมนต์เป็นอย่าง ๆ ไปและมีพราหมณ์บุโรหิต ๘ คน เป็นผู้แทนบรรพบุรุษและวิศวะเทพ ทั้งเป็นผู้ทำทันตระและมนต์กำกับด้วย แล้วถวายอาหารแก่พราหมณ์ ถ้าผู้ทำเป็นคนมีเงินก็ถวายเงิน หรือปัจจัย ๔ ถ้าไม่มีเงินก็ถวายทักษิณาที่ทำในพิธี สิ่งของที่ทำในพิธีเสร็จแล้วนำไปทิ้งในแม่น้ำ หรือโคนต้นโพธิ์ โคนต้นมะม่วง ลูกชายคนหัวบีบเป็นคนทำ ถ้าคนหัวบีบไม่มีต้องเป็นคนรองลงมา ถ้าไม่มีลูก น้องสาวก็ได้

ตามวันเดือนที่กำหนดไว้ข้างต้น ถ้าในพุทธศาสนาทำได้ทุกเมื่อ

๔. บูชาเทวดา กฎพิธีบูชาต่างกันไปตามวรรณะ ถ้าวรรณะสูง พอลงกำหนดลงได้ เช่น สวคมนตรีภาวนา อาบน้ำชำระกายและสังเวทเทวดาทุกวัน พิธีสมโภชถือศีล และวันศกัศศีล และไปนมัสการบำเพ็ญกุศลในเทวาลัย ถ้าวรรณะต่ำก็มีพิธีผิดแปลกไปเหลือที่จะประมาณ

กิจกรรมเสนอแนะ

ก. ประวัติ

๑. ความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออกกับความเป็นมาของชนชาติอริยกะ หรืออารยัน ในอินเดีย จึงควรศึกษาประวัติศาสตร์ประเทศอินเดียโบราณประกอบด้วย

๒. ศาสนาพราหมณ์ไม่มีศาสดาผู้ตั้งศาสนาเหมือนกับศาสนาอื่น ๆ ประวัติของศาสนาจึงไม่พัวพันกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ต่าง ๆ ซึ่งมีผู้แต่งหลายคน และมีชั้นหลายยุคหลายสมัย สืบต่อกันบ้าง ไม่สืบต่อกันบ้าง คัมภีร์เหล่านี้มีอิทธิพลให้เกิดวิวัฒนาการทางศาสนาขึ้นเรื่อยมาจนมาถึงสมัยที่เรียกว่าฮินดู จึงควรศึกษาประวัติศาสตร์ตามยุคของคัมภีร์ เช่น ยุคพระเวท ยุคพราหมณะ ยุคอาร์ณยะ ยุคอุปนิษัท เป็นต้น

๓. ควรศึกษาว่า ศาสนาพราหมณ์แพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยใด และโดยวิธีอย่างไร

ข. หลักคำสอน

ควรค้นคว้าหลักคำสอนเพิ่มเติมตามหัวข้อดังนี้.-

๑. หลักคำสอนตามคัมภีร์พระเวท
๒. หลักคำสอนตามคัมภีร์พราหมณะ
๓. หลักคำสอนตามคัมภีร์อาร์ณยะ
๔. หลักคำสอนตามคัมภีร์อุปนิษัท
๕. หลักคำสอนตามคัมภีร์มนูธรรมศาสตร์
๖. หลักคำสอนตามคัมภีร์มหาภารตะ โดยเฉพาะตอนภกวัตคีตา
๗. หลักปรัชญาทั้ง ๖ สำนัก

ค. พิธีกรรมสำคัญ

คนไทยนับถือศาสนาพราหมณ์มานาน แต่เรามักไม่รู้ตัวว่าเราปฏิบัติตามหลักคำสอนในศาสนาพราหมณ์ เพราะหลักคำสอนนั้นติดอยู่ในพิธีกรรม ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของจารีตประเพณีไทยไปแล้ว ขอให้ศึกษาค้นคว้าดูว่ามีประเพณีอะไรบ้างที่มีพิธีกรรมของพราหมณ์ปะปนอยู่

ศาสนาเซน



ศาสนาเซนเกิดขึ้นในประเทศอินเดียเมื่อประมาณศตวรรษที่ ๖ ก่อน ค.ศ. หรือประมาณ ๕๖ ปี ก่อน พ.ศ. ผู้ตั้งศาสนามีชื่อว่า มหาวิระ หรือทางคัมภีร์พุทธศาสนาเรียกว่า นิกรนถ์ นาฏบุตร ในสมัยนั้น อินเดียเต็มไปด้วยคณาจารย์เจ้าลัทธิต่าง ๆ ที่ละทิ้งบ้านเรือน ออกแสวงหา สัจธรรมแล้วนำออกเผยแผ่แข่งขันกัน

ศาสนาเซนมีลักษณะหลาย ๆ อย่างคล้ายพุทธศาสนา คือ ต่างเกิดขึ้นเพื่อปฏิรูปศาสนาและ สังคมของชาวอินเดียสมัยนั้นซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพราหมณ์อยู่ก่อน ฉะนั้นทั้งสองศาสนานี้ จึงเป็นคู่แข่งของศาสนาพราหมณ์ด้วยกัน

หลักธรรมของศาสนาเซนเข้ากันได้กับพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น หลักศีลห้า และการ ปฏิเสธพระเจ้าสร้างโลกซึ่งขัดกันกับศาสนาพราหมณ์ที่สอนเรื่องพระพรหมสร้างโลก แต่ศาสนา- เซนเข้ากับศาสนาพราหมณ์ได้ในเรื่อง รับรองอาตมันหรืออัตตา ซึ่งขัดกันกับพุทธศาสนาที่ปฏิเสธ อัตตา เพราะพระพุทธรูปสอนเรื่องอนัตตา

ศาสนาของศาสนาเซนและพุทธศาสนามีประวัติความเป็นมาคล้ายคลึงกันมาก จนสมัยหนึ่ง ชาวตะวันตกไม่ยอมเชื่อว่าเป็นคนละองค์ แต่บันทึกมีหลักฐานแน่นอนแล้วว่า ศาสดามหาวิระกับ พระพุทธเจ้าเป็นคนละองค์กัน และมีชีวิตอยู่ในยุคเดียวกัน ศาสดามหาวิระมีอายุแก่กว่าพระพุทธ เจ้าและนิพพานก่อนพระพุทธเจ้า

ประวัติของมหาวิระ

ชาตินิคม มหาวิระเป็นโอรสของพระเจ้าสิทธารถ (หรือบางแห่งเรียกว่าเศรยาม) ตระกูล- ชญาตฤคอยู่ในพวกกษัตริย์ลิจจวีที่ร่วมกันปกครองนครเวสาลี (ไพสาลี) นครหลวงของแคว้น วิเทหะ สมัยนั้น พระมารดานามว่า ทฤศลา ประสูติเมื่อก่อนพุทธศักราชได้ ๕๖ ปี^๑ ณ กรุงทคาม โกลันนครเวสาลี

มหาวิระทรงมีพี่ร่วมพระมารดาเดียวกัน ๒ องค์ คือพระเชษฐภคินี ๑ และพระเชษฐ- ภาคาอีก ๑ มหาวิระเป็นโอรสองค์สุดท้าย มีพระนามเดิมว่า "วรมมาน" ส่วนพระนามว่า มหาวิระนั้นเป็นพระนามที่ประชาชนถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติแห่งความกล้าหาญของพระองค์

๑. ต่อมาในสมัยพุทธกาล วิเทหะรวมกับ วัชชี และเรียกวัชชีเป็นชื่อแคว้นสืบมา

๒. เรื่องศักราชนี้มีกล่าวไว้ต่าง ๆ กัน เรื่องนี้ในลัทธิของเพื่อน ภาค ๑

ในวันทีพระมหาวิระประสูติ พระบิดาและพระประยูรญาติ ได้จัดให้มีงานมหกรรมเฉลิมฉลองอย่างมโหฬารยิ่ง ตามท้องถนนทั่วนครเวสาลีมีประทีปโคมไฟ ตามไว้อย่างสว่างไสวหลากสี ประชาชนนำเครื่องสังเวยไปเช่น ไห้วที่แทนบูชาในเทวสถานต่างๆ เป็นพิเศษ กษัตริย์และพราหมณ์ไปสาธยายพระเวทและมนต์ต่อหน้าปฏิมาของพระพรหมและพระวิษณุเป็นเจ้า พระเจ้าสิทธิารธรับสั่งให้เหล่าอำมาตย์ของพระองค์นำข้าวของไปแจกทานแก่ยากวณพิภพ และมีพระมหากรุณาโปรดให้ปลดปล่อยนักโทษชายหญิงในเรือนจำทั้งหมด

ในวันเดียวกันนั้นบรรดาฤๅษีผู้ทรงเวททั้งหลายจากลุ่มน้ำคงคาและทิวเขาหิมาลัย พอทราบข่าวการประสูติของพระกุมารก็พากันเข้ามาเฝ้าเพื่อชมพระบารมี เมื่อได้เห็นลักษณะพระกุมารก็ทำนายว่า พระกุมารจะรุ่งเรืองในอนาคต คือ ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอก ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นจักรพรรดิราช และได้มีพิธีขนานพระนามว่าบรรพชิตกุมาร

การศึกษา เจ้าชายบรรพชิตกุมารทรงได้รับการบำรุงบำเรอและการศึกษาอย่างคึกคักเยี่ยงราชกุมารทั้งหลายในสมัยนั้น ตามตำนานของเซนเล่าว่า เจ้าชายบรรพชิตกุมารได้ทรงศึกษาพระเวททั้งสามจนจบบริบูรณ์ และได้ทรงศึกษาวิชาทางโลกอื่น ๆ เช่น วิชายิงธนู วิชาฝึกม้าพยศ และม้าป่า วิชาหมอช้าง ตลอดจนวิชาการทหาร เป็นต้น โดยมีพระอาจารย์ผู้ชำนาญแต่ละวิชามาถวายความรู้วิชาละหนึ่งคน ปรากฏว่า เจ้าชายบรรพชิตกุมารทรงเรียนได้รวดเร็ว และทรงเชี่ยวชาญทุกวิชาทั้งมีเรื่องเล่ากันสืบมาว่า

วันหนึ่งเจ้าชายบรรพชิตกุมารเสด็จประพาสเล่นในพระราชอุทยานกับพระสหายซึ่งเป็น บุตรของพวกอำมาตย์ ขณะกำลังเล่นกีฬาพลัดพลัดอยู่นั้น ช้างพลายเฒ่ามันเชือกหนึ่งหลุดจากโรงช้างทัน บุกเข้าไปในพระราชอุทยานและทรงเข้าไปหาพวกกุมารน้อยที่กำลังเล่นอยู่ด้วยหมายจะทำร้าย กุมารทั้งหลายยกเว้นเจ้าชายบรรพชิตกุมาร พอเห็นช้างพลายทรงเข้ามาก็ตกใจกลัวจึงหนีเอาตัวรอดไปคนละทิศละทาง เจ้าชายบรรพชิตกุมารยังคงประทับยืนอย่างไม่สะทกสะท้าน เมื่อช้างวิ่งชูงวงตรงเข้ามาหมายจะจับเจ้าชายกระแทบให้แหลกลาน แต่เจ้าชายกระโดดเข้าจับงวงคามวิธีที่ได้ทรงศึกษามาจากอาจารย์ แล้วขึ้นสู่หลังใช้ข้อบังคับให้ช้างเดินกลับโรงช้างทัน ทรงมอบให้นายกวาญช้างผูกมัดไว้แล้วเสด็จกลับพระราชวัง

เจ้าชายบรรพชิตกุมาร มิได้ตรัสเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน พระราชอุทยานให้พระบิดาหรือใคร ๆ ทราบเลย แต่นายทักทายจารย์ผู้ถวายความรู้วิธีฝึกช้างแก่เจ้าชาย ได้เห็นวีรกรรมนี้และได้กราบทูลให้พระเจ้าสิทธิารธให้ทรงทราบ กิตติศัพท์ของเจ้าชายจึงได้แพร่หลายออกไปจนกระทั่งทั่ว

นครเวสาลีและคามนิคมใกล้เคียง ประชาชนทั้งหลายพากันแซ่ซ้องสาธุการว่าเจ้าชายทรงพล้ง
ทรงความกล้าหาญเกินกว่ากุมารทั้งหลายอื่น ด้วยเหตุนี้ประชาชนทั้งหลายจึงได้ถวายพระนาม
ใหม่ว่า "มหาวีระ"

เมื่อพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา เจ้าชายมหาวีระทรงได้รับพิธี ยัชโญปวีต คือพิธีสวม
มงคล แสดงพระองค์เป็นศาสนิกตามคติทางศาสนาพราหมณ์ หลังจากนั้น พระบิดาได้ทรงส่งไป
ศึกษาลัทธิของพราหมณ์ในสำนักพราหมณาจารย์อีกหลายปี ปรากฏว่า เจ้าชายทรงสนพระทัยใน
การศึกษามาก แต่ไม่พอพระทัยในกิจวัตรและลัทธิของพราหมณ์ที่ว่า วรรณะพราหมณ์ประเสริฐสุด
ในโลก วรรณะอื่นต่ำทราม แม้วรรณะกษัตริย์ก็ต่ำกว่าวรรณะพราหมณ์ แต่แล้วพวกพราหมณ์
ก็ประพฤติกายวาจาใจเลวทรามไปคามกิจวัตรและลัทธินั้น ๆ

เมื่อพระชนมายุได้ ๑๔ พรรษา พระบิดาทรงจัดให้อภิเษกกับเจ้าหญิงผู้เลอโฉมองค์หนึ่ง
นามว่า ยโสธา (หรือยโสรัถยา) ต่อมาได้พระธิดาองค์หนึ่งนามว่า อโนชา (หรือปรี
ยรรธนา) เจ้าชายวรรธมานและชายาได้มีความสุขในฆราวาสวิสัยด้วยความเกษมสำราญจนพระชน-
มายุได้ ๒๘ พรรษา ก็ได้เกิดเหตุการณ์อย่างหนึ่งขึ้นทำให้เจ้าชายได้รับความกระทบกระเทือน
พระทัยมาก ซึ่งเป็นเหตุให้พระองค์ทรงสละความสุขของผู้ครองเรือน ออกบำเพ็ญตนเป็นนัก
พรตแสวงหาสัจธรรม จนได้ประกาศศาสนาสืบมา

ออกผนวช สาเหตุที่ทำให้เจ้าชายสละสมบัตินั้น ตามตำนานของเซนเล่าว่าสมัย
นั้นชาวนครเวสาลี กำลังตื่นตัวในการบำเพ็ญตบะทางศาสนาพราหมณ์กันมากด้วยเชื่อว่า ผู้ใด
ปฏิบัติตบะอย่างเคร่งครัด จะได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นพรหม ปรากฏว่าผู้ที่ปฏิบัติอย่างแรงกล้า
จนถึงกับเสียชีวิตไปก็มีมาก พระบิดาและพระมารดาของเจ้าชายมหาวีระก็เป็นผู้ที่เชื่อถือศาสนา
พราหมณ์อย่างจริงจังและได้ทรงบำเพ็ญตบะ จนสิ้นพระชนม์ไปทั้ง ๒ พระองค์ในเวลาไล่เลี่ยกัน

การสูญเสียพระบิดาและพระมารดาทำให้เจ้าชายมหาวีระทรงเศร้าเสียพระทัยมาก วันหนึ่ง
ได้เข้าเฝ้าพระเชษฐาซึ่งได้เป็นกษัตริย์สืบแทนพระบิดา ทูลว่า ท่านจะตั้งปณิญาว่าตั้งแต่บัดนี้ไปจะ
เลิกเอาใจใส่ต่อร่างกายไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากลำบากใด ๆ ที่จะพึงเกิดจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเบื้อง
บน จากมหาชนหรือจากสัตว์เดรัจฉาน และจะขอออกผนวช บำเพ็ญตนเป็นกนปณเจรชัว
คราว ทั้งนี้เพื่อไว้ทุกข์เป็นเครื่องรำลึกถึงพระบิดาและพระมารดา แต่พระเชษฐาไม่ทรงเห็นด้วย
ทรงอ้างว่า "เสียเจ้าพ่อไป พักก็ทุกข์หนักพอแล้ว อย่าต้องให้ระทมใจเพราะน้องอีกเลย ขอ
น้องจงสงบสติอารมณ์ไว้เถิด"

เจ้าชายมหาวิระทรงออกพระทัยได้เพียง ๒ ปี ก็เหลือออกจึงทูลพระเชษฐาทรงสละชายาและ
ธิดาเปลี่ยนผ้าคลุมพระกายเป็นแบบนักพรตออกจากรนครเวสาลีไป และได้ทรงประกาศมหาปณิญา
ในวันนั้นว่า “นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ๑๒ ปี เราจะไม่พุกกับใคร ๆ แม้แต่คำเดียว”

เมื่อออกผนวชแล้วทรงปฏิบัติเยี่ยงนักพรตทั้งหลายคือ ถือการขอเป็นอาชีพ ไต่เสด็จเที่ยว
ไปตามคามนิคมต่าง ๆ โดยมีได้พุกเลยเป็นเวลา ๑๒ ปี เมื่ออยู่ในป่าก็ฉันผลไม้ เมื่อเข้าบ้าน
หากต้องการอาหารก็ไปยืนที่หน้าบ้านยื่น ภาชนะสำหรับใส่อาหารออกไปเพื่อทำนimitให้เขารู้ว่า
ท่านมาขออาหาร

ขณะที่ทรงถือมหาปณิญาอย่างเคร่งครัดอยู่นี้ ได้มีเหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นซึ่งศาสนิก
ชนเล่ากันอย่างภาคภูมิใจสืบมาว่า ครึ่งหนึ่งศตวรรษมหาวิระเสด็จจาริกไปถึงทุ่งเลี้ยงสัตว์อันเป็น
ที่อาศัยของหมู่คนเลี้ยงแพะ เจ้าของฝูงแพะเห็นนักพรตแปลกหน้ามากก็สนใจเดินเข้าไปปราศรัย
ว่า “ท่านนักพรตผู้เจริญ ข้าพเจ้าจะไปเอาอาหารในหมู่บ้านมาให้ท่าน ขอให้รออยู่สักครู่หนึ่งเถิด
และช่วยดูแลแพะนี้ไว้ให้ด้วย” ศาสตามหาวิระทรงก้มพระเศียรรับคำด้วยอาการหนึ่ง เมื่อเจ้าของ
แพะจากไปไม่นานมีหมาป่าตัวหนึ่งออกมาจากชายป่าตรงเข้ากัดแพะกินเป็นอาหาร ศาสตามหาวิระ
ไม่ทันได้ป้องกัน ครั้นเจ้าของแพะ กลับมาถึงไม่เห็น แพะของตนจึงขอให้พระองค์ทรงชี้แจง
แต่พระองค์ก็ประทับยืนนิ่งไม่เปล่งพระวาจาว่ากระไร ชายเจ้าของแพะโกรธจัดจึงคว่ำท่อนไม้
อันหนึ่งตีลงบนพระเศียร และตามร่างกายของศาสตามหาวิระจนพระโลหิตไหลท่วมพระพักตร์
ศาสตามหาวิระก็ยังทรงรักษามหาปณิญา “ความนิ่ง” ของพระองค์ไว้อย่างเคร่งครัด เจ้าของ
แพะได้ทูลบิณฑบาตของศาสตามหาวิระจนเหน็ดเหนื่อยและเลิกไปเอง เขากล่าวขึ้นว่า ท่านเป็น
นักพรตคนแรกที่ข้าพเจ้าเคยพบ คนทั้งหลายย่อมป้องกันตัวด้วยวิธีต่อสู้หรือหลีกเลี่ยง แต่
ท่านไม่ทำทั้งสองอย่าง ท่านมีร่างกายใหญ่โตพอจะ ประหัต ประหาร ข้าพเจ้าได้ แต่ไม่ทำ
ข้าพเจ้าคิดว่าท่านต้องเป็นผู้บริสุทธิ์แน่ ๆ” ศาสตามหาวิระไม่ทรงตอบ ทรงก้มพระเศียรให้
นิคหนึ่งแล้วเสด็จหลีกไป เจ้าของแพะสำนึกตนได้ว่าได้ทำผิดต่อผู้วิเศษไปแล้ว จึงวิ่งตาม
ไปและได้กล่าวขอขมาโทษ ศาสตามหาวิระทรงหันมายิ้มให้พร้อมกับก้มพระเศียรนิกหนึ่งซึ่ง
แสดงว่าท่านได้ยกโทษให้แล้ว เมื่อศาสตามหาวิระเสด็จหลีกไปแล้วชายเจ้าของแพะได้รำพึง
ในใจว่า “นักพรตผู้นี้เป็นผู้บริสุทธิ์ ปฏิปทาของท่านเป็นบทเรียนอย่างดีแก่เรา สอนให้เรารู้
ว่าอหิงสาเป็นของดีเลิศ ความนิ่งเสียได้มีกำลังแรงกว่าคำพุกที่เปล่งออกมา”

หลังจากเหตุการณ์นี้ได้เกิดขึ้นแล้ว ประชาชนได้พากันสรรเสริญ ทมะ ชันติ และสัจจะ
ของศาสดามหาวีระกันมาก ทำให้กิตติศัพท์ของพระองค์แพร่ไปไกล เป็นประโยชน์ในการ
ประกาศศาสนาของท่านในกาลต่อมาเป็นอย่างมาก

ศาสดามหาวีระได้บำเพ็ญทุกรกิริยาด้วยวิธีหนึ่งพอครบกำหนด ๑๒ ปี ก็ได้บรรลุความรู้
ชั้นสูงสุด ที่เรียกว่า "เกวล" ถือเป็นผู้หลุดพ้นกิเลสทั้งปวง เป็นพระอรหันต์ เป็นสัพพัญญู
และเป็นผู้ชนะโดยสันติ จึงที่เรียกว่า "พระชินะ"

ประกาศศาสนา ในระหว่างที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่ พระองค์ทรงพระดำริว่าศาสนาเดิม
ของพระองค์มีข้อบกพร่องหลายอย่างทั้งในทางหลักการและวิธีการ โดยเหตุนี้สังคมของอินเดีย
จึงเดือดร้อนวุ่นวาย พระองค์จึงทรงคิดหาทางแก้ไขเท่าที่เห็นว่าเหมาะว่าควร เมื่อทรงบรรลุ
เกวลแล้ว พระองค์ทรงเห็นว่ามีความจำเป็นจะต้องพูดกับประชาชนเพื่อช่วยกัน ปฏิรูป ความผิด
และความประพฤติดีเสียใหม่ ดังนั้นพระองค์จึงได้เสด็จเที่ยวประกาศลัทธิของพระองค์ให้ประชาชน
ฟังตามที่ต่าง ๆ และปรากฏว่า ประชาชนพอใจในความคิดใหม่ของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง ถือกัน
ว่าคำสอนของพระองค์ถูกต้องกว่าลัทธิศาสนาพราหมณ์ทั้งมลายแต่เรื่องพระผู้เป็นเจ้าเบื้องบน นับ
แต่นั้นมามหาชนได้พากันยกย่องว่า มหาวีระเป็นศาสดาผู้มีวาตะเฉียบแหลม มีปฏิภาณว่องไว
หาผู้ใดจับได้ยากและได้มีผู้สมัครเป็นสาวกสาวิกามากขึ้นโดยลำดับ ในวันที่พระองค์นิพพาน มี
นักบวชชนประมาณ ๑๔,๐๐๐ รูป เกียรติคุณของศาสดามหาวีระที่ ปรากฏในคัมภีร์ของชน
ดังนี้ "พระองค์ (มหาวีระ) ทรงวางเฉยเสมอกันต่อกลิ่นแห่งโลกโสโครกและกลิ่นแห่งไม้
จันทน์ ทรงวางเฉยเสมอกันต่อฟางข้าวและเพชรพลอย ต่อสิ่งโสโครกและทองคำ ต่อความ
สุขและความทุกข์ ไม่คิดทั้งโลกนี้และโลกหน้าไม่ต้องการชีวิตหรือความตาย"

ปรินิพพาน ศาสดามหาวีระได้ทรงสั่งสอนศาสนายู่ ๓๐ ปีเศษ ได้เสด็จท่องเที่ยวไป
ในดินแดนต่าง ๆ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า คือได้เสด็จไปยังแคว้นมคธ กาสี โกศล วัชชี
และมัลละ เป็นต้น และได้เสด็จปรินิพพานเมื่อพระชนมายุได้ ๗๐ พรรษา ในบิณฑูต
แห่งพระชนมชีพของพระองค์ พระองค์ได้ทรงหยุดสอนศาสนาอยู่ที่ป่าวา นครหลวงของแคว้น
มัลละ พระองค์ทรงทราบแน่ชัดว่านิพพานที่นั่น ฉะนั้นวันหนึ่งจึงทรงเรียกสาวกทั้งหลายให้เข้าไป
หาแล้วทรงสั่งสอนเป็นปัจฉิมโอวาทและทรงเปิดโอกาสให้ศิษย์ทุกคนซักถามข้อข้องใจของตนได้

สาวกคนหนึ่งทูลถามว่า "ข้าแต่พระชินเจ้า ในบรรดาคำสอนทั้งหมดของพระองค์อะไรที่
นับว่าสำคัญที่สุด"

ศาสตามหาวิระทรงตอบว่า “อหิงสาคือบัญญัติข้อที่หนึ่งสำคัญที่สุด” แล้วทรงอธิบายเพิ่มเติมว่า “ศาสนิกชนทุกคนต้องไม่ทำร้ายสิ่งที่มีชีวิตทั้งทางกายวาจาและใจ ไม่ล่าสัตว์ทั้งหลายเพื่ออาหาร ไม่ล่าสัตว์ ไม่ยิงนกตกปลา ไม่ฆ่าร้านยุงแม้มันจะกัดกินเลือดเนื้อเราก็ตาม ไม่ควรออกทำสงคราม ไม่ควรต่อสู้กับศัตรู ไม่ควรเหยียบย่ำพืชผักมกและแมลงบนถนนหนทาง เพราะสิ่งเหล่านี้มีวิญญาณเช่นเดียวกับสัตว์มีชีวิตอื่น ๆ” ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงตรัสว่า “อหิงสา ปรโมธรรม แปลว่า อหิงสาเป็นธรรมอันประเสริฐ”

วันรุ่งขึ้นศาสตามหาวิระก็ทรงปรินิพพาน

นิกายศาสนา

ในสังคิยสูตรของพุทธศาสนาเล่าว่า หลังจากศาสตามหาวิระนิพพานแล้ว ศาสนิกชนของท่านได้ประพฤติปฏิบัติหลักคำสอนของผู้เป็นศาสดาอย่างเคร่งครัดในแนวเดียวกัน ต่อมาไม่นานก็ได้แตกแยกกันทั้งในด้านความนึกเห็นและความประพฤติ โดยแบ่งเป็นนิกายได้ ๒ นิกาย คือ

๑. เสวตัมพร พวกนุ่งขาว

๒. ทิกัมพร พวกนุ่งฟ้า (สีเปลือย)

พวกเสวตัมพร ปฏิบัติตามธรรมไม่เคร่งครัดนัก ส่วนพวกทิกัมพร ปฏิบัติเคร่งครัดเป็นอติตถิกลมณายุคยิ่งยวด สามัญชนไม่สามารถจะปฏิบัติที่สำคัญอยู่ ๓ อย่าง คือ

ก. ไม่กินอาหารใด ๆ บางทีแม้แต่ น้ำก็ไม่ยอมให้ล่วงล้ำคอ

ข. ไม่ควรมีสัมบัติใด ๆ ติดตัว แม้แต่ผ้าห่ม ดังนั้นจึงเปลือยกาย สัจจรไปเพื่อปฏิบัติธรรม

ค. กำหนดว่า ไม่ยอมให้ผู้หญิงบรรลุนิกรรมได้ (ถ้ายอมก็แปลว่าต้องให้ผู้หญิงนุ่งฟ้าด้วย) ดังนั้นจึงไม่มีสมณะที่เป็นสตรีในนิกายนี้

ส่วนในเรื่องรูปปฏิมาของพระชินะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยคือ ของนิกายเสวตัมพรมีรอยผ้าห่ม ส่วนของนิกายทิกัมพรทำเป็นรูปเปลือยกาย

ในครั้งพุทธกาล นักบวชนุ่งผ้าขาว และพวกเปลือยกายมีแพร่หลาย อยู่ทั่วไปปรากฏในวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาหลายพระสูตรด้วยกัน

หลักคำสอน

ธรรม ที่ศาสตามหาวิระทรงเริ่มสั่งสอนเป็นเบื้องต้น คือ

“ชีวิตของคนทั้งหลายเป็นทุกข์ ความเกิดเป็นทุกข์ ความเจ็บเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ และความปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็ทุกข์” อะไรเป็นสาเหตุแห่งความทุกข์เหล่านั้น

ศาสตามหาวิระทรงสอนว่า ความทุกข์ยากทั้งหลายในโลก เนื่องมาจากความปรารถนา คนทั้งหลายได้รับความทุกข์ยากไม่มีความสุขสบายก็ เพราะเขาทั้งหลายมีความปรารถนามาก เช่น ปรารถนามากในอาหาร ปรารถนามากในทรัพย์สินเงินทอง และอยากได้เกียรติยศชื่อเสียงจนเกินพอดีความปรารถนาตัวเองเป็นต้นเหตุของความทุกข์ยากทั้งหลาย”

มีปัญหาว่จะละความทุกข์ยากนี้ได้อย่างไร ศาสตามหาวิระทรงตอบว่า “ต้องไม่ปรารถนามาก เมื่อคนทั้งหลายละความปรารถนามากเสียได้ เขาจะสามารถได้รับความสุขอันยิ่งใหญ่แห่งวิญญานของเขา ความสุขที่ว่านี้คือ นิรวาณ หรือนิพพาน”

“ข้อปฏิบัติที่จะให้ถึงนิพพานได้แก่รัตนะ ๓ คือ ๑. ความเห็นชอบ (สัมมัตถรตนะ) ๒. ความรู้ชอบ (สัมมัตถญาณ) ๓. ความประพฤติชอบ (สัมมัตถจริก)”

รัตนะแรก คือความเห็นชอบนั้น ได้แก่ความเห็นถูกและมีศรัทธาถูกว่าศาสตราจารย์ทั้งหลายผู้เป็นบรรพบุรุษของเขานั้นแม้จะเป็นสามัญชนอย่างเรา แต่อาศัยที่ท่านมีความเพียรแรงกล้ายิ่งกว่าสามัญชน ท่านจึงได้หลุดพ้นเป็นผู้ชนะ และมาเทศนาสั่งสอนเราได้

รัตนะที่สอง คือความรู้ชอบ ได้แก่รู้หลักที่ศาสตาสั่งสอนไว้แต่เดิม เช่น เรื่องโลกอันมีความวิจิตรพิสดารตามหลักของเขานั้น ความรู้ชอบนี้จะกำจัดอวิชาซึ่งทำให้คนเราเวียนว่ายตายเกิดเสียได้

รัตนะที่สาม คือความประพฤติชอบ ถือว่าเป็นหลักใหญ่เป็นข้อปฏิบัติของเขาศาสนิกทั้งสองพวก คือ พวกนักพรตและพวกครองเรือน ข้อปฏิบัติของผู้ครองเรือนเรียกว่า “อนุพรต” มี ๕ อย่าง คือ

๑. อหิงสา การไม่เบียดเบียนตลอดจนการไม่ทำลายชีวิต

๒. สติยะ การไม่ฟุ้งเท้าง

๓. อัสเตยะ การไม่ลักขโมย

๔. พรหมจริยะ การประพฤติพรหมจรรย์ หมายถึงไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่อยู่ร่วมกับโสเภณีและไม่ดื่มสุราเมรัย

๕. อปริภะ การไม่ละโมภ ไม่อยากได้สิ่งใดๆ

ศาสนิกของเซน ส่วนมากเป็นนักธุรกิจ เช่น พ่อค้าและนายธนาคาร ไม่ทำสักรวม
ข้อปฏิบัติของนักพรตเรียกว่า “มหาพรต” มี ๕ อย่าง เหมือนกับอนุพรต ๕ ดังกล่าวมา
แต่ให้เพิ่มการปฏิบัติให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในข้อ ๔ หมายถึงการเว้นจากกามโดยสิ้นเชิง
สำหรับข้อถึงสถานักพรตเช่นถือเป็นข้อสำคัญต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คือต้องระวังทุกฝีก้าว
ในการยืนเดินนั่งนอนแม้ในการกิน เพื่อไม่ให้ทำร้ายสัตว์อื่น โดยเหตุนี้นักพรตเช่นจึงต้อง
มีเครื่องบีตปากบิณฑุกมุกกันมิให้แมลงและจุลินทรีย์พลัดเข้าไป ต้องมีไม้กวาดและผ้ากรองน้ำติด
ตัวอยู่เสมอ ไม้กวาดใช้สำหรับกวาดทางในขณะที่เดินไป หรือนั่งอยู่เพื่อใช้ไล่สัตว์แมลงไป
เสียและไม่จ้าวริกในฤดูฝน ๔ เดือน เพราะฤดูนี้มีตัวแมลงมาก นอกจากพวกสัตว์แล้วนักพรต
เช่นจะต้องไม่ทำอันตรายแก่พวกสัตว์ในพืชคาม (เมล็ดพันธุ์ไม้) และภุกคาม (หน่อไม้)
ด้วย

นักพรตที่ปฏิบัติเคร่งครัดต้องนุ่งผ้าผืนเดียวหรือไม่นุ่งเลย โขนผมหรือถอนผม ต้อง
ประพฤติกินเป็นผู้ขอเขากิน ไม่อยู่ในบ้านแห่งเดียวเกินกว่า ๑ คืน เว้นแต่ในฤดูฝนต้องถือ
ศีลออกหรือถ้าปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต้องถือศีลออกอาหารจนตาย

นอกจากพรตหรือศีลดังกล่าวแล้ว ความประพฤติชอบยังหมายถึงหลักเมตตา กรุณาซึ่งมี
๔ ข้อ คือ

๑. มีความกรุณาโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
๒. ยินดีในความได้ติของผู้อื่น
๓. มีความเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่น รวมทั้งช่วยให้เขาพ้นความทุกข์ร้อน
๔. มีความกรุณาต่อผู้ทำผิด ดังที่ท่านมหาวิระสอนไว้ว่า “สมณะไม่ควรโกรธเคือง
แม้เมื่อถูกตี ทั้งไม่ควรคิดร้ายด้วย เมื่อรู้ว่าความอดทนเป็นความดีอันสูงสุด สมณะจึงควรเพ่ง
ธรรม”

ปฏิเสธเทพเจ้า

ศาสนาเซนปฏิเสธอำนาจเบื้องบนคือ อำนาจเทพเจ้าที่ศาสนาพราหมณ์เชื่อดี้อยู่ทุกอย่าง
ปฏิเสธพลีกรรม และการสหายามนต์เพื่ออ้อนวอนเทพเจ้า ไม่เชื่อว่าการกล่าวนามเทพเจ้าจะทำ
ให้พ้นทุกข์หรือให้ได้สิ่งที่ปรารถนาได้ ดังที่ศาสนิกมหาวิระได้ทรงสอนไว้ว่า

“ผู้ปฏิบัติตนเป็นนักพรตไม่ว่าชายหรือหญิงไม่ควรจะกล่าวถึงเทพเจ้าแห่งฟ้าฟ้า เทพเจ้า
แห่งพายุ เทพเจ้าแห่งฝน ไม่ควรอ้อนวอนขอให้ฝนตก ขอให้พืชขึ้นงอกงาม และให้มีชัยชนะใน

สงคราม ผู้ปฏิบัติธรรมชาติเหล่านี้ รู้ความจริงของดินฟ้าอากาศ รู้ความจริงของทางเดินของ
กลุ่มเมฆ รู้ความจริงของฝน รู้หน้าที่ของธรรมชาติแต่ละอย่าง”

ศาสตราจารย์วาระทว่า “ผู้ใดโต้เถียงเรื่องการสร้างโลก ตลอดจนกัมภีร์ที่กล่าวถึงเรื่อง
พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลก ผู้นั้นเป็นคนโง่ กัมภีร์นั้นไร้สาระไม่แสดงความจริง”

ศาสตราจารย์วาระยังได้ทว่า การขอความช่วยเหลือจากมิตรสหายเป็น ลักษณะของผู้อ่อนแอ
พระองค์ทรงสอนว่า ทุกคนต้องสร้างกรรมขึ้นเอง เพราะคนเราจะดีชั่วเพราะกรรม กล้ายกับ
ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ แต่ท่านมหาวิทยาลัยทรงสอนต่างออกไปว่า อำนาจของกรรมในอดีตจะ
ต้องให้ผลอย่างแน่นอน ไม่มีทางเปลี่ยนแปลงได้ จึงกลายเป็นสัจตทฤษฎี (คือความเห็นว่าเป็น)
ไป พระพุทธเจ้าถือว่ากรรมปัจจุบันก็มีอิทธิพลทำให้คนดีหรือเลวได้ไม่ใช่ อำนาจของกรรมใน
อดีตเท่านั้น

เรื่องวิญญาณ

ความเชื่อในเรื่องวิญญาณของศาสนาเซน นับว่าแปลกจากความเชื่อในศาสนาอื่น ๆ เพราะ
ศาสนาเซนสอนไว้ว่า วิญญาณทั้งหลายมีอยู่ทั้งในสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต มีอยู่ในคน
ในสัตว์ ในต้นไม้ ในน้ำ ในไฟ ในก้อนหิน ในลม ในพันธุ์ผักต่าง ๆ วิญญาณของผู้กระทำ
ความชั่วอาจจะไปเกิดในร่างของสัตว์ เช่น สุนัข หมู งู และกบ เป็นต้นก็ได้ หรืออาจไป
เกิดในต้นไม้ พันธุ์ผักต่าง ๆ เช่น หัวผักกาด หัวหอม เป็นต้นก็ได้ หรืออาจจะไปตกนรก ซึ่ง
ศาสนาเซนพรรณนาไว้ว่ามี ๔ ชุมเรียงลำดับกันอยู่ตามความหนักแห่งกรรมของผู้กระทำความชั่วก็
ได้ ผู้ใดประพฤติชอบ กววงวิญญาณของเขาจะลอยลอยไปสู่สวรรค์ ซึ่งมีอยู่ ๒๖ ชั้น เรียงขึ้นไป
โดยลำดับ สำหรับรองรับดวงวิญญาณของผู้กระทำความดีมากและน้อย ชั้นสูงสุดของสวรรค์มี
ทวารเปิดติดกับนิพพานหรือโมกษะอันเป็นแดนแห่งการหลุดพ้น

ศาสนาเซนแบ่งวิญญาณหรือชีพไว้ ๒ ชนิด คือ วิญญาณหรือชีพ (ชีวะ) ของผู้ที่ยังเวียน
ว่ายตายเกิดในมนุษย์ สัตว์ นรก สวรรค์ เรียกว่า พันธชีพ ส่วนวิญญาณหรือชีพของผู้ที่
เข้าถึงโมกษะหรือนิพพานแล้วเรียกว่า มุกตชีพ

ความเชื่อในเรื่องศาสนา

ศาสตราจารย์วาระทว่า ท่านมิได้เป็นศาสตราจารย์แรกของศาสนา พระองค์เป็นเพียง
ผู้ค้นพบหลักธรรมของศาสนาหรือที่เรียกว่า ศีรดังกรองค์ก่อน ๆ เท่านั้น พระองค์ทรงสอนว่า
ศีรดังกรของศาสนาเซนในอดีตมีถึง ๒๓ องค์

ศาสนิกชนเชื่อว่ามหาวิระเป็นศาสดาองค์สุดท้ายของเซนคือองค์ที่ ๒๔ และเชื่อว่าตี่รดังกรเหล่านี้มีวิญาณอันสมบูรณ์บริสุทธิหลุดพ้นจากเครื่องรังรัด คือราคะ โทสะ และโมหะ ได้โดยสิ้นเชิง เพราะมีคุณสมบัติและฤทธิ์ ๑๐ อย่างดังนี้

๑. สามารถปกป้องอันตรายอันเกิดจากทุกภิกขภัยได้ในรัศมี ๘๐๐ ไมล์
๒. ยกตัวขึ้นพ้นจากแผ่นดินได้ ไม่ว่าเวลานั่งเวลาเดินหรือยืน (หมายความว่าเหาะได้)
๓. สามารถเผชิญหน้ากับใคร ๆ และอันตรายใด ๆ ได้ทั้ง ๔ ทิศ
๔. สามารถป้องกันอันตรายให้แก่บุคคลที่อยู่รอบข้างได้
๕. สามารถระงับทุกขเวทนาใด ๆ ได้
๖. สามารถเป็นอยู่ได้โดยไม่แตะต้องอาหาร
๗. สามารถในศิลปะและวิทยาการทุกประการ
๘. เป็นผู้ไม่มีเล็บและผมงอกขึ้น
๙. ลืมตาได้ตลอดโดยไม่ต้องกระพริบ
๑๐. ร่างกายไม่มีเงา

นอกจากนี้ตี่รดังกรได้ประกอบคุณสมบัติอันเลิศอีก ๔ คือ มีความรู้สึกผิดชอบอันเลิศ มีความรู้เป็นเลิศ มีพลังเป็นเลิศ และมีความสุขเป็นเลิศ คุณสมบัติเหล่านี้เป็นเครื่องประกอบของตี่รดังกร จึงได้ชื่อว่าผู้มีดวงวิญาณสมบูรณ์หรือดวงวิญาณบริสุทธิโดยแท้

พิธีกรรม

ศาสนิกชนทุกคนปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน ๖ ประการ หนึ่งในจำนวนนั้นคือการให้ทาน เขาต้องบริจาคทานทุก ๆ วัน แต่ไม่ได้คิดว่าเป็นการบริจาคตามข้อบังคับ เขาต้องถือว่า เป็นหน้าที่ของเขาที่จะต้องให้ทานแก่ผู้ขอหรือผู้ต้องการทุกคนเท่าที่เขาจะให้ได้ ต้องไปวัดทุกวัน เพื่อสวดมนต์ภาวนา ณ เบื้องหน้ารูปปฏิมาของตี่รดังกรทั้ง ๒๔ อธิษฐานขอให้มิตันติสุขแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายและขอให้สัตว์ทั้งหลายบรรลุมกษะ

กิจกรรมเสนอแนะ

ก. ประวัติ

๑. การเรียนประวัติของศาสนาฮาวีระ การเรียนแบบเรียนรู้ประวัติของบุคคลสำคัญของโลกอื่น ๆ คือเพื่อให้รู้ว่า เป็นใคร มีความเป็นมาอย่างไร มีการศึกษาและผลงานเป็นอย่างไร

๒. การศึกษาเปรียบเทียบกับพุทธประวัติในประเด็นสำคัญ ๆ เช่น พระชาติกำเนิด การศึกษา การออกผนวช การบำเพ็ญเพียรเพื่อศรีสู่ธรรม และการเผยแพร่คำสอน

๓. ควรพิจารณาว่า มีจริยวัตรของท่านส่วนใดบ้าง ที่พอถือเอาเป็นแบบอย่างในการดำรงตนให้เจริญก้าวหน้าได้

ข. หลักคำสอน

หลักคำสอนของศาสนาเซนหลายอย่างคล้ายกับของพุทธศาสนา จึงควรศึกษาเปรียบเทียบกับกันเช่น

๑. หลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาเซน กับ อริยสัจ ๔ ของพุทธศาสนา

๒. พรตของศาสนาเซนกับศีลของพุทธศาสนา

๓. ทรรคนะ เรื่องวิญญาณศาสนาของเซนและพุทธศาสนา

๔. ทรรคนะ เรื่องเทพเจ้าของศาสนาเซนและพุทธศาสนา

๕. หลักความเชื่อของศาสนาเซนและพุทธศาสนา

ค. พิธีกรรม

หน้าที่ประจำวันของศาสนาเซนมีอะไรบ้าง.

หนังสืออ้างอิง

๑. ลัทธิของเพื่อน ของเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, สำนักพิมพ์อุคม, ๒๔๕๖

๒. ศาสนาเปรียบเทียบของ พระยาอนุนามราชธน, ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๒

๓. ศาสนาเปรียบเทียบของ เสฐียร พันธรัณย์, แพร่พิทยา, ๒๕๐๖

๔. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ, สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๐๔

๕. บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม ๑, จำนงค์ ทองประเสริฐ แปล, ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๒

๖. How the Great Religions began, ของ Joseph Gaer, 1958

๗. Indian Philosophy, Vol. I, II, ของ Radhakrishnan, Muirhead Library of Philosophy, 1962.

๘. A History of Indian Philosophy, Vol. I, ของ S.Dasgupta, Cambridge University Press. 1961.



ศาสนาพุทธ

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเมื่อก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี ณ ชมพูทวีป ซึ่งบัดนี้ได้แก่ประเทศอินเดีย เนปาล และปากีสถาน ผู้ตั้งศาสนามีพระนามว่า "พระโคตมพุทธเจ้า" ตั้งขึ้นเพื่อปฏิรูปแนวความคิด ความเชื่อถือและความประพฤติของชาวชมพูทวีปสมัยนั้นให้ดียิ่งขึ้น หลักธรรมที่ทรงแสดงนั้น ปรากฏว่าเป็นสัจธรรมและเป็นสากล สามารถนำไปใช้ได้กับบุคคลทุกชั้นวรรณะทุกเพศ ทุกวัย ทุกยุค และทุกประเทศ

ก่อนหน้าพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ได้มีศาสนาเซนของท่านมหาวิระเกิดขึ้นทำการปฏิรูปความคิดความเชื่อและความประพฤติของชาวชมพูทวีป ซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์มาแต่เดิมแล้ว แต่คำสอนของท่านมหาวิระตึงเกินไปจึงไม่ค่อยแพร่หลายกว้างขวางมากนัก และผู้ที่ถือตามคติของศาสนาพราหมณ์ ก็เดิมก็มีมาก ความเหี้ยมครึกว่ากัน ความเชื่อผิดๆ ในเรื่องธรรมชาติ และความประพฤติเหลวไหล ของคนสมัยนั้นจึงยังมีอยู่ ความทุกข์ความเดือดร้อนในสังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นตามมา แลเห็นเองเป็นสาเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงค้นคว้าหาวิธีดับทุกข์ ทั้งของพระองค์เองและของสังคมด้วย

พุทธประวัติ

ชาติภูมิ พระโคตมพุทธเจ้าเป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางสิริมหามายาแห่งนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ซึ่งอยู่ในเขตประเทศเนปาลในปัจจุบันนี้ ประสูติเมื่อวันเพ็ญเดือน ๖ หรือที่เรียกว่าเพ็ญวิสาขะ ก่อน พ.ศ. ๘๐ ปี เวลาใกล้เที่ยง ณ สวนลุมพินีวัน ระหว่างนครกบิลพัสดุ์และนครเทวทหะ วงศ์ของพระองค์ชื่อว่า ศากยะ มีนามโคตรว่า โคตม ฉะนั้นพระองค์จึงมีพระนามว่าพระโคตมพุทธเจ้าบ้าง พระศากยโคตมพุทธเจ้าบ้าง พระศากย-มุนีบ้าง

ตำนานทางพุทธศาสนาเล่าว่า เมื่อพระนางสิริมหามายาทรงมีพระครรภ์ครบกำหนดเวลาที่ จะประสูติ ได้ทูลลาพระราชสวามีไปประสูติ ณ กรุงเทวทหะตามประเพณีนิยม พระเจ้าสุทโธทนะ ก็ทรงอนุญาต พระนางพร้อมด้วยราชบริพาร ทหาร อำมาตย์ออกจากกรุงกบิลพัสดุ์โดยขบวนรถ และมาถึงสวนลุมพินีวัน ซึ่งตั้งอยู่กึ่งทางระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ พระนางจึงรับ

สั่งให้พักพล ประพาสพระราชอุทยานเป็นการพักผ่อนชั่วคราว ขณะที่ทรงเพลินอยู่ใต้ต้นสาละ (ซึ่งแต่ก่อนเคยแปลกันว่าต้นรัง) ก็ทรงประจวบพระกรรม์ และประสูติพระกุมาร ณ ที่นั้นในวันเพ็ญเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี

เมื่อข่าวการประสูติได้ทราบไปถึงพระเจ้าสุทโธทนะ พระองค์จึงรับสั่งให้จัดขบวนช้างไปรับพระนางเจ้าและพระราชกุมารคืนกลับสู่นครกบิลพัสดุ์ และรับสั่งให้จัดงานมหกรรมฉลองพระราชกุมารเป็นการมหิพารยิ่ง ตามถนนและบ้านเรือนต่าง ๆ ประดับประดาด้วยธงทิวและโคมไฟ มีสีต่าง ๆ มีการละเล่นหลายอย่าง ซึ่งแสดงออกถึงความชื่นชมของชาวพระนครเป็นอย่างดี ได้มีพระบรมวงศานุวงศ์ มุขอำมาตย์ ราชบริพารเข้าเฝ้าถวายพระพรแด่พระราชกุมารเนื่องแน่น

ในวันที่สามนับจากวันประสูติท่านอสิตคาบส (หรือกาลเทวิลคาบส) ซึ่งเคยเป็นปุโรหิตของพระเจ้าสีหหนุเคยเป็นอาจารย์ของพระเจ้าสุทโธทนะซึ่งออกบวช พำนักอยู่ในป่าทิมพานต์จนได้ฉานสมาบัติ เมื่อทราบข่าวการประสูติของพระราชกุมารแห่งนครกบิลพัสดุ์ จึงได้ไปเฝ้าชมบารมีพอได้เห็นลักษณะพระราชกุมาร ก็ทราบทันทีว่า พระราชกุมาร องค์นี้ ต่อไปเบื้องหน้าจะได้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นนักปราชญ์เหนือนักปราชญ์ทั้งหลาย จึงได้ลุกขึ้นจากอาสนะคุกเข่าลงถวายอภิวาทแทบพระบาทของพระราชกุมารแล้วหัวเราะแสดงอาการชื่นชมอย่างยิ่ง ด้วยคิดว่า เป็นลูกของคนที่ได้เห็นบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยลักษณะดีเลิศอย่างนี้ แต่เมื่อพิจารณาถึงอายุของท่านก็เห็นว่า จะไม่มีโอกาสได้ชื่นชมอนุภาพของพระราชกุมารนี้ จึงร้องไห้ด้วยความเสียใจยิ่ง เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดความ ประหลาดมหัศจรรย์ แก่พระเจ้าสุทโธทนะและพระประยูรญาติทั้งหลาย เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบคำทำนายจากท่านอสิตคาบส พระองค์ก็ทรงปลาบปลื้มพระทัยถึงกับขับพระเศียรลงแทบพระบาทของพระราชกุมารตามอย่างท่านอสิตคาบส พระประยูรญาติอื่น ๆ ก็ได้ทำตามพระเจ้าสุทโธทนะ

เมื่อประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะทรงจัดให้มีพิธีทำนายลักษณะและขนานพระนามตามพระราชประเพณี ได้เชิญพราหมณ์ที่เชี่ยวชาญทางไตรเพทจำนวน ๑๐๘ คน มารับพระราชทานเลี้ยง แล้วพราหมณ์ที่เชี่ยวชาญในการทำนายลักษณะ ๘ คน ในจำนวน ๑๐๘ คน ได้ทำนายลักษณะพระกุมารพราหมณ์ ๗ คน คือ ราม ฤๅษะ ลักษณะ มันทิ โภชะ สุทัตต์ สุยาม ได้ทำนายเป็น ๒ นัย คือ

๑. ถ้าพระกุมารอยู่ครองฆราวาสต่อไปจะได้เป็นพระบรมจักรพรรดิ

๒. ถ้าพระกุมารออกผนวชจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นศาสดาเอกของโลก

แต่โกณฑัญญะซึ่งเป็นพราหมณ์หนุ่มที่สุดในจำนวนพราหมณ์ ๘ คน ได้ทำนายยืนยันอย่าง
เดียวว่า “พระราชาผู้ครองถิ่นจะต้องออกผนวชและจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน”

เนื่องจากในสมัยนั้น สิ่งที่ประชาชนนิยมสูงสุดและอยาก ได้อยากเป็นกันมากที่สุดมี ๒
อย่าง คือ ความเป็นจักรพรรดิราช ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในทางโลก และความเป็นศาสดา
เอกซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในทางศาสนา เพราะในทางโลกสมัยนั้น การปกครองประเทศได้
แยกกันเป็นรัฐ ๆ ไม่ขึ้นแก่กัน จึงต่างก็ปรารถนาจะเป็นใหญ่เหนือผู้อื่น ส่วนในทางศาสนา
พวกนักบวชที่ศรัทธาหลักธรรมได้และตั้งตัวเป็นคณาจารย์มีมากมาย ส่วนมากขัดแย้งกันในทาง
ความศรัทธา จึงยุติกันไม่ได้ว่า ของใครดีกว่าใคร ใครใหญ่กว่าใคร ฉะนั้นเมื่อเห็นผู้มี
ลักษณะพิเศษแสดงถึงบุญญาบารมีก็เชื่อกันว่าจะต้องได้สิ่งสูงสุดสองอย่างนี้ ไม่อย่างใดก็อย่าง
หนึ่ง สำหรับพระเจ้าสุทโธทนะนั้นทรงประสงค์ให้พระราชกุมารได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิมากกว่า
ที่จะให้เป็นศาสดาเอก หลังจากได้ทำนายลักษณะแล้ว พระประยูรญาติและพราหมณ์ทั้งหลาย
ได้ร่วมกันถวายพระนามพระราชกุมารว่า “สิทธัตถะ” ซึ่งหมายความว่า “ต้องการอะไรเป็น
สำเร็จทุกอย่าง”

หลังจากประสูติได้ ๗ วัน พระนางเจ้าสิริมหามายาก็ถึงวาระ พระเจ้าสุทโธทนะทรงตั้ง
พระนางปชาบดีพระกนิษฐภคินีของพระนางสิริมหามายาเป็นพระมเหสี และทรงมอบการเลี้ยง
ดูพระราชกุมารให้แก่พระนาง ปรากฏว่าพระนางทรงรักใคร่เอ็นดูพระราชกุมารมาก แม้ในกาล
ต่อมาพระนางปชาบดีทรงมีพระโอรสและพระธิดา คือ เจ้าชายนันทะ และเจ้าหญิงรูปนันทา
พระนางก็ยังทรงทะนุบำรุงเจ้าชายสิทธัตถะเหมือนเดิม

ได้ปฐมญาณครั้งแรก ครั้งหนึ่งเป็นวันพระราชพิธีแรกนาขวัญ พระเจ้าสุทโธทนะพร้อม
ด้วยอำมาตย์ราชบริพาร พราหมณาจารย์และคฤหบดีจำนวนมากได้เสด็จไปทำพิธีแรกนาขวัญ
ณทุ่งนาหลวง รับสั่งให้พระพี่เลี้ยงนำพระราชกุมารไปด้วย และให้ประทับที่ใต้ต้นหว้าใหญ่
ขณะที่พระเจ้าสุทโธทนะ ทรงทำพิธีไถนาเป็นปฐมฤกษ์นั้น พวกพระพี่เลี้ยงก็ได้ออกมาชมพิธี
กับเขาด้วย พระราชกุมารประทับอยู่ในม่านแต่พระองค์เดียว ความเจียบสงัดจึงเกิดขึ้น พระองค์
ทรงเจริญภาวนาอานาปานสติกัมมัฏฐาน (พิจารณากำหนดลมหายใจเข้าออก) ทำให้เกิดจิต
แน่วแน่เป็นสมาธิ เมื่อเจริญต่อไปก็ได้ปฐมญาณจึงเกิดเหตุอัศจรรย์ ขณะนั้นเป็นเวลาบ่าย เภา
แห่งหนึ่งมีผู้อื่นๆ ได้ทอดยาวไปทางทิศตะวันออก แต่เงาของต้นหว้าใหญ่นั้น ยังคงแผ่ลงตรงๆ
ลำต้นประหนึ่งเวลาเที่ยงวัน พระเจ้าสุทโธทนะได้เสด็จไปเห็นเงาต้นหว้าและกิริยาอาการนั่งของ
พระราชกุมารก็ทรงรู้สึกอัศจรรย์พระทัย ถึงกับยอมพระหัตถ์ถือมิณฑปพระราชกุมารเป็นครั้งที่ ๒

การศึกษา เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชนม์ได้ ๗ พรรษา พระเจ้าสุทโธทนะรับสั่งให้สร้างสรรณสำหรับพระราชกุมารและบริวาร ๓ สระ ปลุกอุบลบัวขาวสระหนึ่ง ปลุกบุณฑริกบัวขาวสระหนึ่ง และปลุกปทุมบัวหลวงสระหนึ่ง

เมื่อพระชนมายุเจริญวัยควรแก่การศึกษาศิลปวิทยาแล้ว พระราชบิดาทรงจัดให้การศึกษาแก่เจ้าชายอย่างดียิ่งเท่าที่สามารถจะมีได้ในสมัยนั้น เล่ากันว่าในนครกบิลพัสดุ์สมัยนั้นมีสำนักศึกษามาก การศึกษาศิลปวิทยานั้นทั้งเป็นสำนักเหมือนโรงเรียน และมีโรงเรียนเหมือนโรงเรียนนายร้อย คือ สอนวิชายิงธนู วิชากระบวรรบ ซึ่งเข้าเรียนได้เฉพาะลูกกษัตริย์ เจ้าชายสิทธัตถะก็ได้เข้าศึกษาในสำนักเหล่านั้นด้วย นอกนั้นยังได้เข้าศึกษาในสำนักครู "วิศวามิตร" ซึ่งเป็นสำนักที่เด่นที่สุดในสมัยนั้น ปรากฏว่าเจ้าชายสิทธัตถะทรงสนพระทัยในการศึกษามาก ทรงเรียนได้รวดเร็ว ทรงศึกษาจบศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการในเวลาไม่นาน

อภิเชก เมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา พระบิดารับสั่งให้สร้างปราสาท ๓ หลัง สำหรับประทับใน ๓ ฤดู ให้สร้างในบริเวณวนอุทยานเดียวกัน มีทางเดินติดต่อกัน และเพื่อผูกใจพระราชกุมารให้ติดอยู่ในฆราวาสมากขึ้น พระเจ้าสุทโธทนะทรงปรึกษากับพระบรมวงศานุวงศ์ แจ้งประสงค์ที่จะอภิเชกเจ้าชายและทรงขอให้ศากยราชทั้งหลาย พิจารณาเลือกราชกุมารีให้อภิเชกกับเจ้าชาย แต่ศากยราชทั้งหลายตอบว่าตามธรรมเนียมของศากยะแต่โบราณมา ผู้จะอภิเชกสมรสจะต้องแสดงความรู้ความสามารถให้ประจักษ์แก่ประยูรญาติและอาณาประชาราษฎร์เสียก่อน ด้วยเหตุนี้พิธีประลองฝีมือจึงได้เกิดขึ้น เจ้าชายได้ทรงแข่งขันการใช้อาวุธทุกประเภททั้งโดยการต่อสู้บนพื้นดิน บนหลังม้า บนรถศึกและการยิงธนูที่หนักที่สุดเรียกว่า "สหัสตามะ" ในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับกันว่า เจ้าชายสิทธัตถะทรงมีความสามารถใช้อาวุธทุกชนิดอย่างยอดเยี่ยมเหนือผู้เข้าแข่งขันทั้งหลาย พระประยูรญาติทั้งหลายต่างก็ยินดีที่จะยกพระธิดาของตน ๆ ถวาย จึงต้องมีพิธีคัดเลือกเจ้าหญิงที่สวยงามที่สุดต่อไป ในที่สุดเจ้าชายสิทธัตถะทรงเลือกเจ้าหญิงยโสธรา หรือพิมพาแห่งโกถียวงศ์ พระธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะและพระนางอมิตาจากนั้นจึงได้มีพิธีอภิเชกสมรสอย่างมโหฬารสมพระเกียรติ หลังจากอภิเชกแล้ว เจ้าชายและเจ้าหญิงได้ประทับสำราญในปราสาททั้งสามหลังเรื่อยมา

พระเจ้าสุทโธทนะทรงนึกถึงคำทำนายของท่านอสิตคาบสและของพราหมณ์ทั้ง ๘ อยู่เสมอว่า เจ้าชายจะออกผนวชซึ่งพระองค์ไม่ทรงประสงค์เลย และทรงทราบจากพราหมณ์เหมือนกันว่า เจ้าชายจะออกบวชเพราะความเบื่อโลก จึงทรงหาวิธีป้องกัน ๒ ทางคือ

๑. ทรงบอกรั้วมิให้เจ้าชายได้ทอดพระเนตรคนแก่ คนเจ็บ คนตาย ซึ่งจะทำให้เกิดเบื่อโลกเพราะเป็นสภาพที่ไม่น่าปรารถนา และนักบวชหรือสมณะซึ่งจะชักนำใจให้โน้มไปในทางบรรพชา จึงมีพระบรมราชโองการห้ามคนแก่ คนเจ็บ เข้าไปในปราสาทของเจ้าชาย และหาวิธีมิให้เจ้าชายออกนอกปราสาทด้วย

๒. ทรงบำรุงบำเรอให้เจ้าชายติดอยู่ในโลกีย์สุข โดยทรงจัดปราสาทให้อยู่ตามสบายในทุกฤดู จัดหานารีรูปสวย ๆ มารับใช้ และจัดหานางขับร้องพ้อนรำที่ชำนาญมาบำเรอประจำวัน

อย่างไรก็ตาม เจ้าชายก็หาติดพระทัยในเหยื่อล่อของพระมิดานานักไม่ เพราะเจ้าชายทรงคิดเสมอว่า ประชาชนของพระองค์เป็นอยู่อย่างไร อยู่มาวันหนึ่งเจ้าชายประสงค์จะเสด็จประพาสพระนครเพื่อชมเมืองและเยี่ยมประชาชน ซึ่งครั้งแรกพระมิดาไม่ทรงอนุญาต แต่เมื่อเจ้าชายอ้อนวอนบ่อยเข้าจึงจำต้องอนุญาต แต่ได้รับสั่งให้พวกอำมาตย์จัดเตรียมการเป็นที่เรียบร้อย จนแน่ว่าพระทัยว่าเจ้าชายไม่ทรงพบเห็นสิ่งที่จะทำให้เบื่อโลกแล้วนั้นแหละ เจ้าชายจึงจะออกประพาสพระนครได้ ในการเสด็จประพาสพระนคร มีนายฉันทะเป็นสารทิศัษรถพระที่นั่ง ครั้นเสด็จมาถึงถนนสายหนึ่ง พระองค์ได้ทอดพระเนตรคนแก่หลังโกง ถือไม้เท้ามีอาการบอกลถึงทุกขเวทนอันน่าสังเวช เห็นผ้าฝุงชนที่ขึ้นรอชมพระบารมีอยู่ข้างถนน เจ้าชายได้ตรัสถามนายฉันทะว่า นั้นคนอะไร นายฉันทะทูลว่า คนแก่ และอธิบายว่า คนเราทุกคนเมื่ออยู่ไปนาน ๆ ก็แก่อย่างนี้ ความแก่เป็นเรื่องธรรมดา เจ้าชายทรงรำพึงในพระทัยว่า "ความแก่เป็นของธรรมดาทุกคน ตัวเราก็ต้องแก่ ใคร ๆ ก็ต้องแก่ ความแก่ไม่ดีแท้ เพราะไม่มีใครปรารถนา" เลยรับสั่งให้กลับพระราชวัง และทรงรำพึงถึงความแก่ต่อไปว่า ความแก่เป็นภัยของชาวโลก เพราะไม่มีใครต้องการ

ต่อมาเจ้าชายได้เสด็จประพาสพระนครอีก เป็นครั้งที่สอง และที่สาม และได้ทอดพระเนตรคนเจ็บและคนตายตามลำดับ ทำให้เจ้าชายไม่สบายพระทัยยิ่งขึ้น เมื่อเสด็จกลับมาถึงปราสาทก็ทรงกรุ่นคิดมากขึ้นว่า "ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ไม่มีใครปรารถนา ฉะนั้นเมื่อผู้ใดประสบเข้าจึงมีทุกข์ แน่ละ สิ่งเหล่านี้จะต้องเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ในโลก สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ของธรรมดาที่เกิดขึ้นเอง แต่น่าจะมีสาเหตุ สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ล้วนมีสิ่งที่เป็นคู่กัน เช่น มีร้อนก็ต้องมีเย็น มีมืดก็ต้องมีสว่าง ฉะนั้นเมื่อมีแก่ เจ็บ ตาย ก็คงจะมีทางแก้ที่เป็นสิ่งคู่กัน" หลังจากได้ทรงกรุ่นคิดเรื่องนี้อยู่หลายวัน แต่ไม่ได้ความแจ่มแจ้งเกิดขึ้น วันหนึ่งเจ้าชายเสด็จประพาสอุทยานแต่เช้า ขณะที่ทรงใช้ความสงบครุ่นคิดถึงเรื่องนี้อยู่ พอดีมีสมณะรูปหนึ่งเดินมา

ใกล้อุทยานด้วยอาการสงบ เจ้าชายได้ทรงตามนายฉันทะไค้ความว่า ผู้นี้คือสมเด็จพระสันต
โลกแสงหาความสงบทางใจ ทรงคิดว่าใช่แล้ว ทางนี้เองที่จะพบวิธิตับทุกข์ได้ นั่นคือต้อง
สละโลกออกแสวงหาความสงบทางใจ ซึ่งเป็นวิธิตับทุกข์ได้แน่นอนอย่างสมณะรูปนั้น เมื่อ
ทรงคิดถึงตอนนี้ก็ทรงมีพระทัยขึ้นบานขึ้น และได้ตัดสินใจ พระทัย ที่จะเสด็จ ออกผนวช อย่าง
แน่นอน แล้วได้ทรงพักผ่อนอยู่ในพระราชอุทยานตลอดวัน

ขณะที่เจ้าชายประทับตำราอยู่ในพระราชอุทยานนั้น มหาเลกษณายหนึ่งได้เข้าไปกราบทูล
ว่าเจ้าหญิงพมพาได้ประสูติพระโอรสแล้ว เจ้าชายซึ่งมีพระทัยโน้มไปทางบรรพชา ได้ออกพระ-
โอรสไป ๆ เป็นเชิงเตือนพระองค์เองว่า “ราหุล ชาติ” ซึ่งแปลว่า “บ่วงเกิดขึ้นแล้วแก่เรา”
แต่คนอื่น ๆ ไม่เข้าใจความหมายที่เจ้าชายทรงสรวล จึงขนานพระโอรสตามที่เจ้าชายอุทานว่า “ราหุล”
ครั้นถึงตอนเย็น เจ้าชายได้เสด็จกลับปราสาทผ่านตำหนักของเจ้าหญิงกิสาโคทมิ ขณะนั้นเจ้า
หญิงประทับยืนที่ช่องพระแสงตรัสชมเจ้าชายขึ้นว่า “เจ้าชายองค์หนึ่งคงมียิ่งนัก หากเป็น
ราชบุตรของใคร หรือเป็นราชสวามีของใคร ผู้นั้นย่อมเย็นใจได้” แม้ว่าคำนี้จะพ้องคำชมโฉม
ธรรมดาก็ตาม แต่เจ้าชายทรงคิดว่าเจ้าหญิงกิสาโคทมิตรัสถึงความคับราคะ โทสะ โมสะ ซึ่ง
เป็นเหตุให้เย็นใจได้ ทรงคิดว่าเจ้าหญิงได้ทรงเตือนให้พระองค์แสวงหาธรรมเครื่องดับทุกข์ ซึ่ง
เป็นคำสนับสนุนให้พระองค์ออกผนวชในวันนั้น พระองค์จึงได้ทรงถอดสายสังวาล ซึ่งทำด้วย
แก้วมุกดาประทานแก่เจ้าหญิงกิสาโคทมิเป็นรางวัล

ออกผนวช เมื่อเจ้าชายสิทธิทัตเสด็จมาถึงปราสาทก็ทรงเข้าสู่แท่นบรรทม กรุ่นคิดถึง
แผนการเสด็จออกบรรพชาอย่างเดียว มิได้ทรงสนพระทัยในการระบมร่าเพื่อนและคนสนิทที่สาวงาม
ทั้งหลายแสดงให้ทอดพระเนตร เจ้าชายได้ทรงบรรทมหลับไป และทรงตื่นขึ้นในตอนดึก เห็น
นางงามเหล่านั้นนอนหลับไม่ได้สักระยะเหมือนคนตายแล้ว จึงมีพระทัยสังเวชเบื่อหน่ายยิ่งขึ้น ทรง
เห็นว่าปราสาทของพระองค์ในขณะนั้นเหมือนป่าช้าผัดผับ จึงเสด็จลุกขึ้นจากพระแท่น เสด็จออก
ไปบอกนายฉันทะให้ผูก ม้าคันธนู และเสด็จไป ห้องของพระนางพมพา ทอดพระเนตรโอรส
กำลังนอนอยู่ในอ้อมแขนของพระนางพมพา ทรงดำริว่าถ้าพระองค์จะอุ้มพระกุมาร พระชายาก็จะ
ตื่นบรรทม ซึ่งจะเป็นอันตรายแก่การบรรพชา จึงตัดสินใจพระทัยอำลาพระชายาและโอรสทั้งหลับว่า
อยู่ก่อนเกิดพมพาเอ๋ย เมื่อโคพีได้พบวิธิตับทุกข์แล้วจึงจะกลับมาเยี่ยมเธอและลูก แล้วเสด็จ
ออกไปประทับบนหลังม้าขับออกจากประตูวัง โดยมีนายฉันทะติดตามไปด้วย

เมื่อเสด็จพ้นประตูนครไค้หน้อยหนึ่ง เจ้าชายสิทธิทัตตะได้ชักม้าให้เหลียวกลับ ประทับ
นั่งทอดพระเนตรพระนครมิลพัสดุ์ ภายใต้แสงจันทร์อันเจิดจ้าเป็นครั้งสุดท้าย ทันใดนั้นความ
รู้สึกเสียดายพระนคร ราชสมบัติ พระชายา และโอรสก็ได้เกิดขึ้นครอบงำพระทัยของพระองค์
แต่ก็ทรงห้ามได้ในทันที พร้อมกับชักม้ากลับควมขับลงไปทางทิศใต้ของนครมิลพัสดุ์จนถึง
แม่น้ำอินมาในเวลารุ่งอรุณเสด็จลงจากหลังม้าประทับยืนบนหาดทราย แล้วทรงเปลื้องเครื่อง
ประดับทั้งหมดให้นายฉันทะ พร้อมกับรับสั่งอย่างเฉียบขาดให้นายฉันทะนำเครื่องประดับและ
ม้าคันพระกลักรุงมิลพัสดุ์เพื่อกราบทูลพระบิดาว่า พระองค์ได้เสด็จออกบรรพชาเพื่อแสวง
หาวิธิตบทุกซ์ ถ้ายังไม่พบจะไม่กลับมา นายฉันทะจำใจกลับด้วยความเกรงกลัว ส่วนม้าคันพระ
กลักรุงก็สิ้นใจตายในกลางทาง

เมื่อนายฉันทะจากไปแล้ว เจ้าชายได้ทรงตั้งพระเมาศีลด้วยพระขรรค์ อธิษฐานเพศเป็น
นักบวช ขณะนั้นพระองค์ทรงมีพระชนมายุได้ ๒๔ พรรษา จากนั้นได้เสด็จไปประทับที่อนุปิย-
อัมพวัน (ปัจจุบันเรียกบ้านมหาฐาน) ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากแม่น้ำอินมาเท่าใดนัก และดินแดน
ส่วนนี้อยู่ในเขตแคว้นมัลละ หลังจากประทับสำราญพระทัยในการบรรพชาเป็นเวลา ๗ วันแล้ว
จึงได้เสด็จจากอนุปิยอัมพวัน เดินทางรอนแรมไปจนถึงแคว้นมคธ และได้เข้าศึกษากับอาจารย์
มีชื่อเสียงโด่งดังของแคว้นนั้นท่านหนึ่งชื่อว่าอาฬารดาบสกาลามโคตร จนได้สำเร็จสมบัติ ๗
คือ คุรูปฌาน ๔^๑ และอรุปฌาน ๓^๒ ก็จบความรู้ของอาจารย์ จึงได้เสด็จไปศึกษากับผู้เป็น
อาจารย์ใหญ่อีกท่านหนึ่ง ชื่อว่า อุทกดาบสวามบุตร จนได้สมบัติสูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งคือ
อรุปฌานที่ ๔^๓ ก็หมดความรู้ของอาจารย์อีก พระองค์ทรงเห็นว่าความรู้ที่ได้จากอาจารย์ทั้ง ๒
นี้ ยังไม่ใช่ว่าได้ถึงความดับทุกข์ได้ จึงลาอาจารย์เดินทางต่อไปจนถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม
แคว้นมคธ ประทับที่เชิงเขาสุกหนึ่ง ใกล้แม่น้ำเนรัญชรา ซึ่งเป็นสถานที่เหมาะแก่การบำเพ็ญ
เพียร และทันใดนั้นอุปมา ๓ ข้อเกิดขึ้นแก่พระองค์ อย่างที่ไม่เคยเกิดแก่พระองค์มาก่อน
เลยว่า

“สมณะโคมิกายไม่หลีกออกจากกาม มีความพอใจรักใคร่ในกาม แม้สมณะนั้นจะได้
เสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้าเพราะความเพียรก็ดี ไม่ได้เสวยก็ดี ก็ไม่อาจตรัสรู้ได้เหมือนไม้ตค
แช่ไว้ในน้ำ จะนำมาตีก้นให้เกิดเป็นไฟไม่ได้

๑. ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน รวมเป็นรูปฌาน ๔

๒. อรูปฌาน ๓ คือ อากาสัญจายตนฌาน วิญญาณัญจายตนฌาน และ อาภิญญัญจายตนฌาน

๓. คือ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน

“สมณะโคมีกายหลีกออกจากกามแล้ว แต่ยังมีความพอใจรักใคร่ในกาม แม้สมณะนั้นจะได้
เสวยทุกขเวทอย่างแรงกล้า อันเกิดแต่ความเพียรก็ดี ไม่ได้เสวยก็ดี ก็ไม่อาจตรัสรู้ได้ เสมือน
ไม้ตค แม้วางไว้ทางน้ำ แม้จะนำมาสีกันก็หาเกิดไฟไม่

“แต่สมณะโคมีกายหลีกจากกามและความพอใจรักใคร่ในกาม มีจิตสงบระงับดีแล้ว สมณะ
นั้นจะได้เสวยทุกขเวทนานกล้า อันเกิดแต่ความเพียรก็ดี ไม่ได้เสวยก็ดี สมณะนั้นตรัสรู้ได้
เปรียบเหมือนไม้แห้งอยู่ใกล้ไฟอันบุคคลวางไว้บนบก ย่อมสี้ให้เกิดไฟได้” พระองค์จึงได้ตัด
สินพระทัยบำเพ็ญโยคะปฏิบัติเยี่ยงนักบวชในสมัยนั้น คือการทรมานร่างกายด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่ง
ถือว่าเป็นวิธีที่จะพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ เพราะเป็นวิธี บำเพ็ญกันจิตไม่ให้หมกมุ่นไปใน กามารมณ์
พระองค์จึงได้ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างแรงกล้าที่สุดถึง ๓ วิธีด้วยกัน คือ

วิธีที่หนึ่ง ทรงกคพระทนต์ด้วยพระทนต์ กคพระताल (เพดานปาก) ด้วยพระชีวหา
เป็นเวลานานจนพระเสโทไหลจากพระกัจฉะ (รักแร้) ทรงทำดังนี้หลายวันก็ไม่ได้อะไร มีแต่
ทุกขเวทนาเกิดขึ้น จึงทรงเปลี่ยนเป็นวิธีที่ ๒

วิธีที่สอง กลืนลมหายใจเข้าออก ก็ค่อย ๆ ผ่อนลมหายใจเข้าและออกทีละน้อย ๆ จน
กระทั่งหยุดหายใจไปนานจึงเกิดเสียงดังอู ๆ ทางช่องพระโสท ซึ่งทำให้ปวดร้าวทั่วสรรพางค์ ทรง
ทำอย่างนี้หลายวันก็ไม่มีอะไรดีขึ้น มีแต่ทุกขเวทนาอย่างเดียวนั้น จึงทรงเปลี่ยนเป็นวิธีที่สาม

วิธีที่สาม อดพระกระยาหารให้น้อยลง ๆ จนไม่เสวยเลย ทำให้พระวรกายเหี่ยวแห้ง
พระฉวีเคร่าหมอง พระกายสพร้างไปด้วยเส้นเอ็นและกระดูก เมื่อทรงลုပ်พระองค์ พระโลมา
ซึ่งมีรากเน่าหลุดล่วงจากชุมชน พระกำลังลดน้อยถอยลงตามลำดับ จนไม่อาจจะดำรงพระองค์
ได้ บางคราวถึงกับสลบไปแม้กระนั้นก็หาได้บรรลุถึงคุณวิเศษใด ๆ ไม่

ในขณะที่พระองค์ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่นี้ พระปัญจวัคคีย์คือ ฤๅษี ๕ คนได้มาเฝ้าอุปฐ-
ฐากอยู่ด้วย ฤๅษี ๕ คน คนหนึ่งคือ โกณฑัญญะ ซึ่งเป็นผู้ทำนายลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ
เป็นคนที่ ๘ นั้นเอง เพราะท่านเชื่อว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะต้องออกบวชและได้เป็นศาสดาเอก
ในโลกอย่างแน่นอน ฉะนั้นเมื่อได้ข่าวว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชแล้ว ท่านจึงได้ชวนลูกหลาน
ของพราหมณ์อีก ๗ คน ซึ่งได้ร่วมทำนายลักษณะในวันนั้นด้วย เพราะพราหมณ์ ๗ คนเหล่านี้นั้น
ได้ตายเสียก่อนหน้านั้น ลูกหลานของพราหมณ์ทั้ง ๗ ซึ่งออกบวชเป็นฤๅษีตาม คำชวนของ
โกณฑัญญะ มี ๔ คนคือ วปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ เมื่อบวชแล้วทั้ง ๔ ท่านก็ได้
ติดตามหาพระโคตมจนมาพบในขณะทรงกระทำทุกรกิริยาดังกล่าวแล้ว

เมื่อพระโคตมได้ทำทุกกริยาอย่างแรงกล้า และไม่ได้คุณวิเศษอะไรเกิดขึ้น พระองค์จึงได้ความคิดว่า วิธีนี้ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์เสียแล้ว เพราะถึงเกินไป แล้วทรงคิดเทียบกับพินสามสายว่าพินที่ซึ่งถึงเกินไปย่อมติดไม่ถ่วง และทั้งอาจขาดได้ง่าย ส่วนพินที่หย่อนเกินไปก็ติดไม่มีเสียง สู้พินที่ซึ่งปานกลางไม่ได้เพราะสายพินเช่นนั้นติดคงไฟระจิบใจ ช้อนนั้นใดการปฏิบัติธรรมก็ฉันทัน ถ้าปฏิบัติถึงเกินไปก็ลำบากเปล่า ๆ ไม่ได้อะไร แต่ถ้าปฏิบัติหย่อนเกินไป ก็มีโทษหมกมุ่นอยู่ในทางกามารมณ์ก็ไม่อาจจะพ้นจากทุกข์ได้เช่นเดียวกัน ทางที่ดีควรจะปฏิบัติเป็นสายกลางคือ ไม่ถึงนักและไม่หย่อนนักซึ่งเรียกว่า "มัชฌิมาปฏิปทา"

เมื่อทรงคิดได้ดังนี้แล้ว ก็ทรงตัดสินพระทัยเลิกบำเพ็ญทุกกริยา กลับเสวยพระกระยาหารตามเดิม เพื่อให้มีกำลังกายดีขึ้น แล้วจึงจะบำเพ็ญเพียรทางใจต่อไป

ฝ่ายพระปัญจวัคคีย์ เมื่อเห็นพระโคตมเลิกทำทุกกริยา กลับเสวยพระกระยาหารอีกเช่นนั้นก็พากันคิดว่า "พระสมณะโคตมกลายเพียรเวียนมาเป็นผู้มกมากเสียแล้ว จะตรัสรู้ได้อย่างไร เราอาศัยท่านไม่ได้แล้ว" จึงได้ทั้งพระโคตมหลีกไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี แคว้นกาฬี ซึ่งบัดนี้เรียกว่า "สารนาถ"

ตรัสรู้ ต่อมาในตอนเช้าวันเพ็ญเดือน ๖ พระโคตมได้ทรงรับข่าวมรณูปายาสจากนางสุชาดาธิดา ของกฏุมพีชื่อ เสนา หัวหน้าหมู่บ้านอุรุเวลาเสนานิคม ในขณะที่พระองค์ประทับอยู่ที่ใต้ต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเนรัญชรา เมื่อเสวยเสร็จแล้วก็ได้นำถาดทองคำไปทริมฝั่งแม่น้ำ ทรงตั้งจิตอธิษฐานว่า ถ้าเรามีบุญญาธิการ จะได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ขอให้ถาดนี้ลอยขึ้นไปเหนือน้ำ สันคำอธิษฐานก็ทรงลอยถาดไป ปรากฏว่าถาดได้ลอยทวนน้ำขึ้นไปเหนือน้ำ เป็นระยะทางหนึ่งเส้นจึงจมลง เหตุการณ์นี้ทำให้พระองค์ทรงมีกำลังพระทัยในการบำเพ็ญเพียรทางจิตต่อไป จากนั้นได้เสด็จข้ามแม่น้ำเนรัญชรา ไปทางฝั่งตะวันตกได้ทรงพบพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ โสตถิยะ ถือหญาคามาส ๘ ก่า พราหมณ์เห็นพระโคตมแล้วให้เลื่อมใส จึงน้อมหญาคาทั้ง ๘ ก่าเข้าไปถวาย พระองค์ทรงรับและเสด็จต่อไปยังต้นมหาโพธิ์ ทรงเห็นว่าเป็นที่เหมาะแก่การปฏิบัติ จึงทรงเอาหญาคาทั้งสอง ๘ ก่าปูลง ณ ใต้ต้นโพธิ์ แล้วประทับนั่งขัดสมาธิบนหญาคานั้น ทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกทรงหันพระปฤษฎางค์ให้หันมหาโพธิ์แล้วตั้งจิตอธิษฐานว่า "ถ้าเราไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณตรวบโคเราจักไม่ลุกขึ้นจากที่นี่ตราบนั้น แม้ว่าเลือดเนื้อจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนังเอ็นกระดูกก็ตามที"

ขณะที่ทรงพิจารณากำหนดกิจอยู่นั้น ได้มีอำนาจฝ่ายต่ำคือกิเลสทั้งหลาย กับอำนาจฝ่ายสูงคือคุณธรรมเกิดขึ้นต่อสู้กันขัดแย้งกัน ทั้งนี้พระองค์อยู่ในวัยหนุ่มมีพระชนมายุเพียง ๓๕ พรรษาเท่านั้นย่อมมีมารคือ กิเลสกำเริบเกิดขึ้นก่อนไม่ให้จิตสงบได้ เช่น ทรงหวงกิดถึงกามสุขที่เคยมีมา ท่านจึงเปรียบเทียบความทอนนี้ว่ามีพญามารมาฉกฉวย และกิเลสอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นตามท่านเปรียบเสมือนเสนามาร ในที่สุดพระองค์สามารถเอาชนะอำนาจฝ่ายต่ำได้ด้วยอำนาจชั้นดีของคุณธรรมคือ ทรงนึกถึงบารมีที่ทรงบำเพ็ญมา ๑๐ ประการ ได้แก่ ทาน ศีล บรพชา บัณฑิต วิริยะ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา เมื่อชนะมารก็พอดีเป็นเวลาค่ำ จากนั้นทรงบำเพ็ญเพียรทางจิตต่อไปด้วยพระทัยอันแน่วแน่มั่นคง สงบ จนถึงปฐมยามแห่งราตรีทรงบรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือรู้ระลึกชาติแต่หนหลังได้ ก็ทรงรู้แจ้งชัดว่าก่อนที่พระองค์มาเกิดในชาตินี้นั้นได้เกิดเป็นอะไร ที่ไหนมาบ้างแล้ว และเมื่อทรงเพ่งพิจารณาด้วยพระญาณอันแรงกล้าต่อไป ในตอนมัชฌิมยามแห่งราตรีก็ทรงบรรลุดรณญาณที่ ๒ คือ จุตูปปาตญาณ ได้แก่ปัญญารู้แจ้งถึงการเกิด และการตายของสัตว์ทั้งหลายว่า คนเรานั้นมิใช่ตายแล้วสูญ ต้องมีการเกิดอีกต่อไป ถ้าหากยังมีอวิชชา ถัดมา อุปาทาน ซึ่งเป็นตัวเหตุของการเกิด แต่เมื่อใดละเหตุนี้ได้ เมื่อนั้นก็จะหยุดเกิด และทรงทราบชัดว่า คนบางพวกเกิดมาเป็นคนก็มีความสุขเพราะเขาทำกรรมดีไว้ แต่บางพวกเกิดมาเป็นคนไม่มีความสุขทุกข์ เพราะเขาทำความชั่วไว้

เมื่อทรงพิจารณาต่อไปจนถึงปัจฉิมยามก็ทรงบรรลุดรณญาณที่ ๓ คือ อาสวักขยญาณ ได้แก่ปัญญาที่เกิดขึ้นทำลายอาสวกิเลส อันเป็นเหตุแห่งความเกิด ความตาย เสียได้โดยสิ้นเชิง จึงเป็นการดับทุกข์ทั้งปวงได้ ดังที่ปรารถนามาแต่เดิม บัดนี้พระองค์ชื่อว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พุทธศาสนิกชนถือกันว่าวันตรัสรู้นี้ ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๖ ก่อน พ.ศ. ๔๕ ปี และถือกันว่าเป็นวันที่ดวงพระอาทิตย์อันแจ่มจรัสได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก ณ สถานที่ที่เรียกในปัจจุบันนี้ว่า "พุทธคยา" หลังจากตรัสรู้แล้วได้ทรงพักผ่อนเสวยสุขอันเกิดจากความหลุดพ้นจากกิเลส ณ บริเวณต้นมหาโพธิ์ เป็นเวลา ๔๔ วัน ระหว่างนี้ได้กำหนดหัวข้อธรรมที่ตรัสรู้ไปด้วย ในตอนแรก ๆ ทรงนึกว่า ธรรมที่ทรงรู้ลึกซึ้งมาก ยากที่คนมีปัญญาน้อยจะเข้าใจได้ แต่เมื่อทรงเห็นว่ามนุษย์ในโลกนี้มีหลายประเภท ที่มีปัญญาเฉลียวก็มี ที่มีปัญญาซ้าก็มี ที่มีปัญญาปานกลางพอแนะนำกันได้ก็มี และมีปัญญาทึบ สอนเท่าไรไม่เข้าใจก็มี ซึ่งทรงเปรียบเทียบคอกกระบือ ๔ เหล่าคือ คนประเภทที่ ๑ เหมือนคอกกระบือที่ไล่ล่พ้นน้ำแล้วพอได้แสงอรุณก็จะบานในวันนั้น คนประเภทที่ ๒ เหมือนคอกกระบือที่ปริ่มน้ำจะบานในวันรุ่งขึ้น คนประเภท ๓ เปรียบเสมือนคอกกระบือที่อยู่กลางน้ำซึ่งสักวันหนึ่งจะต้องบานอย่างแน่นอน ส่วนประเภทที่ ๔ เปรียบเหมือนคอกกระบือที่อยู่ใกล้โคลนที่เลนใต้น้ำอาจเป็นเหยื่อเต่าและปลาเสียเมื่อไรก็ได้



ประกาศศาสนา เมื่อทรงคิดอย่างนี้ จึงทักสินพระทัยจะสอนศาสนาแก่บุคคล ๓ ประเภท
แรก และทรงนึกถึงอาจารย์ทั้ง ๒ ของพระองค์ก่อน คือท่านอาฬารดาบส และท่านอุทกดาบส
แต่แล้วก็ทรงทราบว่าอาจารย์ทั้งสองได้ถึงมรณภาพเสียก่อนหน้านั้นเล็กน้อย จากนั้นจึงทรง
นึกถึงพวกฤาษี ๕ องค์ คือ บัณฺฑุจกัศยที่เคยอยู่รับใช้พระองค์ ครั้นเมื่อทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา
จนนั้นหลังจากทรงพักผ่อนอยู่ ณ บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิพอสสมควรแล้ว จึงเสด็จไปโปรด
พวกบัณฺฑุจกัศยที่บำเพ็ญตปตมฤคทายวันในวันเพ็ญเดือนแปด หลังจากตรัสรู้ได้ ๓ เดือน

พระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงครั้งแรกเรียกว่า “ธรรมจักร” หรือ “ธัมมจักกัปปวัตตน-
สูตร” คือ “พระสูตรที่ว่าด้วยการหมุนจักรแห่งธรรมให้เคลื่อนไปเพื่อชุมชน” เหมือนพระเจ้า
จักรพรรดิราชหมุนจักรราช เพื่อประกาศความเป็นจักรพรรดิฉะนั้น

ใจความของธรรมจักรมีดังนี้

๑. ทรงแสดงให้เห็นว่า ข้อปฏิบัติที่หย่อนเกินไปที่เรียกว่า “กามสุขัลลิกานุโยค” คือ
การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามคุณอย่างกฤหสัณฺฑนั้น บรรพชิตไม่ควรยึดถือปฏิบัติ เพราะไม่ใช่ทางให้
หลุดพ้น

๒. ทรงแสดงให้เห็นว่า ข้อปฏิบัติที่ถึงเกินไป ซึ่งเรียกว่า “อัสสทกิลมณานุโยค” คือการ
ทรมานตนให้ได้รับความลำบากเปล่าๆ นั้น บรรพชิตไม่ควรยึดถือปฏิบัติ เพราะไม่ใช่ทางให้
หลุดพ้น

๓. ทรงสอนให้ดำเนินตามทางสายกลาง คือ ไม่หย่อนนั้กและไม่ถึงนั้ก ที่เรียกว่า
“มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งได้แก่อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ

- (๑) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ
- (๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ
- (๓) สัมมาวาจา การเจรจาชอบ
- (๔) สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ
- (๕) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ
- (๖) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ
- (๗) สัมมาสติ การตั้งสติชอบ
- (๘) สัมมาสมาธิ การตั้งใจมั่นชอบ

๔. ทรงแสดงว่า มรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ นั้นเท่านั้นที่จะนำไปบรรลุดังการดับทุกข์ (นิโรธ) ได้อย่างเด็ดขาดในที่สุด และทรงแสดงลำดับของการดับทุกข์ไว้ดังนี้

ขั้นแรกต้องรู้ว่าทุกข์มีจริง (ทุกข์)

ขั้นที่สองต้องรู้ว่าทุกข์เกิดจากความใคร่ความปรารถนา (ทุกข์สมุทัย)

ขั้นที่สามต้องรู้ว่าทุกข์ดับได้โดยดับเหตุของทุกข์ (ทุกข์นิโรธ)

ขั้นที่สี่ต้องรู้ว่าจะดับทุกข์ได้ด้วยมรรคมีองค์ ๘ (มรรค)

เมื่อทรงแสดงจบท่านโกณฑัญญะผู้มีอายุแก่กว่าเพื่อนได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน ซึ่งเป็นการเข้าถึงธรรมขั้นสูงขั้นแรก แล้วจึงขออุปสมบท พระองค์ก็ทรงอนุญาตด้วยพระดำรัสว่า “จงเป็นภิกษุมาเถิดธรรมเราแล้วไว้ดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด” วิธีให้การอุปสมบทแบบนี้เรียกว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” ท่านโกณฑัญญะเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนาเรียกว่า ปฐมสาวก และวันนี้พุทธศาสนิกชนถือว่าเป็นวันสำคัญมากวันหนึ่ง เพราะเป็นวันที่พระสงฆ์คณะเกิดขึ้นในโลก ซึ่งทำให้มีพระรัตนตรัยครบทั้งสามคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ส่วนอีก ๔ ท่าน ได้มีความเชื่อความเลื่อมใส และเมื่อพระองค์ทรงอบรมสั่งสอนต่อมาก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน และได้ทูลขออุปสมบททั้งหมด

เมื่อพระปัญจวัคคีย์ได้เป็นพระโสดาบันหมดแล้ว พระองค์ได้ทรงแสดง “อนัตตลักขณสูตร” ไปรศภิกษุทั้ง ๔ องค์นี้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งยังผลให้ทั้ง ๔ องค์บรรลุอรหัตผลเป็นพระอรหันต์พร้อมกัน ธรรมเทศนาถ้อยคำนี้ถือกันว่า มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการปฏิเสธหลักอภิปรัชญา (ความเห็นว่าคุณเรามีตัวตนเป็นแก่นสาร) ของศาสนาพราหมณ์ที่พวกปัญจวัคคีย์เคยเชื่อดีก่อน พระสูตรนี้มีใจความสำคัญดังนี้

ขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของเขา ไม่ใช่ของเรา เพราะถ้าขันธ์ห้าเป็นตัวตนของเรา เราก็ควรจะบังคับให้เป็นไปตามความปรารถนาของเราได้ ขันธ์ทั้งห้าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จึงไม่ควรถือเป็นตัวเรา เป็นของเรา

ในขณะที่ประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันนั้น คืนหนึ่งมีบุตรเศรษฐีชาวพาราณสี ชื่อ ยส ได้เกิดเบื่อโลกแบบเดียวกับพระองค์ จึงเดินบ่นมาว่า “ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ” บังเอิญได้เดินมาทางที่พระพุทธองค์เสด็จจงกรมอยู่ พระองค์จึงตรัสตอบว่า “มานี่ซิ ที่นี่ไม่วุ่นวาย ที่นี่ไม่ขัดข้อง” เมื่อยสกลับบุตรเข้าไปเฝ้า และได้ฟังพระธรรมเทศนาเรื่อง ทาน ศีล

สวรรค์ โทษของกาม และผลดีของการบวช (การเว้นจากกามและความชั่วทั้งหลาย) ก็เลื่อมใส
ต่อมาเศรษฐีผู้บิคาได้ติดตามพบยสกุศลบุตรกับพระพุทธองค์และได้ฟังธรรมอย่างเดียวกันนั้นอีก
จึงเกิดความเลื่อมใส บุตรเศรษฐีได้ขออนุญาตบวช บิคาท่อนุญาตให้ด้วยความเต็มใจ ท่านเศรษฐี
ได้ปฏิญาณตนเป็นอุบาสก ขอดึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะคนแรก ในวันรุ่งขึ้น ท่านเศรษฐีได้
นิมนต์พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ไปฉันข้าวที่บ้าน หลังจากพระพุทธองค์ทรงอนุโมทนาทาน
จบลง ภรรยาเศรษฐีและลูกสะใภ้ ได้ขอดึงพระรัตนตรัยอย่างท่านเศรษฐี นับเป็นอุบาสิกา
พวกแรกในพระพุทธศาสนา

ต่อมาสหายของพระยส ๕๔ คน ได้บวชตามพระยสและได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด
รวมพระอรหันต์เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา ๓ เดือนที่พระองค์ประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
ถึง ๖๐ องค์ ครั้นหมดฤดูฝนออกพรรษาแล้ว พระองค์ได้ส่งพระอรหันต์สาวกเหล่านั้น ไป
ประกาศพระศาสนาในที่ต่าง ๆ กันแห่งละองค์ ส่วนพระองค์เองได้เสด็จไปยังแคว้นมคธ เพื่อ
โปรดพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งทูลอาราธนาไว้ เมื่อครั้งที่พระองค์ยังมีโคตรัสรู้

เนื่องจากสมัยนั้นมีแคว้นมคธซึ่งมีกษัตริย์ใหญ่ ๆ หลายท่านตั้งอาศรมสอนลัทธิของตน ๆ
อยู่ และในจำนวนนั้นกษัตริย์ที่มีคนนับถือมากที่สุดคือ พวกขฤลิ ๓ พันองค์คือ อรุ
เวทกัสสป นทิกัสสป และยกยาสก มีนักบวชเป็นสาธุศิษย์ถึง ๑,๐๐๐ คน ตั้งอาศรมอยู่
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราตอนเหนือ พระพุทธองค์หวังจะไปโปรดพวกขฤลิให้เลื่อมใสในพระองค์
ก่อนแล้ว จึงจะเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ เพื่อโปรดพระเจ้าพิมพิสารต่อไป พระองค์ใช้เวลา
ประมาณ ๓ เดือน ก็สามารถกลับใจพวกขฤลิให้เลื่อมใสในพระองค์ได้สำเร็จ และเมื่อได้บวช
แล้วได้ฟังธรรมเทศนาชื่อ "อาทิตยปริยายสูตร" พวกขฤลิทั้งหมดก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์
จากนั้นพระองค์จึงเสด็จนำพวกขฤลิไปยังกรุงราชคฤห์ โปรดพระเจ้าพิมพิสารและราชบริพารให้
บรรลุธรรมตามควรแก่อุปนิสัยได้โดยง่ายตาย พระเจ้าพิมพิสารได้ประกาศพระองค์เป็นพุทธ
ศาสนูปถัมภกในวันนั้น ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์แรกที่ทรงนับถือพระพุทธศาสนาและทรงรับสนับสนุน
ในการประกาศพระศาสนา พระเจ้าพิมพิสารทรงถวายพระวชิระอุทานเวฬุวัน ให้เป็นอารามแก่
พระพุทธองค์ ซึ่งนับเป็นอารามแรกในพระพุทธศาสนา ด้วยประการฉะนี้ เป็นอันว่าพระองค์ได้
ประสิทธิ์ฐานพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงลงในดินแดนมคธ โดยมีฝ่ายอาณาจักรสนับสนุนอย่าง
เต็มที่

ในตอนบ่ายของวันเพ็ญเดือน ๓ หลังจากตรัสรู้แล้วได้ ๔ เดือน ได้มีการประชุมใหญ่ที่เวฬุวัน ใกล้นครราชคฤห์ การประชุมนี้เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต เพราะประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. พระสงฆ์สาวกจำนวน ๑๒๕๐ องค์ มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
๒. พระสงฆ์เหล่านั้นล้วนเป็นภิกษุที่บวชด้วยเอตทัคฺคชูปสัมปทา
๓. พระสงฆ์เหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันตชินาสพ
๔. วันนั้นเป็นวันเพ็ญเดือน ๓ ซึ่งทางพราหมณ์ก็ถือว่าเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง

พระพุทธองค์จึงได้ถือโอกาสพิเศษนี้ แสดงโอวาทปาติโมกข์ ในท่ามกลางภิกษุเหล่านั้น ซึ่งเป็นการประกาศหลักพระศาสนาอันแน่นอน เพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นถือเป็นหลักเผยแผ่พระศาสนาต่อไป

ใจความสำคัญของโอวาทปาติโมกข์มีดังนี้

"ความออกคตินั้นเป็นตะบะอย่างสูง พระนิพพานเป็นธรรมอันเป็นประเสริฐ"

"การไม่ทำความชั่วทุกอย่าง การทำความดีทุกอย่าง และการชำระจิตให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง เป็นหลักพระพุทธรศาสนา"

"การไม่ผูกก่อนชอกกัน การไม่ประหัตประหารกัน ความสํารวมในพระปาติโมกข์ ความรู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร การอยู่ในที่สงบสงัด การประกอบความเพียรทางจิตอย่างสูง เป็นหลักพระพุทธรศาสนา"

หลังจากนั้นพระองค์และพระสาวก ได้ประกาศพระศาสนาไปในที่ต่าง ๆ จนพระศาสนาตั้งมั่นในแคว้นต่าง ๆ เกือบทั่วชมพูทวีป มีผู้สละลัทธิเดิมมานับถือพระพุทธรศาสนามากมาย นับได้ว่าสมัยนั้นพระพุทธรศาสนาเด่นที่สุดในชมพูทวีป เพราะหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นข้อปฏิบัติที่มีเหตุผล สามารถนำผู้ปฏิบัติให้ประสบสุขตามความต้องการได้จริง

ปรินิพพาน ครั้นในวันเพ็ญเดือน ๖ ปีที่ ๔๕ นับแต่ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าก็ได้เสด็จกับชั้นรปรีนิพพาน ณ ทงไม้สาละ ซึ่งแต่ก่อนเคยแปลกันว่า ต้นรัง ใกล้นครกุสินารา แคว้นมัลละ นับพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา

ก่อนที่จะปรินิพพาน พระพุทธองค์ตรัสสอนพุทธบริษัทของพระองค์เป็นปัจฉิมโอวาทว่า

"บัดนี้ เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง มีความเสื่อมเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำความเพียรเพื่อพ้นทุกข์ ด้วยความไม่ประมาทเถิด"

นิกายในพุทธศาสนา

หลังพุทธกาลประมาณ ๑๐๐ ปี ได้มีคณะสงฆ์แตกออกเป็น ๒ นิกาย เพราะความคิด ความเห็นและการปฏิบัติไม่ลงรอยกัน เกี่ยวกับข้อธรรมและวินัย นิกายทั้ง ๒ คือ

๑. หินยานหรือเถรวาท เป็นนิกายดั้งเดิม ยึดถือหลักธรรมวินัยตามที่พระมหาเถระ มีพระมหากัสสป เป็นต้น ได้สั่งคายนานี้ไว้เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๓ เดือน นิกายนี้บางที เรียกว่านิกายฝ่ายใต้ (ทักษิณนิกาย) เพราะเจริญอยู่ทางตอนใต้ของอินเดีย และได้แพร่หลายไป ยังประเทศลังกา พม่า ไทย ลาว และเขมร เป็นต้น

๒. มหายานหรืออจารีวาท คือนิกายที่แตกออกมาใหม่ ยึดถือหลักธรรมตามแนวคิด และการตีความใหม่ของอาจารย์ของตน บางทีเรียกว่านิกายฝ่ายเหนือ (อุตรนิกาย) เพราะเจริญ อยู่ทางตอนเหนือของอินเดีย และแพร่เข้าไปสู่ประเทศจีน ธิเบต เกาหลี ญี่ปุ่นและเวียดนาม เป็นต้น

ต่อมาได้มีนิกายย่อยจาก ๒ นิกายนี้อีกมากมาย อย่างไรก็ตาม นักปราชญ์ทางศาสนากล่าว ในทางดีไว้ว่า การที่พุทธศาสนาแตกออกเป็น ๒ นิกายนี้ มีส่วนต้อยมากเหมือนกันคือ จะ ได้ช่วยประกาศพระศาสนาให้แพร่หลายกว้างไปทั่วโลกเหมือนปีนกนก ๒ ปีก ช่วยให้นกบินได้ ไกล ๆ ฉะนั้น

หลักธรรมที่สำคัญ

หลักจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ในพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่าศีลธรรมนั้นมี ๒ ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นศีล หรือวินัย คือ คำสั่งให้งดเว้นการกระทำความชั่วทุกชนิดอย่างหนึ่ง กับลักษณะที่เป็นธรรม คือ คำสอนให้ทำความดีทุกชนิดอย่างหนึ่ง ฉะนั้นหลักจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาจึงมี ความหมายทั้งในทางเว้นความชั่วและประพฤติกุศล

จริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนาอาจแบ่งได้เป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นมูลฐาน ชั้นกลาง และ ชั้นสูงสุด ซึ่งเหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติตามอุปนิสัยของตน ๆ

หลักจริยศาสตร์ชั้นมูลฐานได้แก่เบญจศีล และเบญจธรรม ซึ่งเป็นธรรมสนับสนุนซึ่งกัน และกัน เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น

หลักจริยศาสตร์ชั้นกลางได้แก่ กุศลกรรมบถ ซึ่งแปลว่า ทางแห่งการทำความดีมี ๑๐ ข้อด้วยกัน คือ

ทางกาย ๓ เรียกว่า กายสุจริต ได้แก่การเว้นจากการฆ่ามนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดีกในกาม

ทางวาจา ๔ เรียกว่า วาจาสุจริต ได้แก่เว้นจากการพูดปด เว้นจากการพูดส่อเสียด คือพูดยุยงให้แตกร้าวกัน เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไร้สาระ

ทางใจ ๓ เรียกว่า มโนสุจริต ได้แก่ไม่ละโมภ อยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เช่นเห็นว่าทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว บิณฑบาตครูอาจารย์เป็นผู้มีบุญคุณ เป็นต้น

หลักจริยศาสตร์ชั้นกลางนี้ สูงกว่าหลักจริยศาสตร์ชั้นมูลฐาน เพราะควบคุมไปถึงความประพฤติทางจิตใจด้วย

หลักจริยศาสตร์ชั้นสูง ได้แก่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ขั้นเด็ดขาด เรียกว่า อริยมรรค คือหนทางอันประเสริฐประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ

หลักสังคมศาสตร์

ในชมพูทวีปสมัยก่อนพุทธกาล ตลอดจนมาถึงสมัยพุทธกาล ได้มีการแบ่งชั้นวรรณะของคนในสังคมและถือกันอย่างรุนแรงมาก การถือชาติ ถือศักดิ์ ถือตระกูล เกิดขึ้นตามลัทธิพราหมณ์ที่สั่งสอนกันมาช้านานทั้งนี้เพื่อการยกย่องวรรณะพราหมณ์ของพวกพราหมณ์ให้สูงขึ้นกว่าวรรณะอื่น ๆ เพื่อผลประโยชน์ทางจิตใจนั่นเอง การถือชั้นวรรณะ ชาติตระกูลได้กลายเป็นการเหยียดหยามกดขี่กีดกันชาติวรรณะที่ต่ำกว่า ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย

พระพุทธเจ้าได้ทรงตระหนักถึงปัญหานี้ก่อนจะเสด็จออกผนวช ฉะนั้นเมื่อตรัสรู้แล้วพระองค์จึงได้ตรัสสอน หลักธรรมที่แสดงถึงความเสมอภาค ของมนุษย์ และหลักธรรมที่ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เช่น ทรงสอนว่า

“คนเรา ไม่ใช่ชั่วเพราะชาติตระกูล ไม่ใช่ดีเพราะชาติตระกูล

คนเราจะชั่วก็เพราะการกระทำ จะดีก็เพราะการกระทำ”

ในพระพุทธศาสนาไม่มีการถือวรรณะ ผู้มาบวชในพระพุทธศาสนา มาจากสกุลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และจัณฑาล พระองค์ตรัสว่า กระแสที่ไหลมาจากแม่น้ำต่าง ๆ เช่น แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวதி สรรพ เป็นต้น เมื่อไหลมาถึงมหาสมุทรแล้ว ก็กลายเป็นน้ำในมหาสมุทรเพียงชื่อเดียวกันใด ผู้ที่มาบวชในพุทธศาสนาจากตระกูลต่าง ๆ ก็ย่อมได้ชื่อเดียวกันว่า พุทธบริษัทนั้น

หนึ่ง ฐานะของสตรีในสมัยก่อน เสียเปรียบบุรุษมาก เพราะมีฐานะเท่ากับทาสในเรือน
แต่พระพุทธองค์ทรงยกย่องฐานะของสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ จะเห็นได้ว่า ได้มีสตรีออกบวช
และสำเร็จเป็นพระอรหันต์มากมายเหมือนกับบุรุษ ฉะนั้น พุทธบริษัทจึงมีทั้งภิกษุ และภิกษุณี
อุบาสกและอุบาสิกา พระพุทธองค์เป็นคนแรกในโลกที่ทรงสอนมิให้มีทาส

หลักสังคมสงเคราะห์ คือ ข้อปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
นั้น ทางพระพุทธศาสนาเรียก "สังคหวัตถุ" มี ๔ อย่าง คือ

๑. ทาน ได้แก่การให้ปันสิ่งของ ที่ควรให้ปันแก่กันและกัน ตามควรแก่กรณี ข้อนี้
สอนให้ไม่เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น สอนให้ช่วยเหลือกันทางวัตถุ

๒. ปิยวาจา คือพูดจาไพเราะ น่ารัก งดเว้นการพูดจาหยาบคายอันเป็นการขัดหูแก่ผู้ฟัง
เพราะไม่มีใครชอบวาจาเช่นนั้น ข้อนี้สอนให้สमानไมตรีทางวาจา

๓. อักขรียา คือการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ทาง
ด้านกำลังกายตลอดจนไม่ทำตนให้ขัดขวางความเจริญของสังคมด้วย ข้อนี้สอนให้ช่วยเหลือ
เกื้อกูลกันทางกาย

๔. สمانัตตตา คือการวางตัวเสมอกันเสมอปลาย ให้สมฐานะให้ดูกับกาลเทศะและ
ให้ดูกับบุคคลที่ตนจะคบหาสมาคมด้วย การวางตัวดูนี้เป็น การผูกไมตรี ให้เกิดขึ้นได้ประการ
หนึ่ง

หลักความเชื่อ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประกอบด้วยเหตุผล สอนให้คนมีปัญญาใคร่ครวญ พิจารณา
ด้วยตนเองก่อนจะเชื่ออะไรลงไป ไม่สอนให้เชื่ออะไรลงมายาว ทั้งที่ตรัสสอนแก่ชาวกาลามะว่า
"ชาวกาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าเชื่อโดยฟังตามกันมา โดยปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยได้
ข่าวลือ โดยอ้างตำรา โดยนึกเอาเอง โดยคาดคะเนเอาเอง โดยถือเอาตามอาการที่ควรจะเป็น
โดยชอบใจว่าข้อนี้ถูกต้องกับความเห็นของตน โดยเชื่อว่าผู้พูดควรเชื่อโดยนับถือว่า
ท่านเป็นครูอาจารย์ของเรา"

ทั้งนี้ พระพุทธองค์ทรงประสงค์ให้พุทธบริษัทเชื่อกับปัญญาการหยั่งรู้ด้วยตนเอง เพราะ
ฉะนั้นเราจะพบว่าในที่สุดพระพุทธองค์สอนเรื่องศรัทธาไว้ จะต้องสอนเรื่องปัญญากำกับไว้ด้วย
เสมอ

หลักธรรม

พระพุทธศาสนาเป็นกรรมวาที คือรับรองเรื่องผลของกรรม เรื่องการบังเกิดของกรรมไม่รับรองเรื่องพรหมบังเกิด หรือเทพบังเกิด

พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนเราได้ดีได้ชั่วเพราะผลแห่งการกระทำ ไม่ใช่เพราะชาติตระกูล ผู้เกิดในชาติตระกูลใดก็ตาม เมื่อทำดีย่อมได้ดี เมื่อทำชั่วย่อมได้ชั่ว เหมือนกับชาวไร่ชาวนา ที่หว่านพืชผลคือหว่านพืชเช่นไร ย่อมได้กับผลเช่นนั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้ในอภินิหารเวกขณสูตร (พระสูตรสำหรับพิจารณาประจำวัน) ว่า "หญิง ชาย กฤตสัถ์ บรรพชิต ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตนเป็นผู้รับรองผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย เราทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักได้รับผลของกรรมนั้น"

พระพุทธองค์ได้ตรัสผลแห่งกรรมไว้ใน "จุฬกัมมวิภังคสูตร" ดังนี้

๑. ผู้มีอายุน้อย เพราะตนเป็นคนฆ่าสัตว์ ผู้มีอายุยืน เพราะเป็นคนไม่ฆ่าสัตว์
๒. ผู้มีรูปร่างขี้เหร่ มีผิวพรรณทราม เพราะเป็นคนขี้โกรธ เคียดแค้น พยาบาท ผู้มีความงาม มีผิวพรรณดี เพราะเป็นคนมักไม่โกรธ ไม่เคียดแค้น ไม่พยาบาท
๓. ผู้มีโรคภัย เพราะเป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ ผู้มีโรคน้อย เพราะเป็นผู้เบียดเบียนสัตว์
๔. ผู้มียศศักดิ์ต่ำ เพราะมักถือใจหาหรือริษยาคนอื่น ผู้มียศศักดิ์สูง เพราะไม่ริษยาใคร
๕. ผู้ยากจน เพราะไม่เอื้อเฟื้อเจือจาน ผู้มั่งมี เพราะรู้จักเอื้อเฟื้อเจือจาน
๖. ผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำ เพราะเป็นคนกระต้างถือตัว ไม่รู้จักอ่อนน้อม ผู้เกิดในตระกูลสูง เพราะรู้จักอ่อนน้อมไม่ถือตัว
๗. ผู้มีปัญญาทราม เพราะไม่ถามและไม่แสวงหาความรู้ ผู้มีปัญญามากเพราะรู้จักเฝ้าถาม แสวงหาความรู้

หลักการเดิมใหม่

พุทธศาสนาได้สอนเรื่องกำเนิดไว้ ๔ อย่าง คือ

๑. ชลาพุชะ คือ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดออกมาเป็นตัว เช่น คนและสัตว์บางประเภท
๒. อณฑชะ คือ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดออกมาเป็นไข่ เช่น กา ไก่ นก เป็นต้น
๓. สังเสทชะ คือ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในที่ชื้นแฉะ เช่น เชื้อโรคต่างๆ
๔. โอปปาติกะ คือ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดเป็นตัวสมบูรณ์ทันทีทันใด ไม่ต้องอาศัยมารดา พวกนี้มีกายทิพย์ เช่น สัตว์นรก เปเรตบางพวก เทวดาและพรหม

การเกิดทั้งกล่าวนี้มีขึ้นเพราะแรงแห่งกรรม ผู้ที่ยังไม่สิ้นกรรมชั่วและกรรมดี ก็ย่อมจะต้องเวียนว่ายตายเกิดในกำเนิดต่าง ๆ ทั้งกล่าวนี้สุดแล้วแต่ผลของกรรมนั้นจะสนอง คือ ผู้ทำกรรมดีผลกรรมก็จะสนองให้ไปเกิดในกำเนิดดี ผู้ทำกรรมชั่ว ผลกรรมก็จะสนองให้ไปเกิดในกำเนิดชั่ว การสิ้นสุดของกรรมย่อมมิได้ด้วยบุญญาญาณ ซึ่งทำลายอวิชชาอันเป็นเหตุของการเกิดใหม่

การเกิดใหม่ตามคติทางพระพุทธศาสนาถือว่าวิญญาณเป็นผู้ไปเกิด เมื่อวิญญาณลงสู่ครรภ์มารดาแล้ววิญญาณจะเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูปขึ้น ซึ่งหมายถึงรูปร่าง ตัวตนและความรู้สึกต่าง ๆ เช่น การรู้สึกสุขทุกข์ เป็นต้น

วิญญาณที่จะไปเกิดในภพต่าง ๆ นี้ ได้แก่วิญญาณที่มีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน และกรรม หากเมื่อใดปัจจัยเหล่านี้ไม่มี วิญญาณก็สลายตัว หมายถึงไม่เกิด ท่านจึงเปรียบไว้ว่ากรรมเหมือนไธนา วิญญาณเหมือนเมล็ดพืช ตัณหาเหมือนยางในเมล็ดพืช ถ้าตัณหาไม่มี คือหมดยางเสียแล้ว เมล็ดพืชนั้นเหี่ยวแห้งไปเองปลูกไม่ขึ้น

หลักการหลุดพ้นหรือนิพพาน

จุดหมายปลายทางของพระพุทธศาสนา คือนิพพาน การศึกษาธรรมและการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาก็เพื่อให้บรรลุถึงนิพพาน เพราะนิพพานเป็นชื่อภาวะที่ดับสิ้นอาสวะกิเลส ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ฉะนั้นการเข้าถึงนิพพานจึงเป็นการเข้าถึงการดับทุกข์โดยสิ้นเชิง และประสบสุขอย่างสูงสุด ผู้เข้าถึงนิพพานย่อมมีความสะอาด สว่าง สงบ เกิดขึ้นในจิตใจตลอดระยะเวลาที่มีชีวิตอยู่ และเมื่อดับชีพแล้วก็เป็นการสิ้นสุดไม่มีการเกิดดับอีกต่อไป

พิธีกรรม

พิธีกรรมกับศาสนาเป็นของคู่กัน และอาศัยซึ่งกันและกัน พิธีกรรมเป็นแง่ทางการปฏิบัติเบื้องต้นอย่างหนึ่งของศาสนา พิธีกรรมจึงช่วยผูกพันคนให้เข้าถึงศาสนาในส่วนละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นได้เท่ากับช่วยหล่อเลี้ยงศาสนาไว้ เช่นเดียวกับกะพืชของตนไม่ช่วยหล่อเลี้ยงรักษาแก่นของตนไม่ไว้ฉะนั้น

พิธีกรรมของศาสนาพุทธนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนิกชน ตั้งแต่เกิดจนตายทีเดียว ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พิธีกรรมเกี่ยวกับงานมงคล
๒. พิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคล

พิธีกรรมเกี่ยวกับงานมงคล เช่น เกี่ยวกับการเกิด การโกนผมไฟ การบวช การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญวันเกิด และทำบุญเนื่องในมงคลอื่น ๆ เป็นต้น

พิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคล เช่น งานตาย และงานเนื่องด้วยผู้ตาย เป็นต้น

ในพิธีกรรมทั้ง ๒ ประเภทนี้ องค์ประกอบสำคัญได้แก่พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ฉะนั้นจึงมีระเบียบปฏิบัติต่อพระสงฆ์ที่ถูกต้อง เริ่มแต่กระเตรียมสถานที่ ของขบฉัน เครื่องไทยธรรม ตลอดจนพิธีการต่าง ๆ เจ้าภาพจึงต้องเรียนรู้เรื่องเหล่านี้โดยละเอียดหนังสือพิธีกรรมหรือศาสนาพิธีมีอยู่แพร่หลายแล้ว



กิจกรรมเสนอแนะ

ก. พุทธประวัติ

ในการเรียนพุทธประวัติ มีวัตถุประสงค์จะให้รู้พุทธจริยวัตรต่างๆ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ตาม จึงควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มให้รู้ละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้—

๑. พระคุณของพระพุทธเจ้า ๓ อย่างคือ พระบริสุทธิคุณ พระปัญญาคุณ และ พระมหากรุณาคุณ คืออะไร

๒. พุทธประวัติตอนใดเป็นพระบริสุทธิคุณ

๓. พุทธประวัติตอนใดเป็นพระปัญญาคุณ

๔. พุทธประวัติตอนใดเป็นพระมหากรุณาคุณ

๕. พระพุทธคุณอีกอย่างหนึ่ง คือ วิชาจรณาสมบัติโน คือทรงสมบูรณ์ด้วยความรู้ดี และความประพฤติดี จงค้นคว้า พุทธประวัติตอนใดแสดงว่าทรงมีคุณสมบัตินี้จริง

๖. พระพุทธรูปปางต่างๆ เช่น ปางมารวิชัยเป็นต้นนั้น ท่านสร้างขึ้นจากพระพุทธ จริยวัตรต่าง ๆ เพื่อให้เราระลึกถึงพระพุทธจริยวัตรนั้น ขอให้ศึกษาค้นคว้าว่า พระพุทธรูป ไหนสร้างจากพระพุทธจริยวัตรใด (ดูหนังสือ ท่านานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ของพระธรรม โภคาจารย์ อนุจารีเถระ วัดมหาธาตุ)

ข. หลักคำสอน

ในการเรียนหลักคำสอน ควรเรียนทั้งเพื่อให้รู้และเพื่อปฏิบัติ คือ ภาคทฤษฎี และภาค ปฏิบัติ

ภาคทฤษฎี นอกจากศึกษาให้เข้าใจตามหัวข้อที่ปรากฏในบทนี้แล้วควรค้นคว้าดังนี้—

๑. หลักคำสอนในพระพุทธศาสนามีมาก ท่านว่ามีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แต่ อาจย่อลงได้ ๒ ส่วน คือส่วนที่ทรงสอนให้ละ หรือที่เป็นข้อห้าม และส่วนที่ทรงสอนให้ ประพฤติหรือที่เป็นข้ออนุญาต ขอให้ศึกษาว่า คำสอนส่วนใดบ้างที่เป็นข้อห้าม และส่วนใด บ้างที่เป็นข้ออนุญาต

๒. เมื่อว่าถึงหลักการศึกษาในพระพุทธศาสนามี ๓ ส่วนเท่านั้น คือ ศีลสิกขา=ศึกษา เรื่องศีล สมาริสิกขา=ศึกษาเรื่องสมาธิ และปัญญาสิกขา=ศึกษาเรื่องปัญญา ขอให้ค้นคว้า คว้าว่า ศีล สมาธิ ปัญญาคืออะไร หลักคำสอนใดเป็นส่วนของศีล สมาธิ และปัญญา

๓. เมื่อว่าถึงหลักปฏิบัติ ท่านย่อไว้ ๓ อย่าง คือ สัพพปาปัสสอกรรมง์ = การไม่ทำชั่วทุกอย่าง กุสลัสสุปปัมปทา = การทำดี และสจิตตปริโยธปนัง = การทำใจให้บริสุทธิ์ จึงควรศึกษาว่า คำสอนส่วนใดบ้างเป็นส่วนที่ทรงสอนให้ไม่ทำชั่ว ส่วนใดบ้างที่ทรงสอนให้ทำความดีและส่วนใดบ้างที่ทรงสอนให้ทำใจให้บริสุทธิ์

ภาคปฏิบัติ การเรียนธรรม ควรเรียนโดยการการทำจริงคือ เมื่อเรียนรู้แล้วว่า คำสอนข้อใดมีความหมายอย่างไร ก็อย่างไรแล้ว ก็ควรจะลองปฏิบัติดูว่าได้ผลดีจริงตามที่เรียนรู้มานั้นหรือไม่

ธรรมในพระพุทธศาสนาท่านเปรียบเหมือนยารักษาโรค ก็ว่า ยานี้แม้จะมีประสิทธิภาพในการบำบัดโรคอย่างนั้นๆ ก็ตาม แต่ถ้าคนไข้ไม่รับประทาน หรือไม่ยอมรับการรักษา ก็ไม่อาจบำบัดโรคนั้นได้ ธรรมของพระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน จึงควรนำมาประพฤติปฏิบัติ

ค. พิธีกรรม

ควรศึกษาพิธีกรรมสำคัญดังนี้

- | | |
|------------------------|---------------------------------------|
| ๑. การถืออุโบสถศีล | ๖. วิสาขบูชา |
| ๒. การบรรพชา — อุปสมบท | ๗. อัฐมีบูชา |
| ๓. การทอดกฐิน | ๘. อาสาฬหบูชา |
| ๔. การทอดผ้าป่า | ๙. เข้าพรรษา — ออกพรรษา |
| ๕. มาฆบูชา | ๑๐. ประเพณีเกี่ยวกับ การเกิด — การตาย |

หนังสืออ้างอิง

๑. พุทธประวัติ เล่ม ๑ — ๓ ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๓.
๒. ลัทธิของเพื่อน ของ เสฐียรโกเศศ — นาคะประทีป, สำนักพิมพ์อุทก, ๒๔๔๖.
๓. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ พระยาอนุนามราชธน, ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๒.
๔. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ เสฐียร พันธงชัย, แพร่พิทยา, ๒๕๐๖.
๕. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ, สำนักพิมพ์บรรณการ, ๒๕๐๔.
๖. พุทธประวัติทัศนศึกษา ของ พระธรรมโกศาจารย์, โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๐.



ศาสนาเต๋า



เต๋า (Tao) แปลว่า มรรคาหรือทาง มีความหมายว่าธรรมชาติ หรือสภาพ อันเป็นไปโดยธรรมชาติ

นักปราชญ์ผู้หนึ่ง ชื่อ เล่าจื๊อ (หรือ เหลาจื๊อ Lao-Tze) เป็นผู้ตั้งศาสนา เต๋า เล่าจื๊อเกิดเมื่อก่อน ค.ศ. ๖๐๔ ปี (ประมาณ ก่อนพุทธศักราช ๖๐ ปี) ที่หมู่บ้านชวีเหียน สมัยราชวงศ์จิ่ว (โจว) ในแคว้นโฮนาน ภาคกลางของจีน ในตระกูลชาวนาผู้ยากจน ได้นำนามว่าเล่าจื๊อ แปลว่า เด็กแก่ อธิบายว่า ผู้มีภาวะเหมือนเด็ก คือ เป็นผู้บริสุทธิ์เช่นเด็ก หรือมีความหมายว่า นักปราชญ์ผู้เฒ่า หรือ นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่

เล่าจื๊อ ได้รับการศึกษาจากธรรมชาติมากกว่าจากคน เป็นผู้ฉลาดมาตั้งแต่เด็ก เมื่อโตขึ้นได้รับตำแหน่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อยู่ในกรมอาลักษณ์ เป็นนักประวัติศาสตร์ประจำราชสำนัก และเป็นนักปราชญ์ใหญ่อยู่ในราชสำนักด้วย

เล่าจื๊อ มีชีวิตอยู่ในสมัยบ้านเมืองกำลังประสบความยุ่งยาก มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างใหญ่หลวง สถานการณ์อันยุ่งเหยิงของบ้านเมือง ทำให้เล่าจื๊อเกิดความท้อใจ เมื่อหมดทางจะแก้ไขให้ดีขึ้นได้ จึงคิดถอยกลับแก้ปัญหาให้แก่ตนเอง โดยการหลีกหนี สละตำแหน่งสูงในราชการเสีย ปลีกตัวออกไปจากวงสังคม ออกเดินทางจากโฮนาน ท่องเที่ยวหนีความยุ่งยากไปทางทิศตะวันตก

มีเรื่องเล่าประกอบว่า เล่า^๕จ้อขึ้นชีควายจนออกไปถึงพรหมแดน นายท่านผู้กำกับทางผ่านเข้าออกอยู่ ได้ขอร้องว่าก่อนจะจากไป ขอให้ช่วยชี้แจงเรื่องปรัชญาแห่งชีวิตที่ได้ผ่านมาบันทึกไว้เพื่อประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง เล่า^๕จ้อยินยอมทำบันทึกคำสอนของตนไว้ให้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องหลักเกี่ยวกับสากลโลก ธรรมชาติ และชีวิต “เต๋า เต๋อ จิง” (Tao-Teh-Ching) เป็นคำประมาณ ๕,๕๐๐ คำ พวกศิษย์รวบรวมขึ้นเป็นหนังสือเล่มหนึ่ง ภายหลังกลายมาเป็นคัมภีร์สำคัญของศาสนาเต๋า

ถึงแต่ขึ้นหลังควายจากไปคราวนั้นแล้ว เล่า^๕จ้อก็สาปสูญไป ไม่ได้กลับมาให้ใครเห็นหน้าอีก

เล่า^๕จ้อ เห็นสภาพของโลกเป็นธรรมาสามัญ เห็นความผิดของคนทั้งหลายเป็นธรรมคาที่ จะยกโทษให้ได้ ผู้ใดทำความชั่ว เล่า^๕จ้อให้ชนะความชั่วของผู้นั้นด้วยความดีให้ชนะความร้ายของคนทั้งหลายด้วยกรุณา “ผู้ใดชั่วร้ายต่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะเป็นคนดีต่อเขา ผู้ใดทำความดีต่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็เป็นคนดีสำหรับเขา ผู้ใดซื่อสัตย์ต่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ซื่อสัตย์ต่อเขา ผู้ใดไม่ซื่อสัตย์ต่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ยังซื่อสัตย์ต่อเขาทุกคน” (คัมภีร์เต๋า เต๋อ จิง ข้อที่ ๔๘ และ ๖๓)

ลักษณะของเล่า^๕จ้อ เป็นคนมีเมตตา มองเห็นความเป็นธรรมาสามัญของความผิด และความชั่วร้ายที่จะให้อยู่กันได้

ความตอนหนึ่งในคัมภีร์เต๋า เต๋อ จิง แสดงลักษณะของเล่า^๕จ้อไว้ว่า “หมู่ชนทั้งหลายเป็นผู้มีความสุข ข้าพเจ้าเป็นคนชอบสงบ ชอบอยู่แต่ลำพัง จงคิดเถียนข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าไม่ต้องการความสุขเช่นหมู่ชนทั้งหลาย ข้าพเจ้าเป็นคนโง่ คนขลาด ข้าพเจ้าเป็นคนแตกต่างจากหมู่ความสุขทั้งหลาย ข้าพเจ้าจากคนทั้งหลายมาเพื่อแสวงหาเต๋า (สภาพอันเป็นไปตามธรรมชาติ)”

“คนในโลก นับถือข้าพเจ้าว่าเป็นปราชญ์ แต่ข้าพเจ้าไม่เป็นไปอย่างนั้น ข้าพเจ้ามีสมบัติ ๓ อย่าง ซึ่งข้าพเจ้าพยายามให้เกิดมีขึ้นในตนเสมอ สมบัติ ๓ อย่างนั้น คือ ความเมตตา กรุณา ความกระหมัดกระหม่อม และความอ่อนน้อมถ่อมตัว”

“ถ้อยคำของข้าพเจ้าย่ำที่จะรู้และง่ายที่จะปฏิบัติ แต่ไม่มีใครสามารถรู้และปฏิบัติได้ เพราะว่าคนทั้งหลาย ไม่รู้จักธรรมชาติ และไม่รู้จักข้าพเจ้าด้วย”

คุณธรรม ๓ ประการ คือ ความเมตตากรุณา ๑ ความกระหมัดกระหม่อม ๑ และความอ่อนน้อมถ่อมตัว ๑ ถือว่าเป็นแก้ว ๓ ประการภายในตัวของเล่า^๕จ้อ

เล่าจื๊อ บำเพ็ญตนเป็นผู้สันโดษ ชอบความสงบสงัด ชีวิตของท่านในตอนหลังเป็นชีวิตของผู้แสวงหาธรรม ผู้นับถือลัทธิของเล่าจื๊อต่อมา จึงบำเพ็ญตนเป็นฤาษีไซไฟร์ อาศัยอยู่ตามภูเขาป่าไม้ ปฏิบัติตนเป็นนักพรต ผู้ละความวุ่นวายทั้งหลายในโลกเรียกว่า เต๋า เทียน คือ บุคคลในลัทธิเต๋า หรือ ผู้ที่ปฏิบัติตามมรรคา เต๋ไก้ ผู้มีความเป็นอยู่ตามภาวะของธรรมชาติ

เมื่อสิ้นชีวิตแล้วชาวจีนนับถือเล่าจื๊อว่า เป็นมหาปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ ได้สร้างปฐมนิยัตถุ เป็นที่ระลึกบูชาขึ้น ณ ตำบลที่เล่าจื๊อเกิด คำสอนของเล่าจื๊อแพร่หลายเป็นฐานใจของกษัตริย์จักรพรรดิองค์หนึ่งของจีนขึ้นเสวยราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๑๑๕๓ — ๑๒๓๑ ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกา ยกย่องเล่าจื๊อขึ้นเป็นปฐมจักรพรรดิ เป็นบรรพบุรุษจอมปราชญ์ของจีน

กัมภีร์ในศาสนา

กัมภีร์ในศาสนาเต๋า เรียกว่า เต๋า เต๋ จิง หรือ เต๋า เต จิง (Tao-Teh-Ching) เต๋า เต๋ จิง เป็นบทกวี ใช้ภาษาวรรณคดี บรรจุนัยคำทั้งหมดประมาณ ๕,๕๐๐ คำ จัดเป็นหัวข้อ ๘๑ หัวข้อ เล่าจื๊อเป็นผู้เขียนเอง เมื่อคราวออกจากราชการ จะผ่านออกไปหาความสงบส่วนหนึ่งทางทิศตะวันตก (ทิเบต) มีศิษย์คนสำคัญรวบรวมคำสั่งสอนของอาจารย์ไว้ในกัมภีร์เล่มเดียวกันนี้อีกส่วนหนึ่ง กัมภีร์ เต๋า เต๋ จิง มีผู้แปลกันออกมาเป็นภาษาตะวันตกหลายครั้งและหลายภาษา

ลักษณะสำคัญในคำสอนของเล่าจื๊อ ได้บ่งถึงธรรมชาติ คือ “เต๋า” หรือ มรรคา ที่บุคคลจะพึงปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ แต่เป็นการยากที่จะกล่าวให้ถูกต้องอย่างแจ่มแจ้งว่าเต๋าเป็นอะไร เพราะเล่าจื๊อมิได้ให้คำจำกัดความแห่ง เต๋า ไว้ชัดเจนนัก

คำว่า เต๋า หมายถึงความเที่ยงแท้ (อุดมธรรม) อันสูงสุด (Ultimate Reality) ซึ่งเป็นเอกภาพ ไม่มีรูปร่าง ไม่อาจกำหนดได้โดยประสาทสัมผัส (Sense) ทั้งหลาย

อุดมธรรม ดังกล่าว แฝงอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ในธรรมชาติทุกชนิด เต๋าแสดงตัวเองให้เห็นในรูปร่างของกฎธรรมชาติ ที่ไม่เปลี่ยนแปลง เล่าจื๊อถือว่า เต๋า (วิถีทางของธรรมชาติ) เป็นแหล่งทำให้เกิดพลัง (Vital Force) พลังนี้ จะได้มาต่อเมื่อเราเข้าถึงเต๋า ด้วยการพยายามสนใจในวิถีทางของธรรมชาติ โดยลักษณะที่บรรยายเป็นคำพูดไม่ได้ เล่าจื๊อ จึงมักกล่าวเสมอว่า “คนที่รู้ไม่พูด คนที่พูดไม่รู้” (those who know don't say, those who say don't know) ผู้นับถือศาสนาเต๋า ในสมัยหลังพยายามจะได้พลังอันนี้ ด้วยการใช้อยาศาสตร์ (Magic) ซึ่งผิดไปจากคำสอนเดิมของเล่าจื๊อเป็นอันมาก

เล่าจื๊อกล่าวว่า "บรรดาความยุ่งเหยิง ซึ่งมีมาก่อนจะมีโลก และสวรรค์นั้นยังคงมีความ
ครบถ้วนสมบูรณ์ มันเป็นเจ้าแห่งจักรวาล ส่วนนามของมัน ข้าพเจ้าเองก็ไม่ทราบเหมือนกัน
จึงเรียกมันว่า "เต๋า"

"การจะพยายามพรรณนาถึง เต๋า ว่าเป็นสิ่งใหนั้น เป็นเรื่องใหญ่ในจักรวาล ซึ่งนับว่า
มีอำนาจสำคัญยิ่งใหญ่ที่สุด ๔ อย่าง คือ อำนาจของมนุษย์ที่เอากฎมาจากโลก โลกเอามา
จากสวรรค์ สวรรค์เอามาจากเต๋า และเต๋า เป็นมาด้วยความสมัครใจของมันเอง (สิ่งที่เกิดเอง
เป็นเอง)

"อีกนัยหนึ่ง ไม่ได้ประจักษ์ว่า เต๋า เป็นความระทมทุกข์ หรือเป็นความทุกข์เข็ญอันใด
เลย แต่เต๋าเป็นนิรันดร์ เป็นความแผ่แผ่กว้างขวาง เป็นความเที่ยงธรรม การเป็นความ
เที่ยงธรรม จึงเป็นเสมือนความทรงศักดิ์ และเมื่อเป็นความทรงศักดิ์จึงเกี่ยวเนื่องกันเป็นสวรรค์
การเกี่ยวเนื่องกันเป็นสวรรค์ จึงมีความคงอยู่ไม่เสื่อมสูญ"

สาระสำคัญแห่งคำสอนของเล่าจื๊อ คือการไปรวมอยู่กับเต๋า มุ่งถึงเต๋าเพียงอย่างเดียว
ได้แก่การดำเนินชีวิตไปตามธรรมชาติ เล่าจื๊อกล่าวว่า "จงทำตัวให้เหมาะสมกับธรรมชาติ
คอยยึดเต๋าเป็นแนวทาง" และว่า "ความยุ่งยากทั้งมวลในโลกนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำ การ
กระทำทั้งปวงเป็นเรื่องไร้สาระ จงเจียบเสีย การยอมรับโดยไม่ขัดขืนต่อธรรมชาติเป็นหนทางที่
จะนำไปสู่ความสุข บุคคลไม่สามารถที่จะกระทำอันขุ่นขื่นด้วยโคลนตมให้ใสสะอาดได้ โดย
การกวาน้ำนั้นไปมา จงทิ้งมันไว้เฉยๆ ไม่ต้องไปทำอะไรมันทั้งนั้น น้ำก็จะใสขึ้นมาเอง"
และอีกตอนหนึ่งว่า "จงสงบปากเสียและปิดหนทางแห่งความรู้สึกเสีย บุคคลก็จะมีชีวิตอยู่ยืน
นานแสนนาน จะไม่ประสบความยุ่งยาก...จงละเว้นการกระทำเสีย วางตัวไว้โดยการไม่กระทำ
สิ่งใด"

เล่าจื๊อเน้นเรื่องการเอาตัวไปอยู่กับธรรมชาติ และเปรียบเทียบชีวิตตามธรรมชาติกับน้ำ
เช่น พู่ว่า

"คนที่ที่สุดเหมือนน้ำ น้ำให้ประโยชน์แก่ทุกสิ่งและไม่พยายามแก่งแย่งกับสิ่งใด น้ำก็ขัง
อยู่ในที่ที่ต่ำที่สุด ซึ่งเป็นที่ที่ใกล้เต๋า"

ชีวิตที่เป็นไปง่าย ๆ ไม่มีการแก่งแย่งแข่งดี ปล่อยให้เป็นไปตามวิวัฒนาการของธรรมชาติ
ไม่มีการดิ้นรน เพื่อแสวงหาตำแหน่งแห่งที่ ให้เกิดอำนาจแก่ตน ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น โดย
ไม่หวังผลตอบแทน คือชีวิตที่มีสุขสูงสุด ตามทัศนะของเล่าจื๊อ

สรุปได้ว่าความสำเร็จที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่การเอาชนะผู้อื่น หรือการได้ครอบครองทรัพย์สินสมบัติ เกียรติยศหรือความปราดเปรื่องอันใด แต่เป็นการยอมสงบต่อผู้อื่นมีความอดทน และความเป็นกลาง อย่างที่เล่าจื๊อกล่าวไว้ว่า “ความอ่อนโยน ย่อมเอาชนะความแข็งแกร่งได้”^{*}

อธิบายทั้งหลายเหล่านี้ ดูประหนึ่งทำให้เห็นว่า เล่าจื๊อสอนให้คนเกียจคร้านไม่ต้องทำอะไร ไม่แสวงหาอะไร (Quietism) แต่ความจริง มิได้เป็นอย่างนั้น

ความเปลี่ยนแปลงทางศาสนา

คำสอนดั้งเดิมของเล่าจื๊อถูกดัดแปลงเพิ่มเติมผิดแผกไป เมื่อสิ้นศาสนาแล้วกำหนดความเปลี่ยนแปลงแยกออกเป็นนิกาย เมื่อราวก่อน ค.ศ. ๔๗ ปี (พ.ศ. ๔๔๖)

การเปลี่ยนแปลงเริ่มจากความคิดใหม่ในหมู่ศาสนิกชน นักคิดเริ่มสงสัยโต้เถียงกันว่า เล่าจื๊อมีตัวจริงหรือเปล่า หรือเป็นเพียงผู้วิเศษคนหนึ่งในนิยาย คำสอนของเล่าจื๊อเป็นคำสอนของเล่าจื๊อเอง หรือเป็นคำสอนที่มีมาก่อนเล่าจื๊อ คำสอนเรื่องเต๋า ที่ยากจะเข้าใจเป็นมูลเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้คำสอนดั้งเดิมของเล่าจื๊อ แยกเป็นนิกายออกไปตามลำดับ และลักษณะพออนุมานได้ คือ

๑. คำสอนเพื่อแสวงหาความมีอายุวัฒนา ด้วยการใช้อำนาจภายในและอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก เช่น อำนาจของเทพเจ้า โดยการกราบไหว้ขออำนาจด้วยวิธีไสยศาสตร์ นักบวชเจ้าผู้ชำนาญในไสยศาสตร์ มีขึ้นในระยนี้ อ้างว่าเป็นผู้ติดต่อกับสวรรค์ได้ ราชสำนักรับรองปฐชา และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของนักบวชพวกนี้ นักบวชผู้ชำนาญทางไสยศาสตร์ กลายเป็นผู้มีอำนาจในราชสำนัก ทำให้นักปราชญ์และนักการเมืองผู้สุจริต พ่ายแพ้แก่นักบวชผู้อ้างเอาอำนาจเทวคา และเวทมนต์คาถาเป็นเครื่องหากิน

ระยะนี้ลัทธิเต๋า กลายเป็นลัทธิมีเทพเจ้าประเภทต่าง ๆ เข้ามาผสมและเชื่อว่าจะผสมกับพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานที่เข้ามาสู่ประเทศจีนด้วย อาทิ มีเทพเจ้าแห่งความสมบูรณ์

^{*} คำสอนเช่นนี้เป็นหลักธรรม ตามที่เรียกในภาษาจีนว่า หู—เว่ย (Wu-Wei) ก็คือการกระทำซึ่งเหมือนไม่กระทำ ความหมายอันเป็นรากฐาน คือ การกระทำนั้น ไม่มีการกั้นรณ ปราศจากมารยา ปล่อยให้ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ เล่าจื๊อกล่าวประกอบอรรถนัยว่า “เต๋า” กระทำโดยไม่มีการหวังผล ไม่มีอะไรที่ยังไม่ได้ทำ ทุกอย่างได้ทำไปแล้ว

เทพเจ้าแห่งยารักษาโรค เทพเจ้าแห่งครวไฟ ฯลฯ การบูชาดวงวิญญาณของธรรมชาติ แพร่หลาย
สุดขีดในระยะนี้ ประมุขของลัทธิเต๋ากลายเป็นผู้ยิ่งใหญ่อยู่ในแผ่นดิน

๒. การนับถือได้เปลี่ยนรูปก้าวออกไปอีกระยะหนึ่ง สาวกของเล่าจื๊อเชื่อว่าการปฏิบัติตาม
ความมุ่งหมายของเต๋า ทำให้เกิดผลเพิ่มพูนขึ้นอีก ๒ อย่าง ก็ยั้งบูชา (สวรรค์เทพเจ้า)
มากเท่าใด ก็ยิ่งได้รับพรตามปรารถนา และเป็นยาอายุวัฒนะ ช่วยให้มียายุยืนนานมากเท่านั้น
การยังความสำเร็จดังกล่าวนั้นให้เกิด มีวิธีที่สําคัญอยู่วิธีหนึ่ง คือ การทดลองทางวิทยาศาสตร์
ประเภทเล่นแร่แปรธาตุเชื่อกันว่า ถ้าเล่นให้ถูกต้องทางจะเข้าถึงเต๋า และสามารถแปลงร่าง ล่องหน
หายตัวเป็นผู้วิเศษได้ด้วย

๓. อีกระยะหนึ่งและอีกแบบหนึ่ง เป็นรูปไสยศาสตร์แท้ เกี่ยวกับการพิจารณาโลก และ
ชีวิตด้วยการทำนาย (หมอดู) สามารถติดต่อกับเทพและดวงวิญญาณของผู้ตาย บอกเหตุร้าย
เหตุดีได้

การพิจารณาโลกและชีวิต (เชิงทำนาย) แท้เดิมใช้วิธีโปรยทรายลงบนพื้นดินหรือพื้นน้ำ
คอยกำหนดทิศทางลม หรือกระแสน้ำที่พัดทรายไปยังจุดใดและอย่างไร ซึ่งจะสามารถทำให้
กำหนดรู้พลังทางธรรมชาติ (ตามอธิบายของเล่าจื๊อ) ได้ด้วย

จริยธรรมในศาสนา

จริยธรรมอันเป็นคำสอนของเล่าจื๊อแสดงความสูงศักดิ์ของอำนาจสูงสุดคือ เต๋าเล่าจื๊อสอน
ให้มนุษย์มีความสงบ มีความเป็นธรรมตา สอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอันเป็นจุดสุดท้ายของ
ตนเองด้วยการปฏิบัติตน ไปในทางที่เป็นธรรมตา เข้ากันได้กับธรรมชาติ ที่เป็นไปทุกวิถีทาง

ขอยกตัวอย่างคำสอนอันเป็นจริยธรรมของเต๋า อันปรากฏในคัมภีร์ เต๋า เต๋อ จิง ให้
เห็นบางประการ ดังนี้

* ตอนปลายราชวงศ์ชั้น รัชสมัยพระเจ้าเลนเต้ (อนันธิ์ของพงศาวดาร เรื่องสามก๊ก พ.ศ. ๗๑๑—
๗๓๒) ไสยศาสตร์เต๋า เฟื่องฟูอย่างยิ่ง เป็นเหตุทำให้บ้านเมืองผันแปรถึงขั้นจลาจล นักบวชเต๋า ชื่อเตียวเล้ง
และเตียวก๊ก ลอยโอกาสส่องสู้ผู้คน อ้างว่าเทวดาส่งมาให้ปราบยุคเข็ญ พอดีทำลายกินเมือง ผู้คนเจ็บไข้
ทั่วไป เตียวก๊กทำนามนตร์และเขียนยันต์ (ยันต์ขี้) ให้คนไปติดไว้ตามประตูบ้านช่องกันทำ รวบรวมผู้คนถือ
ไว้ ทั้งเป็นกองทัพ “โจรโพกผ้าเหลือง” ก่อการกบฏแย่งแผ่นดินตั้งตนเป็นประมุขของเต๋า เป็นเจ้าแห่งสวรรค์
เจ้าแห่งแผ่นดินและเจ้าแห่งมนุษย์ คำรงค์แห่งสืบสกุลมาโดยลำดับ

๒ พวกสมาคมลับของจีนหรือฮั่นเป็นอันมาก ล้วนใช้เครื่องราง ของขลัง นับถือเวทมนตร์ ทำพิธี
ไสยศาสตร์ตามแบบของเต๋าทั้งนั้น เมื่อคราวเกิดกบฏนักมวยในสมัยพระนางบู๊ชี นางพญาแห่งราชวงศ์เม่งจู
พวกกบฏมีรอยสักรูปเสือและรูปมังกร เครื่องหมายของสวรรค์ เพื่อบ้องกันอาวุธซ้ากัก มีเครื่องรางชนิดหนึ่ง
เป็นแผ่นกระดาษสีเหลืองเขียนติดตัวไว้ มีความว่า “กูคือจอมแห่งฟ้า ข้างหน้ากู คือเทพแห่งไฟ ข้างหลังกู
คือท่านเล่าจื๊อ”

คำพูดจริง ไม่ไพเราะ คำพูดไพเราะ ไม่จริง

คนดีไม่โตเถียง คนโตเถียงไม่ใช่คนดี

คนฉลาด ไม่รู้หลายอย่าง คนที่รู้หลายอย่าง ไม่ใช่คนฉลาด

นักวิ่งที่ดี ไม่ทิ้งรอยเท้าให้ปรากฏ คำพูดที่ดีไม่มีช่องให้ใครทักท้วง นักคำนวณที่ดีไม่ต้องใช้ลูกคิด ประตูปีกดี ไม่ต้องไขกุญแจ บมที่ผูกดีไม่ต้องใช้เชือก คนดีเป็นครูของคนชั่ว คนชั่วเป็นบทเรียนของคนดี

ผู้ใดกระทำ ผู้นั้นวินาศ ผู้ใดยึดถือ ผู้นั้นขาดทุน เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญาไม่พึงกระทำ ไม่พึงยึด เพื่อจะได้พ้นจากความวินาศและการขาดทุน

ผู้ใดไม่ลोकไปนอกประตู (ทาง) ผู้นั้นจะรอบรู้จักรวาล ผู้ใดไม่โผล่ออกไปทางหน้าต่าง ผู้นั้นจะเห็นทางแห่งสวรรค์ เราจะรู้อะไรได้ โดยปราศจากความเคลื่อนไหว และเห็นอะไรได้ทั้งหมด ถ้าเราไม่คุมมันเสีย ถ้าไม่ทำเสียได้ ก็จะไม่สำเร็จดังปรารถนา

ถ้อยคำเที่ยงตรง มักไม่ไพเราะ ถ้อยคำที่ไม่ไพเราะ มักเกิดจากความเที่ยงตรง

ข้าพเจ้ามีสิ่งประเสริฐอยู่ ๓ สิ่ง ซึ่งข้าพเจ้าถือนั้นและได้รับผลแห่งความถือนั้นนั้น คือ ความสุภาพ ๑ ความกระหม่อมกระหม่อม ๑ และความถ่อมตัว ๑ สิ่งประเสริฐ ๓ ประการนี้ ทำให้ข้าพเจ้าไม่ต้องเป็นเหยื่อของคนอื่น

หากพิจารณาอย่างใกล้ชิด จะเห็นว่า จริยธรรม ของเล่าจื๊อไม่ห่างไกลจากจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องเกี่ยวกับศีล ๕ คือ การไม่ประหาร การไม่ขโมย การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มของมึนเมา สวากของเล่าจื๊อปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และมีคุณธรรมอีกหลายประการ อาทิ ความเคารพบิดามารดา ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และครูอาจารย์ ความเมตตาต่อมนุษย์และสัตว์ ความอดกลั้น การเห็นยวัญจิตใจจากการกระทำชั่ว การเสียสละให้ผู้ยากจนต่ำกว่า การให้อิสรภาพแก่สรรพสัตว์ตลอดจนทิดเซาติและรุกชาติ การให้สวัสดิการ เช่น ขุดบ่อน้ำ สร้างถนน การสั่งสอนให้แก่ผู้ไม่รู้ การศึกษาไม่มีหยุด การบูชาเทวดา ก็มีสอนและปฏิบัติอยู่ในหมู่ศาสนิกของเล่าจื๊ออย่างเคร่งครัด

อาจเป็นเพราะเหตุที่ในสมัยต่อมาเล่าได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาอยู่มาก การปฏิบัติของพวกนักบวชในศาสนาเล่า จึงคล้ายคลึงกับนักบวชในพระพุทธศาสนามาก เล่ามีสถาบันนักบวช เช่นเดียวกับที่พระพุทธศาสนามี การครองผ้า การส่ายยมนต์ และการบำเพ็ญเพียร ไม่ผิดจากนักบวชในพระพุทธศาสนามากนัก ผู้ออกบวชในศาสนาเล่าเรียกว่า เล่าซือ (เล่าหยิน)

ละบ้านเรือนลูกเมีย ออกไปอยู่ตามภูเขาถ้ำเฝ้าไฟ บริโภคผักหญ้าเป็นอาหารเพื่อหวังผลให้ถึงซึ่งบรมสุข คือ เต่า ไม่ผิดอะไรจากนักบวชในพระพุทธศาสนา ละบ้านเรือนออกไปบำเพ็ญเพียรอยู่ในป่า ปฏิบัติธรรมเพื่อให้ถึงซึ่งบรมสุข คือ นิพพาน

เวลายังล่วงไป ความเปลี่ยนแปลงในศาสนาเต๋า ยิ่งกว้างขวางมากขึ้น พวกนักบวชได้รื้อยกรองคำสอนและแบบอย่างพิธีกรรมไว้ โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผสมเข้าด้วยกัน รจนาเรื่องเกี่ยวกับสวรรค์และนรก จนทำให้คติเดิมเปลี่ยนแปลงออกไป แต่จุดมุ่งหมายก็เพื่อทำให้มนุษย์หวาดกลัวต่อการถูกลงโทษ และมีความขี้ขลาดเกรงกลัวต่อการไปสู่สวรรค์ อันเป็นจุดสุดท้ายของชีวิต ที่คนเรามุ่งหมายอยู่

พิธีกรรมสมัยใหม่ ของศาสนาเต๋า ที่มีต่อชีวิตชาวจีนปัจจุบัน โดยมากเกี่ยวกับเวทมนต์และการปลุกเสก ทำให้นักบวชผู้นับถือศาสนาเต๋า กลายเป็นที่ปรึกษาคอยกำหนดฤกษ์ยามและวันอันเป็นมงคลในการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีฝังศพ เป็นต้น และมีคำสอนเกี่ยวกับนรกกลายเป็นสถานที่ชำระวิญญานบาปให้บริสุทธิ์ได้ ซึ่งผู้ที่ได้รับการชำระบาปก็อาจจะหลุดพ้นไปจากนรกได้ นักบวชพวกนี้หาเลี้ยงชีพอยู่กับเรื่องของการวิญญาน ส่วนหน้าที่อื่น ๆ ก็ล้วนเป็นการหารายได้ให้แก่ตน เช่น การขายเครื่องรางป้องกันภูตผีปิศาจร้ายต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ศาสนาเต๋าที่เคยมีปรัชญาสูงส่งของเล่าจื๊อ จึงเปลี่ยนแปลงไปเกือบหมดสิ้น กลายเป็นศาสนาแห่งไสยศาสตร์ นักบวชเหล่านี้มีทั้งชายและหญิง สวมหมวกสี่เหลี่ยมเป็นประจํา ที่สวมหมวกแดงและสีดำ ตามนิกายที่แยกออกไปก็มี

แต่เนื้อแท้ของเต๋า มีปรัชญาที่เป็นไปในทำนองเดียวกันกับภาวะของนิพพานในพระพุทธศาสนา โดยมีคำอธิบายว่า ผู้ใดถึงเต๋า ผู้นั้นเท่ากับถึงที่สุดอันบรมสุข และอธิบายต่อไปว่าความสุขที่จะถึงได้นั้นขึ้นอยู่กับคุณธรรม ๗ ประการ คือ

๑. ความบริสุทธิ์
๒. ความอ่อนน้อม
๓. ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่
๔. ความเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลาย

^๓ ตามรายงานของนายไมเคิล อาร์. ซาโซ (Michael R. Saso) เสนอต่อสภาการศึกษาฝ่ายเอเชียลงพิมพ์ใน The China Quarterly เล่มที่ ๔๑ พิมพ์ที่ไทเป เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ (๑๙๖๑) อ้างว่ามีตำนานเก่าใหญ่โตมากบนเกาะไต้หวัน มีนักบวชปฏิบัติธรรมอันกว้างขวาง ครองข้าม ไม่มีตำนานเก่าบนแผ่นดินจีนให้ศึกษาเลย

๕. ความรอบรู้

๖. ความสามารถบังคับตนเอง

๗. การทำใจให้เป็นสมาธิ และด้วยการทำใจให้สมาธินั้นเอง จะพาไปสู่ทางแห่งเต๋า

เล่าจื๊อ เชื่อว่า กววงวิญญาณเป็นอมตะ ความสัจย์สุจริต เป็นหนทางสายแรกที่จะพา
กววงวิญญาณให้ไปสู่เต๋า โดยการทำใจให้คงที่ เรียบ และสะอาด โลกทั้งสี่นี้ย่อมจะพ่ายแพ้
แก่เราเอง

เล่าจื๊อ ไม่ยืนยันเรื่องโลกหน่ว่าจะเป็นไปในรูปใด แต่ยืนยันว่า เมื่อบุคคลบำเพ็ญตน
เป็นคนสงบระงับ กรองชีวิตไปตามทางที่ยอมรับความจริงของธรรมชาติที่เป็นจริงชีวิตนั้นก็
ถึงจุดหมายปลายทาง คือ เต๋า ได้ในที่สุด



คำถามท้ายบท

๑. ที่ว่า เถ้า แปลว่า มรรคา หรือ ทาง นั้น มีความหมายอย่างไร
๒. คุณธรรม ๓ ประการของเหล่าจื่อ (เล่าจื่อ) คืออะไรบ้าง
๓. คำสอนของศาสนาผู้ตั้งศาสนานี้ ทำให้คิดว่า ท่านเป็นผู้ไม่อนุโลมตามสังคมหรือไม่
๔. เถ้าหยิน คือคนเช่นไร
๕. เถ้า เทียบกับ นิพพาน ได้เพียงไหน

หนังสือที่ควรอ่านเพิ่มเติม

๑. เมชีตะวันออก ของ เสถียร โพธิ์นันทะ
๒. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ เสฐียร พันธะรังษี
๓. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ พระยาอุमानาคราชชน
๔. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ

๕ ศาสนาขงจื้อ



ถ้าหากเราจะใช้คำเพียงคำเดียวแสดงคุณลักษณะวิถีชีวิตของชาวจีนในระยะสองพันปีที่ล่วงมาแล้วละก็ คำนั้นก็ควรเป็นคำว่า “นับถือขงจื้อ” ในประวัติศาสตร์จีน ไม่มีใครอีกแล้วที่จะมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อชีวิต และความคิดของประชาชนชาวจีน ในฐานะเป็นสื่อ เป็นครู เป็นผู้แปลความหมายวัฒนธรรมและวรรณคดีเก่า ๆ ในทำนองสร้างสรรค์ และเป็นผู้หล่อหลอมจิตใจและคุณลักษณะของประชาชนชาวจีนเท่าขงจื้อ ศาสนาขงจื้อนับตั้งแต่ได้มีผู้ยอมรับนับถือกันโดยทั่ว ๆ ไปเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมาแล้ว ก็ได้แผ่อิทธิพลเหนือชีวิตประชาชนชาวจีนตลอดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้อย่างไม่เคยหยุดชะงักเลย แม้ชาวจีนบางคนจะบอกว่านับถือศาสนาเต๋า พุทธศาสนา หรือแม้แต่คริสต์ศาสนา แต่พร้อมกันนั้นก็มักจะไม่นับถือศาสนาขงจื้อ ศาสนาขงจื้อได้กลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งสังคม และความคิดของประชาชนชาติจีนทั้งหมดอย่างแยกไม่ออก คัมภีร์ของขงจื้อจึงมิได้ถือว่าเป็นคัมภีร์ของนิกายใดนิกายหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ถือเป็นมรดกทางวรรณกรรมของประชาชนชาวจีนทั้งหมดทีเดียว

ประวัติขงจื้อ

ขงจื้อ เกิดเมื่อ ๕๕๑ ปีก่อน ค.ศ. (๘ ปีก่อน พ.ศ.) ในแคว้นเจ้าครองนครเล็ก ๆ แคว้นหนึ่ง ชื่อแคว้นหลู่ ปัจจุบันอยู่ในมณฑลซานตุง บิดาชื่อสุเห่เหลียงเหอ มารดาชื่อจินใจ กล่าวกันว่ามารดาคลอดท่านในถ้ำแห่งหนึ่ง ขงจื้อเกิดในระหว่างที่บ้านเมืองยังเหยียงเต็มทน เขียนเป็นภาษาละตินว่า Confucius คำว่า “ขงจื้อ” หรือ “ขงจื่อ” เป็นชื่อที่ใช้

เรียกกันในภาษาจีน บรรพบุรุษของท่านอาจเป็นผู้ดีเก่า ๆ ซึ่งไม่มั่งมีมากนัก หลังจากที่ซ่งจื่อ
เกิดแล้ว ตระกูลของท่านก็ตกต่ำยากจนลง และไม่มีความสำคัญอะไร บิดาของท่านได้ถึงแก่
กรรมในขณะที่ท่านยังเป็นเด็กอยู่มาก จึงปล่อยให้ท่านต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแก้ปัญหา เรื่องการ
ศึกษาและดำรงชีวิตอยู่ในโลกตามลำพัง

อาชีพครั้งแรกของซ่งจื่อ ก็คือเข้ารับราชการเป็นผู้ว่าการฉางหลวง มีหน้าที่ตรวจเก็บภาษี
ข้าวเปลือกที่ชาวนาจะนำขึ้นฉางหลวงของกษัตริย์แห่งแคว้นหลู่ ปรากฏว่าท่านเป็นที่รอบรู้ใน
จารีตประเพณีดีกว่าผู้ใดทั้งสิ้น เมื่อใครจะประกอบพิธีใด ๆ ซ่งจื่อก็จะเป็นผู้ทำให้หมด ใน
ที่สุดท่านก็เลยกลายเป็นอาจารย์ของคนทั้งหลายโดยปริยาย การที่ซ่งจื่อได้เข้าไปทำราชการนี้เอง
ทำให้ท่านได้เห็นความเหลวแหลก ความไม่ยุติธรรมของข้าราชการ ซึ่งนับว่าเป็นแรงดันทำ
ให้ท่านคิดจะแก้ไขความเหลวแหลกในแผ่นดินอยู่ตลอดเวลา

ด้วยความสามารถ ซ่งจื่อได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นเป็นลำดับ จนในที่สุด เจ้าผู้ครองแคว้น
หลู่ซึ่งซ่งจื่อรับราชการอยู่ด้วย ได้เลื่อนตำแหน่งซ่งจื่อขึ้นเป็นผู้ว่าการกระทรวงยุติธรรม เมื่อ
อยู่ในตำแหน่งซ่งจื่อได้วางกำหนดข้อบังคับสำหรับเป็นความประพฤติข้อปฏิบัติของประชาชน
ในไม่ช้าบ้านเมืองก็ไม่มีคดีอาญาเกิดขึ้นสักรายเดียว และโจรผู้ร้ายก็สงบราบคาบ เป็นเมืองทั่ว
อย่างอันดีแก่หัวเมืองอื่น ๆ “ความสุจริตและความหย่อนในศีลธรรมเป็นสิ่งที่น่าละอาย ความ
ซื่อสัตย์และความซื่อตรง เป็นเครื่องหมายของบุรุษทุก ๆ คน ความบริสุทธิ์ และความอ่อน
น้อม เป็นกัลยาณสมบัติของสตรีทุก ๆ คน มีคนแก่เมืองอื่นเป็นจำนวนมากมาหา
ซ่งจื่อ ต่างแซ่ซ้องสรรเสริญเกียรติคุณของซ่งจื่อกันทั่วไป” นี่เป็นโวหารส่วนหนึ่งซึ่งผู้แต่ง
ชีวประวัติซ่งจื่อกล่าวไว้ แม้จะเป็นสำนวนยกย่องก็จริง แต่ก็คงไม่เกินความจริงไปมากนัก

เหตุการณ์ในแคว้นหลู่ที่ซ่งจื่อรับราชการอยู่ มีความเป็นไปได้ด้วยดี จนซ่งจื่อได้เลื่อน
ตำแหน่งเป็นผู้รักษาการประธานมนตรี แคว้นหลู่ก็มีสภาพรุ่งเรืองเป็นรัฐชั้นนำด้วยรัฐหนึ่ง
เป็นเหตุให้เจ้าผู้ครองรัฐอื่น ๆ มีความอิจฉาที่เห็นแคว้นหลู่มีความเจริญรุ่งเรือง และมีความสุข
สงบเกินไป ก็หาอุบายทำให้เจ้าผู้ครองแคว้นหลู่ล่มหล่นในอิสตรี โดยจัดส่งม้ามืดเท้าเร็วและนาง
งามมาเป็นบรรณาการเครื่องบำเรอเปโรสุข จนในที่สุดซ่งจื่อต้องถูกออกจากตำแหน่ง เพราะตก
เหินเจ้าผู้ครองแคว้นไม่ให้ลุ่มหลงสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นผลสำเร็จ เมื่อซ่งจื่อออกจากตำแหน่งแล้ว
ก็พาสานุศิษย์บางคนเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ในประเทศจีนโดยมีความหวังว่าจะชักชวนเจ้าผู้
ครองรัฐต่าง ๆ บางรัฐให้ดำเนินนโยบายการเมืองและนำเอาอุดมคติของตนไปใช้ ซ่งจื่อกล่าว
รับรองว่า “ใน ๑๖ เดือนเท่านั้น ข้าพเจ้าสามารถจะเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่ในการปกครอง

ให้ได้ และใน ๓ ปีเท่านั้น ข้าพเจ้าสามารถจะเปลี่ยนแปลงได้สมบูรณ์ทุกสิ่งทุกอย่าง” แต่ความพยายามของขงจื๊อในเรื่องนี้ต้องล้มเหลว เพราะไม่มีใครทำตาม ขงจื๊อได้เดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เป็นเวลาถึง ๑๓ ปี แม้จะได้รับการต้อนรับจากเจ้าผู้ครองรัฐต่าง ๆ อย่างอบอุ่นหาฝากังก็ดี แต่ก็ไม่มีเจ้าผู้ครองรัฐเหล่านั้นองค์ใด มีความเห็นร่วมในหลักการปกครองของขงจื๊อแม้แต่องค์เดียว ข้าบวงศ์และราษฎรในบางรัฐก็ออกจะสงสัยเรื่องความปรารถนาดีของขงจื๊อเสียด้วยซ้ำ และอย่างน้อยก็มีอยู่ครั้งหนึ่ง ที่ขงจื๊อถูกฝูงชนทำร้ายจนเกือบจะต้องเสียชีวิต บางคราวขงจื๊อถึงกับจำเป็นต้องออกข้าว และไม่มีร่มไม้ชายคาเป็นที่พักอาศัยในระหว่างเดินทาง เป็นเช่นนั้นอยู่หลายคราว แม้กระนั้นตลอดเวลาที่จาริกไปนี้ ขงจื๊อก็ไม่ท้อถอย ยังเชื่อมั่นอยู่ว่า “ฟ้า” คงจะปกปักรักษาท่าน เพราะสิ่งที่ท่านนี้เป็นงานเผยแผ่สัจธรรม และหวังอยู่เรื่อยไปอย่างไม่ท้อถอยว่าคงมีวันหนึ่ง ซึ่งคนอาจช่วยโลกให้บรรลุถึงซึ่งสันติสุขได้ ที่ขงจื๊อใฝ่ฝันถึงสันติสุขแห่งโลก ก็เพราะในประเทศจีนสมัยนั้นรัฐต่าง ๆ ซึ่งตั้งชิงอำนาจและรบราฆ่าฟันกันอยู่ตลอดเวลาจนความสงบสุขไม่ได้เลย

ขงจื๊อคิดว่า คงจะมีสักวันหนึ่งที่ตนจะเที่ยวเร่ร่อนต่อไปไม่ได้ เพราะความซวาช่าครอบงำท่านจึงกลับมายังแคว้นหลู่ อันเป็นบ้านเกิดเมืองนอน แล้วกลับเข้ารับราชการในแคว้นนั้นอีกครั้งหนึ่ง ขณะนั้นขงจื๊อมีอายุได้ ๖๘ ปี ระยะอันเป็นบั้นปลายแห่งชีวิต ขงจื๊อใช้เวลาชำระรวบรวมและคัดเลือกรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ เมื่อได้รวบรวมเรื่องราวเรื่องราวใด ๆ ก็เก็บรวบรวมไว้และวางหลักเป็นมาตรฐานและเกณฑ์กำหนดค่าของวรรณกรรมนั้นขึ้น ผลของงานที่ขงจื๊อได้จัดทำนี้มีชื่อเรียกว่า คัมภีร์ทั้ง ๕ (ห่วจิง) คือ

๑. คัมภีร์คึกคากา (จืจิง)
๒. คัมภีร์ประวัติศาสตร์ (ชุกิง)
๓. คัมภีร์บันทึกเหตุการณ์ฤกษ์วัน และฤกษ์ดาราศาสตร์ (ชุนชิว)
๔. คัมภีร์จารีตพิธี (หลี่จิง)
๕. คัมภีร์เรื่องการเปลี่ยนแปลง (อี้จิง)



หนังสือของขงจื๊อ

กัมภีรทั้ง ๕ นี้ นับว่าเป็นรากฐานลัทธิศาสนาขงจื้อ สืบมาจนทุกวันนี้

เมื่อขงจื้อถึงแก่กรรมแล้ว บรรดาสานุศิษย์ที่มีความกตัญญูต่ออาจารย์ ได้รวบรวมบรรดา
สุภาษิตและคำสั่งสอนของขงจื้อซึ่งมีอยู่มากมายขึ้น เรียกว่า กัมภีรลุนยฺฮ

หลังจากที่ท่านถึงแก่กรรมแล้วประมาณ ๑๐๐ ปี ก็มีศิษย์รุ่นใหม่ที่มิเชื่อเสียงของขงจื้อ
คนหนึ่งชื่อ เม่งจื่อ (Mencius ๓๗๑-๒๘๕ ปีก่อน ค.ศ.) เป็นผู้เผยแพร่คำสั่งสอนของ
ขงจื้อให้กว้างยิ่งขึ้น

คำสอนของขงจื้อ

เรื่องการศึกษา

ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อเดินอยู่ด้วยกันสามคนข้าพเจ้ามักมีครูเสมอ ข้าพเจ้าสามารถ
เลือกคุณสมบัติที่ดี ๆ ของคนคนหนึ่ง เอามาประพจน์เปลี่ยนแปลงได้ และเลือกเอาคุณสมบัตินั้น
ที่เลว ๆ ของอีกคนหนึ่งออก แล้วเอามาแก้ไขตัวข้าพเจ้าเองได้”

“ผู้รู้สัจธรรม ผู้ผู้ตรัสสัจธรรมไม่ได้ ผู้ที่รักสัจธรรม ก็ผู้ที่มีความชื่นชมยินดีในสัจธรรม
ไม่ได้”

“เรียนแต่ไม่คิด ก็เป็นการเสียเปล่า คิดแต่ไม่เรียน ก็เป็นอันตราย”

“ข้าพเจ้าจะสอนท่านได้ไหมว่าอะไรคือความรู้ เมื่อท่านรู้ อะไรสักอย่างหนึ่งก็ บอกว่ารู้
เมื่อไม่รู้อะไรสักอย่างเลย ก็ยอมรับว่าไม่รู้ นั่นแหละคือความรู้ละ”

เรื่องมนุษยธรรม

ในเรื่องมนุษยธรรมนั้น ขงจื้อถือว่าเป็นหลักที่ทุก ๆ คนควรมี เมื่อมีผู้ถามท่านว่ามนุษย-
ธรรมคืออะไร ท่านก็ตอบว่า “เมื่ออยู่นอกบ้าน จงประพฤติอย่างกับที่ท่านอยู่ต่อหน้าแขกคน
สำคัญ จงปฏิบัติต่อสามัญชนคน ๆ ว่าท่านกำลังประกอบพิธีที่สำคัญ ๆ อยู่ จงอย่าทำแก่คนอื่นใน
สิ่งที่ท่านไม่ต้องการให้คนอื่นทำแก่ท่าน แล้วความไม่พอใจใด ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นทั้งในแคว้น
แคว้นและที่บ้าน” และอีกตอนหนึ่งว่า “ผู้ที่มีความเมตตา กรุณา ปรารถนาจะให้ผู้อื่นแ่่งทั้ง
ตน ก็จงหาวิธีแ่่งทั้งผู้อื่น เมื่อปรารถนาจะให้ตนประสบผลสำเร็จ ก็ต้องช่วยผู้อื่นให้สัมฤทธิ์-
ผล จงพิจารณาตัดสินผู้อื่นโดยอาศัยสิ่งที่เรารู้ว่าเป็นวิธีที่จะได้บรรลุถึงหลักมนุษยธรรม”

เรื่องความกตัญญูแก่ผู้ที่ลอบิคารมารดา

โดยเหตุที่ขงจื้อถือเรื่องความกตัญญูแก่ผู้ที่บุรุษจะต้องมีต่อบิคารมารดา เป็นเรื่องที่สำคัญ
ที่สุดเรื่องหนึ่ง ท่านได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ทุกวันนี้ บุรุษที่มีความกตัญญูต่อบิคารมารดาก็คือ

ผู้ที่หาข้าวปลาอาหารมาให้บิณฑบาตทานนั้นเอง แม้แต่สุนัขและม้า เราก็ให้อาหารมัน ถ้าหากว่า
ไม่มีความรู้สึกเคารพนับถือบิณฑบาตอยู่ด้วยแล้ว บิณฑบาตจะแตกต่างไป จากสุนัขและม้า
อย่างไรเล่า”

แม้บางทีบุตรเห็นว่าบิณฑบาตไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี ถ้าหากบุตรจะแสดงความกตัญญู-
ผูกทวนที่ต่อบิณฑบาตผู้มีความประพฤติเช่นนั้น ก็ควรหาวิธีแนะนำให้ท่านละความประพฤติที่
ผิด หันมาประพฤติในสิ่งที่ดีงาม แต่วิธีที่จะแนะนำท่านนั้นอาจลำบาก ขงจื๊อจึงได้แนะนำวิธี
ไว้ว่า “ในการรับใช้บิณฑบาตนั้น บุตรอาจทักทวนบิณฑบาตอย่างสุภาพอ่อนโยนได้ เมื่อเห็นว่า
บิณฑบาตไม่คล้อยตาม คำแนะนำก็ควรแสดงอาการกิริยาที่เคารพนบถไว้อย่างเต็ม แต่อย่า
เพ่งเล็งเล็กความตั้งใจเค็มเสีย ถ้าหากว่าจะถูกตำว่า หรือถูกเขียน ก็ไม่ควรอุทธรณ์ฎีกาใด ๆ
ทั้งสิ้น”

เรื่องศาสนา

เมื่อมีผู้ถามท่านถึงเรื่องการบูชาภูตผีและดวงวิญญาณ ขงจื๊อได้ตอบว่า “เรายังไม่ทราบว่
จะรับใช้มนุษย์ได้อย่างไร แล้วเราจะทราบถึงวิธีที่จะรับใช้ดวงวิญญาณทั้งหลายได้อย่างไรเล่า”
และเมื่อมีผู้ถามท่านเกี่ยวกับเรื่องความตาย ท่านก็ตอบว่า “เรายังไม่ทราบเรื่องชีวิตเลย แล้วเรา
จะทราบเรื่องความตายได้อย่างไร” และท่านได้สอนวิธีที่เราควรปฏิบัติต่อภูตผีและดวงวิญญาณ
ไว้ว่า “จงเคารพบูชาภูตผีและดวงวิญญาณเถิด แต่จงอยู่ให้ห่างไกลภูตผีและดวงวิญญาณนั้น”

เรื่องคนดี

ขงจื๊อได้พูดถึงลักษณะคนดีซึ่งเป็นที่ปรารถนาของทุกสังคมไว้ว่า “คนดีจะต้องปฏิบัติสิ่ง
ที่เขาสอนได้ก่อน แล้วจึงค่อยสอนผู้อื่นในสิ่งที่เขาปฏิบัติ” (ไม่ใช่แค่สอนเขา)
“คนดีมักจะเป็นคนสงบและง่าย ๆ เสมอ ส่วนคนชั่วมักจะมีกังวลและเต็มไปด้วยความ
ทุกข์”

“คนดีย่อมเข้าใจสิ่งที่ถูกต้อง ส่วนคนชั่วย่อมเข้าใจเฉพาะสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเขา
เท่านั้น”

“คนดีย่อมยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมความดี ส่วนคนชั่วย่อมยึดมั่นอยู่ในทรัพย์สินสมบัติ คนดี
ย่อมคิดถึงบทลงโทษ ส่วนคนชั่วย่อมคิดถึงเฉพาะประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น”

“คนดีย่อมเรียกร้องเอาที่ตัวเอง ส่วนคนชั่วย่อมเรียกร้องเอาจากผู้อื่น”

“คนที่ย่อมแสวงหาวิธีที่จะทำให้ประชาชนประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ตั้งใจจะไม่ช่วยประชาชนให้ประสบสิ่งชั่วร้ายเลย แต่คนชั่วจะทำสิ่งที่ตรงกันข้าม”

“คนดีเป็นคนที่มิจิตใจกว้างขวาง ไม่ลำเอียง ส่วนคนชั่วเป็นคนที่มิจิตใจคับแคบและลำเอียง”

เรื่องการปกครอง

ในเรื่องเกี่ยวกับการปกครอง ขงจื๊อ ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ปกครองบ้านเมืองไว้ว่า “ถ้าหากผู้ปกครองเองเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม คนทั้งปวงก็จะต้องอยู่ในธรรมโดยมิต้องบังคับเลย แต่ถ้าผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรมแล้ว แม้จะออกคำสั่งเท่าไร ประชาชนทั้งหลายก็คงจะไม่เชื่อฟังอยู่นั่นเอง”

“จงใช้กฎหมายนำประชาชน และทำให้กฎหมายเป็นที่เกรงขามแก่ประชาชน โดยอาศัยการลงโทษเถิด แล้วประชาชนก็จะเกรงกลัวคุก ทัชราลงเอง แต่ประชาชนก็จะยังไม่มีความรู้สึกละเอียดใจอยู่ ฉะนั้น จงใช้คุณความดีนำประชาชน แล้วจงอาศัยกฎแห่งความประพฤติที่ดีงามควบคุมประชาชนเถิด แล้วประชาชนก็จะมีความรู้สึกละเอียดใจ และยิ่งไปกว่านั้นก็คือจะกลายเป็นคนดีต่อไป”

คราวหนึ่ง จิ๋ตังจื๊อ ได้ถามขงจื๊อถึงเรื่องการปกครองว่า “สมมุติว่าข้าพเจ้าจะนำคนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความดีงามของผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ท่านจะเห็นเป็นอย่างไร?”

ขงจื๊อได้ตอบว่า “ท่านขอรับ ทำไมท่านจึงต้องใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรงปกครองด้วยเล่า เพียงแต่ท่านอยากได้คนดีด้วยใจจริงเท่านั้นแหละ ประชาชนก็จะเป็นคนดีเอง คุณธรรมของคนดีอาจเปรียบได้กับลม และคุณธรรมของสามัญชนอาจเปรียบได้กับหญ้า หญ้าที่อยู่ภายใต้เท้าลมก็มีแต่จะเอนลู่ไปตามแรงลมเท่านั้นเอง” นั่นคือ ถ้าผู้ปกครองเป็นคนดีจริงๆ ไม่ใช่ดีแต่ปากแล้ว ประชาชนก็จะเป็นคนดีด้วย เช่นเดียวกับหญ้าที่ลู่ไปตามแรงลม ฉะนั้น

เรื่องมนุษยสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ในโลกมีอยู่ ๕ ประการด้วยกันคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองบ้านเมืองกับพลเมือง ๑ ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา ๑ ระหว่างสามีกับภรรยา ๑ ระหว่างพี่ชายกับน้องชาย ๑ และระหว่างเพื่อน ๑ ถ้าทุกคนปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีของตนให้สมบูรณ์แล้ว มนุษย์ทั้งหลายก็จะอยู่ร่วมกันได้โดยสันติสุข

๔
เรื่องพิธีกรรม

ขงจื้อถือว่าความยากลำบากต่าง ๆ ในสมัยของท่านนั้นเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่าผู้นำทั้งหลาย
ของสมาคมต่างไ้ละเลยพิธีรีตองเก่า ๆ บ้าง ปฏิบัติพิธีรีตองเหล่านั้นไม่ถูกต้องบ้างหรือได้ทำ
ลายพิธีรีตองต่าง ๆ ที่ตนมิได้นับถือเสียบ้าง การสังเกตและการปฏิบัติตามพิธีรีตองต่าง ๆ อย่าง
ถูกต้อง ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า เป็นระบบสังคมที่สมบูรณ์ และเป็นบ่อเกิดแห่งความ
เจริญรุ่งเรืองทางค่านิจใจฉันใด การละเลยเพิกเฉยต่อพิธีรีตองเหล่านั้น ก็จะต้องไม่มีอะไร
มากไปกว่าการสะท้อนให้เห็นภาพความอืดวางในค่านศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง และเป็นการเริ่มต้น
ความมืดมนทางค่านิจใจฉันนั้น การเอาพิธีรีตองแบบต่าง ๆ ไปใช้ในทางที่ผิด ก็คือการเอา
ความจริงแท้ทั้งหลายอันไ้แก่ระบบทางศีลธรรมซึ่งแสดงออกทางพิธีรีตองเหล่านั้นไปใช้ในทางที่
ไม่ชอบนั่นเอง การเอาพิธีรีตองต่าง ๆ และเอาข้อระเบียบแห่งสังคมไปใช้ในทางที่มีชอบ และ
การที่จิตใจขาดระเบียบเพราะการเอาพิธีรีตองและ ระเบียบทางสังคมไปใช้ใน ทางที่ผิดนี้แหละที่
ขงจื้อเสียสยนัก



กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ศาสนาของ^๕โจ นักเรียนอาจอภิปรายได้ในประเด็นต่อไปนี้
 - ๑.๑ ศาสนาของ^๕โจมีบทบาทในชีวิตของชาวจีนอย่างไร
 - ๑.๒ ทำไมศาสนาของ^๕โจจึงมีอิทธิพลเหนือชีวิตประชาชนชาวจีนจนถึงปัจจุบันนี้
๒. ชีวประวัติของ^๕โจ อาจอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
 - ๒.๑ ทำไมแคว้นหลู่ในสมัยที่^๕โจเป็นผู้ว่าการกระทรวงยุติธรรมจึงเต็มไปด้วยความสงบสุข
 - ๒.๒ อะไรเป็นเหตุทำให้^๕โจต้องพาสานุศิษย์เดินทางออกจากแคว้นหลู่
 - ๒.๓ ^๕โจได้ประสบความสำเร็จในชีวิตหรือไม่ เพราะเหตุใด
๓. คำสอนของ^๕โจ มีเรื่องที่น่าสนใจ คือ
 - ๓.๑ เรื่องการศึกษา ^๕โจสอนไว้อย่างไรบ้าง
 - ๓.๒ เรื่องมนุษยธรรมคืออะไร
 - ๓.๓ เรื่องความตัญญูทกเวท มีความสำคัญอย่างไร
 - ๓.๔ เรื่องการปกครอง ว่าผู้ปกครองบ้านเมืองควรมีลักษณะอย่างไร
 - ๓.๕ เรื่องมนุษยสัมพันธ์ จะช่วยอุด "ช่องว่าง" ในสังคมได้อย่างไร
 - ๓.๖ เรื่องกตัญญูในทัศนะของ^๕โจ ควรเป็นกตัญญูชนิดไหน
๔. ให้แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ช่วยกันค้นคว้าเกี่ยวกับพิธีกรรมบางอย่างในศาสนาของ^๕โจที่คนจีนประเพณีปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน
 - ๔.๑ พิธีทำงตึก
 - ๔.๒ พิธีการไหว้เจ้า
 - ๔.๓ พิธี^๕ทงกระจาก

หนังสืออ้างอิง

๑. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ เสฐียรโกเศศ ราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์
๒. บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีนภาค ๑ จำนวน ๓ ทอมประเสริฐ แปล ราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์
๓. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ เสฐียร พันธรักษ์
๔. เมธิะวันออก ของ เสถียร โพธิ์นันทะ
๕. Sources of Chinese Tradition ฉบับของ Columbia University Press.



ศาสนาชินโต

ศาสนาชินโต (Shintoism) ไม่มีศาสดาผู้ก่อตั้ง เป็นรากศรัทธาดั้งเดิมของชนชาติญี่ปุ่น คำว่า "ชินโต" แปลว่า "วิถี" หรือ "มรรคาของเทพเจ้า" (กะมิ โนะ มิจิ) ฝรั่งนำมาแปลว่า The Way of the Gods มีความหมายว่า ทางของพระเจ้า (เท่ากับสวรรค์)

บ่อเกิดชินโต

บ่อเกิดของศาสนาชินโต มาจากเทพนิยายลึกลับซับซ้อน บางอย่างบางตอนเกินความสามารถที่จะพิสูจน์ได้ ความหมายโดยย่อมีดังนี้

บนแผ่นดินและแผ่นฟ้า มีมหาเทพ ๒ พระองค์ พระนามว่า อิซานางิ เพศชาย พระองค์หนึ่ง อิซานามิ เพศหญิงพระองค์หนึ่ง เทพทั้งสองทรงอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา เกิดเทพโอโรสธิดามากมาย พระองค์เป็นบรรพบุรุษ (ต้นราก) ของบรรดาเทพทั้งปวง ซึ่งประมาณได้ถึง ๘ ล้านองค์ รวมความการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาของเทพเจ้าทั้งสองนั้น คือ ต้นเหตุให้เกิดสรรพสิ่งขึ้นในโลก (ทำนองพระเจ้าสร้างโลก)

วันหนึ่งมหาเทพทั้งสอง รับสั่งให้พระธิดายอดพระทัย อะมะเตะระสุ โอมิ กะมิ คือ พระอาทิตย์ (สุริยเทพี) เสด็จลงมาสร้างเกาะญี่ปุ่น และทรงมอบให้เทพสึกิ โอมิ (จันทรเทพ) เพศชาย เสด็จลงมาเป็นเพื่อนพระธิดา ให้ช่วยจัดระเบียบในโลก (ญี่ปุ่น) สุริยเทพีกับจันทรเทพทรงอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา และทรงมีโอรสและธิดาสืบมา ปนัคคา (เหลน) พระองค์หนึ่งพระนามว่า ยิม-มุ หรือ ยิมมุ-เทนโน เป็นจักรพรรดิพระองค์แรกของชาวญี่ปุ่น ต่อจากนั้นเกิดลูกหลานว่านเครือเป็นลำดับมา

เทพนิยายดังกล่าว คือรากแห่งศรัทธาในศาสนาชินโต ก่อให้เกิดลัทธิ คือคุณลักษณะของคนญี่ปุ่น แยกสาขาออกไป เป็นประเภทแห่งศรัทธาส่วนใหญ่ ได้แก่

การบูชาธรรมชาติ เริ่มต้นจากการบูชาเทพเจ้าผู้สร้างธรรมชาติบนแผ่นดินเคารพบูชาธรรมชาตินั้นทั้งหมด ปรากฏการณ์ธรรมชาติ อาทิ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว พายุ พายุหิมะ ลม ฝน ภูเขา ต้นหญ้า ต้นไม้ ภูเขา ลำธาร ทะเล ห้วย สะพาน น้ำตก ก้อนหิน เล็กใหญ่ ยังสรรพสัตว์ต่างๆ ชนิตมิ เสือ ปลาฉลาม สุนัขจิ้งจอก กระต่าย ฯลฯ อีกเล่า

กว้างขวางไปถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพก็ได้รับการเคารพบูชา โดยฐานะเป็น
สิ่งที่เทพเจ้าทรงสร้าง หรือโดยฐานะเป็นตัวแทนเจ้าด้วย

การบูชาบรรพบุรุษ ปฐมบรรพบุรุษ คือ สุริยเทพี พระมหากษัตริย์พระองค์แรกผู้
ที่สืบสายมาจากสุริยเทพีนั้น ได้ทรงมีโอรสและธิดาสืบสันตติวงศ์มาโดยไม่ขาดสาย นับเป็น
บรรพบุรุษสืบต่อกันมา ทุกคนมีบรรพบุรุษเดียวกัน

การบูชาวีรชน ผู้กระทำความดี ไม่จำกัดประเภทเป็นนักรบ นักปราชญ์ นักธรรมผู้
ทรงศรัทธา ผู้ไม่คดโกง ได้รับนับถือเป็นคนดี เป็นพระเจ้าด้วยกันหมด มีศาลเจ้าสร้างอุทิศให้
วีรชนเป็นอันมาก ศาลเจ้ายสุคุนิ กลางกรุงโตเกียว เป็นมหาศาลเจ้าบรรจุวิญญาณของบุคคล
ประเภทดังกล่าวนี้

การบูชาจักรพรรดิ คติตามเทพนิยาย ชาวญี่ปุ่นทั้งหลายถือว่าตนเป็นลูกพระอาทิตย์
จักรพรรดิทุกองค์ทรงมีเชื้อสายสืบมาแต่พระอาทิตย์

คนญี่ปุ่นแต่โบราณมีความรู้สึกว่าเป็นเผ่าพันธุ์ของสวรรค์ แผ่นดินของตนเป็นแผ่นดิน
ที่เทพเจ้าทรงสร้างประทานให้ คนญี่ปุ่นไม่ใช่คนธรรมดาสามัญ แผ่นดินญี่ปุ่นศักดิ์สิทธิ์กว่า
แผ่นดินทั่วไป

ความเชื่ออันเป็นรากใจดังกล่าว เป็นผลทำให้ชาวญี่ปุ่นเป็นคนรักแผ่นดิน รักเผ่า
พันธุ์ รักต่ोजักรพรรดิ เยี่ยมยอดกว่าคนชาติอื่นใด สุดท้ายได้กลายเป็นจรรยาประจำชาติ
อย่างหนึ่ง เรียกว่า "บูชิโด" (วินัยของชายชาติทหาร) เป็นลัทธิชาตินิยมสูงส่ง สุดท้ายทำให้
หลงผิดเกิดยกย่องนักรบชาตินิยม ทำให้ชาติถึงซึ่งความพินาศเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒

เทพเจ้าของชินโต

นักปราชญ์ฝ่ายศาสนาชินโต อธิบายเทพนิยายและเรื่องเทพเจ้าทั้งหลายเหล่านี้ประกอบ
คนญี่ปุ่นขึ้นเป็นชาติที่มีคุณลักษณะพิเศษผิดแผกไปจากคุณลักษณะของชาติอื่น

การที่จะเข้าใจศาสนาชินโตอย่างถูกต้องนั้น ควรจะกำหนดเรื่องเทพเจ้าในเทพนิยายนั้น
ด้วยดีจากความในคัมภีร์สำคัญ ๔ เล่ม คือ คัมภีร์โคยิกิ (Ko-Ji-Ki) จดหมายเหตุโบราณ
แสดงนิยายกำเนิดของเทพเจ้า การสร้างจนถึงการกำเนิดจักรพรรดิพระองค์แรก คัมภีร์นีฮองจิ
(Ni-Non-Gi) หรือ นีฮองโชกิ กล่าวเรื่องคล้ายคลึงกับเล่มต้น มีประวัติศาสตร์ต่อมาถึง
พ.ศ. ๒๓๕๐ คัมภีร์เยนจิ-ชิกิ (Yengi-Shiki) เล่าพิธีกรรมบทสวดต่างๆ ในพิธีกรรม

นั้นๆ และ คัมภีร์มะเนียวชิว (Manyo-Shu) แปลว่า "ชุมนุมใบไม้ห่มใบ" เป็น
เทพนิยายอีกเหมือนกัน คัมภีร์เหล่านี้มักปรากฏผู้ต้องการสร้างชาติด้วยศาสนาพากันแต่งขึ้น

เทพเจ้าในภาษาชินโต เรียก คะมิ (Kami) ความเข้าใจเดิมมีนัยว่า เบื้องสูง ความหมาย
มีหลายอย่าง เช่น สุกใส บริสุทธิ์ ทรงพลัง น่าเกรงกลัว และทรงอำนาจ เป็นต้น ตรงกับ
คำ God ในภาษาอังกฤษ

คนญี่ปุ่นเรียกเทพเจ้าว่า คะมิ-สมะ (Kami-Sama) คำ สมะ เป็นคำแสดงความ
เคารพเหมือนคำ พระ เป็นคำนำหน้าสิ่งที่ชาวพุทธเคารพ คะมิ-สมะ หมายถึงตั้งแต่พระอาทิตย์
พระจันทร์ พายุ ดวงดาว ฯลฯ ตลอดมาถึงธรรมชาติที่มนุษย์รักและเกรงกลัว คะมิ-สมะ
มีอีกมากมายหลายหมื่นหลายแสน สัตว์ในอากาศ สัตว์บนบก สัตว์ใต้พื้นน้ำ บนน้ำ ต้นไม้
พืช ฯลฯ เป็น คะมิ-สมะ ก็มี ในประเทศญี่ปุ่นมีศาลเจ้าสุนัขจิ้งจอก ศาลเจ้าเสือ ศาลเจ้า
หมาป่า ศาลเจ้าผลไม้บางชนิด พืช และสัตว์เหล่านี้เป็น คะมิ-สมะ กันหมด เพราะเหตุนี้จึง
มีคำกล่าวว่าญี่ปุ่นเป็นเกาะเทพเจ้า คัมภีร์นิฮงงิ กล่าวว่า มีเทพเจ้าของญี่ปุ่นทั้งหมดอยู่ ๘
แสนองค์ ในคัมภีร์โคยิกิ ว่ามีถึง ๘ ล้านองค์

ความในคัมภีร์โคยิกิ (บทที่ ๑๔๖) มีว่า "เทพเจ้าทั้งหลายบนสวรรค์ชั้นสูง เทพเจ้าทั้ง
หลายบนสวรรค์ชั้นกลาง เทพเจ้าทั้งหลายบนสวรรค์ชั้นต่ำ และเทพเจ้าทั้งหลายบนภาคพื้น
ธรณี เทพเจ้าแห่งพืชผล เทพเจ้าแห่งภูเขาลำเนาไพร และเทพเจ้าแห่งสายธารทั้งหลาย ฯลฯ
เทพเจ้าทั้งหลายทั้งปวง เกิดมาเมื่อมีโลกขึ้นเหมือนกันหมด"

คัมภีร์นิฮงงิ กล่าวถึงเทพเจ้าแห่งความเลวองค์หนึ่ง มีนามว่า ชูซาโนะโวะ เทพเจ้า
องค์นี้ คือพายุ มีความประพฤติหยาบช้ำสามานย์นัก คอยหาเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น
ในโลก เทพเจ้า (ชั้นดี) จึงประชุมกัน ขับไล่ชูซาโนะโวะออกจากที่ประชุมไป ลงโทษตัด
หนวก ทอกเล็บ ตักเท้าเสียด้วย

ประเภทของชินโต

ชินโต แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. กิกกะชินโต (Kokka Shinto) ไต่แกชินโตประเภทของรัฐ หรือชินโตแห่งรัฐ
(State Shinto) รัฐรับรองเป็นแบบราชการ เปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างอื่นไม่ได้

๒. เรียวหะชินโต (Ryoha Shinto) หรือ ชุหะชินโต เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าชินโตของชาวบ้าน (Sectarien Shinto) ได้แก่ชินโตที่แยกออกเป็นนิกายต่างๆ (๑๓ นิกาย) เป็นชินโตของพลเมือง มีพิธีกรรม และบัญญัตินับถือแตกต่างกันไปตามศรัทธาของพลเมือง

กิกะชินโต หรือ ชินโตแห่งรัฐ กำหนดแบบฉบับแห่งศรัทธา และพิธีกรรมตามพระบรมราชโองการประกาศในปีที่ ๑๕ แห่งศักราชเมจิ เป็น ๓ อย่าง

ก. การบูชาจักรพรรดิ (Tennoism) ได้แก่ ชินโตอันเป็นโครงสร้างของชาติ (National Structure) ที่มั่นคง ทำให้ชาติญี่ปุ่นเป็นครอบครัวสืบสายมาจากสวรรค์สายเดียวกันไม่ขาดสาย

สมเด็จพระจักรพรรดิ คือ อวตารของพระอาทิตย์ (สุริยเทพี) พระองค์ทรงเป็นศูนย์กลางระหว่างพระอาทิตย์กับพลเมือง พระองค์ทรงเป็นผู้ครองอาณาจักร และทรงเป็นพระประมุขของศาสนจักรทั้งสิ้น พระองค์ทรงเป็นนิมิตหมายแห่งความไม่สูญสลายแห่งเทพอำนาจพระองค์ คือ เทพเจ้าผู้สถิตอยู่ในร่างของมนุษย์ วลว่า พระบรมราชโองการของสมเด็จพระจักรพรรดิ คือ โองการแห่งสวรรค์

ข. การบูชาในฝ่ายราชวงศ์ (สวรรค์) (Imperial Household Shinto) เป็นรัฐพิธีเกี่ยวกับสมเด็จพระจักรพรรดิและราชวงศ์ ขาดไม่ได้ ในพระราชวังมีศาลเจ้าตั้งอยู่ ๔ แห่ง ใน ๔ ทิศ แห่งหนึ่งสร้างอุทิศแก่สุริยเทพี (อะมะเตะระสุ โอมิ คะมิ) แห่งหนึ่งสร้างอุทิศแก่ดวงวิญญาณของอดีตจักรพรรดิ แห่งหนึ่งอุทิศแก่เทพเจ้า อันมีจำนวนนับไม่ถ้วน (ในจักรวาล) และอีกแห่งหนึ่งเป็นศาลเจ้ากลางไม่อุทิศให้แก่ดวงวิญญาณของเทพองค์ใดโดยเฉพาะ

(แห่งแรกเป็นสถานที่ประกอบรัฐพิธีแรกนาขวัญ จำลองมาจากมหาศาลเจ้าอิเซะที่เมื่อนารา ศูนย์กลางแห่งจักรพรรดิญี่ปุ่น เชื่อกันว่า สุริยเทพีจะเสด็จลงมาเป็นประธานพิธีในวันนั้น แห่งที่สองเป็นสถานที่ประกอบพิธีบูชาดวงวิญญาณของอดีตจักรพรรดิ แห่งที่สามและแห่งที่สี่ กำหนดเป็นสถานที่ประกอบรัฐพิธีอื่น ๆ สุดแต่สมเด็จพระจักรพรรดิจะทรงกำหนดตามพระราชอัธยาศัย)

ค. การบูชาในครอบครัว (ชาวบ้าน) (Household Shinto)

กำหนดให้พลเมืองปลูกศรัทธาลงในศาสนาชินโต เพื่อรวมโครงสร้างแห่งชาติ (National Structure) เหมือนกันหมดทั่วประเทศ

ครอบครัวญี่ปุ่น (แม้นับถือพระพุทธศาสนา) ทั้งที่บูชาชินโตทุกบ้านที่แทนบูชา (เรียก
กะมิทะนะ) มีศาลเจ้าเล็ก ๆ มีเครื่องสังเวย อาทิ โทริ (ประตูวิญญาณ) กระจก กระดาษ
สีขาว เชือก อาหาร ผลไม้ และบางทีก็มีเหล้าสาเกด้วย

ผู้ที่เคร่งครัดจะตื่นแต่เช้า ชำระร่างกายให้สะอาด เข้าไปนั่งหน้าแทนบูชาโค้งคำนับ
ตบมือ ๒ ครั้ง โค้งคำนับเป็นสมมติขณะหนึ่ง เสร็จแล้วจึงออกไปประกอบภาระงาน ถ้าจะให้คิ
นำเอาไม้ซาซากิ (เครื่องหมายบั้งควาน) บั้งไว้ที่ประตูบ้าน ถ้ายันใดมีที่กว้างก็ตั้งที่บูชา
ไว้ในสวน ทำนองศาลพระภูมิ การตั้งสิ่งนี้หมายเพื่อบูชาบรรพบุรุษเป็นสำคัญ

เด็กเกิดใหม่อายุได้ ๗ วัน เขาก็จะอุ้มไปตั้งชื่อตรงหน้าแทนบูชา แล้วทำพิธีรับขวัญเด็ก
เมื่ออายุได้ ๓๑ หรือ ๓๓ วัน ก็พาเด็กไปไหว้ศาลเจ้านอกบ้าน ตามวัดบ้าง ตามภูเข้าง
ตามประเพณีไม่ว่าเกิด หรือตาย จะนิมนต์นักบวช (จะกล่าวข้างหน้า) มาทำพิธี หากไม่มี
นักบวชหัวหน้าครอบครัวก็จะเป็นผู้ทำพิธีเอง

รัฐบาลประกาศเป็นหลักสูตรสอนในโรงเรียนทั่วประเทศ มีมหาวิทยาลัยอยู่ที่เมืองนารา
นักบวชชินโตทั้งโรงเรียนสอนตามสำนักของตน รัฐบาลอุดหนุนตั้งแต่มหาวิทยาลัย ศาลเจ้าจน
ถึงครอบครัว

“ชินโตแห่งรัฐ” ย่างเข้าสู่สมัยใหม่ มีการปรับปรุงคำสอนกันใหม่เป็นลัทธิชาตินิยมกว้าง
ขวาง และรุนแรงออกไปเป็นระยะ จากขอบเขตแห่งโครงสร้างชาติออกไปเป็นการสร้างทวีป-
จากทวีป-ออกไปถึงโลก

เรียวกะชินโต หรือชินโตของชาวบ้าน ไม่มีกิจพิธีเกี่ยวข้องกับทางราชการ แยกออก
มาตามพระบรมราชโองการ ในสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิเมจิ กราวเกี่ยวกับการประกาศจัดตั้ง
ชินโตแห่งรัฐ

ความในพระบรมราชโองการ ปรารภถึงองค์การศาสนาหลายศาสนา อันตั้งขึ้นในประเทศ
เป็นหลักฐานแล้วมีพระพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา ชินโตจึงควรได้รับการสนับสนุนให้เป็น
หลักฐาน ไม่เกี่ยวข้องปะปนกับองค์การศาสนาอื่น เพื่อความเป็นระเบียบในหมู่พลเมือง ตาม
นโยบายของรัฐ ที่ให้ถือว่าชินโตเป็นโครงสร้างชาติ ศาสนาอื่นที่เข้ามาใหม่เป็นเพียงเครื่อง
ประกอบโครงสร้างนั้น

ชินโตประเภทนี้ แบ่งออกเป็น ๑๓ นิกาย คือ

ชินโต ของเกียวกุ, โตเกียว ชินริเกียว และ โตซาเกียว ๓ นิกายนี้เป็นชินโตบริสุทธิ์
(pure Shinto Sects) มีบัญญัติตามคัมภีร์ ชูเซหะ และ โตเซเกียว ๒ นิกายนี้เป็นชินโตผสม

ศาสนาขงจื้อ (Confusian Sects) ยิกโตเกียว ฟุโซเกียว และมิทาเกะเกียว ๓ นิกายนี้เกิดจากคตินับถือภูเขาเป็นเทพเจ้ามาแต่แรกเริ่ม (Mountain Sects) ชินชูเกียว กับ มิโซงิเกียว ๒ นิกายนี้ นับถือไปข้างลัทธิชำระบาป (purification Sects) ฟุโรชิเกียว กองโกเกียว และเทนริเกียว เป็นชินโตประเภทชาวบ้าน คติบัญญัติของตนขึ้นเองตามศรัทธาที่ (กัน) คติได้

ชินโตประเภทนี้ ยังแยกออกเป็น ๒ แบบ คือ แบบตั้งเป็นสำนักเล็กใหญ่แสดงความ เป็นนิกาย (Sectarian) มีบัญญัติของตนไปแต่ละอย่าง แต่ไปหยุดอยู่ตรงจุดเดียวกัน คือ การบูชาเทพเจ้า (หรือบรรพบุรุษ) ดังแสดงให้เห็นตามชื่อ นิกายทั้ง ๑๓ ข้างต้น

อีกแบบหนึ่ง แสดงออกโดยการตั้งศาลเจ้ามีรูปโทริ (Torii) อันถือเป็นประตูลิขิต มีแบบต่างๆ กัน

ความแตกต่างกันเกิดจากศรัทธาในดวงวิญญาณที่นับถือเทพเจ้าต่างกัน อาทิ วิญญาณภูเขา วิญญาณต้นไม้ บ่อน้ำ ลำธาร วลว มนุษย์ผู้กล้าหาญ ผู้กระทำความดี และยังมีวิญญาณของ สัตว์ประเภทต่างๆ วลว ตามแต่ชาวบ้าน ชาวป่า ผู้ใดจะนับถืออย่างไร

ไกรยงชินเกะญี่ปุ่น จะไปกลางเมือง ชานเมือง นอกเมือง ในป่า บนภูเขา เลียบ ลำธาร วลว ไม่ว่าสถานที่ใดจะเห็นโทริทั่วประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่า เทพเจ้ามีอยู่ทั่วประเทศ คนทั้งประเทศมีศรัทธาฝังลึกอยู่กับเรื่องบรรพบุรุษและวิญญาณ

การบูชาในชินโต

ชินโตทำให้ประเทศญี่ปุ่นได้ชื่อใหม่ว่า "ดินแดนแห่งศาลเจ้า" มีผู้ลงนับกันโดยเฉพาะ ศาลเจ้าขนาดปานกลางและใหญ่มีอยู่เกือบ ๒๐๐,๐๐๐ แห่ง เห็น "โทริ" (ประตูลิขิต) ตั้งอยู่ตรงไหนเล็กบ้างใหญ่บ้าง ที่นั้นมีศาลเจ้าทั้งหมด ศาลเจ้าเล็กๆ ที่ไม่มี "โทริ" ก็มี

เมื่อญี่ปุ่นเป็นดินแดนแห่งศาลเจ้า จึงเป็นดินแดนแห่งการการเซ่นไหว้บวงสรวง และพิธีกรรม ศาลเจ้ายังมีมากเท่าใด เทพเจ้าก็ยิ่งมากเท่านั้น และพิธีกรรมต่างๆ ก็ยิ่งมากไปด้วย ถ้ากำหนดว่าศาลเจ้ามีกี่แสน พิธีกรรมก็น่าจะต้องมีเป็นแสน

การบูชาในศาสนาชินโต พุดง่าย ๆ ก็ได้แก่การไหว้เจ้านั่นเอง แต่การไหว้เจ้าของญี่ปุ่น ผิดจากการไหว้เจ้าของจีน การไหว้เจ้าของญี่ปุ่น ไม่ต้องเสียหมูเห็ดเป็ดไก่เหล้ายา แล้วคนเอามา

กันเหมือนของจีน ญี่ปุ่นออกไปไหว้ศาลเจ้าเพียงแต่งตัวให้สะอาด เข้าไปโค้งคำนับตรงหน้า ศาลเจ้า หัดบิณฑบาต ทบมือ เรียกควงวิญญาณมารับการกราบไหว้ ถ้าไม่ทบมือ ก็ยืนสมาธินิ่งๆ อยู่ครู่หนึ่ง แล้วก็กลับออกไป แต่อาจมีอย่างอื่น ๆ อีกบ้าง ตามที่นักบวช หรือผู้เฒ่าศาลเจ้า จะแนะนำให้ทำ หมดจากนั้นก็เลิกกัน

เครื่องอามิสบูชา ที่จะต้องนำไปให้ที่ศาลเจ้า มีนักบวชประจำศาลเป็นผู้จัดไว้แล้ว และมีวิธีอย่างเดียวกันหมดทุกศาลเจ้า เครื่องอามิสบูชาเหล่านั้นมีเหล้าสาเก ๔ ถ้วยเล็กๆ ข้าวปั้น ๑๖ ก้อน เกลือ ๑๖ ก้อน ปลาสด ผลไม้ สัหร่ายทะเล และส้มสุกผลไม้ก็ไม่ก็ลูกนก ผู้ไปบูชาไม่ต้องเสียเงิน

ความสะอาดเป็นหลักใหญ่ของชินโตอีกหลักหนึ่ง การไหว้เจ้าของญี่ปุ่นที่ผิดจากการไหว้เจ้าของจีน ตรงที่ไม่ต้องมีเครื่องเช่นสังเวยเจ้า เพื่อมนุษย์จะได้กินภายหลังและฝึกกันมากที่สุด ก็ตรงเรื่องความสะอาด

ในคัมภีร์กล่าวอ้างความสะอาดไว้เป็นหลักฐานมาก ทั้งแต่มหาเทพอิซานางิ กับเทพอิซานามิ เทพองค์ปฐมผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ ในโลก เมื่อทรงสร้างนั้น ทรงชำระล้างร่างกายของพระองค์ให้สะอาดก่อน ลูกหลานต่อมา ทั้งแต่อะมะเตะระสุ โอมิ กะมิ (พระอาทิตย์) สมเด็จพระจักรพรรดิ และพลเมืองทั้งหลาย จึงต้องชำระล้างร่างกายให้สะอาดด้วย คนญี่ปุ่นก่อนไปศาลเจ้าต้องอาบน้ำก่อน พอถึงหน้าศาลเจ้าต้องล้างมือ ล้างหน้า ล้างปาก ให้สะอาดอีกครั้ง

นักบวชชินโต

นักบวชเป็นสถาบันของศาสนา ความมีอยู่ของนักบวชแสดงให้เห็นความมีอยู่ของสถาบันทางศาสนา

ตั้งแต่มีพระบรมราชโองการของสมเด็จพระจักรพรรดิเมจิ มาจนถึงสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักบวชเป็นชนของรัฐบาลทั้งหมด นักบวชต้องเข้าโรงเรียน ศึกษาวิชาของนักบวชในสำนักชินโตวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยขององค์การชินโต มีหลักสูตร ๒ ปี ศึกษาพิธีกรรม อักษรศาสตร์ วรรณคดีชินโต นักบวชบางพวกเลือกจากนายทหารที่เกษียณแล้ว ซึ่งต้องมารับการศึกษาเพิ่มเติมอีกไม่มากนัก

ราชสำนักมอบตำแหน่งหรือสัญญาบัตร พักยศให้แก่นักบวช ตามรูป และสำนักที่ปกครองอยู่ ตำแหน่งมีหัวหน้านักบวช รองหัวหน้า นักบวชผู้ประกอบพิธี นักบวชผู้ทำพิธี นักบวช

ชินโตมีสมาคม (ทำนองสภา) กอปรปฏิบัติงานตามที่รัฐบาลสั่งมา และมอบให้ทำงานประจำ คือ กอปรต้อนรับอวยพรให้แก่ผู้มาขอทำพิธีเกิด พิธีแต่งงาน พิธีเพื่อความสวัสดิมงคลอื่นๆ ตลอดจนพิธีตายเป็นที่สุด นักบวชได้รับค่าเลี้ยงชีพจากรัฐบาลเป็นประจำ รัฐบาลมีอำนาจสั่งนักบวชได้ สั่งได้แม้กระทั่งให้แต่งตั้งสวดส่งเสริมกิจการของรัฐบาล

เสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว นักบวชมิได้เป็นข้าราชการดังแต่ก่อน มีเสรีภาพที่จะปฏิบัติพิธีกรรมได้ตามใจชอบ แต่ทว่าต้องอยู่ในทำนองคลองธรรม

อิทธิพลที่ศาสนาอื่นมีอยู่ในชินโต

ชินโตผสมผสานด้วยคำสอนในศาสนาอื่นที่แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศญี่ปุ่นตามลำดับ เริ่มตั้งแต่ศาสนาเต๋า และขงจื้อ นักปราชญ์จีนชื่อ เกาเจ้อ (Kao Tsu) สมัยต้นของราชวงศ์ฮั่น (Han) เป็นผู้นำคำภีร์ของศาสนาทั้งสองเข้าไปเผยแพร่เป็นครั้งแรก พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่น ระหว่าง พ.ศ. ๑๓๑๐-๑๓๘๕ และคริสต์ศาสนาเข้าไปเมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๒

เมื่อศาสนาเหล่านี้เข้ามาสู่ประเทศญี่ปุ่น ทำให้หลักชินโตดั้งเดิมเปลี่ยนรูปไปข้างศาสนานั้นๆ ทั้งที่เป็นธรรมะ และพิธีกรรม เกิดนิกายชินโตขึ้นใหม่ตามแบบที่ผสมผสานคำสอนของศาสนา นั้นๆ โดยเฉพาะที่ผสมผสานกับพระพุทธศาสนา อาทิ เรียวบุชินโต (Ryubu Shinto) อันมีคำสอนเรื่องวัชรธาตุ และกัณฑ์ธาตุ แถ่งนิกายชินงอน ฝ่ายมหายาน วัตะไรชินโต (Watarai-Shinto) มีคำสอนเรื่องโลกประกอบด้วยดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศธาตุ เป็นต้น

ในส่วนผสมผสานกับคริสต์ศาสนา ชินโตถูกผสมผสานหนักมากถึงขนาดออกรูปเป็นกลุ่มมีศรัทธาว่าจะมีผู้วิเศษมาเกิดใหม่ (Messianic Group) มีอยู่ ๒ นิกาย คือ ยิอุเกียว (Jiu-Kyo) และ โคไตเกียว (Kotai-Kyo) กลุ่มนี้เชื่อว่ามนุษย์ปัจจุบันเป็นผู้มีบาป จะสูญสิ้นไปเพราะบาปนั้น ต่อไปจะมีผู้วิเศษมาเกิดเพื่อสร้างสังคมใหม่เป็นอาณาจักรใหม่ของพระเจ้า ผู้ไม่ปรารถนาจะได้รับทุกข์ เพราะความสูงส่งแห่งสังคมอันมีบาปต้องปฏิบัติด้วยการแสดงความจงรักภักดีอันสุจริตต่อพระเจ้า

คำสอนในศาสนาอื่นที่เข้ามาผสมผสานอยู่ในชินโตเข้าลักษณะ “ทุกอย่างเมื่อไปถึงญี่ปุ่น ก็กลายเป็นญี่ปุ่นไปหมด” เป็นผลช่วยสร้างญี่ปุ่นขึ้นเป็นสังคมพิเศษ สมสมัย เป็นชาติใหญ่ และมั่นคงได้เพราะศาสนา

โดยลักษณะเกิดจากการผสมผสานของศาสนาในชาติกันนี้ จึงมีคำกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ญี่ปุ่นนับถือศาสนาชินโต เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ นับถือพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคนดีให้เกิดแก่ชาติ และศาสนาชินโตสร้างญี่ปุ่นให้เป็นบ้าน พระพุทธศาสนาสร้างญี่ปุ่นให้เป็นเมือง

หลักปฏิบัติเพื่อความดีสูงสุด

ศาสนาอื่นมีหลักปฏิบัติเพื่อความดีสูงสุด (Summum Bonum) ฉันทะ ชินโตก็มีหลักปฏิบัติเพื่อความดีสูงสุดฉันทะนั้น หลักปฏิบัติเพื่อความดีสูงสุดในชินโต คือ การปฏิบัติจริยธรรมทางใจ มีดังนี้

- ก. ให้ความเคารพบิดา (อาากิ โคโกโระ)
- ข. ให้ความเคารพบุรุษอาวุโส (คิโยกิ โคโกโระ)
- ค. ให้ความเคารพถูกต้อง (ทาซาชิกิ โคโกโระ)
- ง. ให้ความเคารพเที่ยงตรง (นาโอกิ โคโกโระ)

การปฏิบัติให้ดวงใจมีสภาพตั้งกล่าว สามารถพามนุษย์ไปสู่ความเป็นเทพเจ้าสมกับความ เป็นเผ่าพันธุ์แห่งสวรรค์ได้

อนาคตของชินโต

นับแต่เสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ แม้ฝ่ายสัมพันธมิตรผู้ชนะสงครามได้ยกเอามูลเหตุแห่ง การที่ชินโตเป็นบทเรียน สั่งสอนและส่งเสริมให้ลัทธิทหารเฟื่องฟูขึ้น เพื่อร่วมเป็นโครง สร้างชาติ จนกระทั่งทำให้ประชาชนหลงผิด คิดเป็นเจ้าโลก และประกาศสงครามเพื่อครอง โลกขึ้น จึงได้ประกาศตัดทอนโค่นสถาบันของชินโตทั้งหลายลงแล้วก็ดี ฐานะของสมเด็จพระ จักรพรรดิ จะมีได้ทรงเป็นโอรสแห่งสวรรค์เช่นดั่งแต่ก่อนก็ดี แต่รากของศาสนาชินโตยังไม่ มีใครตัดขาด ฐานแห่งชาติและฐานใจคนญี่ปุ่นยังมีรากฝังลึก และมันคงอยู่ เลือคนญี่ปุ่น สร้างชาติญี่ปุ่นมากกว่า ๒,๕๐๐ ปี คาดว่าอารยธรรมสมัยใหม่ของชาวตะวันตก ซึ่งเข้ามาผสม ผสานกับเลือกญี่ปุ่นอยู่ได้เพียงไม่ถึง ๒๕ ปี คงไม่สามารถจะล้างเลือกเดิมนี้ไปได้

อนาคตของชินโตที่พอจะมองเห็นได้ คือ ชินโตจะมาในรูปอื่น รูปที่มองไม่เห็นว่าเป็น ชินโต แต่ผลอันได้จากรูปนั้นๆ จะไปรวมลงในโครงสร้างแห่งชาติ เช่นเดียวกัน

รูปนั้นแบ่งออกเป็นดังนี้

๑. รูปออกทางพระพุทธศาสนา มหายาน นิกายโศภนิกายหนึ่ง
๒. รูปออกทางพรรคการเมือง พรรคไทพรรคหนึ่ง
๓. รูปออกทางสถาบันพาณิชย์ อย่างใดอย่างหนึ่ง

ทุกทางมีคำสอนของชินโตประกอบ เพื่อจุดสุดท้ายอันเดียวกัน คือ สร้างชาติของตน
ให้ยิ่งใหญ่กว่าชาติทั้งปวง



คำถามท้ายบท

๑. จงวินิจฉัยแก่นของเทพนิยาย อันเป็นรากศรัทธาของชินโต
๒. ศรัทธาส่วนใหญ่ของชาวญี่ปุ่นอันเนื่องด้วยศาสนาชินโตมีกี่อย่าง อะไรบ้าง
๓. กรอบครัวชาวญี่ปุ่น มีการบูชาในศาสนาชินโตอย่างไร
๔. ปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้รับความสุขสูงสุด
๕. ชินโตจะมาในรูปของโครงการสร้างชาติอย่างไรบ้าง

หนังสือที่ควรอ่านเพิ่มเติม

๑. ศาสนาเปรียบเทียบ — สุชีพ ปุญญานุภาพ
๒. ศาสนาเปรียบเทียบ — เสฐียร พันธรังษี
๓. ศาสนาสากล — พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ



ศาสนาวยาย

บทนำ

ในบรรดาศาสนาที่ถือกำเนิดในยุคโบราณและมีอิทธิพลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันโดยไม่ขาดสายนั้น ศาสนาวยายเป็นศาสนาที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในโลกศาสนาหนึ่ง ซึ่งมีประวัติพัฒนาการมาเป็นเวลาถึง ๔ พันปี ประวัติศาสตร์ของชนชาติยิวและศาสนาวยายได้บันทึกไว้ในพระคัมภีร์ที่คริสตศาสนิกชนเรียกว่า พันธสัญญาฉบับเก่า (The Old Testament) ซึ่งมีหลักฐานปรากฏทางโบราณคดีตั้งแต่ ๘๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล

บทบาทสำคัญของศาสนาวยายคือ เป็นศาสนารากฐานของศาสนาเอกเทวนิยม ที่นับถือพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดพระองค์เดียว และเป็นต้นกำเนิดของศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามตามลำดับ ชาวคริสต์และชาวมุสลิมนับถือประวัติบรรพบุรุษและคำสอนของศาสดาพยากรณ์ ตลอดจนคำสอนเกี่ยวกับจริยธรรมศีลธรรมอันปรากฏในพันธสัญญาฉบับเก่า ของศาสนาวยายโดยตลอด ส่วนที่แตกต่างกันออกไปคือเหตุการณ์หลังจากพันธสัญญาฉบับเก่า นี้ โดยที่ชาวคริสต์ถือว่า พระเยซูคือพระมาซีฮา (Messiah) พระบุตรของพระเจ้าเป็นผู้ช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากบาป ส่วนชาวมุสลิมถือว่าพระมุฮัมมัดเป็นพระศาสดาที่แท้จริงและยิ่งใหญ่องค์สุดท้าย

๑ ชาวคริสต์ ถือว่าพระคัมภีร์เล่มเก่านี้เป็นประวัติของบรรพบุรุษของชาวยิว ส่วนพระประวัติและคำสอนของพระเยซูเป็น พันธสัญญาฉบับใหม่ (The New Testament) แต่ชาวยิวไม่ถือเช่นนั้น ถือว่ามีเล่มเดียว

แต่ชาวยิวนั้นกลับไม่นับถือในความศักดิ์สิทธิ์ของพระเยซูหรือพระมุฮัมมัด โดยถือว่าทั้งสองเป็นเพียงบุคคลในประวัติศาสตร์ซึ่งมิได้มีความสำคัญต่อพัฒนาการของศาสนายูดาห์แต่อย่างใด

แม้ว่าทั้งสามศาสนาจะนับถือพระเจ้าองค์เดียวกันโดยเรียกต่างกัน คือ ชาวยิวเรียกว่า พระยะโฮวา แปลว่าพระผู้ทรงเป็นอยู่ ชาวคริสต์เรียกว่า พระเจ้า หรือพระบิดา และชาวมุสลิมเรียกว่า พระอัลเลาะห์ ซึ่งแปลว่า พระเจ้า และนับถือพระคัมภีร์เดิมของพวกยิวร่วมกัน แต่กลับแตกแยกกันอย่างมากมายในระยะหลังจนกลายเป็นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นทำลายกัน เกิดเป็นศึกกลางเมืองและสงครามศาสนาที่นองเลือดมากมายในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะสงครามครูเสด ระหว่างชาวคริสต์กับชาวมุสลิม การทารุณกรรมประหารหมู่ที่ชาวคริสต์กระทำต่อชาวยิวตลอดประวัติศาสตร์ยุโรป และสงครามระหว่างพวกยิวกับพวกอาหรับมุสลิมซึ่งยืดเยื้อมาจนทุกวันนี้ ซึ่งส่วนใหญ่สืบเนื่องจากสาเหตุทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมากกว่าสาเหตุทางศาสนา

ประวัติพัฒนาการของศาสนายูดาห์

ศาสนายูดาห์มีลักษณะพิเศษต่างไปจากศาสนาอื่นในข้อที่มีประวัติพัฒนาการ ซึ่งสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับประวัติศาสตร์ของชนชาติยิวอย่างแยกไม่ออก พระคัมภีร์ของศาสนายูดาห์มิใช่เป็นเพียงประมวลคำสอน กฎข้อบังคับ วินัย และพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ยังเป็นบันทึกประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวยิวอย่างละเอียดอีกด้วย

ศาสนายูดาห์และชนชาติยิวมีประวัติพัฒนาการที่ยาว ตั้งแต่สมัยแรกเริ่มที่ชนชาติยิวยังเป็นเผ่าเซมิติกเร่ร่อนอยู่ทางตอนเหนือของทะเลทรายอาระเบียจนถึงปัจจุบันกินระยะเวลากว่า ๔ พันปี ชนชาวยิวต้องผ่านเหตุการณ์ที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์มากมาย ส่วนใหญ่มักเป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานยากแค้นนานาประการแต่ในขณะเดียวกันก็เป็นชนชาติที่เคยทิ้งหลักแหล่งในดินแดนที่อุดมสมบูรณ์มีความเจริญถึงขีดสุดมาหลายระยะเช่นกัน จะขอกล่าวถึงประวัติพัฒนาการของศาสนายูดาห์และชนชาติยิวแต่พอสังเขปดังต่อไปนี้

๑. สมัยแรกเริ่ม ก่อนที่จะตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองเป็นหลักแหล่งนั้น ชาวยิวเป็นชนเผ่าเซมิติกเร่ร่อนอยู่ทางภาคเหนือของทะเลทรายอาระเบีย มีการปกครองแบบพ่อเผ่าหรือมุขนายก (Patriarchy) ซึ่งมีหน้าที่เป็นทั้งหัวหน้าปกครองและผู้นำทางศาสนา ความเชื่อถือในสมัยแรกมีลักษณะเป็นไสยศาสตร์ เชื่อถือภูตผีปิศาจและเทวดา เรียกว่า เอ็ล หรือ เอโลฮิม หรือ

เอลิม ซึ่งสิ่งสถิตอยู่ตามสิ่งธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ก้อนหิน ต้นไม้ และสัตว์ ต่อมาเมื่อ เจริญขึ้นก็หันมานับถือมหาเทพประจำเผ่าของตน เรียกว่า อโดนาย แปลว่า “เจ้า” หรือ “เจ้านาย” หลักฐานปรากฏแน่ชัดในสมัยของอับราฮัม ซึ่งเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษผู้นำคนแรก ของเผ่า ฮาบิรู (Habiru) หรือ ฮีบรู (Hebrew) อับราฮัมได้นำไพร่พลของเขาอพยพออกจากทะเลทรายอาระเบียเดินทางลงมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เข้าสู่ดินแดน คานาอัน (Canaan) ซึ่งอุดมสมบูรณ์ ในราวประมาณ ๑๘๐๐ ปีก่อน ค.ศ. นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า สาเหตุของการอพยพของชนเผ่าต่าง ๆ ในระยะนั้นเนื่องมาจากการรุกรานของพวกอนารยชนจากทาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันตกเฉียงเหนือลงมาทางใต้

ใน ระหว่าง การ อพยพ และ การมา ตั้งรกรากอยู่ในแผ่นดินใหม่นั้น พระคัมภีร์กล่าวว่า อับราฮัมนับถือพระเจ้าพระองค์หนึ่ง และได้กระทำพันธสัญญา (Covenant) กับพระองค์ โดยที่พระเจ้าทรงสัญญาจะพาเขามายังแผ่นดินใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์และโปรกประทานพรให้เขาและ ลูกหลานมีความเจริญรุ่งเรือง ส่วนเขาจะต้องตอบแทนด้วยความเชื่อฟังจงรักภักดีและซื่อสัตย์ ต่อพระองค์ชั่ววันหนึ่ง อับราฮัมเรียกพระเจ้าของเขาว่า เอ็ลซัดตาย แปลว่า “เจ้าแห่งภษา” พันธสัญญา นี้จึงผูกพันชาวยิวกับพระเจ้าของเขาตั้งแต่นั้นมา หากไพร่พลยิวประพฤติผิดเมื่อใดก็ถูกพระเจ้าลงโทษ หากกระทำดีตามน้ำพระทัยพระเจ้าย่อมได้รับความสุขความเจริญ ชาวยิว ในยุคโบราณจึงเกรงกลัวพระเจ้ายิ่งกว่ารัก เพราะในพระคัมภีร์กล่าวถึงลักษณะของพระเจ้าไว้อย่างน่าประหลาดพิสดาร ทรงพระพิโรธและสำแดงฤทธิ์เดช เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่น่ากลัว เช่น พายุแลบ พายุผ่า น้ำท่วม ไฟไหม้ เป็นต้น ด้วยเหตุที่พระเจ้าสัญญาจะให้อาณาจักรใหม่แก่เขา ชาวยิวจึงถือว่าแผ่นดินคานาอันเป็นของตน เรียกว่า ดินแดนแห่งคำสัญญา (The Promised Land) คือประเทศปาเลสไตน์หรืออิสราเอลในปัจจุบัน

เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นไพร่พลของพระเจ้าคือการเข้าพิธีสัจสุหนัต แท้จริงแล้วประเพณี สัจสุหนัต เป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติกันในหมู่ชนเซมิติกกรรมทั้งพวกอาหรับ ฉะนั้น ทั้งศาสนายูดาห์และ ศาสนาอิสลามจึงเน้นความสำคัญของพิธีนี้

ผู้สืบตระกูลต่อมาจากอับราฮัมคือ ยิสฮาก (Isaac) และ ยาโคบ (Jacob) ยาโคบมี บุตร ๑๒ คน ซึ่งเป็นต้นตระกูล ๑๒ ตระกูลของชาวยิวในสมัยต่อมา พระเจ้าได้ประทาน ชื่อให้ยาโคบใหม่ว่า “อิสราเอล” (Israel) และเรียกไพร่พลของเขาว่า “ชาวอิสราเอล” เช่นกัน หรือบางครั้งเรียกว่า “ชาวเยีบราย” ในสมัยของยาโคบเกิดกันการอาหาร ชาว

อิสราเอลจึงต้องอพยพมาอาศัยอยู่ที่ชายแดนประเทศอียิปต์ด้วยบาร์มีของโยเซฟ บุตรคนที่ ๑๑ ของยาโคบ ผู้ได้มารับราชการเป็นข้าหลวงอยู่ในอียิปต์ ชาวอิสราเอลจึงได้ตั้งรกรากอยู่ในอียิปต์เป็นเวลาช้านานจนถึงราวศตวรรษที่ ๑๓ ก่อน ค.ศ. ในสมัยของฟาโรห์พระองค์หนึ่ง (สันนิษฐานว่าเป็นพระเจ้ารามีสที่ ๒) ทรงสร้างป้อมปราการและถนนและอนุสาวรีย์เฉลิมพระเกียรติมากมาย จึงทรงเกณฑ์พวกชาวต่างชาติ โดยเฉพาะพวกอิสราเอลซึ่งได้ขยายเผ่าพันธุ์ไปมาก มาเป็นทาสแรงงานเพื่อจะกำจัดมิให้ทำมาหากินแข่งกับชนพื้นเมืองและทรงให้ ฆ่าบุตรชายชาวอิสราเอลที่เกิดใหม่ทุกคน ผู้ที่ไถ่รอดตายมาอย่างมหัศจรรย์และกลายเป็นผู้นำชาวอิสราเอลจากอียิปต์กลับคืนสู่ปาเลสไตน์คือ โมเสส

เหตุการณ์ตั้งแต่พระเจ้าสร้างโลก ต้นกำเนิดของมนุษย์และชนชาติยิวประวัติของอับราฮัมจนถึงสมัยอพยพมาอยู่อียิปต์ ปรากฏในหนังสือ ปฐมกาล หรือ เยเนซิส (Genesis) ซึ่งเป็นเล่มแรกในพระคัมภีร์เดิม

๒. สมัยโมเสสและการอพยพ ตามหนังสือเล่มที่ ๒ คือ เอ็กโซโด (Exodus) หรือ เอ็กโซดัส กล่าวว่า โมเสสเกิดในตระกูลเลวีในสมัยที่พระเจ้าฟาโรห์มีบัญชาให้ฆ่าเด็กชายชาวอิสราเอลที่เกิดใหม่ทุกคน แต่มารดาและพี่สาวได้ซ่อน โมเสสไว้ในกอก่อนน้ำนมแม่น้ำ พระราชธิดาฟาโรห์มาพบเข้าจึงนำไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมให้ชื่อว่า โมเสส แปลว่า "ผู้ที่ไถ่กู้ขึ้นมาจากน้ำ"

ในสมัยที่โมเสสเจริญวัยขึ้นนั้น ชาวอิสราเอลถูกกดขี่ข่มเหงมาก ต่อมาโมเสสได้ทราบกำเนิดของตนและเกิดทะเลาะวิวาทกับชาวอียิปต์ถึงฆ่าชาวอียิปต์ตายคนหนึ่ง จึงได้หลบหนีไปอยู่เมือง มิเดียน และสมรสกับลูกสาวหัวหน้าพระชามิเดียน อยู่มาวันหนึ่งพระเจ้าก็ได้ทรงเรียกโมเสสในขณะที่เขาเลี้ยงสัตว์อยู่แถบภูเขา โยเรบ ทรงปรากฏพระองค์เป็นเปลวเพลิงลุกโชนอยู่ในพุ่มไม้ ทรงมอบหมายให้เขาเป็นผู้นำพวกอิสราเอลออกจากอียิปต์กลับคืนสู่ดินแดนแห่งคำสัญญา คือประเทศปาเลสไตน์

ในพระคัมภีร์ฉบับที่สอง คือเอ็กโซโด หรือ อพยพ ได้เล่าถึงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในการอพยพครั้งใหญ่ยิ่ง จากอียิปต์ข้ามทะเลแดง ทะเลทรายอาระเบียกลับมายังปาเลสไตน์ ในระหว่างทาง โมเสสผู้นำต้องเผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้ามากมายโดยเฉพาะในด้านศาสนา การปกครอง และสังคม ทำให้เกิดมีกฎบัญญัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานของสถาบันการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชาวยิวต่อมา

กฎบัญญัติที่สูงที่สุดซึ่งเกิดขึ้นในระยะนี้คือ พระบัญญัติ ๑๐ ประการ พระคัมภีร์กล่าวว่า โมเสสได้ขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าบนภูเขาซีนาย เป็นเวลา ๔๐ วัน ๔๐ คืน พระเจ้าทรงจารึกบนศิลา ๒ แผ่น และมอบให้แก่เขาเพื่อนำไปเป็นกฎหมายปกครองชาวอิสราเอล ข้อความในพระบัญญัติ ๑๐ ประการนั้น ครอบคลุมทั้งในก้านศาสนาการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เป็นรากฐานของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ วินัย และศีล ข้อห้ามต่าง ๆ ของศาสนายูดาห์ต่อมา

พระบัญญัติ ๑๐ ประการมีดังนี้

๑. อย่าได้มีพระเป็นเจ้าอื่นต่อหน้าเราเลย
๒. อย่าทำรูปเคารพสำหรับตน
๓. อย่าออกพระนามของพระยะโฮวาพระเจ้าของเราเปล่า ๆ
๔. จงระลึกถึงวันสะบาโต ถือเป็นวันศักดิ์สิทธิ์
๕. จงนับถือบิดามารดาของเจ้า
๖. อย่าฆ่าคน
๗. อย่าล่วงประเวณีผิดเมียเขา
๘. อย่าลักทรัพย์
๙. อย่าเป็นพยานเท็จต่อเพื่อนบ้าน
๑๐. อย่าโลภเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้าน หรือทาสทาสีของเขา หรือสิ่งใด ๆ ซึ่งเป็นของเพื่อนบ้าน

(เอ็กโซโด ๒๐: ๓-๑๗)

หากจะพิจารณาพระบัญญัติทั้ง ๑๐ ประการ จะเห็นได้ว่า พระบัญญัติข้อที่ ๑-๔ นั้น ว่าด้วยพระบัญญัติทางศาสนาโดยตรง เป็นข้อที่ชาวยิวจะต้องถือปฏิบัติต่อพระเจ้า เพื่อความบริสุทธิ์ ๕-๑๐ นั้น เกี่ยวกับการครองชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์ด้วยความสงบสุข

พระบัญญัติ ๑๐ ประการ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของชาวยิวทุกคนถือเป็นหัวใจของศาสนายูดาห์ และเกิดขึ้นเพื่อที่จะให้ชาวยิวดำเนินชีวิตถูกต้องตามทางของพระเจ้าและพันธสัญญาอันศักดิ์สิทธิ์ (The Holy Covenant) ที่ผูกมัดระหว่างพระเจ้ากับชาวอิสราเอล หากชาวอิสราเอลกระทำความผิดบาปประการใด พระเจ้าจะลงโทษเขาทันที ทั้งที่ปรากฏในรูปของโรคภัยไข้เจ็บ ความหายนะเสื่อมโทรม ความตาย ความกันดารอาหาร ตลอดจนความวุ่นวายฉาวยลของบ้านเมือง ซึ่งปรากฏมากมายหลายครั้งในพระคัมภีร์อย่างน่าสะพึงกลัว ทำให้ชาวยิว

ประหวั้นพรั้นพรึงยำเกรงฤทธิ์เดชของพระยะโฮวามาก แต่ผู้ใดมีความชอบธรรมซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระยะโฮวอย่างสม่ำเสมอ ก็โปรดให้เขามีความสุขเจริญรุ่งเรืองทั้งในก้นาวัตถุและจิตใจ

สภาพของพระยะโฮวา ดังปรากฏในสมัยโบราณนั้นน่าเกรงกลัวมากกว่าในสมัยหลัง มักปรากฏพระองค์ในรูปของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่รุนแรง ทรงสำแดงอภินิหารอัศจรรย์ต่าง ๆ เช่น แยกทะเลแดงออกให้ชาวอิสราเอลข้ามไปได้ บันดาลให้น้ำท่วมโลก เพลิงไหม้และโรคระบาด เป็นต้น ชาวอียิปต์เกรงกลัวพระเจ้ามากกว่ารัก และมักเห็นเป็นพระเจ้าที่พิโรธโกรธา หวงแหวน หากชาวอิสราเอลนอกใจไปนับถือเทพเจ้าอื่น จะทรงลงโทษอย่างรุนแรงจนกว่าเขาจะกลับใจ เหมือนพ่อสมัยโบราณที่ดุและหวงแหนลูก และปกครองไพร่พลราวกับหัวหน้าเผ่าโบราณ บุคลิกลักษณะ ของพระเจ้า ดังกล่าวนี สะท้อนให้เห็นสภาพ การปกครองและชีวิตในครอบครัวและสังคมของชาวยิวโบราณนั่นเอง

๓. สมัยศาสนายาการณิ และการปฏิรูปศาสนา โมเสสได้สิ้นชีพก่อนที่จะได้นำพวกอิสราเอลมาถึงแผ่นดินคานาอัน ยะโฮชูอะ หรือ จอร์ชัว (Joshua) ได้เป็นผู้นำมาถึงจุดหมาย ชาวอิสราเอลจึงได้ตั้งบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นเป็นครั้งแรก มีการบัญญัติกฎหมายการปกครอง ระเบียบวินัยของพลเรือน และศาสนา ในสมัยแรกนั้น อำนาจสูงสุดยังอยู่ที่มุขนายก (Patriarch) ซึ่งพระเจ้าเป็นผู้เลือก จึงเป็นการปกครองแบบเทวธิปไตย (Theocracy) และบ้านเมืองมีสภาพเป็น "ศาสนจักร" (Priestly State) คืออาณาจักรที่มีพระปกครอง

เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น ชาวอิสราเอลก็เริ่มเสื่อมลงในด้านศาสนา ไปมั่วสุมอยู่กับชาวคานาอัน และมีการบูชาเทพเจ้าบาล ซึ่งเป็นมหาเทพของชาวคานาอันเกิดความมระส่ำระสายไปทั่ว ซามูเอล (Samuel) มหาสังฆราชจึงได้ทำการปฏิรูปครั้งใหญ่ และได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นราชาธิปไตย โดยเจิม ซาอูล (Saul) เป็นกษัตริย์พระองค์แรก การเจิม (Anointment) กษัตริย์นั้นถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ได้เลือกบุคคลนั้น พิธีเช่นนี้จึงถือเป็นประเพณีต่อมาในประเทศตะวันตกที่มีกษัตริย์ปกครองจนทุกวันนี้ และถือว่าอำนาจทางการปกครองเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์หรือเทวสิทธิ (Divine Right) แต่กษัตริย์ยุคายจะต้องเชื่อฟังมหาสังฆราช และผู้แทนของพระเจ้า ซึ่งเรียกว่า ศาสนายาการณิ

กษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือกษัตริย์ดาวิด และกษัตริย์โซโลมอน (Solomon) ผู้สร้างมหาวิหารเยรูซาเล็ม (Jerusalem) ในสองรัชสมัยนี้ ตระกูลชาวยิว ๑๒ ตระกูลซึ่งเคยแตกแยกกันก็ได้รวมเป็นปึกแผ่นเป็นครั้งแรก เรียกว่า อาณาจักรยูดาห์ มีกรุงเยรูซาเล็มเป็นนครหลวง

หลังรัชสมัยของโซโลมอน ประเทศยูดาห์ก็เสื่อมลง มีการแก่งแย่งชิงราชบัลลังก์และมีความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมมากมาย ในสมัยนี้จึงเกิดมีศาสดาพยากรณ์สืบต่อกันมาหลายท่าน ศาสดาพยากรณ์เหล่านี้คือบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษ มีญาณล่วงรู้พระทัยของพระเจ้า สามารถติดต่อกับพระองค์และสามารถทำนายเหตุการณ์ภายหน้าได้ เชื่อกันว่าเป็นผู้แทนที่พระเจ้าส่งมาชักเตือนสั่งสอนชาวยิวให้ละเว้นความชั่วและประพฤติชอบ บ่อยครั้งศาสดาพยากรณ์จะขัดแย้งกับกษัตริย์และผู้มีอำนาจในแผ่นดิน แต่ประชาชนจะเลื่อมใสศาสดาพยากรณ์เหล่านั้นมาก ถือเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์

ศาสดาพยากรณ์ที่สำคัญยิ่งคือ เอลียา อาโมส โฮเซอา ยะชายา และ ยีระมายา ทั้ง ๕ คนมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปศาสนาユดาให้บริสุทธิ์ และมีลักษณะสากลขึ้น

๑. เอลียา (Elijah) เป็นศาสดาพยากรณ์คนแรกซึ่งได้ต่อสู้กับพระนางเจซาเบล ซึ่งได้นำลัทธิเทพเจ้าบาล มาเผยแพร่

๒. อาโมส (Amos) ได้พยากรณ์ว่าพระเจ้าทรงเป็นพระเจ้าแห่งความยุติธรรมและชอบธรรม จะทรงทำลายล้างคนบาปและศัตรูของพระองค์อย่างแสนสาหัส ทรงบันดาลให้เกิดการกันดารอาหาร และให้ข้าศึกมารุกรานทำลายชนชาติต่าง ๆ ในแถบนั้นเพื่อเป็นการสั่งสอน

๓. โฮเซอา (Hosea) ได้ชี้ให้เห็นว่าศาสนายูดา มิใช่เฉพาะสำหรับชาวยิว และพระเจ้าเป็นพระเจ้าของมนุษยชาติทั้งปวง กฎหมายของพระองค์มิใช่ไว้ปกครองโลกทั้งหมดทรงเป็นพระเจ้าที่กอปรไปด้วยความรัก ทรงเมตตากรุณาแก่มนุษย์ มิใช่พระยะโฮวาที่ร้ายดังปรากฏในพระคัมภีร์ตอนต้น

๔. ยะชายา (Isaiah) ได้ทำนายว่าพระมาซีฮา ผู้ช่วยให้รอดจะเสด็จมาเผด็จศึกทำลายล้างศัตรูและตั้งอาณาจักรแห่งพระเจ้าขึ้น จะทรงปลดแอกชาวยิวที่กลบใจใหม่ (ฉะนั้นชาวยิวจึงเผ้าคอยพระมาซีฮาอยู่จนทุกวันนี้ ยกเว้นพวกหัวสมัยใหม่ แต่ชาวยิวไม่ยอมรับว่าพระเยซูเป็นพระมาซีฮา)

๕. ยีระมายา (Jeremiah) เป็นศาสดาที่มีชีวิตต้นต้นโลกโฉน ได้พยากรณ์ด้วยถ้อยคำรุนแรง เป็นที่เกลียดชังของชาวยิวและเจ้าท่าเมือง เขาทำนายว่า ชาวอิสราเอลจะต้องตกเป็นทาสของชาวต่างชาติเพราะบาปของบรรพบุรุษ เหตุการณ์ก็เกิดขึ้นจริงดังคำทำนาย เมื่อ ๕๘๖ ปีก่อนคริสต์ศักราช พระเจ้านะคัดิบเนสซาร์ แห่งบาบิโลเนียได้ตีกรุงเยรูซาเล็มแตก และกวาดก๊อ้นชาวอิสราเอลไปเป็นเชลยอยู่ที่กรุงบาบิโลน สมัยนี้เป็นระยะที่ขมขื่นทุกขทรมานมาก เรียกว่า การถูกเนรเทศไปบาบิโลเนีย

ยิระมายา ได้ทำนายว่าชาวยิวจะผ่านพ้นระยะแห่งความทุกข์นี้ไปและได้กลับคืนสู่บ้านเมือง
อีกครั้งหนึ่ง ในอนาคตทุกคนจะติดต่อกับพระเจ้าเป็นส่วนบุคคล ไม่ต้องผ่านสถาบันพระคัมภีร์ใน
สมัยโบราณ จึงนับว่ายิระมายา เป็นผู้พัฒนาศาสนายูดาห์ให้ทันสมัย และมีลักษณะสากลอย่างยิ่ง

กำเนิดศาสนายูดาห์ หลังจากที่พวกอิสราเอลได้กลับคืนสู่ประเทศเมื่อ ๕๓๘ ปีก่อน
ค.ศ. สมัยพระเจ้าไซรัสมหาราช แห่งจักรวรรดิเปอร์เซีย ได้มีการรื้อฟื้นการปกครองระบอบ
เทวธิปไตย และตั้งศาสนจักร สร้างมหาวิหารเยรูซาเล็มขึ้นใหม่เมื่อ ๕๑๖ ปีก่อน ค.ศ.
มีการปฏิรูปศาสนาอีกครั้งหนึ่ง เปลี่ยนลักษณะศาสนาพระยะโฮวา เป็นศาสนายูดาห์หรือศาสนา
แห่งอิสราเอลซึ่งเคร่งครัด เข้มงวด เน้นความสำคัญของพระบัญญัติ กฎหมายขนบประเพณี
วินัย ศีล และพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างละเอียด ให้ถือทุกสิ่งในพระคัมภีร์ตรงตามตัวอักษร
และยึดพระคัมภีร์เป็นหลักแต่สิ่งเดียว ห้ามการสมรสกับชาวต่างชาติโดยเด็ดขาด และเนรเทศ
คนออกจากรวมชน ในสมัยนี้ คำว่า "ยิว" จึงมีความหมายทั้งในด้านศาสนาและ
เชื้อชาติ

๔. สมัยบ้านแตกสาแหรกขาด ชาวยิวทั้งประเทศใหม่อยู่ได้ไม่นาน ก็ถูกประเทศ
มหาอำนาจคุกคาม เมื่อ ๓๗๒ ปีก่อน ค.ศ. พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชกษัตริย์จักรวรรดิเปอร์
เซียแตก ยึดครองประเทศปาเลสไตน์ ในระยะนั้นศาสนายูดาห์ได้รับอิทธิพลจากศาสนาและ
ปรัชญากรีกมาก ต่อมาจักรวรรดิกรีกพ่ายแพ้ต่อจักรวรรดิโรมันปาเลสไตน์ตกเป็นเมืองขึ้นของ
โรม ได้มีการก่อกองปฏิวัติจลาจลและขบวนการไต้ดินเกิดขึ้นมากมาย ในระหว่างนั้น พระเยซู
ประสูติ เป็นระยะที่ชาวยิวกำลังรอคอยพระมาชียาอย่างยิ่ง แต่ชาวยิวส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ
พระเยซู และในที่สุดไต้ตั้งพระองค์เสีย ความจลาจลทางการเมืองและสังคมเกิดขึ้นอย่างมากใน
ปลายสมัยพระเจ้าเนโร ต่อมาในปี ค.ศ. ๗๐ จักรพรรดิไททัสก็ได้ทำลายกรุงเยรูซาเล็ม

ตั้งแต่กรุงแตก ชาวยิวก็นับว่ากระจัดกระจายอพยพหลบหนีออกจากปาเลสไตน์แตกฉานซ่านเซ็น
ไปทั่วเอเชียไมเนอร์และยุโรปภาคใต้ เรียกว่า การถูกเนรเทศ

ในสมัยจักรพรรดิเซเวเรียน ปี ค.ศ. ๑๓๐ ได้ทรงสร้างวิหารมหาเทพจูปีเตอร์บนฐาน
ของมหาวิหารเยรูซาเล็ม ทำให้ชาวยิวลุกฮือขึ้นต่อต้าน พระเจ้าเซเวเรียนจึงสั่งให้ประหารหมู่
และปราบอย่างเด็ดขาด ทรงตั้งเป็นนครโรมันใหม่เรียกว่า นครเอเลีย คาปีโตลินา ห้าม
มิให้ชาวยิวผ่านประตูเมืองโดยเด็ดขาด นอกจากในวันครบรอบที่กรุงเยรูซาเล็มถูกทำลายจึง
อนุญาตให้เข้ามาคร่ำครวญที่ซากกำแพงวิหารเก่าเพื่อระลึกถึงความทุกข์ทรมานของชนชาติตน

กำแพงนั้นจึงเรียกว่า กำแพงวิปโยค (The Wailing Wall) และถือปฏิบัติเป็นประเพณีจนทุกวันนี้

๕. สมัยใหม่และสมัยปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาที่ชาวยิวกระจัดกระจายกันอยู่ทั่วโลก ในด้านศาสนาก็ได้มีการปฏิรูปปรับปรุงสืบต่อมา และมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นได้มีการส่งกายนา พระคัมภีร์โทราห์ (Torah) มีการทำประมวลกฎหมาย คำสอนและชนบทประเพณีขึ้น ๒ ฉบับ คือ

๑. มิชนาฮ์ เป็นประมวลคำสอนของศาสนา ปราชญ์ กฎหมาย ชนบทประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ประมวลเสร็จใน ค.ศ. ๒๒๐

๒. เกมารา เป็นประมวลกฎหมายที่ไม่เคยได้จบกันทีเดียว เรียกว่า ฮาลากะฮ์ และคำสอนศีลธรรมศาสนาเรียกว่า ฮักกาตอาห์
ประมวลกฎหมายทั้งหมด

ประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับคือ มิชนาฮ์และเกมารา รวมกันเรียกว่า คัมภีร์ทัลมุด ซึ่งรวบรวมระหว่าง ๓๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ค.ศ. ๕๐๐ มีทั้งสิ้น ๖๓ เล่ม แบ่งเป็น ๖ ภาค ถือเป็นหลักสำคัญที่สุดของพวกยิวในระบอบที่ต้องกระจัดกระจายอยู่ต่างประเทศ ถือเป็นพระวจนะอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า แสดถึงพระปรีชาญาณอันประเสริฐ กฎหมายทัลมุดนี้เองที่ช่วยให้พวกยิวสามารถรักษาความเป็นหมู่คณะไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น แม้ว่าจะต้องผ่านวิฤตกลางที่รุนแรงต่าง ๆ มากมาย

ในสมัยปัจจุบัน ได้มีขบวนการที่ปฏิรูปให้ศาสนายูดาห์มีลักษณะสากลสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่สมัยใหม่และความต้องการของชนรุ่นใหม่ นอกจากนั้นได้มีการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับศาสนาคริสต์ มากยิ่งขึ้นโดยถือหลักความจริงที่ว่าพระเยซูทรงเป็นอัครทูตของพระเจ้า

ชาวยิวที่อาศัยอยู่ตามภาคพื้นต่าง ๆ มีความเป็นอยู่ ความกตัญญูใจแตกต่างกันไป ชาวยิวในภาคพื้นยุโรปตะวันออกมักถือชนบทประเพณี ศึกษาทฤษฎีศาสนาในทัลมุดอย่างเคร่งครัด

ส่วนทางภาคใต้ต่อต้านความเคร่งครัดเหล่านี้ ตั้งลัทธิใหม่เรียกว่า ฮาซิดิม แปลว่า “ผู้รักดี” พวกนี้ถือว่า การนับถือพระเจ้าสำคัญอยู่ที่จิตใจ มนุษย์จะเข้าถึงพระเจ้าได้ด้วยการสวดอธิษฐานมิใช่การเล่าเรียนตำรา ลัทธินี้เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และยังมีอิทธิพลในปัจจุบัน

ในทวีปอเมริกาและยุโรปตะวันตก ได้มีกลุ่มนักคิดสมัยใหม่ตั้งนิกายปฏิรูปซึ่งปรับปรุงพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ให้ทันสมัย และแปลพระคัมภีร์ออกเป็นภาษาพื้นเมือง พวกนี้ขัดแย้งกับนิกายประเพณีนิยม

ขบวนการที่สำคัญอีกขบวนการหนึ่งคือ ลัทธิไซออนิสม์ (Zionism) ซึ่งเกิดขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ มีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวมชาวยิวทั่วโลกให้มาร่วมกันสร้างประเทศอิสราเอลขึ้นใหม่ พวกนี้ได้ถูกขัดขวางมากในสมัยสงครามโลก แต่ในที่สุดด้วยแรงศรัทธา แรงทรัพย์ และกำลังกาย ก็สามารถตั้งประเทศขึ้นได้สำเร็จในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ สหประชาชาติประกาศแบ่งปาเลสไตน์และตั้งอิสราเอลเป็นประเทศอิสระ

ในยุโรปได้มีการก่อตั้งนิกาย คอนเซอร์เวทีฟ ซึ่งพยายามรักษาทางสายกลางระหว่างนิกายออร์ทอดอกซ์ กับนิกายปฏิรูป นิกายคอนเซอร์เวทีฟเป็นที่นับถือมากในสหรัฐอเมริกา

ในปัจจุบัน มีชาวยิวยู่ ๑๔ ล้านคน ส่วนใหญ่ประมาณ ๘๔% เป็นยิวอัชเคนนาซิด ซึ่งมาจากแถบลุ่มแม่น้ำไรน์ อาศัยอยู่ในยุโรป อเมริกาเหนือและใต้ พวกนี้ได้รับความทุกข์ทรมานมากสมัยฮิตเลอร์ อีก ๑๖% เป็นยิวเซฟาร์ดิก และยิวตะวันออก พวกยิวเซฟาร์ดิกอยู่ในสเปน มีอิทธิพลมากทางวรรณคดี ศิลปะและการปกครอง ส่วนยิวตะวันออกอยู่ทั่วไปกระจัดกระจายตั้งแต่แถบแอฟริกาเหนือจนถึงอาฟกานิสถาน นอกจากสามกลุ่มใหญ่นี้แล้วยังมีกลุ่มย่อยอีกมากมาย เช่น พวกยิวแถบคอเคซัส ยิวโคจีน ในอินเดียและยิวฟาลาซา ในเอธิโอเปีย เป็นต้น

ในประเทศอิสราเอลประกอบด้วยชาวยิวต่างชาติต่างภาษาและผิวพรรณมากมาย ภาษาเซฟาร์ดิก ถือเป็นภาษาราชการ

นิกายของศาสนายูดาปัจจุบัน ที่สำคัญมี ๔ นิกาย คือ

๑. นิกายออร์ทอดอกซ์ (Orthodox) หรือนิกายประเพณีนิยม เป็นพวกหัวเก่า มีมุขนายกเป็นหัวหน้า เน้นความศักดิ์สิทธิ์ของพระคัมภีร์โทราห์ และกฎหมายทัมมัต อย่างเคร่งครัดตามตัวอักษร ถือวินัยข้อบังคับซึ่งมีทั้งสิ้น ๖๑๓ ข้อ รักษาชีวิตทั้งในทางร่างกายและจิตใจให้บริสุทธิ์ จำกัดอาหารบางประเภทและพยายามดำรงวิถีชีวิตทุกประการให้เหมือนบรรพบุรุษ ถือว่าประเทศอิสราเอลเป็นมาตุภูมิของตน

๒. นิกายปฏิรูป (Reform) มักนับถือในหมู่ปัญญาชนสมัยใหม่ พวกนี้ถือว่าพระคัมภีร์และกฎหมายต่างๆ แก่ไขปรับปรุงได้ และแปลออกเป็นภาษาพื้นเมืองเพื่อความเข้าใจกับชีวิตปัจจุบัน ยกเลิกกฎข้อบังคับโบราณที่ไม่เกี่ยวกับชีวิตสมัยใหม่ ย่นย่อพิธีกรรมต่างๆ ให้สั้นกะทัดรัด เลิกพิธีสังเวชนียาสมาธิโบราณและมีการร้องเพลงในวัด ไม่เชื่อในการเสด็จมาของพระมาชียาและการจะสร้างประเทศอิสราเอลใหม่ เพราะถือว่าประเทศที่ตนเกิดเป็นมาตุภูมิของตน

จึงไม่มีการผูกพันกับอิสราเอล พวกนี้ถือว่าศาสนายูดาห์จะต้องเป็นศาสนาของโลกปัจจุบัน มิใช่ศาสนาในอดีต

๓. นิกายคอนเซอร์เวทีฟ (Conservative) พยายามจะดำเนินสายกลาง ระหว่างสองนิกายแรก กล่าวคือ ถือว่าศาสนายูดาห์เป็นแก่นสำคัญของชีวิตชาวยิวทุกคน ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมให้มากที่สุด ส่วนไคล้สมัยก็ค่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขไปที่ละน้อยภายในกรอบของกฎหมาย นิกายนี้นับถือแพร่หลายมากในสหรัฐอเมริกา

๔. นิกายรีคอนสตรัคชัน (Reconstructionism) แยกออกมาจากนิกายคอนเซอร์เวทีฟระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๐-๔๐ ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และลัทธิธรรมชาตินิยม (Naturalism) ของสหรัฐอเมริกา เป็นพวกหัวรุนแรง ถืออิสระเสรีภาพเต็มที่ในการนับถือศาสนาและอนุโลมให้แก้ไขปรับปรุงศาสนาให้เข้ากับชีวิตสมัยใหม่ทุกประการ

นิกายที่มีผู้นับถือมากคือ ๓ นิกายแรก ส่วนนิกายรีคอนสตรัคชันนี้มีในกลุ่มจำกัด

หลักความเชื่อที่สำคัญ

๑. พระเจ้า (หรือที่เรียกว่าพระยะโฮวาในพระคัมภีร์) ทรงเป็นพระเจ้าสูงสุดแต่พระองค์เดียว ไม่มีพระเจ้าอื่นนอกเหนือจากพระองค์ ทรงเป็นผู้สร้างโลกมนุษย์และสรรพสิ่งในเอกภพ ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมสูงสุดทุกประการคือ ความยุติธรรม ความชอบธรรม ความดีความงาม ความเมตตากรุณา ความรัก และสติปัญญา ทรงบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์ และทรงควบคุมเอกภพให้ดำเนินอยู่ในกรอบแห่งเหตุผล ความยุติธรรม จริยธรรม และศีลธรรม

๒. กฎหมายของพระเจ้ายกกฎหมายสูงสุดที่แท้จริงอยู่สิ่งเดียว ทรงสำแดงให้ปรากฏในพระคัมภีร์โทราห์และทัลมิดทุกประการ เป็นกฎหมายแห่งจริยธรรมศีลธรรมที่สูงที่สุด ไม่มีผู้ใดจะรอดพ้นจากความชั่วความบาปได้ นอกจากปฏิบัติตามกฎหมายนี้อย่างเคร่งครัด เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและชีวิตประจำวัน

๓. พระเจ้าทรงเลือกสรรชนชาติอิสราเอล ให้เป็นตัวแทนของพระองค์เพื่อจะนำมนุษยชาติมาในทางของพระเจ้า ชาวอิสราเอลทุกคนจึงมีหน้าที่เป็นพระ ต้องดำรงรักษาชีวิตของตนอยู่ในความชอบธรรมและความบริสุทธิ์ทุกประการ

๔. เอกภาพของประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นพระประสงค์และนโยบายของพระเจ้า ในการที่พระเจ้าลงโทษมนุษย์ผู้กระทำผิดบาปและประทานความสุขความเจริญให้แก่เขาเมื่อเขา กระทำความดี แต่มิได้เว้นเวียนอยู่ร่อยเค็ม เพราะแต่ละครั้งก็มีการพัฒนาไปสู่สภาวะที่ดีขึ้นทุกที เพื่อยกฐานะของโลกและมนุษยชาติไปสู่เป้าหมายอันสูงสุดคืออาณาจักรแห่งพระเจ้าในบั้นปลาย พระเจ้าจะครอบครองมนุษยชาติและเอกภพทั้งหมด

๕. ศาสดาพยากรณ์ เป็นผู้แทนที่แท้จริงของพระเจ้า คำทำนายของศาสดาพยากรณ์ ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการแสดงพระประสงค์ของพระเจ้าที่จะตักเตือนสั่งสอนมนุษย์ให้รู้สึกผิดและให้ โอกาสกลับใจใหม่

๖. เมื่อมนุษย์ตาย พระเจ้าจะตัดสินพิพากษาคำด้วยความยุติธรรม จะลงโทษคนบาป ประทานพรแก่คนดี ชำระบาปให้บริสุทธิ์เพื่อรอรับแผ่นดินของพระเจ้าในวันสิ้นโลก

๗. พระเจ้าจะเสด็จมาพิพากษาโลก ในวันสิ้นโลกจะทำลายล้างคนชั่วให้หมด และ ตั้งอาณาจักรอันบริสุทธิ์ในโลกใหม่

๘. พระมาชฮา คือ พระบุตรของพระเจ้า บางที่เรียกว่า “บุตรมนุษย์” จะเสด็จ มาปราบศัตรูของพระเจ้า และช่วยผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อพระองค์ให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน จะทรง ปกครองโลกด้วยสันติภาพและความรัก ฉะนั้น ให้มนุษย์เตรียมตัวไว้รับพระองค์ด้วยการดำรง ชีวิตให้บริสุทธิ์

๙. การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การถือปฏิบัติตามขนบ ประเพณี ตั้งแต่เกิด ซึ่งระบุ ไว้ในพระคัมภีร์ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยควบคุมชีวิตมนุษย์ให้อยู่ในทางแห่งความบริสุทธิ์ตาม พระประสงค์ของพระเจ้า

๑๐. ขาวยิว จะต้อง ดำรง รักษาชีวิต อยู่ในความบริสุทธิ์ ในกรอบแห่งจริยธรรม ศีลธรรม ต้องปฏิบัติต่อสังคมด้วยความยุติธรรมและความชอบธรรม ต้องดำรงรักษาสิทธิต่างๆ ในสังคมให้ถูกต้องตามพระบัญญัติ ที่สำคัญมี ๖ ประการ คือ

ก. สิทธิในการครองชีวิต

ข. สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ค. สิทธิเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ง. สิทธิเกี่ยวกับการแต่งงาน

จ. สิทธิเกี่ยวกับการตั้งบ้านอยู่อาศัย

ฉ. สิทธิแห่งบุคคลซึ่งรวมถึงสิทธิในการพักผ่อนและเสรีภาพส่วนบุคคล

สถาบันศาสนา

ดังกล่าวแล้วในประวัติพัฒนาการของศาสนายูดาห์ ในยุคโบราณสถาบันศาสนามีอิทธิพลอย่างยิ่งทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม หัวหน้าเผ่าทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศาสนา ด้วยเรียกว่า พ่อเผ่า ต่อมาเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบราชาธิปไตย สถาบันศาสนาจึงแยกจากสถาบันการปกครอง หัวหน้าศาสนาคือ มุขนายก ปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวิหาร นอกจากนี้ยังมีพวกอาลักษณ์ ซึ่งเรียกว่า โซเฟริม ทำหน้าที่คัดลอกและตีความหมายพระคัมภีร์ พวกโซเฟริมมีอิทธิพลมากเกี่ยวกับกฎหมาย การปกครอง ศาสนา และพลเรือนบางคนมีความสามารถในการเทศนาสั่งสอนในศาลาธรรม (Synagogue) ซึ่งต่อมาเรียกว่าพวก แรบไบ (Rabbi) หรือพระอาจารย์ มีอิทธิพลมากในหมู่บ้านและชุมชน

ตั้งแต่สมัยที่กรีกตีนครเยรูซาเล็มแตก จนถึงความพินาศครั้งสุดท้ายในสมัยจักรพรรค์เฮเดเรียนนั้น เกิดคณะสงฆ์ที่มีอิทธิพลมากในทางการเมืองและพัฒนาต่อมาเป็นพรรคการเมือง ๒ พรรค คือ

๑. พรรคชาดุกาย เป็นพวกชนชั้นสูงและปัญญาชน เป็นพวกหัวใหม่ที่เชื่อว่าสถาบันศาสนาและการปกครองต้องแยกกันเด็ดขาด การปกครองต้องปรับปรุงให้ทันสมัยเพื่อสนองความต้องการของชนสมัยใหม่ พวกนี้ไม่เชื่อถือเรื่องเทวทูต การเกิดใหม่และการสร้างอาณาจักรแห่งพระเจ้าในภพหน้า

๒. พรรคฟาริซาย เป็นพวกหัวเก่า ประกอบด้วยพวกพระอาลักษณ์และอาจารย์สอนศาสนา ขัดแย้งกับพวกชาดุกายมาก ถือว่าพวกนี้เป็นคนบาป เพราะพวกฟาริซายถือว่าศาสนากับการปกครองต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สถาบันการปกครองต้องคำนึงตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในพระคัมภีร์ทุกประการ เชื่อในวันสิ้นโลก การเสด็จมาของพระมาซีฮา และการตั้งอาณาจักรใหม่ของพระเจ้า

ในปัจจุบันสถาบันศาสนาเสื่อมอิทธิพลไปมาก มีหน้าที่เพียงประกอบพิธีกรรมศาสนาที่สำคัญ เพราะชาวยิวสมัยใหม่สามารถอ่านพระคัมภีร์และตีความหมายด้วยตนเองได้ พวกแรบไบ ยังคงมีหน้าที่เทศนาสั่งสอนและสอนภาษาฮีบรูให้แก่นักเรียน แต่ชาวยิวสมัยใหม่มักไม่เคร่งครัดขนบประเพณี นอกจากพวกหัวเก่าที่อยู่ในประเทศอิสราเอล ยุโรปตะวันออกและเอเชียไมเนอร์เท่านั้น

พระคัมภีร์

๑. พระคัมภีร์โทราห์ คือหนังสือ ๕ เล่มแรกกล่าวถึงประวัติของชนชาติยิว ตั้งแต่กำเนิดจนถึงโมเสสสิ้นชีวิต ซึ่งรวมกันเรียกว่า เพ็นทาทัก ได้แก่หนังสือ เยเนซิส เอ็กโซโด เลวิตโก อาฤชโม และพระบัญญัติ นอกจากหนังสือ ๕ เล่ม นี้แล้ว ยังรวมคำเทศนาสั่งสอนของศาสนายูดาห์ทั้งหมด (คำว่า "โทราห์" แปลว่า "สั่งสอน" หรือ "ชี้ทาง" เพราะเป็นรากฐานของคำสอนทางจริยธรรมศีลธรรมและกฎหมายของศาสนายูดาห์ทุกประการ)

ชาวยิวที่เคร่งครัดเชื่อว่าข้อความทั้งหมดในพระคัมภีร์นี้ ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระวจนะของพระเจ้าซึ่งได้ประทานให้แก่โมเสสบนเขาซีนาย จึงถือว่าเป็นพระคัมภีร์ที่โมเสสเขียนขึ้นตามพระบัญชาของพระเจ้า

ชาวยิวที่เคร่งครัดจะอ่านพระคัมภีร์โทราห์สม่ำเสมอในศาสนาธรรม (Synagogue) การอ่านพระคัมภีร์นี้ถือเป็นกิจกรรมสำคัญในศาสนาทุกอย่าง จะอ่านติดต่อกันทุกวันจนกว่าจะจบ ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๓ ปี (ในสมัยโบราณให้อ่านเสร็จใน ๑ ปี) เมื่ออ่านจบจะมีการฉลองในวันรุ่งขึ้น เรียกว่า "ซิมฮัทโทราห์" (Simhath Torah) แปลว่าวันเฉลิมโทราห์

๒. พระคัมภีร์ทัลมุด (Talmud) ประกอบด้วยประมวลกฎหมาย วินัย ศาสนาและขนบประเพณี ๒ ฉบับ คือ มิชน่าย และ แกมมารา ดังกล่าวมาแล้ว รวบรวมขึ้นตั้งแต่ปี ๓๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มาเสร็จสิ้นเมื่อ ค.ศ. ๕๐๐

พระคัมภีร์ทั้ง ๓ ฉบับเป็นหัวใจสำคัญของศาสนายูดาห์

พิธีกรรมที่สำคัญ

๑. วันชะบาโต (Sabbath มาจากคำว่า ชะบาตุ Sappatu) คือวันที่เจ็ดของสัปดาห์ ถือเป็นวันบริสุทธิ์ ห้ามทำกิจกรรมใดๆ ทุกประการ ให้ใช้เวลาทั้งหมดในการสวดอธิษฐาน อ่านพระคัมภีร์ นมัสการและขอบคุนพระเจ้า

๒. พิธีปัสคา (Pesach หรือ Passover) เกิดขึ้นในสมัยโมเสสเมื่อคืนวันก่อนอพยพออกจากอียิปต์ พระเจ้าได้สั่งให้ชาวยิวฆ่าแกะทำอาหารรับประทาน กับขนมปังไม่มีเชื้อ และให้รับประทานทั้งหมดในวันเดียวไม่ให้เหลือค้าง ให้ทุบหม้อไหเครื่องครัวทั้งและนำไปเฉพาะแบ่งที่ไม่มีเชื้อ นอกจากนั้นให้เอาเลือดแกะป้ายไว้ที่หน้าประตู เพราะคืนนั้นพระเจ้าจะส่งทูตมรณะมาฆ่าทุกคนที่มีเชื้อชาวยิว คือผู้ที่ไม่มีเลือดแกะทาไว้ที่ประตู ประตูโคมีเครื่องหมาย

ทั้งกล่าว ทุกมรณะก็จะข้ามไป จึงเรียกว่า บัสคา แปลว่า "ข้ามไป" ชาวยิวจะยังคงฉลอง
วันนี้ มีการเลี้ยงใหญ่และสวดอธิษฐานขอบคุณพระเจ้า การฉลองกินเวลาถึง ๘ วัน ในวัน
สุดท้ายจะมีการฉลองใหญ่และทุกคนร้องว่า "ปีหน้าพบกันที่กรุงเยรูซาเล็ม" มาจากความหวัง
ที่จะได้กลับคืนสู่มาตุภูมิของตนอีกครั้งหนึ่ง

ในวันก่อนสิ้นพระชนม์ พระเยซูได้ทรงฉลองบัสคา ฉะนั้นวันบัสคาจึงใกล้เคียงกับวันสิ้น
พระชนม์ (Good Friday) และวันฟื้นคืนพระชนม์ หรือ วันอีสเตอร์ (Easter)

๓. พิธีฉลองปีใหม่ เรียกว่า ร็อย ฮัชชานาฮ์

นอกจาก ๓ พิธีนี้ ยังมีพิธีอื่นๆ อีกมากมาย เช่น พิธีฉลองพืชผลในฤดูเก็บเกี่ยว
วันฉลองสัปดาห์ วันชำระบาป เรียกว่า ยอม คิปปูร์ (Yom Kippur) เป็นต้น

ชาวยิวถือว่าพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนามีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของตนโดยเฉพาะพิธี
สังเวบูชาพระเจ้าด้วยพืชผล สัตว์และเครื่องหอม สัตว์ที่ใช้ในการบูชาได้แก่แพะแกะเช่นเดียว
กับในศาสนาอิสลาม เพราะเป็นประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าเซมิติก พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ถือ
ว่าจะช่วยชำระให้ชีวิตบริสุทธิ์ขึ้น

สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

๑. เมืองเยรูซาเล็ม เป็นนครศักดิ์สิทธิ์ (The Holy City) ของชาวยิว ชาวคริสต์
และชาวมุสลิม สำหรับศาสนายูดาห์เป็นนครหลวงและศูนย์กลางของศาสนา เป็นที่ตั้งของมหา
วิหารเยรูซาเล็มที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด ซึ่งกษัตริย์โซโลมอนทรงสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐาน หีบแห่ง
พันธสัญญาอันศักดิ์สิทธิ์ (The Ark of Covenant) ซึ่งได้สร้างขึ้นสมัยโมเสส ถูกทำลาย
หลายครั้งในประวัติศาสตร์ แต่ก็สร้างขึ้นใหม่ทุกครั้ง

ชาวคริสต์ถือว่านครเยรูซาเล็มมีความสำคัญยิ่งเพราะเกี่ยวข้องกับการประสูติเทศนาสั่งสอน
การสิ้นพระชนม์ และฟื้นคืนพระชนม์ของพระเยซู พวกนักบุญคริสต์ได้เดินทางมาเพื่อแสวง
บุญยังนครนี้ตลอดยุคประวัติศาสตร์

สำหรับชาวมุสลิม นครเยรูซาเล็มเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะพระมุฮัมมัดเสด็จขึ้นสู่สวรรค์
ที่นั่น



ปัจจุบันมีทั้งมหาวิทยาลัยคริสต์และมุสลิมตั้งอยู่ข้างเคียงกัน นอกจากนั้นยังมีสุสานของบรรพบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของชาวยิว เช่น อับราฮัม ยิสฮาก ยาโคบ โมเสส กษัตริย์ดาวิดและโซโลมอน ตลอดจนบุคคลสำคัญในพระประวัติของพระเยซู เช่น พระมารดาและสาวกสำคัญ

๒. ศาลาธรรม (Synagogue) คือสถานที่ชุมนุมนมัสการพระเจ้าในวันชะบาโตและเป็นสถานที่ศึกษาพระคัมภีร์และถกเถียงข้อธรรมะ เกิดขึ้นในสมัยที่พวกยิวถูกเนรเทศไปเป็นทาสที่นครบาบิโลน เพื่อให้ชาวยิวได้มีความผูกพันกับศาสนามากขึ้น อาจารย์ที่นำการมัสการและสอนพระคัมภีร์เรียกว่า แรบไบ แปลว่า อาจารย์

คำถามท้ายบท

๑. ศาสนายูดาห์เป็นต้นกำเนิดของศาสนาใดบ้าง
๒. การเชือดือพระเจ้าของชาวยิวในระยะเริ่มต้นนั้นเนื่องมาจากอะไร
๓. ทำไมชาวยิวจึงเชื่อว่าดินแดนปาเลสไตน์เป็นของตน
๔. คำกล่าวที่ว่า "พระบัญญัติ ๑๐ ประการนั้นครอบคลุมทั้งทางด้านศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม" ท่านเชื่อหรือไม่ อย่างไร จงอธิบาย
๕. ศาสดาพยากรณ์คือใคร มีความสำคัญอย่างไรต่อการปกครองของชาวยิว จงอธิบาย
๖. กำแพงวิปโยค (The Wailing Wall) เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวยิวอย่างไร
๗. หลักความเชื่อที่สำคัญของศาสนายูดาห์มีอะไรบ้าง

หนังสืออ้างอิง

๑. พันธสัญญาฉบับเดิม (หรือพระคัมภีร์เก่า), หอพระคริสตธรรมประเทศไทย
๒. Encyclopaedia Britannica, ฉบับแก้ไขปรับปรุงใหม่ ค.ศ. ๑๙๖๘
๓. John B. Noss, Man's Religions, บทที่ ๑๓, ๑๔ ว่าด้วยศาสนายูดาห์และศาสนาคริสต์ Macmillan, ๑๙๕๖.
๔. Mohs, Ostling, Rosen, The Jews : Next Year in Which Jerusalem ?, Time Magazine, April 10, 1972, pp. 38-43.

หนังสือที่ควรอ่านเพิ่มเติม

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ยิว

ศาสนาคริสต์

คริสต์ศาสนา เป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในโลกปัจจุบัน และเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปทุกประเทศในประวัติศาสตร์สมัยโบราณจนถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ แต่หลังจากการปฏิวัติทางการเมืองจากระบอบราชาธิปไตยมาเป็นประชาธิปไตย รัฐบาลตะวันตกสมัยใหม่หลายประเทศ ได้ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาโดยทั่วไป และล้มเลิกการตั้งคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาแห่งรัฐ บางประเทศถึงกับล้มล้างสถาบันคริสต์ศาสนาไปหมดสิ้น เช่น ในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ เพราะถือว่าเป็นสถาบันของระบบนายทุน แต่กระนั้น คริสต์ศาสนาก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในโลกปัจจุบัน ถึงแม้จะมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์มากก็ตาม ทั้งนี้เพราะคริสต์ศาสนาแตกแยกออกเป็นหลายสาขามากมาย แต่ละลัทธิหรือนิกายก็พยายามปรับตนให้เข้ากับความต้องการทางจิตใจของคนทุกสมัย ประกอบกับกิจกรรมการเผยแพร่คริสต์ศาสนาเข้มแข็งมากมาตลอดหลายศตวรรษ จึงทำให้ศาสนานี้สามารถแผ่ไปได้กว้างไกล และยาวนาน พวกนักเผยแพร่ศาสนาหรือมิชชันนารีคริสต์ศาสนา เป็นพวกที่มีศรัทธาแก่กล้า ยอมเสียสละทุกอย่างแม้แต่ชีวิต ตามแบบอย่างของพระศาสนาเยซู ซึ่งเป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำให้การเผยแพร่ศาสนาได้รับผลสำเร็จมากขึ้น นอกจากนี้คริสต์ศาสนา ยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสถาบันการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศตะวันตก ทำให้เป็นศาสนาที่มีอิทธิพลมากในประวัติศาสตร์

รากฐานเดิมของคริสต์ศาสนา

คริสต์ศาสนาพัฒนามาจากศาสนายิว พระเยซูซึ่งเป็นพระศาสดา ทรงเป็นชาวยิว พระองค์มิได้ทรงปรารถนาจะตั้งศาสนาใหม่ แต่ทรงประสงค์จะปฏิรูปศาสนายิวให้บริสุทธิ์ขึ้น ทรงเห็นว่าพวกยิวโดยเฉพาะพวกพระ มิได้มีศรัทธาอย่างจริงจัง ทรงต้องการให้ชาวยิวมีความเข้าใจในศาสนาและพระเจ้าที่เขานับถือลึกซึ้งขึ้น ทรงกล่าวว่า "อย่าคิดว่าเรามาทำลายพระบัญญัติ และคำของศาสดาพยากรณ์เสีย เรามีได้มาทำลายแต่มาเพื่อจะให้สำเร็จ" (มัทธิว ๕ : ๑๗)

ก่อนหน้าที่พระเยซูประสูติ ประเทศปาเลสไตน์ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของจักรวรรดิใกล้เคียงติดต่อกันมาเป็นระยะเวลากว่า ๑๐๐ ปี เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑ ก่อนคริสตกาล ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอัสซีเรีย บาบิโลเนีย จักรวรรดิเปอร์เซีย จักรวรรดกรีกในรัชสมัยพระเจ้าอะเล็กซานเดอร์มหาราช ซีเรีย และในที่สุดตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิโรมัน ตลอดระยะเวลาที่ตกเป็นเมืองขึ้นนี้ ผู้พยากรณ์หลายท่านได้พยากรณ์ถึง พระมาซีฮา (Messiah) พระผู้ช่วยให้รอด ซึ่งเป็นพระบุตรของพระเจ้า ที่จะเสด็จมาปลดแอกชาวยิว ให้ได้รับเสรีภาพ และจะทรงไถ่บาปให้ชาวยิวพ้นจากความหายนะและได้รับความรอดชั่วนิรันดร์ ในวันนั้น พระมาซีฮาจะเสด็จมาพิพากษาโลก จะลงโทษคนชั่ว คนบาป และประทอนรางวัล คือชีวิตอมตะแก่ผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อพระองค์ ชาวยิวในสมัยนั้นเชื่อถือในคำพยากรณ์นี้มาก และรอคอยพระมาซีฮาด้วยความหวัง พระเยซูประสูติในเวลาที่ชาวยิวปรารถนาจะให้พระมาซีฮาเสด็จมาอย่างยิ่ง

ประวัติของพระเยซู

ถ้าพูดในเชิงประวัติศาสตร์ พระเยซู เป็นชาวยิวคนหนึ่งซึ่งเกิดในประเทศปาเลสไตน์ ที่หมู่บ้านเบธเลเฮม แคว้นยูดา มารดาชื่อมาเรีย บิดาชื่อโยเซฟ มีอาชีพเป็นช่างไม้ แต่มีเชื้อสายของกษัตริย์ดาวิดไม่มีใครทราบวันและปีเกิดที่แน่นอน แต่คริสต์ศาสนิกชนได้สมมุติวันที่ ๒๕ ธันวาคม ค.ศ. ๑ (พ.ศ. ๕๔๔) เป็นวันคริสต์สมภพ (Christmas) และเป็นการเริ่มคริสต์ศักราช แต่นักประวัติศาสตร์หลายคนลงความเห็นว่าพระเยซูเกิดประมาณ ๔ ปี ก่อนคริสตกาล

ชีวประวัติของพระเยซูนั้น เรารู้ได้จากหนังสือประวัติชีวิตและคำสอน ซึ่งเขียนโดยอัครสาวก ๔ คน เรียกว่าพระกิตติคุณหรือพระวรสาร (Gospels) ในพระคัมภีร์ไบเบิล (Bible)

* นิยายคาทอลิกเรียกว่าพระวรสาร นิยายโปรเตสแตนต์เรียกว่าพระกิตติคุณ (Gospels) หมายถึงข่าวอันประเสริฐ คือข่าวหรือเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู ซึ่งถือว่าเป็นข่าวอันประเสริฐที่พระเจ้าได้แสดงแก่นมนุษย์

เท่านั้น หนังสือเหล่านี้คริสต์ศาสนิกชนถือว่าเป็นพระวจนะของพระเจ้า ซึ่งได้ทรงกลใจให้อัครสาวกทั้ง ๔ ท่าน เขียนในเวลาใกล้เคียงกันและมีข้อความตรงกัน หนังสือ ๔ เล่ม คือ มัทธิวหรือมัทเทว (Matthew) มาระโก (Mark) ลูกา (Luke) และโยฮันหรือยอห์น (John) ได้เล่าถึงรายละเอียดของการประสูติของพระเยซูว่าเป็นการอัศจรรย์ คริสต์ศาสนิกชนเชื่อถือตามพระคัมภีร์ว่าพระเยซูคือพระบุตรของพระเจ้าผู้เสด็จมาประสูติในครรภ์ของหญิงพรหมจารี ชื่อ มาเรีย ส่วนโยเซฟนั้นเป็นเพียงคู่หมั้นของมาเรีย และเป็นผู้ที่พระเจ้าทรงมอบหมายให้เลี้ยงดูพระเยซู

ในพระประวัติแสดงว่าพระเยซู ทรงเป็นผู้ที่เฉลียวฉลาดตั้งแต่เยาว์วัย สามารถโต้ตอบพวกพระยิวเกี่ยวกับปัญหาศาสนาได้อย่างฉะฉาน เป็นที่น่าทึ่งของทุกคนที่ได้สนทนาคำ

ชีวิตตอนต้นของพระเยซูไม่มีอะไรสำคัญ ตามพระคัมภีร์ว่าทรงมีอาชีพช่างไม้ช่วยโยเซฟอยู่ในเมืองนาซาเรธ (Nazareth) จนพระชนมายุได้ราว ๓๐ ชันษา จึงได้ทรงออกประกาศสั่งสอน

ก่อนหน้าพระเยซูทรงเทศนาสั่งสอนเล็กน้อยมีผู้พยากรณ์ ซึ่งมีผู้เลื่อมใสมากใน สมัยนั้นชื่อ โยฮันเป็นพระญาติของพระเยซู ได้พยากรณ์ว่า การเสด็จมาของพระมาชียานี้ใกล้เข้ามาแล้วให้ชาวยิวกลับใจและเตรียมรับพระองค์ พระเยซูได้เสด็จไปให้โยฮันทำพิธีล้างบาปหรือพิธีรับัพติศมา (Baptism) ที่แม่น้ำจอร์แดน (Jordan) ในพระคัมภีร์กล่าวถึงพิธีนี้ว่า โยฮันเป็นผู้ทำพิธีรับัพติศมาให้แก่พระเยซูและประกาศว่าพระองค์คือพระบุตรของพระเจ้า ทรงเป็นพระมาชียาที่พวกยิวรอคอย ในการรับศีลจุ่ม (รับัพติศมา) ก็ได้มีกล่าวในพระคัมภีร์ว่า พระวิญญาณของพระเจ้าลงมาสถิตอยู่กับพระเยซู หลังจากการรับศีลพระเยซูได้เสด็จไปภาวนาอยู่ตามลำพังในถิ่นทุรกันดารเป็นเวลา ๔๐ วัน โดยมีได้เสวยอะไร ในระยะนั้น พระคัมภีร์กล่าวว่า เป็นการผจญกับการทดลอง และเสียงแห่งความชั่ว ซึ่งเปรียบเหมือนพญามารแต่ก็ทรงเอาชนะได้ หลังจากนั้นจึงได้ทรงเริ่มสั่งสอนในแถบแคว้นกาลิลี (Galilee) และมีสานุศิษย์มากมาย ทรงเลือกอัครสาวก ๑๒ คน จากชนชั้นต่ำ มีอาชีพเป็นชาวประมง หรือเป็นคนเก็บภาษี บางคนเป็นพวกชาตินิยม นอกจากทรงสั่งสอนแล้วยังทรงรักษาคณบ้วยประเภทต่าง ๆ และประกอบกรอัครจริยต่าง ๆ เป็นที่เลื่อมใสของประชาชน

* พิธีชำระใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการที่พระเจ้าให้อภัยคนบาป

คำสอนของพระเยซู

สิ่งที่สำคัญที่สุด ที่พระเยซูทรงประกาศสั่งสอนพอสรุปได้ดังนี้คือ

๑. พระเยซู ทรงเป็นพระบุตรของพระเจ้าซึ่งพระเจ้าทรงส่งมาให้เกิดในโลกมนุษย์ เพื่อไถ่บาปมนุษย์ทั้งปวง มิใช่เพียงแต่เป็นพระมาชียาของพวกยิวเท่านั้นแต่เป็นพระคริสต์ (Christ)^๒ หมายถึงผู้ที่พระเจ้าเลือกสรรให้มาประสูติเพื่อไถ่บาปแก่มนุษยชาติทั้งปวงด้วย แต่มิได้เสด็จมาปราบศัตรูด้วยอาวุธ ทรงมาเพื่อสร้างสันติ

๒. ผู้ใดที่เชื่อในพระเยซู และคำสั่งสอนของพระองค์ จะได้รับความรอดและชีวิตนิรันดร์ จะไม่ต้องถูกพิพากษาในวันสิ้นโลก ส่วนผู้ที่ไม่มีศรัทธาในพระองค์จะต้องถูกพิพากษาลงโทษ

๓. ทรงสั่งสอนให้ชาวยิวกลับใจใหม่ มิให้นับถือศาสนาเฉพาะในด้านประกอบพิธีกรรม หรือท่องคำสวดด้วยปากโดยไม่จริงใจ ทรงติเตียนพวกพระยิวในนิกายฟาริซาย (Pharisees) และซาดดูกาย (Sadducees) ว่าหน้าซื่อใจคดมิได้รักพระเจ้าจริง แต่แสวงทำเครื่องเคราศาสนา

๔. พระบัญญัติสูงสุดของพระเยซู คือ

ก. จงรักพระเจ้าด้วยสุดใจสุดจิตและสิ้นสุดความคิด

ข. จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง

ผู้ที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ๑๐ ประการ แต่ไม่รักพระเจ้าหรือเพื่อนมนุษย์ไม่ใช่ผู้ที่มิศรัทธาในพระเจ้าอย่างแท้จริง ผู้ที่พระเจ้าโปรดปราน คือผู้ที่ตั้งอยู่ในความดีมีความชอบธรรมทั้งกาย วาจา ใจ ผู้ที่กระทำผิดแม้แต่ทางจิตใจ เจตนารมณ์ หรือความคิด ก็ถือว่าบาปเท่ากับการกระทำ

๕. ทรงสอนมิให้กังวลเกี่ยวกับความสุขทางโลก อันได้จกวัตถุ แต่ให้แสวงหาความสุขและสันติ ทางด้านจิตใจ ทรงกล่าวว่าผู้ที่ยังห่วงสมบัติ และเห็นแก่วัตถุ จะไม่ได้ขึ้นสวรรค์ แต่ผู้ที่สละทุกสิ่งเพื่อพระเจ้าจะได้ชีวิตนิรันดร์

๖. ในด้านการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ ทรงสอนว่าการไม่ทำชั่วตอบแทนชั่ว หรือทำดีตอบแทนดีเท่านั้นยังไม่เพียงพอ ให้ทำดีตอบแทนความชั่ว และให้รักศัตรู ดังที่ได้ทรงเปรียบเทียบว่า “อย่าต่อสู้คนชั่วถ้าผู้ใดตอบแค้นข้าของท่าน ก็จงหันแค้นซ้ายให้เขาด้วย” (มัทธิว ๕ : ๓๙)

^๒ คริสต์ (Christ) แปลว่าผู้ที่ได้รับการเจิม เป็นประเพณียิวเมื่อกระทำพิธีราชาภิเษกกษัตริย์หรือเลือกหัวหน้า จะใช้น้ำมันหอมเทศบนศีรษะ พระเยซูทรงเป็นทั้งผู้ที่พระเจ้าเลือกสรรและทรงเป็นประหนึ่งกษัตริย์จึงเรียกว่า พระคริสต์

เท่านั้น หนังสือเหล่านี้คริสตศาสนิกชนถือว่าเป็นพระวจนะของพระเจ้า ซึ่งได้ทรงกลใจให้อัครสาวกทั้ง ๔ ท่าน เขียนในเวลาใกล้เคียงกันและมีข้อความตรงกัน หนังสือ ๔ เล่ม คือมัทธิวหรือมัทเทว (Matthew) มาระโก (Mark) ลูกา (Luke) และโยฮันหรือยอห์น (John) ได้เล่าถึงรายละเอียดของการประสูติของพระเยซูว่าเป็นการอัศจรรย์ คริสตศาสนิกชนเชื่อกันตามพระคัมภีร์ว่าพระเยซูคือพระบุตรของพระเจ้าผู้เสด็จมาประสูติในครรภ์ของหญิงพรหมจารี ชื่อมาเรีย ส่วนโยเซฟนั้นเป็นเพียงคู่หมั้นของมาเรีย และเป็นผู้ที่พระเจ้าทรงมอบหมายให้เลี้ยงดูพระเยซู

ในพระประวัติแสดงว่าพระเยซู ทรงเป็นผู้ที่เฉลียวฉลาดตั้งแต่เยาว์วัย สามารถโต้ตอบพวกพระยิวเกี่ยวกับปัญหาศาสนาได้อย่างฉะฉาน เป็นที่น่าทึ่งของทุกคนที่ได้สนทนาด้วย

ชีวิตตอนต้นของพระเยซูไม่มีอะไรสำคัญ ตามพระคัมภีร์ว่าทรงมีอาชีพช่างไม้ช่วยโยเซฟอยู่ในเมืองนาซาเรธ (Nazareth) จนพระชนมายุได้ราว ๓๐ ชันษา จึงได้ทรงออกประกาศสั่งสอน

ก่อนหน้าพระเยซูทรงเทศนาสั่งสอนเล็กน้อยมีผู้พยากรณ์ ซึ่งมีผู้เลื่อมใสมากใน สมัยนั้นชื่อโยฮันเป็นพระญาติของพระเยซู ได้พยากรณ์ว่า การเสด็จมาของพระมาชียานี้ใกล้เข้ามาแล้วให้ชาวยิวกลับใจและเตรียมรับพระองค์ พระเยซูได้เสด็จไปให้โยฮันทำพิธีล้างบาปหรือพิธีรับบัพติศมา (Baptism) ที่แม่น้ำจอร์แดน (Jordan) ในพระคัมภีร์กล่าวถึงพิธีนี้ว่า โยฮันเป็นผู้ทำพิธีรับบัพติศมาให้แก่พระเยซูและประกาศว่าพระองค์คือพระบุตรของพระเจ้า ทรงเป็นพระมาชียาที่พวกยิวยรอคอย ในการรับศีลจุ่ม (รับบัพติศมา) ก็ได้มีกล่าวในพระคัมภีร์ว่า พระวิญญาณของพระเจ้าลงมาสถิตอยู่กับพระเยซู หลังจากการรับศีลพระเยซูได้เสด็จไปภาวนาอยู่ตามลำพังในถิ่นทุรกันดารเป็นเวลา ๔๐ วัน โดยมีได้เสวยอะไร ในระยะนั้น พระคัมภีร์กล่าวว่าเป็นการผจญกับการทดลอง และเสี่ยงแห่งความชั่ว ซึ่งเปรียบเหมือนพญามารแต่ก็ทรงเอาชนะได้ หลังจากนั้นจึงได้ทรงเริ่มสั่งสอนในแถบแคว้นกาลิลี (Galilee) และมีสานุศิษย์มากมาย ทรงเลือกอัครสาวก ๑๒ คน จากชนชั้นต่ำ มีอาชีพเป็นชาวประมง หรือเป็นคนเก็บภาษี บางคนเป็นพวกชาตินิยม นอกจากทรงสั่งสอนแล้วยังทรงรักษาคณปวัยประเภทต่าง ๆ และประกอบการอัศจรรย์ต่าง ๆ เป็นที่เลื่อมใสของประชาชน

* พิธีชำระใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการที่พระเจ้าให้อภัยคนบาป

คำสอนของพระเยซู

สิ่งที่สำคัญที่สุด ที่พระเยซูทรงประกาศสั่งสอนพอสรุปได้ดังนี้คือ

๑. พระเยซู ทรงเป็นพระบุตรของพระเจ้าซึ่งพระเจ้าทรงส่งมาให้เกิดในโลกมนุษย์ เพื่อไถ่บาปมนุษย์ทั้งปวง มิเพียงแต่เป็นพระมาชียาของพวกยิวเท่านั้นแต่เป็นพระคริสต์ (Christ)^๒ หมายถึงผู้ที่พระเจ้าเลือกสรรให้มาประสูติเพื่อไถ่บาปแก่มนุษยชาติทั้งปวงด้วย แต่มิได้เสด็จมาปราบศัตรูด้วยอาวุธ ทรงมาเพื่อสร้างสันติ

๒. ผู้ใดที่เชื่อในพระเยซู และคำสั่งสอนของพระองค์ จะได้รับความรอดและชีวิตนิรันดร์ จะไม่ต้องถูกพิพากษาในวันสิ้นโลก ส่วนผู้ที่ไม่มีศรัทธาในพระองค์จะต้องถูกพิพากษาลงโทษ

๓. ทรงสั่งสอนให้ชาวียวกลับใจใหม่ มิให้นับถือศาสนาเฉพาะในด้านประกอบพิธีกรรมหรือท่องคำสวดด้วยปากโดยไม่จริงใจ ทรงติเตียนพวกพระยิวในนิกายฟาริซาย (Pharisees) และซาดดูกาย (Sadducees) ว่าหน้าซื่อใจคดมิได้รักพระเจ้าจริง แต่แสวงทำเครื่องกระตาศนา

๔. พระบัญญัติสูงสุดของพระเยซู คือ

ก. จงรักพระเจ้าด้วยสุดใจสุดจิตและสิ้นสุดความคิด

ข. จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง

ผู้ที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ๑๐ ประการ แต่ไม่รักพระเจ้าหรือเพื่อนมนุษย์ไม่ใช่ผู้ที่มีศรัทธาในพระเจ้าอย่างแท้จริง ผู้ที่พระเจ้าโปรดปราน คือผู้ที่ตั้งอยู่ในความดีมีความชอบธรรมทั้งกาย วาจา ใจ ผู้ที่กระทำผิดแม้แต่ทางจิตใจ เจตนารมณ์ หรือความคิด ก็ถือว่าบาปเท่ากับการกระทำ

๕. ทรงสอนมิให้กังวลเกี่ยวกับความสุขทางโลก อันได้จกวัตถุ แต่ให้แสวงหาความสุขและสันติ ทางด้านจิตใจ ทรงกล่าวว่าผู้ที่ยังห่วงสมบัติ และเห็นแก่วัตถุ จะไม่ได้ขึ้นสวรรค์ แต่ผู้ทีละทิ้งสิ่งเพื่อพระเจ้าจะได้ชีวิตนิรันดร์

๖. ในด้านการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ ทรงสอนว่าการไม่ทำชั่วตอบแทนชั่ว หรือทำดีตอบแทนดีเท่านั้นยังไม่เพียงพอ ให้ทำดีตอบแทนความชั่ว และให้รักศัตรู ดังที่ได้ทรงเปรียบเทียบว่า “อย่าต่อสู้คนชั่วถ้าผู้ใดตอบแค้นชวาท่าน ก็จงหันแค้นชวให้เขาด้วย” (มัทธิว ๕ : ๓๙)

^๒ คริสต์ (Christ) แปลว่าผู้ที่ได้รับการเจิม เป็นประเพณีเมื่อกระทำพิธีราชาภิเษกกษัตริย์หรือเลือกหัวหน้า จะใช้น้ำมันหอมเทศบนศีรษะ พระเยซูทรงเป็นทั้งผู้ที่พระเจ้าเลือกสรรและทรงเป็นประหนึ่งกษัตริย์จึงเรียกว่า พระคริสต์

๗. ความดีสูงสุดคือ การทำตัวตามแบบพระเยซู เพราะพระเยซูคือพระเจ้า ซึ่งสำแดงพระองค์ให้ปรากฏแก่มนุษย์ คุณธรรมสูงสุดของพระองค์คือความรัก ความเมตตากรุณา ความอ่อนโยน ความดื้อมทน ความอดทนต่อความทุกข์ทั้งปวง ความชอบ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความสงบ และความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ ทรงกล่าวว่า "จึงเป็นผู้ดีโดยรอบ (Perfect) อย่างพระบิดาของท่าน" (มัทธิว ๕ : ๔๘)

คำสอนของพระเยซูเป็นไปตามแนวพระบัญญัติสูงสุด ๒ ประการ ที่กล่าวมา กล่าวคือเมื่อมนุษย์รักพระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจ ก็ย่อมจะต้องพยายามปฏิบัติตนให้อยู่ในคุณธรรมเหล่านี้เพื่อจะได้เป็นที่รักของพระองค์และในขณะเดียวกัน ความรักที่มนุษย์มีต่อพระเจ้า ก็ย่อมแสดงต่อเพื่อนมนุษย์เหมือนอย่างที่เราเจ้าแสดงความรักต่อมนุษย์ โดยการเสียสละพระบุตรให้มาประสูติเพื่อสั่งสอนให้มนุษย์กลับใจพ้นจากความชั่ว ถึงแม้ในที่สุดพระบุตรจะต้องทรงเสียสละชีวิตเพื่อการนี้จะได้สำเร็จก็ตาม เมื่อมนุษย์ได้ปฏิบัติตนตามแบบอย่างของพระเจ้าก็จะได้รับรางวัลคือชีวิตนิรันดร์

ตัวอย่างการสั่งสอนบางประการที่ปรากฏในพระคัมภีร์

คำสอนเกี่ยวกับศีลธรรมส่วนใหญ่ของพระเยซู ปรากฏในคำเทศนาบนภูเขา ซึ่งได้ทรงแสดงแก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก

ชีวประวัติอันปลายของพระเยซู

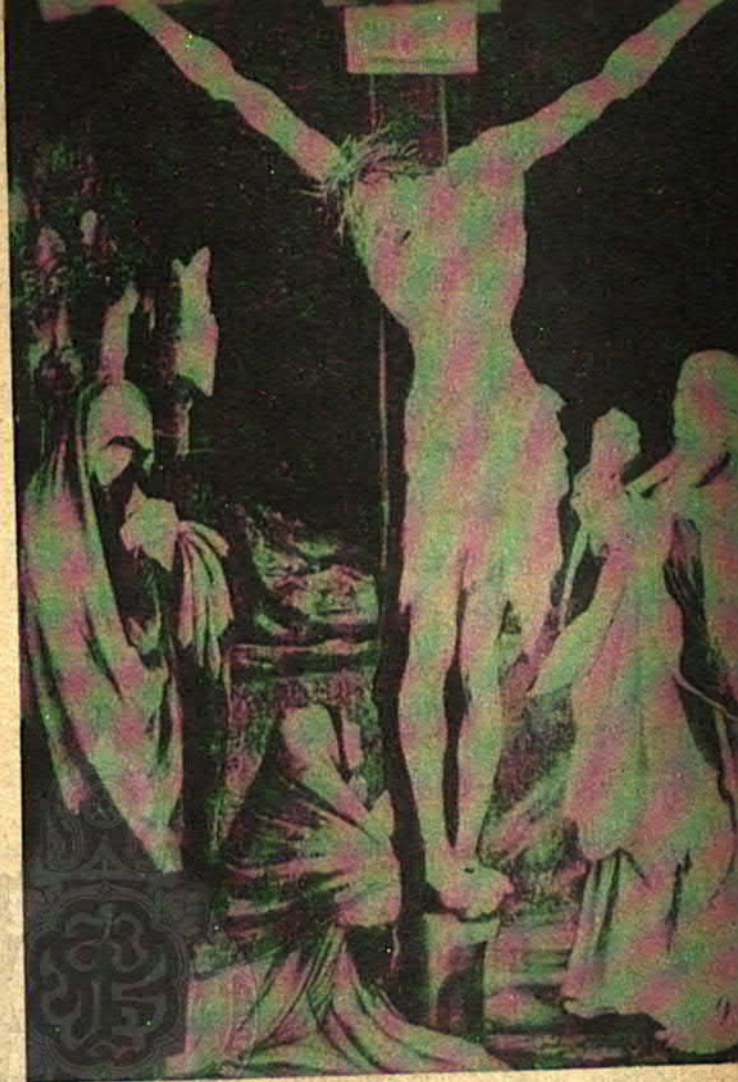
พระเยซูทรงสั่งสอนอยู่เพียง ๓ ปี มีสาวกยืมามากมายเลื่อมใสศรัทธาและเชื่อว่าพระองค์เป็นพระมาซีฮา แต่พวกพระ และหัวหน้าพวกยิว ซึ่งถูกพระเยซูโจมตีเกลียดชังพระองค์มากขึ้น ในที่สุดพวกนั้นก็ขอให้พอนติอุสไพเลต (Pontius Pilate) ข้าหลวงโรมัน ตรึงพระองค์เสีย โดยกล่าวหาว่าเป็นกบฏ ก่อความสงบ และสมอ้างตนเป็นพระบุตรของพระเจ้า พวกยิวขอให้ปลดปล่อยนักโทษการเมืองยิวชื่อ บาราบัส (Barabas) และให้ตรึงพระเยซูแทน ในวันศุกร์เวลาบ่ายสามโมง พระเยซูสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนนับเป็นการตายของมหาบุรุษที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวโลกมากที่สุด พวกคริสตศาสนิกชนจึงถือวันศุกร์ (Good Friday) เป็นวันสำคัญยิ่งวันหนึ่งของศาสนา และถือกางเขนเป็นสัญลักษณ์ของการที่พระเจ้าทรงเสียสละพระบุตรมาตาย เพื่อให้มนุษย์รอด

พวกสานุศิษย์ ได้นำพระศพไปฝังไว้ในอุโมงค์ โดยมีทหารโรมัน กอยแผ้วรักษามิให้คนขโมยศพ แต่ในวันอาทิตย์ วันที่สามหลังจากวันสิ้นพระชนม์ ก็ปรากฏว่าพระศพอันตรธานไป

ในพระคัมภีร์ กล่าวว่าทรงฟื้นคืนพระชนม์ และทรงปรากฏให้พวกอัครสาวกเห็น แล้วเสด็จขึ้นสู่สวรรค์ นับเป็นการอัศจรรย์ครั้งยิ่งใหญ่ การฟื้นคืนพระชนม์ (Resurrection) ของพระเยซู มีความหมายต่อคริสต์ศาสนิกชนมากกว่าเหตุการณ์ใดๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นข้อพิสูจน์ว่า พระเยซู ทรงเป็นพระบุตรของพระเจ้าโดยแท้จริง

กำเนิดคริสต์ศาสนา

หลังจากพระเยซูเสด็จจากไป พวกสานุศิษย์ก็ได้ประชุมร่วมกัน และเริ่มออกทำการเผยแพร่คำสอนของพระองค์ พวกนี้แยกตัวออกจากศาสนายิว และมาตั้งศาสนาอิสระใหม่เรียกว่า "คริสต์ศาสนา" โดยอาศัยชื่อของพระคริสต์ (Christ)



ซึ่งหมายถึงพระผู้ช่วยให้รอดคือพระเยซู ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑ ได้มีสาวก ๔ คน คือ มัทธิว มาระโก ลูกา และโยฮัน เขียนพระประวัติและคำสอนของพระเยซูรวมเรียกว่าพระกิตติคุณ (The Gospels) เล่มแรกที่เขียนขึ้น คือ มาระโก ในปี ค.ศ. ๖๕-๗๐ (พ.ศ. ๖๐๘ ถึง ๖๑๓) และอีก ๓ เล่ม ในเวลาใกล้เคียงกัน พระคัมภีร์ ของพวกคริสต์ศาสนิกชนเรียกว่าพระคัมภีร์ไบเบิล (The Holy Bible) ประกอบด้วยพันธสัญญาฉบับเดิม (Old testament) และพันธสัญญาฉบับใหม่ (New testament) พันธสัญญาฉบับเดิม (Old testament) เป็นคัมภีร์ของศาสนายิว กล่าวถึงประวัติการสร้างโลก กำเนิดและประวัติชนชาติอิสราเอล กฎศาสนา คำพยากรณ์และบทเพลงสรรเสริญพระเจ้า ส่วนพันธสัญญาฉบับใหม่ (New testament) นั้นเป็นหัวใจของคริสต์ศาสนา ประกอบด้วย

๑. พระกิตติคุณ หรือพระวรสาร ๔ ฉบับ กล่าวถึงประวัติและคำสั่งสอนของพระเยซูอย่างสมบูรณ์
 ๒. กิจการของสาวก ๑ ฉบับ
 ๓. จกหมายและคำสอนของสาวก เปาโล (Paul) ๑๔ ฉบับ
 ๔. จกหมายของอัครสาวก ยาโคโบ ๑ ฉบับ
 ๕. คำสอนของอัครสาวก เปโตร (Peter) ๒ ฉบับ
 ๖. คำสอนของอัครสาวก โยฮัน ๓ ฉบับ
 ๗. คำสอนของอัครสาวก ยูดา ๑ ฉบับ
 ๘. บทพยากรณ์ของอัครสาวก โยฮัน ๑ ฉบับ
- รวมทั้งสิ้น ๒๗ ฉบับ

เหตุที่เรียกพระกัมภีร์ว่า "พันธสัญญา" นั้น เพราะถือว่าพระวจนะของพระเจ้าเป็นพันธสัญญาที่พระเจ้าได้มีต่อมนุษย์ผู้มีศรัทธาในพระองค์ เป็นข้อผูกพันระหว่างพระเจ้ายกกับมนุษย์ พันธสัญญาฉบับเดิมนั้นพระเจ้าได้ทรงทำกับชนชาติยิวว่า ถ้าไพบูลย์ของพระองค์มีศรัทธาในพระองค์อย่างแท้จริง พระองค์ก็จะโปรดประทานความเจริญความยิ่งใหญ่ และความรอดพ้นจากความชั่ว ความบาป ดังที่ได้ทรงกล่าวแก่อับราฮัมบรรพบุรุษของพวกยิวว่า "เราเป็นพระเจ้าผู้ทรงฤทธิ์ยิ่งที่สุด เจ้าจงเดินอยู่ตรงหน้าเราให้เป็นผู้ศรัทธา เราจะทำพันธสัญญาไมตรีของเราไว้ไฉนระหว่างเรากับเจ้า และเราจะให้วงศ์วานของเจ้าเกิดทวีขึ้นเป็นอันมาก..... เจ้าจะเป็นบิดาของหลายประเทศ... ..เราจะเป็น พระเจ้าของเจ้า และพงศ์พันธุ์ ของเจ้าสืบไป แผ่นดินจะนาอันทั้งสิ้นที่เจ้าเป็นแขกเมืองอาศัยอยู่นั้น เราจะยกให้เจ้าและพงศ์พันธุ์ของเจ้า เพื่อเป็นมรดกเป็นนิรันดร์และเราจะเป็นพระเจ้าของเจ้าทั้งหลาย" (เยเนซิส ๑๗ : ๑-๘)

ส่วนพันธสัญญาฉบับใหม่ ทรงทำกับมนุษย์โลกทั้งหมคว่า ผู้ใดศรัทธาในพระเยซูพระบุตรของพระเจ้าจะโปรดให้รอดจากความบาป และมีชีวิตนิรันดร์ ทรงกล่าวว่า "ผู้ใดที่วางใจในพระบุตรก็มีชีวิตนิรันดร์ ผู้ที่ไม่เชื่อฟังพระบุตรก็จะได้เห็นชีวิตและพระพิโรธของพระเจ้ายกตกอยู่กับเขา" (โยฮัน ๓ : ๓๖)

พัฒนาการของคริสต์ศาสนาจักร

ในระยะแรกของการเผยแผ่คริสต์ศาสนา กระจัดกระจายทั่วไปในแถบเอเชียไมเนอร์ กรีซ และโรม สาวกคนสำคัญที่สุดในการเผยแผ่ คือ อัครสาวก เปโตร หรือ ปีเตอร์ (Peter) และเปาโล หรือ พอล (Paul) สำหรับเปาโลมิได้อยู่ในกลุ่มอัครสาวก ๑๒ คนแรก

เป็นชาวยิวที่อยู่ในตระกูลสูงและเกลียดชังพวกคริสตศาสนิก ได้ร่วมในการข่มเหงสาธุศิษย์ของพระเยซูหลังจากที่พระเยซูสิ้นพระชนม์ แต่ภายหลังกลับใจและกลายเป็นสาวกที่เข้มแข็งที่สุด เปาโลได้รับยกย่องว่าเป็นผู้วางรากฐานของศาสนาจักรคริสตศาสนา เพราะหลักศาสนาต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งของคริสตศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อคริสตศาสนิกชนในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ มาจากคำสอนและการตีความหมายพระธรรมของเปาโลทั้งสิ้น เปาโลสามารถอธิบายพระธรรมของพระเยซู ได้ลึกซึ้งกว่าสาธุศิษย์ใด ๆ ทุทธิศาสนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังส่วนใหญ่พัฒนามาจากคำสอนของเปาโล นับว่าเป็นสิ่งอัศจรรย์อย่างหนึ่ง เพราะเปาโล มิได้เคยเห็นพระเยซูแต่กลับเป็นสาวกที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้า สามารถนำคำสอนของพระองค์มาเผยแพร่ได้กว้างไกลที่สุดในยุโรปสมัยนั้น

ศาสนจักรแรกของคริสตศาสนาตั้งขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑ คณะบริหารศาสนจักรประกอบด้วยสังฆราช (Bishop) คณะพระอาวุโส (Board of Elders) และตีกอนส์ (Deacons) ซึ่งเป็นผู้ช่วยพระแต่ไม่ได้บวช ส่วนผู้แสดงธรรมเทศนาอาจเป็นศาสตราจารย์ ผู้ประกาศศาสนา ผู้พยากรณ์หรือสาวก ซึ่งเดินทางไปเยี่ยมเยียนชุมชนต่าง ๆ แต่ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ ๒ มีระบบการบริหารที่รัดกุมขึ้น สังฆราชเป็นหัวหน้าศาสนจักรแต่ผู้เดียว โดยมีพวกพระอาวุโส (Elders) และตีกอนส์ (Deacons) เป็นผู้ช่วย การเทศนาก็เป็นหน้าที่ของสังฆราชหรือพระอาวุโสในศาสนจักรนั้น บทบาทของผู้ประกาศศาสนาและผู้พยากรณ์ก็หมดไป

ศาสนจักรคริสตศาสนารวมกันเรียกว่า ศาสนาจักรคาทอลิก (Catholic Church) คำว่า "คาทอลิก" แปลว่า "สากล" (Universal) หมายถึงศาสนาที่เป็นของสากลโลก สำหรับชนทุกชาติภาษาและทุกชั้นในสังคม บัจจุบันสำคัญที่ก่อให้เกิดเอกภาพขึ้นในศาสนจักรคาทอลิก คือ

๑. การวางทฤษฎีศาสนาที่ตายตัว ซึ่งได้ชำระแก้ไขจนกระจ่าง หมดยุทธสงสัยทุกประการ และให้ยึดถือเป็นหลักความเชื่อที่แน่นอน จะเปลี่ยนแปลงหรือขัดแย้งไม่ได้ (Orthodox)

๒. การวางระเบียบการบริหารการปกครองของศาสนจักรและวินัยสงฆ์ที่เข้มงวด ในการบริหารมีผู้นำในตำแหน่งสูงสุดคือ สันตปาปา (Pope) แห่งโรม รองลงมาคือ การ์ดินัล (Cardinals) ซึ่งเป็นผู้ช่วยสันตปาปา กักเลือกมาจากประเทศต่าง ๆ เพื่อมาทำหน้าที่บริหารโดยตรงที่นครวาติกัน (Vatican) สำหรับการปกครองในแต่ละประเทศ แบ่งออกเป็นอัครสังฆมณฑล (Archdiocese) ซึ่งมีอัครสังฆราช (Archbishop) ปกครอง แต่ละอัครสังฆมณฑลแบ่งออกไปเป็นสังฆมณฑล (dioceses) ซึ่งมีสังฆราช (Bishop) ปกครอง สังฆมณฑลแบ่ง

เป็นวัด (parish) มีเจ้าอาวาส (parish priest) ปกครอง และมีปลัดเจ้าอาวาส (Assistant parish priest) เป็นผู้ช่วย พระสงฆ์ทุกรูปต้องอยู่ใต้สถาบันการปกครองของศาสนจักรนี้

กำเนิดของตำแหน่งสันตปาปา นั้น มาจากการยกย่องอัครสาวก เปโตร ผู้เป็นสังฆราชแห่งโรมให้เป็นผู้มีอำนาจสูงสุด เพราะในพระคัมภีร์ พระเยซูได้กล่าวแต่งตั้งเปโตรให้เป็นผู้แทนพระองค์ที่นั่นมาสังฆราชแห่งโรมก็มีตำแหน่งสูงสุดปกครองศาสนจักรคาทอลิกทั้งหมด แต่เป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกขัดแย้งกันเรื่องอำนาจมากมายในประวัติศาสตร์ ของศาสนจักร-คริสต์ศาสนา การแตกแยกครั้งสำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดนิกายใหม่ ๆ คือ

๑. ศาสนจักรตะวันออก (Eastern Orthodox Church) ในขณะที่ศาสนจักรต่าง ๆ ยอมขึ้นกับสันตปาปา ศาสนจักรแถบยุโรปตะวันออกไกล และตะวันออกไม่ยอมรับตำแหน่งและอำนาจของสันตปาปาแห่งโรม โดยถือว่าอัครสาวกของพระเยซูได้รับอำนาจทางจิตวิญญาณเท่าเทียมกัน อัครสาวกเปโตรมิได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของพระเยซูแต่ผู้เดียว ศาสนจักรตะวันออกไม่ยอมรับว่าสันตปาปาเป็นผู้อยู่เหนือความผิดพลาดใด ๆ (infallible) และทุกสิ่งที่สันตปาปาบัญชาต้องถือว่าศักดิ์สิทธิ์เสมือนพระคำของพระเจ้า ศาสนจักรตะวันออกอ้างเหตุผลว่าสันตปาปาเป็นเพียงมนุษย์ปุถุชนธรรมดาและการที่สันตปาปาหลายพระองค์เคยถูกสภาศาสนจักรตัดสินว่าเป็นคนนอกวิถิ (heretics) ย่อมแสดงว่าสันตปาปามีได้มีอำนาจหรือความศักดิ์สิทธิ์เหนือสังฆราชอื่นๆ ศาสนจักรตะวันออกแยกตัวออกมาตั้งเป็นศาสนจักรออร์ทอดอกซ์ ตะวันออก (Eastern Orthodox) ใน ค.ศ. ๑๐๕๔ (พ.ศ. ๑๕๙๗) มีหัวหน้า คือ มหาสังฆราชแห่งคอนสแตนติโนเปิล (Patriarch of Constantinople) ต่อมาเมื่อกรุงคอนสแตนติโนเปิลถูกพวกเคอร์กส์ยึดครองในปี ค.ศ. ๑๔๕๓ (พ.ศ. ๑๙๙๖) ตำแหน่งมหาสังฆราชก็ไต่แก่ สังฆราชในประเทศกลุ่มสลาวิก โดยเฉพาะรัสเซีย ปัจจุบันศาสนจักรออร์ทอดอกซ์ ในประเทศกรีซมีบทบาทมาก

๒. การปฏิรูปศาสนา (Reformation) และกำเนิดนิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ (ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑) ได้มีการแตกแยกและการปฏิรูปครั้งยิ่งใหญ่ในศาสนจักรคาทอลิก ยังผลให้เกิดนิกายใหม่คือ นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) ผู้นำคนสำคัญที่ริเริ่มการปฏิรูปในประเทศเยอรมนีคือ มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther) และได้มีผู้นำอื่น ก่อการปฏิรูปในประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปหลายประเทศในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ที่สำคัญได้แก่ ชวิงกลี (Zwingli) และคาลวิน (Calvin) ซึ่งผู้นำในการปฏิรูปใน

ประเทศสวิต ประเทศในยุโรปเหนือและฝรั่งเศส จอห์น น็อกซ์ (John Knox) ในประเทศสกอตแลนด์ ในประเทศอังกฤษพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ได้ทรงกักสัมพันธ์กับศาสนจักรแห่งโรม ทรงเลือกสังฆราชแห่งอังกฤษตลอดจนอัครสังฆราช (Archbishop) เอง และแยกศาสนจักรอังกฤษ (Church of England) ออกเป็นอิสระไม่ขึ้นกับโรม แต่ให้อยู่ใต้อำนาจของรัฐ

สาเหตุของการปฏิรูปมีหลายประการ แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่มีจุดประสงค์ร่วมกัน คือ

๑. ต้องการให้ทุกคนมีเสรีภาพในการนับถือบูชาสักการะพระเจ้าอย่างใกล้ชิด โดยไม่ต้องมีศาสนจักรคาทอลิกและพระเป็นตัวแทน พวกโปรเตสแตนต์ถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นพระ สามารถติดต่อกับพระเจ้าได้เท่าเทียมกัน พวกโปรเตสแตนต์เห็นว่า การที่ศาสนจักรคาทอลิกยึดอำนาจในการบริหารและสั่งสอนโดยเฉพาะทำให้มนุษย์ห่างเหินจากพระเจ้า ไม่สามารถเข้าถึงพระองค์ได้

๒. ต้องการประท้วงศาสนจักรคาทอลิกในสมัยนั้นที่แสวงหาประโยชน์ในทางวัตถุ เช่น เก็บภาษีจากประเทศต่าง ๆ มีที่ดินมากมายและพวกพระบางกลุ่มมีชีวิตที่ร่ำรวยฟุ้งเฟ้อ มีการขายใบไถ่บาป (Indulgence) เพื่อนำเงินเข้าบำรุงวัด ความเสื่อมในคณะสงฆ์แห่งโรมทำให้มาร์ติน ลูเธอร์ เอาคำประท้วง ๙๕ ประการ (Ninety-Five Theses) ไปติดไว้ที่ประตูวิหารแห่งวิตเทนเบิร์ก (Wittenberg) ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๕๑๗ (พ.ศ. ๒๐๖๐) ซึ่งนับเป็นวันสำคัญที่สุดในประวัติการปฏิรูปของพวกโปรเตสแตนต์ คำว่า "โปรเตสแตนต์" หมายความว่า "ผู้ประท้วง"

๓. ต้องการปฏิรูปคริสตศาสนาสากลสำหรับที่สามัญชนทุกคนจะเข้าถึงได้โดยไม่ต้องอาศัยพระ สิ่งแรกที่พวกผู้นำโปรเตสแตนต์ทำ คือ แปลพระคัมภีร์ไบเบิล เป็นภาษาพื้นเมืองแทนฉบับภาษาละตินซึ่งเรียกว่า วัลเลต (Vulgate) เพื่อทุกคนจะได้อ่านเองได้โดยไม่ต้องรู้ภาษาละติน พวกโปรเตสแตนต์ประสงค์จะล้มเลิกพิธีทองและทฤษฎีสูงส่ง ซึ่งเข้าใจยากที่ศาสนจักรคาทอลิกได้ตั้งไว้ พยายามนำศาสนากลับไปสู่สภาพดั้งเดิม สมัยพระเยซูทรงสั่งสอนนั้นทรงใช้ภาษาง่าย ๆ ซึ่งชาวบ้านเข้าใจได้และไม่มีพิธีกรรมศาสนา พิธีกรรมศาสนาแสดงถึงความเสื่อมและเป็นเพียงเครื่องตกแต่งที่ปราศจากความจริงใจ ศาสนจักรโปรเตสแตนต์เลิกพิธีส่วนมาก แต่ยังคงยึดปฏิบัติเฉพาะพิธีสำคัญบางประการ วัดโปรเตสแตนต์ไม่นิยมประดับประดาคำขวัญรูปปั้น หรือภาพเขียน เพราะถือว่ามนุษย์ควรจะนมัสการพระเจ้าด้วยจิตใจ การประคิษฐ์รูปเพื่อเคารพบูชาถือว่าผิดพระบัญญัติ

การปฏิรูปศาสนาครั้งนี้ ยังผลดีและผลเสียให้แก่คริสตจักรมากมาย ผลดีคือทำให้ศาสนจักรต้องปรับปรุงแก้ไขทั้งในด้านการบริหาร วินัยสงฆ์ ทฤษฎีความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ทันสมัยขึ้นศาสนจักรคาทอลิกได้มีการปฏิรูปภายในขึ้น เรียกว่าการปฏิรูปตอบโต้ (Counter Reformation) หรือการปฏิรูปคาทอลิก (Catholic Reformation) โดย

๑. ตั้งสภาแห่งเทรนต์ (Council of Trent) ขึ้นใน ค.ศ. ๑๕๔๕ (๒๐๘๘) เพื่อส่งกายนาพระกัมภีร์และปรับปรุงทฤษฎีศาสนา กฎวินัยต่างๆ ให้เคร่งครัดขึ้น เสริมสร้างศรัทธา โดยทางวรรณคดี ศิลปะ และดนตรี

๒. ตั้งศาลไต่สวนพิพากษาพวกนอกรีตและพวกที่ทำผิดวินัย (Inquisition)

๓. ตั้งสำนักสงฆ์ที่เคร่งครัดวินัยเพื่อคอยควบคุมวินัยสงฆ์กำจัดความเสื่อมศีลธรรมภายในศาสนจักรและส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ชั้นสูง

สำนักสงฆ์ที่สำคัญที่สุดคือ สมาคมแห่งพระเยซู (Society of Jesus) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าคณะเยซุอิต (Jesuit Order) สงฆ์คณะนี้เปรียบเสมือนทหารของศาสนจักรคาทอลิกเคร่งครัดในด้านการฝึกฝนทางจิตใจ (Spiritual Exercise) และเป็นพวกที่นำคริสต์ศาสนาไปเผยแพร่ง่ายๆต่างประเทศได้กว้างขวางที่สุด ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ (ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒) ได้แผ่ไปถึงทางเอเชียไปยังทวีปอเมริกาเหนือและใต้ อินเดีย จีน ญี่ปุ่น และเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งประเทศไทยในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชด้วย นอกจากนี้คณะเยซุอิตยังมีอิทธิพลและบทบาททางการเมืองมากในประเทศฝรั่งเศส โปรตุเกส สเปนและออสเตรีย ต่อมาเมื่อพระเยซุอิตมีอำนาจมากขึ้นจนกลายเป็นที่เกรงกลัวทั่วทั้งศาสนจักรแม่แต่สถาบันของสันตปาปา ประกอบกับสงฆ์เยซุอิตได้ไปพัวพันกับการเมืองและเศรษฐกิจมากมาย จนเป็นอริต่อบรรดาประเทศในทวีปยุโรปทั้งหลาย ในที่สุดสำนักนี้ก็ถูกยุบชั่วคราวในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ (พุทธศตวรรษที่ ๒๓) และได้รื้อฟื้นขึ้นใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ (พุทธศตวรรษที่ ๒๔) ปัจจุบันคณะเยซุอิตยังคงมีอิทธิพลต่อการศึกษาและได้ตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่เด่นหลายแห่งทั้งในทวีปยุโรป อเมริกา และเอเชีย

ผลเสียของการปฏิรูปโปรเตสแตนต์คือการแตกแยกภายในคริสตจักร การแตกแยกครั้งนี้ร้ายแรงกว่าเมื่อศาสนจักรตะวันออกแยกตัวออกจากศาสนจักรคาทอลิก เพราะเมื่อลูเธอร์และนักปฏิรูปอื่นๆต่างก็ออกมาตั้งศาสนจักรใหม่อิสระจากคาทอลิก โดยรวมเรียกว่าศาสนจักรโปรเตสแตนต์แต่ตามความเป็นจริงต่างก็แบ่งแยกนิกายออกไปมากมายจนไม่มีขอบเขต นักปฏิรูปในแต่ละ

ประเภทที่ทั้งนิกายใหม่ เช่น ลูเธอรัน (Lutheran) ในประเทศเยอรมนี
คาลวินตังนิกายคาลวิน (Calvinist) ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์และฝรั่งเศส อังกฤษแยกเป็นศาสนาจักร
อังกฤษ หรือนิกายแองกลิกัน (Anglican) จอห์นน็อกซ์ตังนิกาย เพรสไบทีเรียน
(Presbyterian) ในสกอตแลนด์ นอกจากนั้นยังแยกออกไปอีก เช่น ในสหรัฐอเมริกา
เกิดนิกายแบปติสต์ (Baptist) ยูนิแทเรียน (Unitarian) กองกริกเชียนัลลิสต์ (Congre-
gationalist) เมธอดิสต์ (Methodist) ควาเกอร์ (Quakers) มอร์มอน (Mormon) ฯลฯ
แต่ละนิกายก็มีหลักความเชื่อหรือพิธีกรรมผิดเพี้ยนกันไป ทำให้เกิดความขัดแย้งกันเองจนหา
เอกภาพไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับศาสนาจักรคาทอลิกซึ่งมีความสัมพันธ์ภายในอย่างแน่น
แฟ้นเข้มแข็ง และมั่นคงแล้ว ศาสนาจักรโปรเตสแตนต์ก็ขาดความสามัคคีมีแต่ความแตกแยกขัด
แย้งกัน มองในอีกแง่หนึ่งก็เป็นสิ่งดีเพราะทำให้มนุษย์มีเสรีภาพในการนับถือมากขึ้นและสามารถ
เผยแพร่ศาสนาคริสต์ไปได้กว้างขวาง ตลอดจนปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสถาน-
การณ์โลกและชีวิตในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้ดี ความแตกแยกนี้จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะ
แสดงให้เห็นว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่ก้าวหน้าอยู่เสมอ เป็นศาสนาที่ไม่ตายและพยายามหา
วิถีทางที่จะรอดพ้นจากความทุกข์ เพื่อบรรลุความจริงสูงสุดโดยยึดมั่นในความรักที่มีต่อพระเจ้า
และเพื่อนมนุษย์ ถึงแม้ความพยายามนี้จะก่อให้เกิดความแตกร้างจนบางครั้งกลายเป็นศึก
สงครามศาสนาที่นองเลือดซึ่งผิดวัตถุประสงค์ดั้งเดิมก็ตาม ตามธรรมชาติมนุษย์ต้องการเสรีภาพ
ในอันที่จะเป็นตัวเองแต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ยังตกเป็นทาสของกิเลส ตัณหา และอุปาทาน
ซึ่งทำให้ศรัทธาในศาสนานั้นกลายเป็นอาวธไป

หลักความเชื่อของคริสต์ศาสนา

หลักความเชื่อดั้งเดิมที่พวกอัครสาวกได้วางไว้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑ (พุทธศตวรรษที่ ๖)
เพื่อให้ศาสนิกชนท่องเมื่อนมัสการพระเจ้าหรือเมื่อทำพิธีรับศีล และยึดถือเป็นรากฐานแห่ง
ความเชื่อถือของคริสต์ศาสนิกชนต่อมา เรียกในภาษาละตินว่า เกรโด (Credo) ซึ่งยังคงใช้
อยู่ในศาสนาจักรคาทอลิกแยกได้ ๖ ประการ ดังนี้

๑. ข้าพเจ้าเชื่อในพระเป็นเจ้าองค์เดียว พระบิดาผู้ทรงสรรพานุภาพ (เนรมิตฟ้าดินทั้ง
สิ่งที่เห็นได้และสิ่งที่เห็นไม่ได้)

ข้อความในวงเล็บได้มาเพิ่มเติมภายหลัง มิได้ปรากฏในคำสวดสมัยแรก แต่ปรากฏในคำสวดปัจจุบัน
ของนิกายคาทอลิก เหตุที่เพิ่มเติมเพื่อแก้ข้อสงสัยและข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่นักศาสนิกชน และเป็นการป้องกันการตีความหมายผิดเพี้ยนไป

๒. เชื่อในพระเยซูคริสต์เจ้า พระบุตรแห่งองค์เดียวของพระเป็นเจ้า (ทรงบังเกิดจากพระบิดา ก่อนที่ป่ป่ก่อนกาล^๔ เป็นพระเป็นเจ้า จากพระเป็นเจ้า เป็นองค์ความสว่าง จากองค์ความสว่าง เป็นพระเป็นเจ้าแท้ จากพระเป็นเจ้าแท้มิได้ถูกสร้าง แต่ทรงบังเกิดร่วมพระธรรมชาติเดียวกับพระบิดา องค์พระบุตรนั้นได้ทรงเนรมิตทุกสิ่งขึ้นมา เพราะเห็นแก่เรามนุษย์เพื่อช่วยเราให้รอด พระองค์จึงเสด็จจากสวรรค์)

เกเซพระจิต พระองค์ทรงรับเอากายจากพรหมจารีมารีอามาเป็นมนุษย์ พระองค์ยังทรงถูกตรึงกางเขน (เพื่อเรา ทรงรับทรมาน) และถูกฝังไว้ สมัยบอนซิโอ บิลาโต หรือ ปอนติอุสปีเลต^๕ ทรงกินชีฟในวันที่สาม (ตามพระคัมภีร์) เสด็จสู่สวรรค์ ประทับระคับขา พระบิดา พระองค์จะเสด็จมาอีก (ด้วยราศีรุ่งโรจน์) เพื่อพิพากษาผู้เป็นและผู้ตาย (รัชสมัยของพระองค์จะไม่มีสิ้นสุด)

๓. ข้าพเจ้าเชื่อในพระจิตเจ้า (ผู้ประทานชีวิต ทรงเนื่องมาจากพระบิดาและพระบุตร พระองค์ดำรงสถิตทางประกาศ^๖)

๔. ข้าพเจ้าเชื่อใน พระศาสนจักร (หนึ่งเดียว) ศักดิ์สิทธิ์ (คาทอลิกและสืบจากอัครสาวก)

๕. ข้าพเจ้าเชื่อในการยกบาป (ยอมรับว่าพิธีล้างที่ยกบาปมีแต่พิธีเดียว)

๖. ข้าพเจ้าเชื่อในการกินชีฟของร่างกาย (ข้าพเจ้ารวัน^๗ที่ผู้ตายจะกินชีฟ และเชื่อในชีวิตของภพหน้า)

จากหลักความเชื่อดังเดิม^๘ แต่ละนิกายก็ได้ตีความหมายไปต่าง ๆ กัน และทำให้เกิดทฤษฎีศาสนาที่ขัดแย้งและซับซ้อนอำนาจขึ้นมากมาย นิกายคาทอลิกถือว่าศาสนจักรคาทอลิกเท่านั้นที่มีอำนาจสิทธิความหมายที่ถูกต้องได้แก่ผู้เดียว ฝ่ายนิกายอื่นถือเสรีภาพเท่าเทียมกัน ต่างก็อ้างว่าหลักความเชื่อของตนใกล้เคียงกับที่พระเยซูทรงสอนไว้มากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาอย่างรวม ๆ แล้วจะเห็นว่าความแตกต่างในด้านหลักความเชื่อมีเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะแตกต่างกันในค่านิยมพิธีกรรมทางศาสนา และหลักการบริหารศาสนจักร โดยทั่วไปนิกายคาทอลิกและออร์ทอดอกซ์มีความเชื่อและการปฏิบัติใกล้เคียงกันมาก ผิดกันในด้านอำนาจบริหาร ถึงกล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนนิกายโปรเตสแตนต์นั้นต่างจากนิกายคาทอลิก ทั้งในด้านบริหารความเชื่อ และการปฏิบัติ

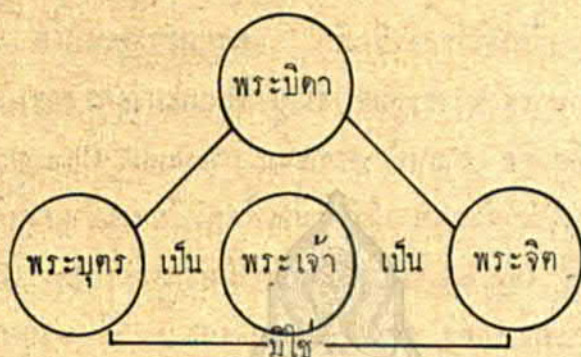
^๔Pontius Pilate

^๕ผู้ประกาศศาสนา

หลักความเชื่อที่สำคัญของนิกายต่าง ๆ

นิกายคาทอลิกหรือโรมันคาทอลิก (Roman Catholic) ยึดถือหลักความเชื่อดั้งเดิมทุกประการและเน้นในข้อเพิ่มเติมต่อไปนี้

๑. พระบิดา พระบุตร และพระจิต เป็นสามบุคคล แต่ละบุคคลเป็นพระเจ้าสมบูรณ์ในตนเองเสมอกัน แต่เนื่องมาจากกัน พระบิดาทำให้บังเกิดพระบุตร และพระจิตเนื่องมาจากพระบิดาและพระบุตร ทั้งสามบุคคลรวมกันเป็นหนึ่ง เรียกว่าตรีเอกานุภาพ (Trinity) (ดูภาพ)



๒. พระเยซูคริสต์ ทรงมี ๒ สภาวะ คือ สภาวะพระเจ้า และสภาวะมนุษย์ สามวันหลังจากที่พระองค์ถูกตรึงตายบนกางเขน ได้ฟื้นคืนพระชนม์ พระองค์ได้เสด็จไปสู่สวรรค์ (Ascension) หลังจากได้ประทับอยู่กับสาวก เป็นเวลา ๔๐ วัน

๓. ยกย่องพระนางมารีย์หรือมาเรีย เป็นพระมารดาของพระเจ้า เรียกโดยทั่วไปว่า แม่พระ และถือว่าเมื่อก่อนที่พระเยซูจะเสด็จสู่สวรรค์ได้ทรงสถาปนาพระนางให้เป็นแม่พระของคริสต์ศาสนิกชนทุกคน และพระนางได้ถูกยกขึ้นสวรรค์ทั้งร่าง (Assumption) ทรงเป็นศูนย์กลางระหว่างพระเจ้ากับคริสต์ศาสนิกชน ชาวคาทอลิกเชื่อว่าพรหรรษทาน (Divine Grace) ของพระเจ้าจะผ่านทางพระมารดามาสู่มนุษย์ จึงสวดอ้อนวอนต่อพระมารดา

๔. ยกย่องโยเซฟเป็นนักบุญ และยกย่องนักบุญสหพันธนักบุญ (Communion of Saints) นักบุญ คือคริสต์ศาสนิกชนที่ได้อุทิศตนให้แก่ศาสนจักร และพระเจ้าโปรดให้วิญญาณขึ้นสวรรค์ ชาวคาทอลิกเชื่อว่า สามารถสวดภาวนาให้นักบุญช่วยขอพระคุณต่างๆ จากพระเจ้าให้แก่คนได้

๕. เมื่อคาทอลิกตาย เชื่อว่าวิญญาณแยกจากกาย กายจะเบื่อยเน่า แต่ก็กลับฟื้นขึ้นใหม่ในวันสิ้นโลกแล้วมาร่วมกับวิญญาณ ส่วนวิญญาณจะถูกพิพากษาทันทีเป็นรายบุคคลไป

วิญญาณบาปหนักจะไปนรก วิญญาณที่บาปน้อย จะไปยังไฟชำระ (Purgatory) เพื่อล้างบาปให้หมดเสียก่อนแล้วจึงขึ้นสวรรค์ ผู้บริสุทธิ์หรือได้ใช้บาปหมดแล้วจะขึ้นสวรรค์(Paradise) ได้รับชีวิตนิรันดร์จะมีความสุขร่วมกับพระเจ้า เทวดาและนักบุญทั้งหลาย ในวันสิ้นโลก ทุกคนจะกลับขึ้นมา โดยวิญญาณกลับมาร่วมสนิทกับร่างกายเดิมอีกครั้งหนึ่ง และรับฟังคำพิพากษาพร้อมกัน ผู้ชอบธรรมจะได้ไปสวรรค์นิรันดร์ทั้งกายและวิญญาณ คนอธรรมจะไปนรกนิรันดร์ทั้งกายและวิญญาณ

๖. ชาวคาทอลิกถือว่า พระสันตปาปาเป็นผู้แทนของพระเยซูคริสต์ เป็นผู้สืบตำแหน่งนักบุญเปโตร ปกครองศาสนจักร ทรงพลานุภาพไม่ได้ (infallible) เมื่อทรงทำการสั่งสอนในฐานะเป็นหัวหน้าศาสนาในเรื่องข้อความเชื่อ และศีลธรรมเท่านั้น ศาสนจักรหมายถึงพระสันตปาปา หรือบรรดาพระสังฆราชร่วมกับสันตปาปาและมวลคริสตชนทุกคน ศาสนจักรที่แท้จริงมีเพียงศาสนจักรเดียวคือ ศาสนจักรคาทอลิก (Catholic Church) พระธรรมคำสอนและศีลทั้งหลาย ศาสนจักรเป็นผู้กำหนด ผู้ที่ทำผิดเพี้ยนหรือกระทำผิดต่อศาสนจักร ถือเป็นนอกศาสนาหรือมิชฌาติฐิ (heretics) ศาสนจักรมีอำนาจลงโทษ โทษร้ายแรง คือ การตัดขาดจากศาสนจักรหรือการคว่ำบาตร (Excommunication) โทษรองลงมาคือ ห้ามรับศีลบางอย่าง สำหรับพระสงฆ์เรียกว่า Suspension สำหรับคาทอลิกทั่วไปเรียกว่า Interdict โทษเหล่านี้สันตปาปาหรือสังฆราช หรือพระที่ ได้รับมอบหมาย อาจยกให้ได้เมื่อผู้นั้นกลับใจ พระสงฆ์ทุกรูปเป็นผู้แทนของพระเยซูคริสต์ จึงมีอำนาจสั่งสอนและยกบาปได้เท่าพระเยซู และทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างพระเจ้ากับคริสตศาสนิกชน

๗. พิธีกรรมทางศาสนา ที่สำคัญ พิธีศีลศักดิ์สิทธิ์ ๗ ประการ (Sacraments) คือ

ก. ศีลล้างบาป หรือศีลจุ่ม (Baptism) กระทำเมื่อเป็นทารก หรือเมื่อเข้าเป็นคริสต์ศาสนิกชน พิธีนี้กระทำตามแบบของพระเยซูเมื่อก่อนทรงออกเทศนา ในวัดคาทอลิกปัจจุบันไม่จุ่มตัวในน้ำ ใช้น้ำศักดิ์สิทธิ์เทบนศีรษะเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการล้างบาป ศีลนี้สำคัญที่สุด ผู้ใดไม่ได้รับศีลล้างบาปจะไม่ได้ชีวิตนิรันดร์

ข. ศีลกำลัง (Confirmation) กระทำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพ้นวัยเด็กและเป็นผู้ใหญ่แล้ว เพื่อเป็นคริสต์ศาสนิกชนที่สมบูรณ์

ค. ศีลมหาสนิท (Eucharist^๖ หรือ Holy communion) สำหรับคริสต์ศาสนิกชนที่สมบูรณ์ทุกคน อาจจะทำทุกวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน หรืออย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

^๖ Eucharist มาจากภาษากรีก แปลว่า การขอบพระคุณพระเจ้า (thanks giving)

โดยรับประทานขนมปังและเหล้าองุ่น เป็นสัญลักษณ์ตามแบบที่พระเยซูได้กระทำแก่อัครสาวก
ในพระกระยาหารมื้อสุดท้ายก่อนทรงถูกตรึง เพื่อเป็นที่ระลึกถึงการที่ทรงเสียสละพระกายและ
พระโลหิตเพื่อนมนุษย์จะได้ออกพ้นจากบาป ขนมปัง คือพระกาย และเหล้าองุ่นคือพระโลหิต
พวกคาทอลิกเชื่อว่าในขณะกระทำพิธีนี้ ขนมปังและเหล้าองุ่นจะถูกเนรมิตแปรสาร (transsub-
stantiation) กลายเป็นพระกายและพระโลหิตของพระเยซูอย่างแท้จริง ผู้ที่ได้รับประทานจะ
มีชีวิตนิรันดร์

ง. ศีลแก้บาป (Penance) เมื่อพวกคาทอลิกที่ได้กระทำบาป ประสงค์จะได้รับการ
อภัยบาป ต้องไปสารภาพบาปนั้นต่อพระสงฆ์ด้วยความสำนึกผิดอย่างแท้จริง ถือว่าพระสงฆ์ได้
รับอำนาจในการยกบาปโดยตรงจากสันตปาปา ซึ่งเป็นผู้แทนของพระเยซูคริสต์ พระสงฆ์จะ
อำนวยความสะดวกสั่งสอนมิให้ทำบาปอีก และจะกำหนดกิจศาสนาให้กระทำเพื่อใช้
โทษ แต่ผู้ใดสารภาพด้วยความไม่จริงใจ หรืออำพรางความบาป ถือเป็นทูลจารศีล เป็นบาป
อย่างหนัก พระสงฆ์จะต้องเก็บคำสารภาพทั้งหมดเป็นความลับอย่างยิ่ง จะบอกแก่ผู้อื่นไม่ได้

จ. ศีลเจิมคนไข้ (Anointing หรือ Extreme Unction) กระทำเมื่อคนไข้เจ็บ
หนักใกล้จะตาย เมื่อชำระบาปครั้งสุดท้าย และช่วยให้มีสติกำลังสามารถต่อสู้ความตายได้จนถึง
ที่สุด เป็นการบรรเทาวิญญานและร่างกายของผู้ป่วย โดยพระสงฆ์ใช้น้ำมันศักดิ์สิทธิ์เจิมทาที่
ตา หู จมูก ปาก มือ และเท้าของคนไข้พร้อมกับสวดอวยพร ทุกคนในบ้านจะต้องสวด
พร้อมกัน

ฉ. ศีลสมรสหรือศีลกล่าว (Matrimony) กระทำแก่คู่บ่าวสาวในพิธีสมรส ผู้ที่รับ
ศีลสมรสโดยถูกต้องแล้วจะหย่าร้างกันไม่ได้ และห้ามสมรสใหม่ในขณะที่สามีหรือภรรยายังคง
มีชีวิตอยู่ การจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายโดยไม่ได้รับศีลสมรส ไม่ถือว่าเป็นสามีภรรยาโดย
ถูกต้องตามกฎหมายของศาสนา คาทอลิกส่วนใหญ่จะกระทำพิธีศีลสมรสก่อนแล้วจึงจดทะเบียน

ศีล ๖ ประการแรกนี้ กระทำให้แก่คาทอลิกทุกคน ถือว่า ศีลแต่ละอย่างกระทำตาม
แบบที่พระเยซูได้ทรงแสดงไว้แก่อัครสาวกเป็นตัวอย่างในเวลาต่าง ๆ กัน ตามที่ได้อ้างไว้
ในพระประวัติ ส่วนศีลประการสุดท้ายกระทำแก่ผู้ที่บวชเป็นพระในนิกายคาทอลิกเท่านั้น

ช. ศีลอนุกรม (Holy Orders) หรือ (Ordination) เป็นศีลบวชให้บุคคลให้
เป็นพระ ผู้มีอำนาจโปรดศีลอนุกรม คือ สังฆราชซึ่งถือเป็นผู้แทนของพระเยซูคริสต์ ถือ
ว่าผู้ที่บวชเป็นผู้ที่พระเจ้าได้ตรัสเรียกโดยเฉพาะบุคคล มิใช่บวชเพราะกล้อยตามเหตุผลของ

ผู้อื่น การบวชขั้นแรกเป็นเนร (novice) เพื่อศึกษาพระศาสนา และเป็นระยะทดลองซึ่งอาจสึกได้ แต่ก่อนจะบวชเป็นพระที่แท้จริงจะต้องทศสันใจอย่างแน่วแน่ไม่เปลี่ยนใจเมื่อรับศีลอนุกรมเป็นพระแล้ว จะสึกไม่ได้ตลอดชีวิต พระสงฆ์คาทอลิกไม่อนุญาตให้สมรส กฎห้ามข้อนี้เกิดขึ้นภายหลังสมัยพระเยซู ราวต้นสมัยกลาง (Early middle Ages) เดิมพวกสาวกในสมัยแรกมีครอบครัวได้ ต่อมาเริ่มมีพวกพระที่ไม่สมรสถือพรหมจรรย์เป็นสิ่งสำคัญยิ่งตามแบบพระเยซู ต่อมาศาสนาจักรคาทอลิกจึงออกกฎหมายห้ามพระสมรส

หน้าที่ของพระสงฆ์คาทอลิก คือ เป็นผู้แทนของพระเยซูคริสต์และศาสนาจักรคาทอลิก ประกอบการบูชานมัสการ (มิสซา) โปรทศีลศักดิ์สิทธิ์ สอนพระธรรมและสวดมนต์ประจำวัน พระในนิกายคาทอลิกอาจแบ่งเป็น ๒ พวกใหญ่ ตามลักษณะการครองชีวิตและจุดมุ่งหมาย พวกหนึ่งคือ พระสงฆ์โดยทั่วไป (Priests) เป็นผู้ที่ถูกศาสนให้แก้ศาสนกิจและสั่งสอนศาสนิกชนในชุมชน ส่วนอีกพวกหนึ่ง เป็นผู้สละโลกโดยสิ้นเชิง แสวงหาสันติสุขและความบริสุทธิ์ทางคำวินยญาณ ไม่ประกอบกิจใดๆ ในสังคม จำวัดอยู่ต่างหาก มีลักษณะคล้ายฤาษีหรือพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ เรียกว่า พวกบวช (monks) พวกนี้มีความเป็นอยู่ที่ยากจนไม่สนใจในชีวิตทางโลกเลย ในแต่ละพวกยังแบ่งเป็นหลายสำนัก นักบวชสำนักที่สำคัญได้แก่สำนักฟรานซิสกัน (Franciscan) และโดมินิกัน (Dominican) เป็นต้น

ปัจจุบัน ศาสนิกชนคาทอลิกมีอยู่ในทุกทวีปทั่วโลก ในทวีปยุโรปมีประมาณล้านคน ทวีปอเมริกาเหนือประมาณ ๕๐ ล้านคน ทวีปอเมริกาใต้ประมาณ ๑๔๒ ล้านคน ทวีปเอเชียและแอฟริกาประมาณ ๕๐ ล้านคน เป็นนิกายที่ใหญ่ที่สุด และได้มีการปรับปรุงศาสนกิจทั้งในด้านการศึกษาและสังคมมากมายตลอดจนมีอิทธิพลต่อการเมืองและการปกครองของหลายประเทศ เช่น ในประเทศไอร์แลนด์ ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น สันตปาปาและศาสนาจักรคาทอลิกยังคงมีสิทธิมีเสียงในเรื่องปัญหาสังคมอยู่มาก เช่น ปัญหาการคุมกำเนิด การสมรส และการหย่าร้าง เป็นต้น

นิกายออร์ทอดอกซ์ตะวันออก (Eastern Orthodox Church) หรือกรีกออร์ทอดอกซ์ (Greek Orthodox) ส่วนใหญ่ยึดถือหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติคล้ายกับนิกายคาทอลิกข้อที่แตกต่างกันคือ

๑. ไม่ขึ้นต่อศาสนาจักรและสันตปาปาแห่งโรม ถือว่าศาสนาจักรในแต่ละประเทศมีอำนาจเท่าเทียมกันและเป็นอิสระต่อกัน แต่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมกันในระบบสหพันธ์

(Federation) เมื่อมีปัญหาที่สำคัญจะตั้งสภาสังคายนา (Ecumenical Council) ขึ้น เพื่อชำระความและถือมติของสภาเป็นเด็ดขาด สมาชิกสภาจะเลือกมาจากศาสนจักรต่าง ๆ ให้เป็นผู้แทนของศาสนจักรนั้น ๆ ตำแหน่งสูงสุดคือ พระสังฆราช (Patriarch) มีอำนาจปกครองศาสนจักรทั้งประเทศ มักประจำอยู่ที่นครหลวงของประเทศนั้น ๆ เช่น พระสังฆราชแห่งคอนสแตนติโนเปิล แห่งอะเล็กซานเดรีย แห่งมอสโก แห่งไซปรัส แห่งเยรูซาเล็ม เป็นต้น หัวหน้าของสหพันธ์คือ พระสังฆราชแห่งคอนสแตนติโนเปิล แต่ถือว่าเป็นเพียงหัวหน้าในหมู่หัวหน้าที่เท่าเทียมกัน (primus inter pares) หรือ First among equals) มิได้มีฐานะสูงสุดอย่างสันตปาปา-คาทอลิก

๒. ในเรื่องตรีเอกานุภาพ นิกายออร์ทอดอกซ์ถือว่า พระบิดา พระบุตร และพระจิต รวมกันเป็นเอกภาพ ไม่แยกเป็นบุคคล พระบุตรและพระจิตเกิดมาจากพระบิดา ไม่เชื่ออย่างนิกายคาทอลิกว่าพระจิตเกิดจากพระบุตรด้วย

๓. พระเยซูคริสต์ เมื่อมาประสูติในโลกนั้น สภาวะพระเจ้าและสภาวะมนุษย์รวมกันเป็นหนึ่ง ทรงเป็นพระเจ้าในร่างมนุษย์

๔. พระนางมารีอาหรือมาเรีย เป็นพระมารดาของพระเจ้า ซึ่งพระเจ้าอาศัยเกิด พระนางตายอย่างมนุษย์ธรรมดา มิได้ถูกยกขึ้นสวรรค์ทั้งร่าง เพียงแต่พระเจ้าโปรดให้วิญญาณขึ้นสวรรค์เท่านั้น

๕. ในด้านพิธีกรรม ถือศีลศักดิ์สิทธิ์อย่างนิกายคาทอลิกทั้ง ๗ ประการ แต่ใช้การจุ่มตัวในน้ำในพิธีศีลล้างบาป ในการกระทำพิธีศีลมหาสนิท พระสงฆ์จะอธิษฐานเปลี่ยนขนมปังและเหล้าองุ่นให้เป็นพระกายและพระโลหิตของพระเยซู (Transformation) ไม่เชื่ออย่างพวคาทอลิกว่าวัตถุทั้งสองจะแปรสารได้เอง (Transsubstantiation) ความแตกต่างระหว่างสองทฤษฎีนี้คลุมเครือมาก

๖. ไม่ยกย่องบูชานักบุญทั้งหลาย และห้ามประดิษฐ์รูปเคารพบูชา ๓ มิติ รูปเคารพของนิกายออร์ทอดอกซ์มักทำเป็นภาพเขียน ๒ มิติแบน ๆ ปีกทองหรือประดับโมเสก เรียกว่ารูปไอคอนส์ (Icons) มีไว้เคารพ แต่ห้ามบูชา

๗. ไม่เชื่อในเรื่อง ไฟชำระ (Purgatory) วิญญาณผู้ตายจะรออยู่พร้อมกันจนถึงวันพิพากษาโลก

ปัจจุบันศาสนจักรออร์ทอดอกซ์มีประมาณ ๑๓ แห่ง (ศูนย์กลางที่สำคัญได้แก่ศาสนจักรในกรีซ ไชปรัส รูเมเนีย บัลแกเรีย ยูโกสลาเวีย รัสเซีย ตะวันออกไกล และสหรัฐอเมริกา) มีสมาชิกทั้งสิ้นประมาณ ๔๐ ล้านคน ในราว ๑/๖ ของคริสต์ศาสนิกชนทั่วโลก

นิกายโปรเตสแตนต์ นิกายโปรเตสแตนต์ได้แตกแยกออกไปเป็นหลายนิกาย แต่ละนิกายก็มีหลักความเชื่อถือและปฏิบัติแตกต่างกันไปเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะยึดถือหลักดั้งเดิมสมัยการปฏิรูปศาสนา ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดนิกายใหม่แยกตัวออกจากศาสนจักรคาทอลิก หลักความเชื่อของโปรเตสแตนต์โดยทั่วไป คือ

๑. ถือว่าพระคัมภีร์เท่านั้นเป็นสิ่งสูงสุดที่จะแสดงความจริงเกี่ยวกับพระศาสนา ไม่ถือว่าสันตปาปาและศาสนจักรคาทอลิก มีอำนาจในการตีความหมายหรือวางหลักศาสนาแต่ผู้เดียว พระคัมภีร์จึงต้องแปลออกเป็นภาษาพื้นเมืองให้ทุกคนเข้าใจ ไม่ถือว่าพระคัมภีร์วัลเกต (Vulgate) เป็นเล่มที่ถูกต้องแต่เล่มเดียว

๒. คริสต์ศาสนิกชนทุกคนจะรอดพ้นจากบาปด้วยศรัทธา และพระพรหรรษา (Divine Grace) ซึ่งพระเจ้าประทานให้แก่แต่ละบุคคลเท่านั้น ไม่เชื่อว่า สันตปาปา สังฆราช หรือพระสงฆ์คาทอลิกมีอำนาจในการยกบาป ไม่ถือพิธีศีลแก้บาป (penance) หรือการสารภาพบาป (confession) ต่อพระสงฆ์ บางนิกายเชื่อว่ามนุษย์มีบาปดั้งเดิม เช่น นิกายคาลวิน (Calvinist)

๓. คริสต์ศาสนิกชนทุกคนเป็นพระ หรือเป็นตัวแทนของพระเยซูคริสต์เท่าเทียมกัน ไม่ถือว่าสันตปาปาและพระสงฆ์ที่บวชเป็นผู้แทนพระเยซูแต่พวกเดียว

๔. ศาสนจักรโปรเตสแตนต์แต่ละนิกาย ในแต่ละประเทศเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกันและไม่ขึ้นต่อศาสนจักรคาทอลิก หัวหน้าศาสนจักรแต่ละนิกาย เรียกต่างกันไป นิกายแองกลิกัน (Anglican) หรือศาสนจักรอังกฤษ (Church of England) ยังคงมีระบบการปกครองแบบคาทอลิก คือมีประมุขเป็นอาร์คบิชอป (Archbishop) รองลงมาเป็นบิชอป (Bishop) และพระสงฆ์ตามลำดับ นิกายเอปิสคอปอล (Episcopal) ซึ่งแยกตัวออกจากศาสนจักรอังกฤษมาตั้งในสหรัฐอเมริกาบิชอปเป็นประมุข ส่วนนิกายอื่น เรียกผู้นำทางศาสนาว่า ศาสนาจารย์ (minister) หรือศิษยาภิบาล (Pastor) แต่ละนิกายจะมีสภาคริสตจักรเป็นศูนย์กลางของการบริหาร บางนิกายไม่มีการแต่งตั้งหัวหน้าศาสนา ถือว่าสมาชิกในศาสนจักรสามารถประกอบพิธีศาสนาและสั่งสอนได้ทุกคน เช่น นิกายเควเกอร์ (Quaker) และนิกายมอร์มอน (Mormon) ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

๕. ในด้านพิธีกรรมทางศาสนา แต่ละนิกายก็แตกต่างกัน นิกายแองกลิกันและเอปิสคอปอล ยังคงรักษาพิธีศีลศักดิ์สิทธิ์แบบคาทอลิกแทบทุกประการ ส่วนนิกายอื่น อย่างน้อยที่สุดจะประกอบพิธีศีลล้างบาปหรือศีลจุ่ม (Baptism) และศีลมหาสนิท (Holy Communion)

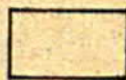
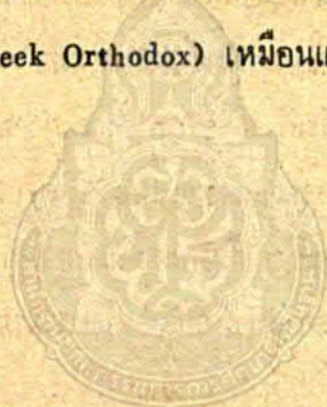
เท่านั้น สำหรับศีลมหาสนิท ถือว่าขนมปังและเหล้าองุ่นเป็นเพียงสัญลักษณ์เท่านั้น ไม่เชื่อในการแปรสภาพเป็นพระกายและพระโลหิต หรือการเปลี่ยนสภาพใด ๆ อย่างนิกายคาทอลิกและออร์ทอดอกซ์ ศีลสมรส (Matrimony) อาจกระทำในศาสนจักรหรือไม่ก็ได้ บางนิกายถือว่าเป็นเพียงประเพณีทางวัฒนธรรมเท่านั้น การจดทะเบียนสมรสเพียงพอแล้ว พิธีอื่น เช่น ศีลแก้บาป (Penance) หรือศีลเจิมคนไข้ (Extreme Unction) มันยกเลิก สิ่งสำคัญที่ศาสนิกชนควรปฏิบัติเสมอคือ การอธิษฐานส่วนตัว ในการนมัสการ สมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมด้วย เป็นหมู่คณะ เช่น ร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้า อ่านพระกัมภีร์ และสวดอธิษฐาน บทเพลงและคำสวดต่าง ๆ จะเปลือยออกเป็นภาษาพื้นเมือง เช่นเดียวกับพระกัมภีร์ ไม่จำกัดสิทธิ์ในการประกอบพิธีให้แก่พระสงฆ์อย่างในนิกายคาทอลิกหรือออร์ทอดอกซ์

๖. ไม่ยกย่องบูชาพระนางมารีอาหรือมาเรีย โยเซฟ และนักบุญทั้งหลาย และไม่นิยมประติษฐานรูปเคารพใด ๆ ทั้งสิ้น สัญลักษณ์เดียวที่คงเหลืออยู่คือ กางเขน แต่มักไม่แสดงภาพพระเยซูถูกตรึง บางนิกายถือว่าการพินิจพระชนม์สำคัญกว่าการสิ้นพระชนม์ ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งความหวัง ความยินดี มิใช่ศาสนาแห่งความเศร้าโศก

ปัจจุบัน คริสต์ศาสนายังคงขยายตัวอยู่เสมอ และมีบทบาทสำคัญในสังคมมาก โดยเฉพาะในตะวันตก ถึงแม้จะแตกแยกและขัดแย้งกันภายในมากมาย จนบางครั้งเกิดเป็นสงครามศาสนาที่รุนแรงก็ตาม แต่พัฒนาการของศาสนานี้ก็แสดงถึงความปรารถนาของมนุษย์ที่จะแสวงหาความจริงอย่างอิสระเสรี

คำถามท้ายบท

๑. วันคริสตสมภพ (Christmas) คืออะไร มีความสำคัญอย่างไร
๒. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อกำล่าวที่ว่า "อย่าต่อสู้คนชั่ว ถ้าผู้ใดตอบแค้นช้ายของท่านก็จงหันแก้มขวาให้เขาด้วย"
๓. เหตุใดจึงเรียกพระคัมภีร์ใหม่ (New Testament) ว่า "พันธสัญญา"
๔. นิกายที่สำคัญของศาสนาคริสต์มีอะไรบ้าง แต่ละนิกายมีต้นกำเนิดมาอย่างไร
๕. การปฏิรูปศาสนา (Reformation) คืออะไร จงอธิบาย
๖. หลักความเชื่อของศาสนาคริสต์มีอะไรบ้าง จงอธิบายพอสังเขป
๗. นิกายโรมันคาทอลิก (Roman Catholic) โปรเตสแตนต์ (protestant) และนิกายกรีกออร์ทอดอกซ์ (Greek Orthodox) เหมือนและแตกต่างกันอย่างไร



ศาสนาอิสลาม

ก่อนอื่นควรจะได้ศึกษาถึงความหมายของคำว่า "อิสลาม" เสียก่อน คำว่า "อิสลาม" แปลว่า "ศานติ ความสงบสุข การยอมรับ" หลักธรรมของอิสลามเป็นธรรมนูญของชีวิต (Code of life) และเป็นระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยของหมู่คณะ เพราะในหลักการของศาสนา มีหลักการชีวิตประจำวันประมวลอยู่โดยพร้อมมูล เช่น การปกครอง การพาณิชย์ การลงโทษอาญา การมรกก การแต่งงาน และการหย่า เป็นต้น

ผู้นำหลักการของศาสนาอิสลามมาเผยแพร่อย่างครบถ้วน มีนามว่า "มุฮัมมัด" แต่เดิมก็มีผู้เรียกศาสนาอิสลามว่า ศาสนามุฮัมมัด หรือ ศาสนามะหะหมัด ก็เรียกตามนามของผู้เผยแพร่ ทั้งเช่นศาสนาอื่น แต่ความจริงมุฮัมมัดเป็นเพียงผู้รับเอาศาสนาอิสลามอันเป็นของพระผู้เป็นเจ้า "อัลเลาะห์" มาประกาศเผยแพร่แก่มนุษยชาติเท่านั้น ซึ่งในกาลก่อนจากมุฮัมมัดก็มีพระศาสดาอีกหลายท่านที่นำโองการจากพระเจ้ามาเผยแพร่ มุฮัมมัดจึงไม่ได้เป็นผู้ก่อตั้งศาสนาแต่ประการใด

ผู้นับถือศาสนาอิสลาม เรียกว่า "มุสลิม" แปลว่า ผู้นอบน้อมต่อมตน ผู้แสวงสันติ ฉะนั้นเราจึงไม่ควรเรียกคนไทยที่นับถืออิสลามว่า แขกมะหะหมัด แขกอิสลาม แต่ควรเรียกว่า "ไทยมุสลิม"

บรรดาผู้ได้รับตำแหน่งพระศาสนทูต (รอซูล) ให้นำโองการไปเผยแพร่แก่มนุษย์ นับตั้งแต่พระศาสดาอาดัมจนถึงพระศาสดามุฮัมมัด มีเป็นจำนวนมาก แต่ที่ระบุในพระมหาคัมภีร์ อัล-กุรอาน มีอยู่ ๒๕ ท่าน คือ อาดัม นูห์ (โนอา) มูซา (โมเซส) อีกริส ชูช ซอลิห์ อิบรอฮีม (อับราฮัม) อิสมาอีล อิสฮาก (ไอแซค) ยูซุฟ (โยเซฟ) ลูท (ลือท) ยะห์ยียูบ (ยะกับ) ฮารูน (ฮาโรน) ชูอ็อบ ชะการียา ยะห์ยา อีซา (เยซู) คาวูต (เควิก) สุไลมาน (โซโลมอน) อิดยาส อัลยาศะห์ ซุลกิฟลี ไอยุบ Yunus และมุฮัมมัด มุฮัมมัดเป็นศาสดาองค์สุดท้าย และจะไม่มีศาสดาองค์อื่นอีกต่อไป

ตามที่จริงอิสลามมีมาแต่ครั้งบรรพกาลแล้ว โองการจากพระเจ้าได้มีมาตามยุคสมัย และ
บางตอนก็ได้มีการรวบรวมไว้ในสมัยศาสดาต่าง ๆ อาทิเช่น เคารอต อินยิล เป็นต้น แต่เมื่อ
โองการจากพระผู้เป็นเจ้าครบถ้วนแล้ว ศาสดามุฮัมมัดได้ถ่ายทอดให้สาวกบันทึกลงไว้ รวบรวม
เป็นพระคัมภีร์ฉบับสุดท้าย มีความสมบูรณ์ ไม่มีการสังคายนาใด ๆ อีก เรียกว่า “พระมหา-
คัมภีร์อัล—กุรอาน”

ในพระมหาคัมภีร์อัล—กุรอานมีข้อความเกี่ยวกับการสร้างโลกว่า พระองค์อัลเลาะห์ได้
ทรงสร้างอาดัมและภรรยามีพระนามว่า เฮวอาห์ พำนักอยู่ในสวนสวรรค์และห้ามไม่ให้ทั้งสอง
เข้าใกล้ต้นไม้ต้นหนึ่ง ต่อมานางเฮวอาห์ได้เก็บผลไม้จากต้นไม้ นั้นมาบริโภค พระองค์อัลเลาะห์
จึงทรงขับไล่อาดัมและเฮวอาห์ลงมา ณ หน้แผ่นดิน และอยู่ในสภาพของมนุษย์ตั้งทุกวันนี้

ประวัติมุฮัมมัด

นับมุฮัมมัด ประสูติที่เมืองมักกะห์ (เมกกะ) ในประเทศซาอุดีอาระเบียซึ่งอยู่ริมทะเลแดง
ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๑๑๑๓ (ค.ศ. ๕๗๐)
เป็นบุตรของท่านอับดุลเลาะห์และนางามีนะห์ เมื่ออยู่ในครรภ์ได้เพียง ๓ เดือน บิดาก็ถึง
แก่กรรม หลังจากท่านประสูติแล้วไม่นานมารดาก็มอบให้อยู่ในอุปการะของหญิงรับใช้ของท่าน
อาบูละฮับ ชื่อนางสุลัยบียะห์ และต่อมาไม่นานนักก็ได้มอบให้อยู่ในการเลี้ยงดูของแม่นมชื่อ
นางหะลิมะห์ ทั้งนี้เป็นธรรมเนียมของชาวอาหรับที่ต้องฝากเด็กให้ขึ้นต่อความเป็นอยู่ในชนบท
และทะเลทราย ครั้นเมื่อท่านมีอายุได้ ๔ ปี นางหะลิมะห์ก็ได้นำเด็กมาคืนให้แม่ แต่นางามีนะห์
ได้มอบให้นางเลี้ยงต่อไปอีก ทั้งนี้เพราะในเวลานั้นได้เกิดมีโรคระบาดขึ้นในเมืองมักกะห์

เมื่อท่านมีอายุได้ ๖ ขวบ แม่นมหะลิมะห์ ได้นำท่านมาส่งมารดาและนางามีนะห์ผู้มารดา
ได้พาท่านไปเยี่ยมสุสานศพบิดาที่เมืองมดีนะห์ แต่นางได้ถึงแก่กรรมเสียในระหว่างทางนั้นเอง
มุฮัมมัดจึงเป็นกำพร้าแม่อีก เมื่ออายุ ๖ ขวบ อับดุลมุตคอลีเป็นผู้เป็นปู่ได้รับหน้าที่อุปการะท่าน
ได้อีก ๒ ปีก็ถึงแก่กรรมอีก ท่านจึงตกอยู่ในความอุปการะของอับดุลมุตคอลีผู้เป็นลุงเรื่อยมา
จนกระทั่งได้ทำหน้าที่เผยแพร่วิสัยศาสนา แต่เพราะความยากจนบีบบังคับ ท่านจึงต้องรับจ้างไป
เป็นคนเลี้ยงแกะตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว

เมื่อท่านอายุได้ ๑๒ ขวบ ท่านก็เริ่มรู้จักความเป็นไปของโลก มีอุปนิสัยชอบกตัญญู
ครอง กับพอใจเที่ยวไปตามทะเลทราย

กรนั้นมีอายุได้ ๒๕ ปี นางกอดิยะห์ เศรษฐินี้หม้ายชาวเมืองมัทกะห์ได้จ้างให้ท่านเป็น
คนคุมกองการวานไปค้าขายทางประเทศซีเรียเนื่อง ๆ ทำให้ท่านรู้เรื่องศาสนาฮิว และศาสนา
คริสต์มากขึ้น ทั้งค้าขายได้กำไรมากอีกด้วย ต่อมานางกอดิยะห์เกิดมีจิตปฏิพัทธ์ผูกพัน
มุขำมักมากขึ้น ภายหลังก็ได้แต่งงานกันทั้ง ๆ ที่นางมีอายุแก่กว่าท่านถึง ๑๕ ปี ท่านได้อยู่
กับหญิงคนนี้เป็นเวลาถึง ๒๕ ปี มีบุตรด้วยกัน ๖ คน เป็นชาย ๒ หญิง ๔ แต่บุตรชายได้ตาย
หมดตั้งแต่เยาว์

เมื่อท่านมีอายุได้ ๓๕ ปี พวกชาวเมืองมัทกะห์ได้ซ่อมแซม อัลกะบะห์ ซึ่งได้ชำรุด
ทรุดโทรมเพราะถูกลมพายุใหญ่และน้ำท่วม พอถึงวาระยกก้อนหินก้อนศักดิ์สิทธิ์เพื่อเอาเข้า
เก็บไว้ในวิหาร ก็เกิดแก่งแย่งกันขึ้นถึงกับจะเกิดวิวาทกันทีเดียว ท่านมุขำมัดได้เป็นผู้ไกลเกลี่ย
โดยให้ผู้ชายลงที่พื้น แล้วท่านเป็นผู้วางหินคำลงบนผ้านั้นแล้วให้หัวหน้ากักต่าง ๆ จับชายฉ้อ
โกงคนละชาย เป็นการประลองตองกันโดยสันติวิธี

เมื่อท่านมีอายุได้ ๔๐ ปี ตกประมาณในเดือนมกราคม ค.ศ. ๖๑๑ (พ.ศ. ๑๑๕๔) ได้
ปลีกตนไปเข้าสมาธิที่ถ้ำ "ฮิรอฮ์" เป็นเวลาหลายวัน นาน ๆ ครั้งก็กลับเข้ามาในเมืองเพื่อเอา
เสบียงอาหาร กินวันหนึ่งเมื่อท่านกำลังเข้าสมาธิอยู่ได้เกิดประสบการณ์ทางจิตขึ้นได้มียิบรอฮิล
(ทูตสวรรค์) มาอยู่เฉพาะหน้า บอกกับท่านว่าอัลเลาะห์ทรงแต่งตั้งให้ท่านเป็น ศาสตราของ
พระองค์แล้ว ทั้งยังได้บอกอีกว่า "ท่านจงอ่าน" ท่านตอบว่า อ่านไม่เป็น ย้ำให้ฉันอ่านถึง
๓ ครั้ง ฉันก็บอกว่าอ่านไม่เป็น แล้วท่านยิบรอฮิลก็อ่านขึ้นว่า

จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของพระเจ้าผู้ทรงบันดาล

ผู้ทรงสร้างมนุษย์จากก้อนเลือด

จงอ่าน และพระผู้อภิบาลของท่านทรงกิตติคุณ

ได้ทรงสอนด้วยปากกา

ทรงสอนมนุษย์ให้รู้ในสิ่งซึ่งเขายังไม่รู้

เมื่อท่านมีมุขำมัดอ่านได้ความแล้ว ยิบรอฮิลก็หายไป พอท่านได้สติแล้วก็เกิดสนเท่ห์
แต่ต่อมา ยิบรอฮิลก็ได้ปรากฏเป็นครั้งที่ ๒ แล้วกล่าวว่า "จงลุกขึ้นเถิด จงสั่งสอนธรรมแห่ง
พระเจ้าของท่านเถิด" ตั้งแต่นั้นมาท่านก็หมดความข้องใจสงสัยอีกต่อไปโดยเชื่อว่าตนเป็น
"ศาสดา" จึงเริ่มประกาศธรรมเมื่ออายุได้ ๔๐ ปี ธรรมที่สอนนั้นก็คือ ให้ศรัทธาว่าอัลเลาะห์
เป็นพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียว ไม่เคารพสิ่งอื่นใดตามแต่จะสรรหามาเคารพบูชา ดังเช่นที่ชาวอาหรับ
บางพวกเคารพอยู่ในขณะนั้น

การที่ท่านบิรมุขามักสั่งสอนไม่ให้การพुरुบป็นต่าง ๆ นั้นเป็นเหตุให้มีอุปสรรคหลายอย่าง
คือพวกกูรุษซึ่งนับถือรูปป็นเกิดเป็นศัตรูขึ้นทั่วไป ข้าคำสอนของพระมุขามักมักเตือนคน
มั่งมีให้มีความเมตตากรุณาต่อคนอนาถา ทำให้พวกเขามีความโกรธแค้นซึ่งอยู่รอบข้าง
จนพระมุขามักพว้อมด้วยญาติมิตรต้องละทิ้งภูมิลำเนาไปอยู่ชอกเขา และตกอยู่ในที่กบขัน
จนจะเสียชีวิตเป็นเวลาถึง ๓ ปี จนศาสนาอิสลามค่อยเจริญขึ้นจึงได้กลับมายังบ้านเมืองได้ ไม่
ก็เตือนนางคอยะห์ผู้เป็นภรรยาถึงแก่กรรม พระมุขามักมีความเศร้าโศกเสียใจเป็นอันมาก

เมื่อพระมุขามักมีอายุได้ ๕๐ ปี ต้องทิ้งเมืองมักกะห์ไปเมืองตอฮิฟเพราะถูกพวกกูรุษ
ซึ่งเป็นศัตรูรังแก แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะชาวเมืองยังเคารพอยู่จึงกลับมายังเมืองมักกะห์
แต่ก็ต้องอยู่ในเขตจำกัด ไม่กล้าเข้าไปในเมือง แล้วก็ย้ายไปเมืองยัรริบ ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ
ห่างจากเมืองมักกะห์ประมาณ ๔๕๐ กิโลเมตร ที่เมืองนี้พวกยิวอยู่มาก พวกนับถือลัทธิเก่า
ได้เกิดเป็นศัตรูขึ้นอีก จึงต้องกลับมายังเมืองมักกะห์ชั่วคราว แต่อยู่ได้ไม่เท่าไรก็ต้องข้าม
ทะเลทรายไปอยู่เมืองยัรริบอีก คราวนี้พระมุขามักก็ได้เปลี่ยนชื่อเมืองยัรริบใหม่ เป็นเมือง
“มตินะห์” หรือ “เมคินา” พวกกูรุษได้เกลี้ยยกกองทัพไปตีเมืองมตินะห์ถึง ๒ ครั้งแต่ต้อง
พ่ายแพ้กลับมา พระมุขามักจึงได้รวบรวมพวกมุสลิมแล้วพาครอบครัวออกจากเมืองมตินะห์ไปทำ
สงครามกับพวกกูรุษ จนในที่สุดพวกกูรุษก็พ่ายแพ้ จึงตีเมืองมักกะห์ได้เมื่อ พ.ศ. ๑๑๗๓
แล้วท่านก็แต่งตั้งผู้ปกครองขึ้นใหม่ เมื่อเรียบร้อยแล้วก็ยกกองทัพไปเมืองมตินะห์ ครั้นนั้นก็
ปรากฏว่ามีพระเชษฐาภาพแผ่ไปในเมืองต่างไกลทั่วไป แคว้นต่าง ๆ ก็ส่งทูตมาขออ่อนน้อมเข้า
ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม ผู้ใกล้ชิดพระมุขามักก็ส่งกองทัพไปปราบปราม จึงรวมแคว้น
ต่าง ๆ เป็นอาณาจักรของชาวอาหรับขึ้นในโลก แม้พระองค์จะมีบุญญาธิการเพียงไรก็ตาม แต่
พระองค์ก็คงมีความประพฤติเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ทรงประทับอยู่ในบ้านเรือนเยี่ยง
สามัญชน ผำคลุมศีรษะที่ท่านเคยใช้มาแต่เดิมก็ยังคงใช้อยู่ การรับแขกเมืองก็ใช้มัสนิกเป็นที่
ต้อนรับ การถือสันโดษเช่นนี้ ทำให้ชาวมุสลิมทั้งหลายทวีความจงรักภักดีขึ้นเป็นอันมาก
พระมุขามักได้ปกครองชาวอาหรับ และสอนศาสนาจนสิ้นกาลอายุขัย วันหนึ่งท่านกลับจาก
นมัสการที่เมืองมักกะห์ แล้วก็มายังเมืองมตินะห์ไม่กี่เดือนก็เกิดป่วยไข้ วันหนึ่งไปเป็นอิมาม
(นมัสการ) ในมัสนิก อาการโรคกำเริบขึ้น จึงกลับมายังบ้านของนางอาอิชะห์ ผู้เป็นชายาที่รัก
เพียง ๒ ชั่วโมงต่อมา ท่านก็สิ้นชีพไปสู่สวรรค์ เมื่อ พ.ศ. ๑๑๗๕ รวมอายุได้ ๖๓ ปี รวม
ระยะเวลาที่ท่านการเผยแพรศาสนาเป็นเวลา ๒๓ ปี

นิกายต่าง ๆ

ศาสนาอิสลามก็มีสภาพเช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ คือ การแบ่งแยกเป็นนิกายต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะความคิดเห็นของสาวกเกี่ยวกับการตีความหมาย และการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อมั่นของหมู่ชนต่าง ๆ แตกต่างกันไป นิกายที่สำคัญ ๆ คือ

๑. นิกายซุนนี เป็นนิกายที่คนมุสลิมยึดมั่นในหลักการของศาสนาอิสลามซึ่งมาจาก อัล-กุรอานและจริยวัตรของศาสดา มีชื่อเรียกว่านิกาย "ซุนนี" ซึ่งมาจากคำว่า "ซุนนะห์" (จริยวัตร) นิกายซุนนีมีอยู่ทั่วไปในประเทศมุสลิมต่าง ๆ

๒. นิกายชีอะห์ นิกายนี้มีความเชื่อมั่นในเอกภาพของพระเจ้า ในศาสดาทันทีหลาย และในอิหม่ามซึ่งสืบเนื่องมาจากศาสดาเหล่านี้ ในข้อความที่บัญญัติของเขา เขาจะกล่าวข้อความเพิ่มคำว่า "ฮาดิเป็นมิกร (วาติ) ของพระเจ้า"

๓. นิกายซุฟี นิกายนี้ได้แผ่ผ่านเข้าไปทางเปอร์เซีย ซุฟีได้เริ่มขึ้นในเปอร์เซีย จากความคิดของศาสนิกบางพวกที่เห็นว่าความหรรหรรุ่มรวยของพระเจ้าแผ่ดินในสมัยต่อ ๆ มานั้นใช้ไม่ได้ ผู้ที่มีศรัทธาต่อพระเจ้าควรจะเป็นผู้เคร่งครัด ไม่ยึดถือทรัพย์สินสมบัติและต่อโลก การประพฤติตัวคล้ายคลึงกับพวกฤษีที่บำเพ็ญตบะอยู่ในถ้ำตามลำพัง

๔. นิกายวาฮาบี นิกายนี้เริ่มมีขึ้นกลางศตวรรษที่ ๑๘ ตามหลักของนิกายวาฮาบี ถือว่า อัล-กุรอานเป็นใหญ่และสำคัญที่สุด พวกวาฮาบีเชื่อว่าไม่มีผู้อยู่ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ ประณามการขอพร ณ สุสานของศาสดามุฮัมมัด การจัดงานฉลองในวันคล้ายวันสมภพของศาสดา นอกจากนั้นก็มีนิกายเคาะวาริจ นิกายอิสไมลิต เป็นต้น

การประกอบพิธีทางศาสนา

การละหมาด (นมัสการ)

การละหมาด คือการปฏิบัติการภักดีต่อพระเจ้า (อัลเลาะห์) เป็นหลักมูลฐานของอิสลาม (อركانุลอิสลาม) ข้อหนึ่งที่มีมุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ ไม่ว่าหญิงหรือชาย เมื่อผู้นั้นมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ และอายุเข้าซิกัตที่รู้จักผิดชอบอย่างคืบแล้ว (บรรลุนิติภาวะ) ห้ามละหมาดเมื่อเวลามีนเมา มีประจำเดือน หลังจากการคลอดบุตรใหม่ๆ ก่อนละหมาดมีการชำระร่างกาย เรียกว่าการอาบน้าละหมาด (วุดู) ในกรณีที่ผู้นั้นร่างกายไม่สกปรกจนเกินไป

เวลาของการละหมาดมี ๕ เวลา คือ

๑. เวลาเช้าตรู่ ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ๐๔:๓๐ น. - ๐๖:๐๐ น.

๒. เวลาบ่าย ประมาณ ๑๒:๐๐ น. - ๑๔:๐๐ น.

๓. เวลาเย็น ประมาณ ๑๕:๐๐ น. - ๑๘:๐๐ น.

๔. เวลาค่ำ ประมาณ ๑๘:๐๐ น. - ๑๙:๐๐ น.

๕. เวลาค่ำกิน ประมาณ ๑๙:๐๐ น. - ๐๓:๐๐ น.

การถือศีลอด (อัล-เซอัม)

การถือศีลอดเป็นหลักฐานของอิสลาม (อรัณยอิสลาม) ข้อหนึ่งที่มุสลิมต้องถือปฏิบัติ มีกำหนดขึ้นในทุกๆ ปี ปีละหนึ่งเดือน คือตกในเดือนรอมดอน อันเป็นเดือนที่ ๘ แห่งปีในอิสลาม นับแบบจันทรคติ

การถือศีลอด คือการงดเว้นจากการบริโภคและอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้แน่นอน ในเบื้องต้นนี้จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติไว้เป็นลู่ทางก่อน คือ

๑. เป็นชนมุสลิม

๒. มีอายุบรรลุนิติภาวะ (ประมาณ ๑๕ ปี)

๓. มีสติสัมปชัญญะ

๔. มีพลังความสามารถที่จะถือปฏิบัติได้

ส่วนอันจำเป็นสำหรับผู้ถือศีลอด

๑. ตั้งจิตปรารถนา (นียะห์) ไว้แต่กลางคืนว่าตนจะถือศีลอด

๒. งดเว้นการกิน ดื่ม และอื่น ๆ ตามข้อกำหนด

การถือศีลอดมีต้นบัญญัติมาจากอัล-กุรอาน มีความว่า

“บรรดาชนผู้มีศรัทธาเอ๋ย การถือศีลอดได้ถูกตรัสขึ้นแล้วสำหรับพวกเจ้าเหมือนสิ่งที่เคยถูกตรัสขึ้นสำหรับชนยุคก่อนพวกเจ้า เพื่อว่าพวกเจ้าจักได้สำวร”

จุดเริ่มต้นของการเข้าถือศีลอดในเดือนรอมดอนตามศาสนบัญญัติ ถือการดูดวงจันทร์ในตอนค่ำของวันที่ ๒๙ ของเดือนชะอ์บาน (เดือนที่ ๘) หากปรากฏว่าไม่เห็นดวงจันทร์ ต้องถือวันถัดไปอีกวันหนึ่งเป็นวันต้นเดือนรอมดอน

ช่วงเวลาแห่งการถือศีลอดมีขึ้นเฉพาะเวลากลางวันนับแต่รุ่งอรุณของวันจนดวงอาทิตย์ตกในวันนั้น ส่วนกลางคืนเป็นช่วงเวลารอกติ จะกินหรือดื่มได้โดยเสรี

ข้อข้างอันมีส่วนทำให้การถือศีลอดไร้ผลมีหลายข้อ ดังนั้นในกรณีที่ผู้ถือศีลอดต้องเสียผลไปจะด้วยข้อใดข้อหนึ่ง จึงมีความจำเป็นต้องชดใช้ในอัตราวันต่อวัน ยกเว้นบางกรณีเท่านั้น

การบริจาครพียเป็นทาน (ชะกาต)

ในอิสลามมีข้อบัญญัติว่าด้วยเรื่องบริจาครอันเป็นส่วนแห่งการประกันสังคมไว้ด้วย และเรื่องนี้เป็นหลักมูลฐานของอิสลาม (อركانุลอิสลาม) ข้อหนึ่งในห้าข้อ ซึ่งมุสลิมผู้มีฐานะพึงกระทำได้ต้องทำ การบริจาครพียเป็นทาน ตามหลักการศาสนาแบ่งเป็น ๒ ประเภท โดยเฉพาะทานในเกณฑ์บังคับ คือ บัญญัติสำหรับผู้มีฐานะดี โดยต้องปันส่วนแห่งทรัพย์สินอันตนมีอยู่ให้แก่ผู้พึงได้รับ ๘ จำพวก อันได้แก่

๑. ผู้ยากไร้ (พะกีร)
๒. ผู้ขัดสน (มัสกิน)
๓. เจ้าการชะกาต อันหมายถึงบุคคลผู้เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ผู้เก็บ ผู้รวบรวม ผู้แจกจ่าย และผู้ทำบันทึกเรื่องของชะกาต
๔. มุสลิมโดยสมัคร (มออัลลัฟ)
๕. ทาส ผู้ซึ่งต้องการไถ่ตัวเป็นไท
๖. ผู้มีหนี้สินเพื่อกิจอันชอบด้วยศาสนา
๗. การรณรงค์เพื่อศาสนาอิสลาม
๘. ผู้เดินทางที่ขาดทุนทรัพย์สิน

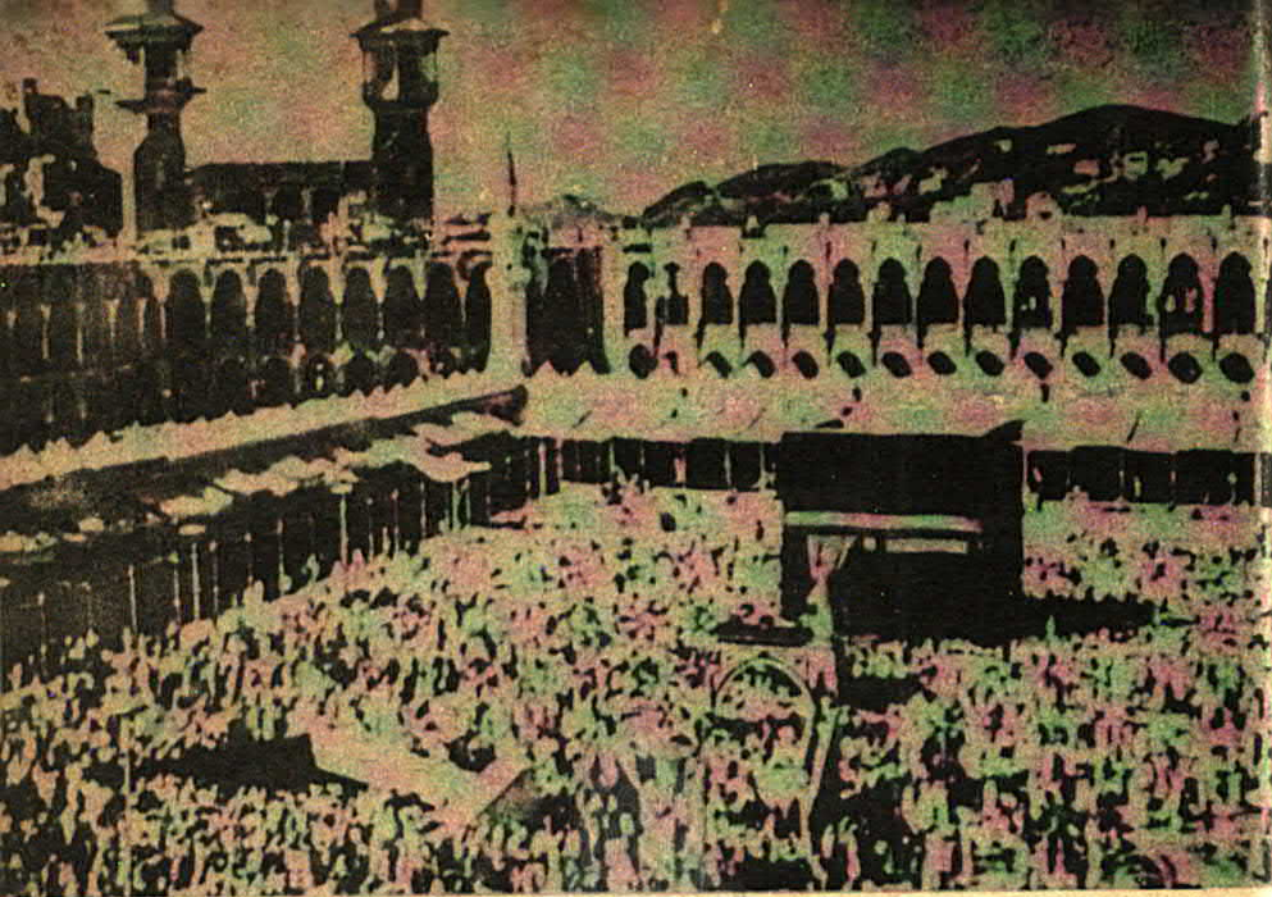
ทรัพย์สินที่ศาสนากำหนดว่าจะต้องจ่ายเป็นชะกาต หรือทานในเกณฑ์บังคับมีหลายประเภท

๑. ปศุสัตว์ อันได้แก่ โค กระบือ แพะ แกะ อูฐ
๒. พืชหลัก มี อินทผลัม ข้าวเจ้า ข้าวสาลี
๓. ผลไม้ มีองุ่น เป็นต้น
๔. สินค้า
๕. เงินและทอง (รูปพรรณหรืออรูปรพรรณ)
๖. แร่เงินแร่ทอง

แต่ละประเภทข้างต้นนี้จะต้องจ่ายเป็นชะกาตก็ต่อเมื่อครบเกณฑ์อัตราและเกณฑ์เวลา ซึ่งมีรายละเอียดที่ยาวเกินกว่าจะนำกล่าวให้หมดสิ้นได้

การประกอบพิธีฮัจญ์

การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นหลักมูลฐานของอิสลาม (อركانุลอิสลาม) ข้อที่ ๕ ที่มุสลิมพึงปฏิบัติ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม ถ้ามีโอกาสและมีความสามารถจะเดินทาง จะต้องไป



ประกอบพิธีชัยครั้งหนึ่งในชีวิตของตน ณ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในเดือนที่
๑๒ แห่งปีในอิสลาม

คุณสมบัติของผู้ประกอบพิธีชัย

๑. เป็นชนมุสลิม
๒. มีอายุบรรลุนิติภาวะ (ประมาณ ๑๕ ปี)
๓. มีสติสัมปชัญญะ
๔. มีความสามารถในการเดินทางทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์
๕. มีการคมนาคมที่ปลอดภัย

จุดประสงค์ของชัย เพื่อภวภาพของมนุษยชาติ ซึ่ง ณ ที่นั้นจะมีประชาชนชาติต่าง ๆ
ไม่ว่ายังมีหรือจน ทุกชาติทุกภาษาและเผ่าพันธุ์ ไม่เลือกศักดิ์หรือยศ ไปร่วมชุมนุมพบปะ
ในเวลากุญชัย

ในขณะที่ประกอบพิธีชัยห้ามการค้าทอ เกี้ยวพาราสี ผิดประเวณี ถ้าเกิดมีขึ้นจะมีโทษ
อย่างหนัก

พิธีการทางศาสนาที่ควรรู้

การสมรส (นิกาห์)

การที่ชายหญิงจะอยู่กินกันฉันสามีภรรยา นั้น ในอิสลามมิได้ถือเอาความยินยอมกันเพียงแต่ชายกับหญิงผูกสมักรักใคร่อยู่ร่วมกันเฉยๆ แล้วเป็นอันใช้ได้ หากแต่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอย่างอื่นที่จำเป็นอีก ทั้งนี้ในหลักเกณฑ์แห่งการสมรสตามข้อกำหนดของอิสลามซึ่งเพียงพอแก่การนั้น จึงต้องมีองค์ประกอบครบ ๕ ประการคือ

๑. ผู้ปกครองโดยชอบธรรมฝ่ายหญิง เรียกว่า วลีย์
๒. เจ้าบ่าว
๓. เจ้าสาว
๔. พยาน เป็นชายผู้ทรงธรรม ๒ นาย
๕. คำกล่าวเสนอ-สนอง ในพิธีแห่งสมรสนั้น



พิธีกรรมอันเป็นเนื้อแท้ของการสมรสที่ดีว่าเป็นข้อยุติทางศาสนาอิสลามจะขาดองค์ประกอบทั้ง ๕ นี้มิได้

อิสลามอนุญาตให้ชายมีภรรยาสี่คนได้ ทั้งนี้เพราะเจตนารมณ์ของคนเรามากมีแนวโน้มไปในทางต้องการทางกามารมณ์ไม่รู้จักจบสิ้น อิสลามจึงวางบัญญัติไว้ในรูปไม่ฝืนกับความต้องการดังกล่าว แต่พร้อม กันก็ได้ตั้งเงื่อนไขไว้สำหรับผู้ชายปฏิบัติตามด้วย ดังอัล-กุรอานบ่งไว้มีความว่า

“พวกเจ้าจงสมรสกับเหล่าหญิงผู้ซึ่งดีต่อพวกเจ้า สองนาง สามนาง สี่นางก็ได้ หากพวกเจ้าเกรงจะให้เป็นธรรมมิได้ ก็จงมีแต่นางเดียว.....”

จากโองการข้างต้นนี้ย่อมมองไม่เห็นทางวิจารณ์ในทางภาษาได้เลยว่า เป็นบทบัญญัติที่เปิดทางกว้างไว้สำหรับผู้ชายให้มีภรรยาได้หลายคน หากแต่มองเห็นและเข้าใจได้ง่ายที่สุด ก็คือชี้ชัดจำกัดในการครองภรรยาเพียงหนึ่ง และที่ในบัญญัติมีเงื่อนไขตั้งสกัดไว้นั้นก็เพื่อมิให้ผู้ใดอยากมีภรรยา ๔ คนจะทำได้ง่ายและตามอารมณ์ เหมือนอย่างที่เคยทั่วไปกระทำกันอย่างผิดทำนองคลองธรรม จนกระทั่งทำให้เสียระบบทางสังคม อิสลามต้องการยกระดับของหญิงให้

เสมอหน้ากัน ไม่ต้องการให้หญิงเป็นฐานรองรับอารมณ์ปรารถนาทางกายของชายอย่างลับ ๆ
อย่างไร้ฐานะอันควรเป็นไปของหญิงโดยซัดจั่ง ฉะนั้นในอิสลามจึงถือว่าภรรยาทั้ง ๒ ทั้ง ๓
หรือทั้ง ๔ ของชายหนึ่งมีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกันหมด

การหย่า (ตอลัก)

เมื่อถึงคราวจำเป็นสามีภรรยาต้องหย่ากันแล้ว ศาสนาก่อนุมัติ และอนุญาติให้ฝ่ายชาย
เป็นผู้หย่าจะโดยวาจาหรือเป็นเอกสารก็ได้ และอนุญาติให้ฝ่ายหญิงขอหย่าจากสามีได้ การหย่า
มี ๒ ลักษณะ

๑. หย่าในลักษณะกลับคืนได้ คือเมื่อสามีหย่าภรรยาของตนโดยระบุในคำหย่าเป็น
หนึ่งตอลักหรือสองตอลัก สามีมีสิทธิ์กลับคืนคึกกับภรรยาอีกในเมื่อยังไม่พ้นอิกคะห์ (ระยะพัก)
การหย่าในลักษณะตามข้อ ๑ นี้ ถ้าสามีทอเคล้านานไปจนพ้นอิกคะห์ ศาสนาถือว่าชายหญิง
นั้นขาด ความเป็น สามีภรรยา กัน หาก ต้องการ กลับมา เป็น สามีภรรยา กันอีก ต้องทำการสมรส
ใหม่

๒. หย่าในลักษณะ กลับคืนได้ไม่ได้ คือเมื่อสามีหย่าภรรยาของตนโดยระบุในคำหย่า
เป็น "๓ ตอลัก" หรือระบุเป็น "๑ ตอลัก" ในการหย่าครั้งที่ ๓ ชายหญิงนั้นขาดความ
เป็นสามีภรรยา กันโดยเด็ดขาด สามีจะกลับคืนคึกกับภรรยา ของตนมิได้จน กว่าภรรยา นั้นจะมี
สามีใหม่แล้ว สามีใหม่หย่า เมื่อหญิงผู้เป็นภรรยาเดิมของตนพ้นอิกคะห์แล้ว สามีเดิมจึงมี
สิทธิ์กลับคืนคึกกับหญิงได้โดยต้องทำการสมรสอีก

อิกคะห์ (ระยะพัก) คือระยะที่นับตั้งแต่หญิงถูกสามีหย่าบ้าง และสามีตายบ้าง จน
กว่าจะถึงระยะหนึ่งซึ่งอนุญาตให้หญิงนั้นสมรสใหม่ได้ ระยะพักของหญิงมีดังนี้

๑. หญิงสามีหย่า มีระยะพัก ๓ กุรூฮ์ คือช่วงเวลามีเลือดประจำเดือนสามคราว
พ้นแล้ว
๒. หญิงสามีตาย มีระยะพัก ๔ เดือน กับ ๑๐ วัน ในกรณีหญิงมีครรภ์ ระยะ
พักหญิงมีระยะถึงคลอดบุตรแล้ว

สิ่งที่ต้องห้ามสำหรับมุสลิม

โดยทั่วไปมักเข้าใจว่าอิสลามมีข้อห้ามปฏิบัติอยู่เพียงไม่กี่อย่าง ตามสายคาของผู้นับถือสังเกต
เห็นได้ชัดจากชนมุสลิมส่วนมากไม่ปรารถนา จะปฏิบัติ ความจริง ข้อห้ามต่าง ๆ

ในศาสนาอิสลามมีมากเกินกว่าจะนำมากล่าว ณ ที่นี้ให้หมด เพื่อจะอนุโลมให้พอดีกับ
ความเข้าใจทั่วไป จึงขอนำมากล่าวไว้บ้างเป็นการประเทืองปัญญาผู้ใคร่รู้ดังนี้

๑. สุนัขและสุกร แม้กระทั่งฟัน ทาง ของมัน นอกจากมุสลิมจะไม่บริโภคเนื้อของ
สัตว์เหล่านั้นแล้ว ยังถือว่ารอยเท้าของมันเป็นที่น่ารังเกียจ ดังนั้นมุสลิมจึงไม่นิยมเลี้ยงสุนัข
และสุกร

๒. ไม่บริโภคเนื้อสัตว์อีกหลายชนิดที่ศาสนาบังคับห้าม

๓. ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ (ประเภทศาสนาอนุญาตให้บริโภค) ซึ่งมีได้เชือดตามหลัก
ศาสนา ยกเว้นสัตว์เล็ก เช่น กุ้ง ปู ปลา เป็นต้น

๔. ไม่กินคอกเบียร์

๕. ไม่เสพสุรา และเครื่องเสพมึนเมาอื่น ๆ

๖. ไม่เล่นการพนัน

๗. ไม่ทำประเวณีนอกอนุญาต (ฮิญา)

๘. ไม่บูชาเจว็ด กวางกวา ไชคเขา ต้นไม้ หรือก้อนวัตถุธาตุใดๆ เป็นพระเจ้า
เบ็ดเตล็ด

สำหรับข้อ ๘ ศาสนาปรับโทษให้ตกเป็นผู้ขาดสภาพความเป็นมุสลิม ส่วนข้อ ๑-๗
ปรับโทษผู้ฝ่าฝืนเพียงเป็นผู้บาป

วันอวสาน (วันอาคิเราะห์)

เนื้อความในพระคัมภีร์อัล-กุรอาน มีกล่าวชัดแจ้งเกี่ยวกับคำถามถึงวาระอันจะอุบัติขึ้น
ของวันอวสาน อัลเลาะห์ทรงส่งแก่มุฮัมมัด (ซ.ล.) ให้ตอบผู้ถามว่า

“ความรู้เรื่อง (วันอวสาน) นี้อยู่ที่อัลเลาะห์ ทัวเจ้ามิได้รู้เลย วาระ (แห่งวันอวสาน)
นั้น อาจอุบัติขึ้นระยะใกล้นี้ก็ได้อ”

แต่ที่พรรณนาถึงสภาพอัน รุนแรงและความโกลาหลในวัน อวสานนั้นมีมากมาย หลายแห่ง
ด้วยโวหารแบบต่างๆ ยังมีบัญญัติไว้ในอัล-กุรอาน เรื่องความเชื่อมั่นในเรื่องของวันอวสาน
นี้ ถือเป็นหลักมูลฐานแห่งศรัทธา (อัครานุลอีมาน) ข้อที่ ๕ ซึ่งชนมุสลิมทุกคนจักต้อง
เชื่อมั่นว่ามีจริง ฉะนั้นชนมุสลิมคนใดปฏิเสธเรื่องนี้ผู้นั้นย่อมตกเป็นชนนอกมุสลิม (มูรตัด)

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ศาสนาอิสลาม นักเรียนอาจอภิปรายได้ในประเด็นต่อไปนี้

๑.๑ ศาสนาอิสลาม มีบทบาทสำคัญในโลกอย่างไร

๑.๒ ทำไมผู้นับถือศาสนาอิสลามจึงได้ชื่อว่า "มุสลิม"

๑.๓ ทิวทัศน์หลักธรรมของอิสลามเป็นธรรมนุญชีวิตนั้นหมายความว่าอย่างไร

๒. ชีวิตประวัติของนบีมุฮัมมัด อาจอภิปรายได้ในประเด็นต่อไปนี้

๒.๑ ชาวอาหรับมีวิธีฝึกเด็กอย่างไร

๒.๒ ทำไมมุฮัมมัด จึงได้กลายเป็นนบีผู้ประกาศศาสนาอิสลาม

๒.๓ อะไรเป็นเหตุทำให้มีผู้เข้าใจว่า มุสลิมประกาศศาสนาอิสลามด้วยคมดาบ

๓. พิธีกรรมทางศาสนา มีเรื่องที่น่าสนใจคือ

๓.๑ การทำละหมาด หรือนมัสการวันละ ๕ ครั้งนั้น มีผลสะท้อนทางจิตสำนึกอย่างไร

๓.๒ การถือศีลอด มีผลสะท้อนต่อสังคมอย่างไร

๓.๓ การบริจาคทรัพย์เป็นทานมีผลดีต่อสังคมอย่างไร

๓.๔ ทำไมชาวมุสลิมจึงปรารถนาไปทำพิธีฮัจญ์

๓.๕ ศาสนาอิสลามมีหลักการเกี่ยวกับการสมรสอย่างไร

๓.๖ หลักการว่าด้วยการหย่าร้างมีผลดีหรือเสียอย่างไร

๓.๗ สิ่งที่ต้องห้ามสำหรับมุสลิมนั้น มีอะไรที่ดีและไม่ดีบ้าง

๓.๘ ศาสนาอิสลามมีความเชื่อถือเกี่ยวกับวันอาสานอย่างไร

ศาสนาซิกข์

ศาสนาซิกข์ (Sikhism) เป็นศาสนาประเภทเทวนิยม คือ เชื่อว่ามีพระเจ้าผู้สร้างโลก ซึ่งมีอำนาจยิ่งใหญ่ และมีอยู่เพียงองค์เดียว ซิกข์เป็นศาสนาที่อายุน้อยที่สุด เพราะเกิดเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ซิกข์เป็นศาสนาที่เกิดเนื่องมาจากการบีบบังคับในทางการเมือง เกิดจากการบังคับชู้เชือดที่ได้รับจากคนในศาสนาอื่น ๆ ซิกข์จึงเป็นศาสนาของผู้กล้าหาญ ของผู้เสียสละ และเป็นศาสนาของทหาร ของนักรบ

ศาสนาซิกข์ เป็นศาสนาของชาวอินเดีย ประมาณ ๖ ล้านเศษ บ้านเกิดเมืองนอนของพวกซิกข์ก็คือ หุบเขาซุคเคจ (Sutlej) อันเป็นภูมิภาคที่อยู่รอบ ๆ เมืองอมฤตสาร์ (Amritsar) จุลลุนดัวร์ (Jullundur) และ ลูเรียนา (Ludhiana) ในแคว้นปันจาบ

ศาสนาซิกข์ได้เริ่มต้นในฐานะเป็นขบวนการทางศาสนา ขบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นในอินเดียภาคเหนือ เพราะการเผชิญหน้ากันระหว่างศาสนาฮินดู กับศาสนาอิสลาม แม้ว่าศาสนาซิกข์จะมีผู้นับถือไม่มากนัก เมื่อเทียบกับศาสนาอื่น ๆ แต่ประชาคมของพวกซิกข์ก็มีความสำคัญในด้านการเมืองอยู่มาก

จุดมุ่งหมายของผู้ประกาศศาสนานี้ ก็คือ ทำให้ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูและศาสนาอิสลาม มีความสมักระสมานสามัคคี เป็นพวกเดียวกัน โดยตั้งลัทธิใหม่ขึ้นมาแทนที่ ดังที่ปรากฏในบัญญัติที่ว่า "ไม่มีพระเจ้าของชาวฮินดูองค์หนึ่ง ไม่มีพระเจ้าของมุสลิมอีกองค์หนึ่ง แต่มีพระเจ้าองค์เดียวของมนุษยชาติทั้งมวล"

ชาวซิกข์ทุกคนที่จะได้รับเข้าสู่สังคมสิกข์ได้ก็ต่อเมื่อได้ทำพิธี "ปาหลุ" ซึ่งคล้าย ๆ กับการถือ "ศีลจุ่ม" ของคริสต์ศาสนา แล้วก็รับเอา "กกะ" หรือสิ่งที่เริ่มต้นด้วยอักษร "ก" ๕ ประการ คือ

๑. เกศ ไต่แก้การไว้ผมยาว
๒. กังฆา หวีขนาดเล็ก
๓. กฉา กางเกงขาสั้น
๔. กรา กำไลมือทำด้วยเหล็ก
๕. กุฎปาน คาบ

ผู้ที่ได้ผ่านการประกอบพิธี "ปาหลุ" แล้ว จะได้นามว่า "สิงห์" ต่อท้ายชื่อเหมือนกันทุกคน ความจริงการทำพิธี "ปาหลุ" และรับเอา "ก. ทั้ง ๕" เพื่อเป็นชาวซิกข์โดยสมบูรณ์นั้น เกิดมีขึ้นในภายหลัง ในสมัยของคุรุโกวินทสิงห์ ซึ่งเป็นศาสดาองค์สุดท้ายของศาสนาซิกข์

ประวัติศาสตร์

ศาสนา หรือ "คุรุ" แห่งศาสนาซิกข์มีอยู่ ๑๐ ท่านด้วยกัน ต่อจากนั้นศาสดาองค์ที่สิบได้ประกาศให้ถือ "พระกัมภีร์" เป็นศาสนาแทน และไม่มีการแต่งตั้งศาสดาอีกต่อไป ศาสดาหรือคุรุทั้ง ๑๐ นั้น คือ

๑. คุรุ นานัก	(ก.ศ. ๑๔๖๕—๑๕๓๕)	เป็นศาสดาประมาณ ๔๐ ปี
๒. คุรุ อังกัท	(ก.ศ. ๑๕๓๕—๑๕๕๒)	เป็นศาสดาอยู่ ๑๔ ปี
๓. คุรุ อมรทาส	(ก.ศ. ๑๕๕๒—๑๕๗๔)	" ๒๓ ปี
๔. คุรุ รามทาส	(ก.ศ. ๑๕๗๔—๑๕๘๑)	" ๘ ปี
๕. คุรุ อรชุน	(ก.ศ. ๑๕๘๑—๑๖๐๖)	" ๒๖ ปี
๖. คุรุ หริโกวินท์	(ก.ศ. ๑๖๐๖—๑๖๔๕)	" ๔๐ ปี
๗. คุรุ หริโรว	(ก.ศ. ๑๖๔๕—๑๖๖๑)	" ๑๗ ปี
๘. คุรุ หริกุฤษณ์	(ก.ศ. ๑๖๖๑—๑๖๖๔)	" ๔ ปี
๙. คุรุ เทม พททุร์	(ก.ศ. ๑๖๖๔—๑๖๗๕)	" ๑๒ ปี
๑๐. คุรุ โกวินทสิงห์	(ก.ศ. ๑๖๗๕—๑๗๐๘)	" ๒๔ ปี

คุรุ นานัก ผู้ให้กำเนิดศาสนา

คุรุ นานัก เกิดที่หมู่บ้านเล็ก ๆ ชื่อ ตัลวันดิ (ปัจจุบัน เรียกว่า นานกันคร) ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองละฮอร์ อันเป็นเมืองหลวงของแคว้นปันจาบ ขณะนี้อยู่ในประเทศปากีสถาน (ตะวันตก) บิดาชื่อ กลุ มารดาชื่อ ตฤปตา

นานักเป็นคนจน นับถือศาสนาฮินดู อยู่ในวรรณะกะษัตริย์ บิดาทำงานเป็นคนรับใช้อยู่กับเจ้าเมือง มารดาเป็นนักศาสนาที่เคร่งครัด เมื่ออายุได้ ๗ ขวบ บิดามารดาก็ส่งเข้าศึกษาในโรงเรียน ท่านได้แสดงความสามารถในการไต่ถามความรู้เรื่องพระเจ้าต่อครู อาจารย์ มีความรู้แตกฉานในคัมภีร์พระเวททั้งแต่อายุน้อย เมื่ออายุได้ ๙ ขวบ ท่านก็ปรารถนาจะเรียนรู้ความเป็นมาและศาสนาของเพื่อนบ้าน ได้ศึกษาภาษาเปอร์เซียเพื่อจะได้เรียนรู้ความเป็นมาของศาสนาไซโรอิสเตอร์ ท่านมีความรู้ความสามารถพอจะโต้เถียงหลักศาสนากับคณาจารย์เก่า ๆ ได้ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ชาวซิกข์เชื่อว่า คุรุ นานัก สามารถสั่งสอนคนได้ตั้งแต่อายุได้ ๙ ขวบ เมื่ออายุได้ ๑๔ ปี ท่านก็ได้สมรสกับนางสุลักขณี มีบุตร ๒ คน ชื่อ ศรีจันทร์ กับ ลักขมิทาส ท่านมีอัธยาศัยนิยมไปในทางศาสนา มีใจเมตตากรุณาต่อคนจนเสมอ

วันหนึ่งขณะที่ท่านกำลังทำสมาธิอยู่ในป่า ท่านก็ได้รับปรากฏการณ์ทางจิตเป็นครั้งแรก และได้เห็นพระเจ้า มีข้อความในคัมภีร์ กรันท์ กล่าวว่า "พระเจ้าได้ประทานน้ำทิพย์ถ้วยหนึ่งซึ่งคุรุ นานัก ได้รับไว้ด้วยความสำนึกในพระคุณ แล้วพระเจ้าก็ได้ตรัสว่า พระองค์อยู่กับคุรุ ทำให้คุรุและผู้ที่มีนับถือนามของคุรุ มีความสุข ขอให้คุรุออกนามพระองค์ และสอนผู้อื่นให้ทำเช่นนั้นด้วย จงอย่ายึดมั่นอยู่กับโลก จงปฏิบัติโดยออกพระนาม ให้ท่าน ชำระล้างให้สะอาดบูชาและเพ่ง...พระนามของพระเจ้า คือ ปฐมพรหม และตัวนานัก คือ ทิพยคุรุ"

เมื่อคุรุมีความสุขใสมั่นอยู่กับปรากฏการณ์นั้นในป่าเป็นเวลา ๓ วันแล้ว ก็กลับมามบ้าน แล้วจึงลงมือแจกทานแก่คนจน ให้ยาและรักษาพยาบาลจนเจ็บไข้ได้ป่วย

นานักมีสาวกทั้งที่เป็นฮินดูและมุสลิม ทั้งนี้เพราะท่านได้แสดงตัวเป็นทั้งฮินดูและมุสลิม ในขณะเดียวกัน จะเห็นได้ในเวลาที่ออกสั่งสอนประชาชน ท่านจะสวมเสื้อสีหมากสุก อันเป็นสีแสดงอิสรภาพตามลัทธิฮินดู ถอดเครื่องทำด้วยกระดูกไว้ที่คอ และเจิมหน้าด้วยหญ้าฝรั่นตามแบบฮินดู พร้อมกันนั้นก็สวมหมวกตามแบบมุสลิม เครื่องหมายการแต่งกายที่นานักแสดงนี้ นับว่าเป็นการน้อมนำจิตใจของสมาชิกให้ยึดถือคติเป็นกลาง ไม่มีถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง อันจะเป็นเหตุทำให้เกิดการแตกแยกกันขึ้นมา

เพราะต้องการให้ฮินดูกับมุสลิมที่กำลังวิวาทกัน ค่อยเรื่องเชื้อชาติและศาสนาสมัครสมาน
สามัคคีกัน นานักจึงพยายามสอนให้พวกมุสลิมเลื่อมใสในโอวาทของท่านให้มาก ท่านมีศิษย์
คนสำคัญซึ่งเป็นมุสลิมผู้หนึ่ง ชื่อ มารทาน ซึ่งเคยเป็นนักดนตรี ศิษย์ผู้นี้ได้ใช้ศิลปะดนตรี
เข้าช่วยในการสั่งสอนของอาจารย์มาก อาจารย์และศิษย์คู่นี้ได้เดินทางสั่งสอนไปตามเมืองต่างๆ
ทางภาคเหนือ เช่น เมืองหริทวาร ปาณิปัต เกลี พาราณสี แคะเมียร์ ทางใต้ก็ไปจนถึงแคว้น
มัทราส และข้ามไปถึงเกาะลังกา ที่นับว่าสำคัญที่สุด ก็คือ ท่านได้เดินทางไปถึงประเทศ
ซาอุดีอาระเบีย เข้าไปสั่งสอนที่เมืองมักกะห์และเมดินะ จนถึงเมืองแบกแดด นับว่าท่านเป็น
ศาสตราจารย์อินเดียคนแรกที่ได้เดินทางไปถึงเมืองมักกะห์ หลักสำคัญที่นำไปสั่งสอน ก็คือ "สามัคคี
เสมอภาค ศรัทธา และ ภักดี"

ในช่วงระยะเวลา ๑๐ หรือ ๑๕ ปี อันเป็นช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน ท่านได้พักอยู่
ที่หมู่บ้านการการ์ปूर ซึ่งเป็นหมู่บ้านซิกข์ ที่เพิ่งตั้งขึ้นมาใหม่ ๆ ในแคว้นปันจาบ ท่านได้อยู่
กับครอบครัวในฐานะพ่อบ้านคนหนึ่ง และได้เทศนาสั่งสอนอยู่ในหมู่บ้านนั้น จนกระทั่งถึง
แก่กรรม เมื่อ ค.ศ. ๑๕๓๔

ศาสตราจารย์ที่สอง คือ กุรุ อังกัท ได้รวบรวมบทประพันธ์และชีวประวัติของกุรุ นานัก
ขึ้น ได้ทั้งศูนย์เผยแพร่คำสอนของศาสตราจารย์แรกขึ้นหลายแห่ง ทำให้ชาวซิกข์มีความสมัครสมาน
ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น

ศาสตราจารย์ที่สาม คือ กุรุ อมรทาส เป็นนักปฏิรูปสังคม ท่านสอนว่า สตรีก็มีสิทธิจะ
หลุดพ้นได้ และคัดค้านการคลุมหน้าของสตรี และการเผาสตรีทั้งเป็นเมื่อสามีสิ้นชีวิตแล้ว

ศาสตราจารย์ที่สี่ คือ กุรุ รามทาส ได้สร้างศูนย์กลางแห่งความเป็นปึกแผ่นของชาวซิกข์ขึ้น
ณ เมือง อมฤตสาร์ ได้มีการชุกชุมระดมฤๅษณ์ เมืองรอบ ๆ สระนั้นได้ชื่อว่า รามทาสปุระ
ตามชื่อของกุรุ

ศาสตราจารย์ที่ห้า คือ กุรุ อรชุน ได้สร้าง "สุวรรณวิหาร" ขึ้นกลางสระอมฤตเป็นวิหาร
ที่สวยงามมาก มีประตูเข้าสี่ด้าน ไม่มีรูปเคารพใด ๆ ทั้งสิ้น ท่านได้รวบรวมคัมภีร์ของศาสนา
ซิกข์ขึ้น เรียกว่า "กรันตะ สะหิฟ" โดยรวบรวมโอวาทของกุรุทั้งสี่ที่กล่าวแล้วข้างต้น รวมทั้ง
ข้อเขียนของชาวฮินดูและมุสลิม กับทั้งข้อเขียนของท่านเองด้วย ท่านได้ถูกกษัตริย์มุสลิมที่เกลียด
สั่งจับเอาไปทรมานไว้จนสิ้นชีพ เพราะเกรงว่าท่านจะมีอิทธิพลมากเกินไป อีกเรื่องหนึ่งที่นับว่า
เป็นเรื่องสำคัญทางศาสนา ก็คือ ท่านได้ประกาศให้ศาสนาซิกข์แยกออกจากฮินดูและมุสลิม และ

ประกาศตัวว่าซิกข์มิใช่ฮินดูหรือมุสลิม ไม่รับรองการออกอาหารของทั้งสองศาสนา ไม่ยอม
นมัสการร่วมกับพวกฮินดู ไม่จาริกไปนครมักกะห์ที่ไม่สวมมณฑกัฏฏะห์ และไม่สวม
บทสวดของมุสลิม

ศาสนาคอรัทที่หก คือ กุรุ หริโกวินท์ เมื่อคุรุอรชุน ผู้เป็นบิดาของท่านถูกทรมานเช่นนั้น
ท่านก็เห็นว่า ชาวซิกข์จะเป็นผู้ไถ่ถอนอยู่ต่อไปไม่ได้แล้ว จึงเปลี่ยนวิธีการ เป็นใช้ดาบ สร้างสม
กำลังรบ สร้างบ้อมปราการ ฝึกทหาร เมื่อจักรพรรดิชะหังคีร์ ทรงทราบจึงเชิญไปพบ แล้ว
จับขังไว้ในบ้อม ชาวซิกข์ก็หลั่งไหลไปที่บ้อมนั้น เพียงเพื่อไปจับกุมกำแพงบ้อมที่ขังคุรุ ในที่สุด
จักรพรรดิก็จทรงปล่อยคุรุให้เป็นอิสระ แต่ในรัชสมัยต่อมาจักรพรรดิชาห์ชะฮานหันกลับมาใช้
นโยบายปราบปราม จึงได้เกิดสงครามระหว่างชาวซิกข์ กับชาวมุสลิมขึ้น ๔ หรือ ๕ ครั้ง และ
ชาวซิกข์เป็นฝ่ายชนะทุกครั้ง นับว่าคุรุผู้นี้เป็นทั้งทหารและนักเผยแพรศาสนา

ศาสนาคอรัทที่เจ็ด คือ กุรุ หริโรว ได้ทำให้ศาสนาซิกข์รุ่งเรือง มีกำลังทหารเข้มแข็ง
สามารถทำให้คนสำคัญ ๆ แห่งศาสนาฮินดูหันมานับถือศาสนาซิกข์ได้

ศาสนาคอรัทที่แปด คือ กุรุ หริกฤษณ์ สิ้นชีพเมื่ออายุเพียง ๔ ปี เท่านั้น

ศาสนาคอรัทที่เก้า คือ กุรุ เทม พนทร์ กษัตริย์มุสลิมได้ทรงรับสั่งให้ไปยังกรุงเดลี และ
บังคับให้ท่านเปลี่ยนศาสนา แต่ท่านไม่ยอม จึงถูกประหารชีวิต และสับร่างกายเป็น ๔ ตอน
เอาไปแขวนประจานไว้ที่ประตูบ้อมทั้งสี่ทิศ

ศาสนาคอรัทที่สิบ คือ กุรุ โกวินทสิงห์ ผู้ได้รับการขนานนามว่า "นักบุญผู้เป็นทหาร"
เป็นผู้ทำให้ศาสนาซิกข์เข้มแข็งแรงแม้นกยังขึ้น ด้วยการปลุกใจสานุศิษย์ทั้งหลาย ให้เป็นนักรบ
ต่อต้านกษัตริย์มุสลิม ท่านได้ตั้งศูนย์กลางเผยแพรลัทธิของตนขึ้นที่เมืองดักกะ (Dacca) และ
แคว้นอัสสัม ประกาศว่าทุกคนควรเป็นนักรบ ท่อสู้ศัตรูเพื่อจรรโลงชาติและศาสนาของตน
สักขีทุกคนจะต้องกล้าหาญ คำว่า "สิงห์" หมายถึง ความกล้าหาญ ท่านเป็นผู้เริ่มลัทธิแบบ
คิดจุ่มขึ้นในศาสนาซิกข์ ประกอบพิธีให้ผู้ที่เข้ามาเป็นสานุศิษย์ด้วยวิธีประพรมน้ำมัน และให้
ดื่มน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีอาบคมแชไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายว่า ผู้ดื่มน้ำจะต้องเป็นผู้กล้าหาญ พร้อม
ที่จะออกรบเพื่อจรรโลงชาติและศาสนา น้ำคั้นนี้เรียกว่า "น้ำอมฤต"

* ปัจจุบันเป็นเมืองหลวงของบังกลาเทศ อยู่ห่างจากกัลกัตตา (Calcutta) ไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ
๒๔๔ ไมล์

เมื่อคัมภีร์มฤตยูแล้ว กรุ๊ปให้ศีล ๒๑ ข้อ ซึ่งเป็นศีลประจำชีวิตของศิษย์ทุกคนคือ

๑. นับถือศาสนาทุกคนเป็นมิตร และถือว่าตนเป็นบุตรแห่งศาสนานั้น
๒. นับถือเมืองปาฏลีบุตร และ กานันทปุระ ว่าเป็นปูชนียสถานที่ประสูติของศาสนา
๓. เลิกถือชั้นวรรณะ
๔. ห้ามทะเลาะวิวาทระหว่างศิษย์ด้วยกัน
๕. พยายามพลีชีพในสนามรบ
๖. บุชาสังคกัถศีล ๓ ประการ คือ
 - ก. พระเจ้าผู้ทรงเป็นสัจจะ เป็นศรี และเป็นอกาละ
 - ข. ศาสนาแห่งครูทั้งหลาย และ
 - ค. ความบริสุทธิ์
๗. มี "ก" ๕ ประการไว้กับตน คือ เกศ กังมา กฉา กวา และ กุฎปาน
๘. เว้นจากพุกปด
๙. เว้นจากโลก โกรธ หลง และนับถือภรรยาผู้อื่นเสมอด้วยมารดาของตน
๑๐. ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ปฏิบัติกษัตริย์ศาสนาสิกข์
๑๑. ไม่คบผู้ที่ไม่ส่งเสริมการรบ
๑๒. ห้ามใช้สีแสด (เพราะสีแสด หมายถึงความรัก ความเมตตา ซึ่งขัดท่อนิสัยนักรบ)
๑๓. ให้ใช้คำว่า "สิงห์" ท่อท้าย ทั้งแก่บั้นเป็นต้นไป
๑๔. ห้ามเปลือยศีรษะ นอกจากเวลาอาบน้ำ
๑๕. ไม่เล่นการพนัน
๑๖. ห้ามตัดหรือโกนผม หนวด และเครา
๑๗. ห้ามเกี่ยวข้องกับบุคคลผู้เบียดเบียนชาติ ศาสนา
๑๘. ให้ถือว่า การขี่ม้า พันดาบ และ มวยปล้ำ เป็นกิจที่ต้องทำอยู่เป็นนิจ
๑๙. ให้ถือว่าเกิดมาเพื่อทำผู้ที่มีความทุกข์ให้มีสุข และทำความเจริญให้แก่ชาติ ศาสนา
๒๐. เว้นจากความหรรษาพุ่มเฟิยที่ไร้สาระ
๒๑. ให้ถือว่าการคบพระเจ้าเป็นอกาละ และสักการะบูชาผู้เป็นแซกเป็นกิจที่ควรทำเป็นประจำ

นิกายต่าง ๆ ในศาสนา

ศาสนาซิกข์ แยกออกเป็นนิกายใหญ่ ๆ ได้ ๒ นิกาย คือ

๑. นิกายนันทันตี ซึ่งหมายถึง ผู้ปฏิบัติตามธรรมคำสอนของ กุรุ นานัก ซึ่งเป็นปฐมศาสดา

๒. นิกายนิลิมเล หมายถึง นักพรตผู้ปราศจากมลทิน นับถือ กุรุ โกวินทสิงห์ นิกายนี้ กุรุ โกวินทสิงห์ เป็นผู้สนับสนุน โดยจัดส่งสาวกของท่านไปศึกษาในมหาวิทยาลัย พาราณสี

นอกจากนั้น ก็มีนิกายย่อย ๆ ออกไปอีกมากมาย บางนิกายก็ถือว่ามี กุรุ เพียง ๑๐ องค์ บางนิกายก็ถือว่า หลังจากกุรุองค์ที่สิบ คือ กุรุ โกวินทสิงห์ แล้วก็ยังมิคุรุอื่น ๆ สืบมาอีกทุกกระยะ

คัมภีร์ของศาสนา

คัมภีร์ของศาสนาซิกข์ เรียกว่า "กรันตะ สาทิพ" แปลว่า "พระคัมภีร์" คัมภีร์นี้แบ่งออกเป็น ๒ เล่ม คือ

๑. อาทิกรันต์ แปลว่า "คัมภีร์แรก" ซึ่ง กุรุ อรชุน เป็นผู้รวบรวมขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๖๐๔

๒. ทสมกรันต์ แปลว่า "คัมภีร์ของกุรุองค์ที่ ๑๐" เป็นชุมนุมข้อเขียนของ กุรุ โกวินทสิงห์ทั้งหมด ซึ่งรวบรวมขึ้นภายหลังอาทิกรันต์ ประมาณ ๑๐๐ ปี

หลักคำสอนที่สำคัญ

เรื่องพระเจ้า

ซิกข์นับถือพระเจ้าองค์เดียว โดยมีข้อความในคัมภีร์อยู่ตอนหนึ่ง ว่า "ณ ประมุขของพระเจ้านั้นมีบี มุขัมมก ทั้งหลายพันองค์ มีพระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ ทั้งหลายพันองค์ แต่มีพระเจ้าที่เหนือเทพเจ้าทั้งหลายอยู่เพียงองค์เดียวเท่านั้นซึ่งเป็นผู้สร้างโลก และสร้างทุกสิ่งทุกอย่าง พระนามของพระองค์เท่านั้นจริง" "พระเจ้าทรงปราศจากความกลัว และปราศจากความเป็นศัตรู พระองค์ทรงเป็นอาชวตะ (คือผู้ไม่เกิด) เป็นอมตะ (คือผู้ไม่ตาย) และเป็นสยัมภู (คือ ผู้เป็นเอง ไม่มีใครสร้าง)"

“รูปทั้งหลายปรากฏขึ้นมาตามพระบัญชาของพระเจ้า สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายอุบัติขึ้นมาจากพระบัญชาของพระองค์...มนุษย์ทั้งหลายมีพระบิดาองค์เดียวกัน เราทั้งหลายเป็นบุตรของพระองค์ เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายจึงเป็นพี่น้องกัน” “พระเจ้าทรงสถิตอยู่ในสิ่งทั้งปวงที่พระองค์สร้าง และสิ่งทั้งปวงก็อยู่ในพระองค์”

“พระเจ้าได้ทรงมีอยู่ในการเริ่มต้น ได้ทรงมีอยู่ในสมัยแรกเริ่มเดิมที บัดนี้พระองค์ก็ยังทรงมีอยู่ และจะทรงมีอยู่ต่อไปด้วย เพราะโองการของพระองค์ รูปร่างจึงถูกสร้างขึ้นมาจากโองการของพระองค์ เราไม่อาจพรรณนาให้หมดสิ้นได้ เพราะโองการของพระองค์ วิญญาณจึงเข้าไปสิงอยู่ในร่างกาย เพราะโองการของพระองค์ มนุษย์จึงได้รับความยิ่งใหญ่...มนุษย์ทั้งปวงล้วนแต่ต้องขึ้นอยู่กับคำสั่งของพระองค์ทั้งนั้น ไม่มียกเว้นใครเลย”

เรื่องการสร้างโลก

ศาสนาซิกข์สอนว่า เดิมทีเคยมีแต่เอกาลบุรุษ คือ พระเจ้า ต่อมาก็มีหมอกก๊าซ หมุนเวียนอยู่เป็นเวลาล้านโกฏิปี จึงได้เกิดมี แผ่นดิน ดวงดาว น้ำ อากาศ ฯลฯ แล้วก็มีสิ่งมีชีวิตอุบัติขึ้นมา ถึง ๘,๔๐๐,๐๐๐ ชนิด มนุษย์มีฐานะสูงสุดเพราะมีโอกาสบำเพ็ญความดี เป็นการฟอกวิญญาณให้บริสุทธิ์ ซึ่งจะเป็นหนทางนำไปสู่ความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร

ศาสนาซิกข์สอนว่า โลกมีมากน้อยมากน้อย ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ก็มีอยู่มากมายเช่นกัน อากาศ และอวกาศ ก็กว้างใหญ่ไพศาล สุดที่มนุษย์ผู้มีกิเลสจะหยั่งรู้ให้ทั่วถึงได้

เรื่องการเกิดใหม่

ศาสนาซิกข์ถือว่า วิญญาณเป็นอมตะ วิญญาณนั้นได้พัฒนาขึ้นมาตามลำดับ ถ้าผู้ใดต้องการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในภพนี้ ก็จำต้องชำระกิเลสให้หมด ถ้าไม่ต้องการตายก็ต้องทำให้ไม่เกิด การทำให้ไม่เกิดก็คือการทำตัวให้อยู่กับพระเจ้า

เรื่องฐานะของสตรี

ศาสนาซิกข์ยกให้สตรีมีฐานะเท่าเทียมบุรุษ สตรีมีสิทธิในการศึกษา ร่วมสวดมนต์ หรือเป็นผู้นำในการสวดมนต์ได้เท่ากับบุรุษทุกประการ ท่านคุรุ นานัก ได้ให้โอวาทแก่พราหมณ์ผู้เคร่งครัดในเรื่องวรรณะไว้ว่า “พวกท่านประณามสตรีด้วยเหตุใด สตรีเป็นผู้ให้อำเนิดแก่กษัตริย์ คุรุ ศาสตรา และแม้แต่ตัวท่านเอง”

เรื่องเกี่ยวกับประเทศชาติ

ครู นานัก ผู้มองเห็นภัยที่ประเทศชาติกำลังได้รับจากคนต่างชาติ และคนในชาติเดียวกัน จึงได้ประกาศธรรมเพื่อความดำรงอยู่ของชาติ เราใจให้ผู้ฟังมีความสามัคคี มีความรักชาติ โดยไม่เกลียดชังชาติอื่น

ครู โควินทสิงห์ สอนให้ชาวซิกข์เป็นทหารหาญ ยอมเสียสละเลือดเนื้อเพื่อชาติ ครู บางองค์ได้เสียสละชีวิตเพื่อชาติมาแล้ว ในการกอบกู้เอกราชของอินเดีย ก็ปรากฏว่าชาวซิกข์ ได้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

เรื่องความเสมอภาค

ครู นานัก สอนว่า "โลกทั้งหมดเกิดขึ้นจากแสงสว่างเดียวกัน คือ พระเจ้าจะว่าใครดี ใครชั่วกว่ากันหาได้ไม่"

วิหารของซิกข์มีประตูสี่ด้าน หมายความว่า เป้ารับคนทั้งสี่ทิศ โดยไม่จำกัดชาติ ศาสนา วรณะ หรือเพศใด ๆ ทั้งสิ้น ทุกคนจะต้องนั่งบริโภคอาหารในที่เสมอหน้ากัน ถึงกับตั้ง กฎเกณฑ์ไว้ว่า ใครจะเข้าพบครู จะต้องรับอาหารจากโรงทานเสียก่อนเพื่อเป็นการแสดงว่าได้ ยอมรับหลักการเสมอภาคของศาสนาแล้ว

เรื่องเสรีภาพ

เสรีภาพเป็นวิญญานของสังคม ครู โควินทสิงห์ วางหลักปฏิบัติไว้ว่า อย่าทำให้ใครต้อง กลัวท่าน ท่านอย่าเป็นภัยแก่ใคร อย่ากลัวใคร และอย่าให้ใครเป็นภัยแก่ตน

พิธีเข้าถือศาสนาซิกข์ ทั้งชายหญิงจะต้องเข้าไปบูชาด้วยกัน ในโบสถ์วิหารแห่งเดียวกัน นั่งพร้อมกันในฐานะพี่น้อง สรรเสริญพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวกัน ทั้งนี้ก็เพื่อปฏิเสธเรื่องวรรณะ ทำลายความถือตัว ก่อให้เกิดศรัทธา และมีความรักใคร่กัน

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ศาสนาซิกข์ นักเรียนอาจอภิปรายได้ในประเด็นต่อไปนี้
 - ๑.๑ ศาสนาซิกข์มีบทบาทต่อชีวิตของชาวอินเดียอย่างไร
 - ๑.๒ อะไรเป็นสาเหตุทำให้เกิดศาสนาซิกข์
 - ๑.๓ ทำไมผู้นับถือศาสนาซิกข์จึงได้นาม "สิงห์" ต่อท้ายชื่อ
๒. ชีวิตประวัติของคุรุ อาจอภิปรายได้ในประเด็นต่อไปนี้
 - ๒.๑ อะไรเป็นเหตุบันดาลใจให้คุรุนานักออกประกาศศาสนา
 - ๒.๒ สวากของนानัก เป็นบุคลลประเภทไหน
 - ๒.๓ ทำไมคุรุนานักจึงตั้งศาสนาซิกข์ขึ้น
 - ๒.๔ ทำไมคุรุโกวินทสิงห์ จึงได้นามว่า "นักบุญผู้เป็นทหาร"
๓. หลักคำสอนในศาสนาซิกข์ มีเรื่องที่น่าสนใจ คือ
 - ๓.๑ ศาสนาซิกข์มีความเชื่อถือเกี่ยวกับพระเจ้าอย่างไร
 - ๓.๒ ศาสนาซิกข์สอนเกี่ยวกับเรื่องโลก และดวงดาวไว้อย่างไรบ้าง
 - ๓.๓ ศาสนาซิกข์มีความเชื่อถือเกี่ยวกับเรื่องการเกิดใหม่อย่างไร
 - ๓.๔ ศาสนาซิกข์มีความเห็นเกี่ยวกับประเทศชาติอย่างไร
 - ๓.๕ ศาสนาซิกข์ส่งเสริมเรื่องความเสมอภาคและเสรีภาพอย่างไร

หนังสืออ้างอิง

๑. ศาสนาเปรียบเทียบ ของ เสฐียร พันธรั้ง
๒. ประวัติศาสตร์ศาสนา ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ
๓. Sources of Indian Tradition ฉบับของ Columbia University Press.
๔. บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย จำนงค์ ทองประเสริฐ (แปล)
ราชบัณฑิตยสถาน. จัดพิมพ์

ความสอดคล้องของศาสนาสากล

ศาสนามีกำเนิดจาก “ความกลัว” ของมนุษย์ ในขั้นแรก ๆ มนุษย์กลัวภัยจากปรากฏการณ์ของธรรมชาติ เช่น พายุ ร้อง พายุผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ฯลฯ ด้วยความกลัวนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องหาที่พึ่งทางใจ เช่น ภูเขาบึง บ่าไม้บึง พระอาทิตย์ พระจันทร์บึง แล้วทำการเช่นสรวงบูชาสิ่งนั้นเพื่อให้ลบล้างภัยสิ่งต่าง ๆ ให้คงที่ตนประสงค์กรรมมนุษย์เจริญขึ้นเกิดความกลัวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นคือกลัวทุกข์จึงได้เกิดสร้างสรรค์เป็นตัวแทนบุคคลขึ้นเป็นที่เคารพบูชา จึงเกิดมีพระพรหม พระอิศวร พระอัสสละห์ พระยะโฮวา ฯลฯ ขึ้นและบังเกิดนับถือธรรมด้น ๆ (สัจจะ) จึงเกิดเป็นศาสนา ๒ แบบขึ้นมา คือ

ก. เทวนิยม ได้แก่การเคารพนับถือเทพเจ้าหรือ God เช่น ศาสนาอิสลาม คริสต์ พราหมณ์ ฮินดูและอื่น ๆ เป็นต้น

ข. อเทวนิยม หรือสัจจะนิยม ถือพระธรรมเป็นหลัก ได้แก่ ศาสนาพุทธกับศาสนาอื่น ทั้ง ๒ แบบนี้มีเป้าหมายตรงกันคือ เพื่อให้พ้นจากทุกข์ที่ตนไม่ปรารถนานั่นเอง

ในการนับถือศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจให้ “พ้นทุกข์” นั้น กระนั้นกลดลวงเลยมาความแตกต่างกันในข้อปลีกย่อยบางประการของศาสนากลับเป็นสาเหตุ “เพิ่มทุกข์” ให้แก่มวลมนุษย์ ต่างแตกแยกไม่ลงรอยกัน รบราฆ่าฟันกันอันเนื่องมาแต่ศาสนาเป็นมูลเหตุซึ่งน่าเชื่อได้ว่าไม่ตรงตามพระประสงค์ของพระศาสดาทั้งหลายอย่างแน่นอน แม้ในประเทศไทยเราเองบางครั้งในคนบางกลุ่ม ความแตกแยกในศาสนาทำให้ขัดแย้ง เข้าใจกันไม่ได้ ต่างฝ่ายต่างยึดในความรู้อย่างเห็นแก่ตัวอย่างเห็นแก่ตัวว่า ศาสนาของตนเท่านั้นที่เป็นหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงควรศึกษาเฉพาะ คำสอนที่เป็นตัวแท้ของ พระศาสดาให้ถ่องแท้ เพราะศาสนาทุกศาสนามีเรื่องราวเพิ่มเติมมาทีหลัง ยิ่งเวลาล่วงไปนานเท่าใด สิ่งทีเพิ่มเติมมาก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

ฉะนั้นในการศึกษาเรื่อง ความสอดคล้องของศาสนาสากลนั้น ประการแรกที่จะต้องพึงทำความเข้าใจ ก็คือ ปัญหาเรื่องความทุกข์ของมนุษย์ จะต้องยอมรับเสียก่อนว่าความทุกข์กับมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ความทุกข์นั้นนับว่าเป็นธรรมชาติอันเป็นสากลที่ไม่เคยยกเว้นให้กับใคร ยกเว้นบุคคลประเภทเดียวเท่านั้น คือ พระอรหันต์ เพราะ

“ความทุกข์” นี่เป็นปัญหาาร่วมกันของมนุษยชาติทุกคน ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ ต่างผิวต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม เพราะทุกครั้งที่ความทุกข์ได้กล้ำกรายเข้ามา ย่ำยีจิตใจ ของผู้ใดแล้ว นั้นย่อมหมายถึงการหล่นน้ำตา ซึ่งไม่เคยปรากฏว่ามีใครแยกแยะมาก่อนว่า น้ำตาของคนไทยจะประกอบด้วยความเศร้ามากกว่าน้ำตาของชาวอินเดีย ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นน้ำตาของชาวเกาะบาห์ลีที่มีความเป็นอยู่กับธรรมชาติง่าย ๆ หรือน้ำตาของประเทศที่เคยไปเหยียบโลกพระจันทร์อย่างสหรัฐอเมริกา ก็ยังคงเป็นน้ำตาเหมือนกัน มีความเศร้าใจ รันทดใจเช่นเดียวกัน มีความไม่สบายใจเหมือนกัน ฉะนั้น เราพึงทำความเข้าใจให้ดีกว่านี้ชื่อว่า ความทุกข์แล้วย่อมมีความเป็นสากลอยู่ในตัวมันเอง ไม่มีชนชาติหนึ่งชาติใดจะเศร้ามากหรือน้อยกว่ากัน

ประการที่สอง คือ มนุษย์เป็นผู้ที่ไม่ประสงค์จะมีความสุขด้วยกันทุกคน ทุกคนล้วนแต่มีธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่งคือ รักสุขและเกลียดชังความทุกข์ สิ่งใดที่กระทำแล้วจะนำไปสู่ความสุข ก็มักจะเลือกกระทำสิ่งนั้น ๆ เช่น เลือกรักคนที่เรารักคงจะไม่มีใครไปรักคนที่เราเกลียดชัง เพราะนั่นหมายถึงความทุกข์ซึ่งเป็นหนทางที่คนเรามักจะไม่เลือกในการดำเนินชีวิต แม้กระทั่งการกระทำบางอย่างที่เป็นสิ่งที่ผิด แต่ถ้าสามารถจะนำความสุขมาให้แก่ผู้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม เขาก็จะทำสิ่งนั้นเพื่อแลกกับความสุข เช่น การขายยาเสพติด ผู้ขายรู้ว่าเป็นสิ่งที่ผิด แต่ด้วยการกระทำเช่นนี้ย่อมหมายถึงเงินที่มีมูลค่าอันมหาศาล ซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะสรุปเอาเองว่า มีเงินแล้วก็ย่อมจะมีความสุข ฉะนั้นการหวังเงินเพื่อจะได้ความสุขนี้เองจึงผลักดันให้คนเรากระทำในสิ่งที่ชั่วออกไป

ในประการหลังนี้จึงต้องสรุปให้ฟังว่า มนุษย์เป็นผู้ที่ไม่ประสงค์ที่จะมีความสุข ถ้าเกิดมีความสุขเมื่อใดก็จะพยายามผลักดันออกไปด้วยวิถีทางต่าง ๆ ซึ่งความจริงข้อนี้ก็จะเป็นสิ่งสากลเช่นเดียวกันกับปัญหาเรื่องความทุกข์ไม่ว่าชนชาติใด ภาษาใด ผิวใด ย่อมเป็นผู้ที่ไม่ต้องการความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น และด้วยความมีขอบเขตชีวิต มนุษย์เราไม่รู้ว่าอะไรควรจะเป็นความสุขที่แท้จริงและวิถีทางไหนที่ปฏิบัติแล้วจึงจะได้ความสุขที่แท้จริงนั้นมา จึงทำให้มนุษย์ต้องค้นร่น ขวนขวาย วนเวียนอยู่แต่ในความสุขกับความทุกข์อยู่เสมอ และไม่มีโอกาสจะได้พบกับความสุขที่แท้จริง ซึ่งทำให้มนุษย์ต้องใช้ชีวิตอยู่ในโลกนี้เหมือนคนหลงลอย ไม่มีเป้าหมายเกิดมาก็ใช้ชีวิตที่โลกเล่นอยู่ในเรื่องของ กิน กาม เกียรติ และก็ตายไปโดยที่ไม่มีโอกาสรู้ว่าอะไรคือเป้าหมายที่ควรจะได้รับในชีวิต

ฉะนั้นศาสนาทุกศาสนาก็เกิดขึ้นมาเพื่อที่จะประกาศให้มนุษย์ชาติทั้งหลายได้ทราบว่าการ
ความสุขที่แท้จริงที่ท่านทั้งหลายพยายามจะแสวงหาให้พบนั้นมีอยู่ ผู้ที่ทำหน้าที่ประกาศเป็น
บุคคลแรก ๆ ก็คือบรรดาพระศาสดาของทุกศาสนานั่นเอง ด้วยเหตุผลที่ว่าพระศาสดาคือบุคคล
ที่สามารถประพฤติปฏิบัติทางด้านจิตใจจนสามารถเอาชนะความทุกข์ได้ และได้พบกับความ
สุขที่แท้จริงด้วยตนเอง ดังนั้น ความทุกข์ เมื่อมองในมุมกลับแล้วก็เป็นประโยชน์ในแง่
ที่ว่า ทำให้บังเกิดพระศาสดาขึ้นมาในโลกนี้ คั้งที่พระเยซูหลังจากที่ได้ตรัสรู้ธรรมและทรง
ท้าวาริกสั่งสอนนั้นก็ได้ตรัสว่า “พระบิดาทรงสถิตอยู่กับเรา สิ่งนั้นเราได้บอกท่านทั้ง-
หลาย เพื่อท่านจะมีความสุขโดยเรา ในโลกนี้ท่านทั้งหลายมีความสุขยาก แต่จงยินดีเถิด
เราชนะโลกแล้ว” ในขณะที่เดียวกันพระพุทธเจ้าก็ตรัสในทำนองที่ว่า เพราะ ชาติ ๑ ชรา ๑
มรณะ ๑ ธรรมสามประการนี้แลมีอยู่ จึงทำให้บังเกิดพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นในโลก
และพระพุทธองค์ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่อยู่เหนือโลกชนะโลกเหมือนกัน (โลกุตระ) เพราะท่าน
สามารถกระทำให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิงในวันที่ท่านตรัสรู้นั่นเอง

เราสามารถศึกษาถึงความสอดคล้องของศาสนาสาทุกต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย เมื่อเห็น
“จุดร่วม” ณ ที่ตรงนี้ก่อนว่า เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่มีความทุกข์ และเพราะมนุษย์ไม่
ต้องการความทุกข์ ประสงค์แต่ความสุข แต่ด้วยการไม่รู้ว่าจะอะไรคือความสุขที่แท้จริง จึง
ทำให้บังเกิดพระศาสดาของแต่ละศาสนาขึ้นมาเพื่อที่จะประกาศถึงความสุขที่แท้จริง พร้อม
ทั้งแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อที่จะไปสู่เป้าหมายอันเป็นความสุขที่แท้จริงนั่นเอง ด้วยเหต
ุผลที่ว่าพระศาสดาคือ ผู้รู้ รู้อะไร? ก็คือรู้ว่าอะไรเป็นความสุขชนิดที่ไม่เปลี่ยนแปลงและ
รู้ว่าวิถีทางที่จะให้ถึงความสุขที่แท้จริงและนิรันดรนั้น ต้องทำอย่างไรบ้าง ดังนั้น เราจะ
สามารถพบว่า ศาสนาทุกศาสนาจะต้องชี้ไปที่ “คุณค่าหนึ่ง” อันเป็นสิ่งสูงสุดของแต่ละศาสนา
ซึ่งค่าสูงสุดนั้นก็ป็นสัญลักษณ์ของความสุกที่แท้จริงทั้งสิ้น อย่างเช่นของศาสนาพุทธนั้น
พระพุทธองค์จะทรงชี้ไปยังพระนิพพานว่าเป็นที่สุดแห่งการประพฤติปฏิบัติธรรม ศาสนา
คริสต์จะชี้ไปยังแผ่นดินของพระเจ้าเป็นเจ้า คือการได้ชีวิตนิรันดร ศาสนาอิสลามจะชี้ไปยัง
องค์พระอัลเลาะห์ว่าเป็นสิ่งสูงสุดที่จะไปถึง ศาสนาพราหมณ์ฮินดูก็จะเล็งไปยังการได้อยู่เป็น
อันหนึ่งอันเดียวกับพระพรหม ศาสนาสึกซ์ก็จะชี้ไปยังการไปถึงองค์พระเจ้าคือองค์กาลปुरु
ศาสนาเต๋าชี้ไปยังการได้เข้าถึงเต๋า เป็นต้น ซึ่ง เป้าหมายอันสูงสุดทั้งหมดนี้ ก็หมาย
ถึงความสุขที่แท้จริงทั้งสิ้น

อาจจะมีส่วนที่สงสัยว่า หากศาสนาบังเกิดขึ้นมาในโลกนี้เพื่อที่จะประกาศถึงความสุขที่แท้จริงที่มีเพียงหนึ่งเดียวแล้วไซ้ร้ ก็ควรจะต้งมีเพียงศาสนาเดียวเท่านั้นก็เป็นการเพียงพอ แต่ทำไมจึงต้องมีหลายศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นมาในระยะเวลาที่ต่างกัน และทำไมจึงขนานนาม ความสุขที่แท้จริงด้วยชื่อเสียงที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางศาสนาก็มีพระเจ้า แต่ทำไมบางศาสนาไม่ปรากฏว่ามีพระเจ้าเป็นต้น

ปัญหานี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรทำความเข้าใจกันก่อนอีกเช่นกัน การที่บังเกิดมีหลายศาสนาขึ้นมาในโลกนี้ มิได้หมายความว่าเราจะด่วนสรุปลงไปง่าย ๆ ว่า เมื่อมีหลายศาสนาก็ควรจะมีความแตกต่างกันด้วย ความแตกต่างนั้นต้องปรากฏว่ามีแน่ในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อยแห่งการสั่งสอน แต่โดยเบ้าหมายแล้วย่อมจะมีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือเล็งไปที่ความสุขที่แท้จริงนั่นเอง

เราก็จะศึกษาถึงความสอดคล้องของศาสนาในส่วนของเบ้าหมายอันสูงสุดนี้เอง กลับมาถึงปัญหาที่ว่าทำไมจึงต้องมีหลายศาสนาอีกสักครั้ง การมีหลายศาสนานั้นจะต้งนับว่าเป็นความถูกต้องและเหมาะสมมากกว่าที่จะเห็นเป็นความแตกต่าง การบังเกิดขึ้นของพระศาสนาแต่ละองค์ในแต่ละยุคนั้น เพื่อต้งการที่จะมาแก้ไขปลดปล่อยความทุกข์ยากของมวลมนุษย์ให้ไ้พบกับแสงสว่างอันเป็นเครื่องนำทางชีวิตไปสู่ความสุขอันเป็นนิรันตร เมื่อศาสนาเกิดขึ้น ณ ท้องถิ่นใด ภาษาใด วัฒนธรรมใดแล้วก็จำเป็นที่จะต้งใช้ความรู้ความสามารถเดิมของตนก่อนที่จะตรัสรู้ขึ้น เพื่อที่จะอธิบายถึงเรื่องภายในจิตใจให้กับคนทั่วไปได้ล่วงรู้และนำไปสู่การปฏิบัติตาม อย่างเช่น พระพุทธเจ้าทรงประสูติในดินแดนที่เรียกว่าชมพูทวีป ท่านก็จะต้งใช้ภาษาของท้องถิ่นนั้น ๆ ในการประกาศธรรม พระเยซูเกิดในแผ่นดินอิสราเอลก็จำเป็นต้งใช้อีกภาษาหนึ่ง พระโมฮัมหมัดแห่งศาสนาอิสลามเกิดในแผ่นดินอาหรับก็ต้งใช้ภาษาอาหรับ เถ้ามีท่านเล่าจื้อเป็นศาสดาก็ต้งใช้ภาษาจีน ศาสนาสิกข์เกิดในดินแดนปัญจาบของอินเดียก็ใช้ภาษาปัญจาบ เป็นต้น ดังนั้นคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีเฉพาะท้องถิ่นต่างศาสนาจึงอยู่กับภูมิหลังแห่งวัฒนธรรม เฉพาะถิ่นเฉพาะกาลไปอาทิ การโยกย้ายเคลื่อนที่ การรับวัฒนธรรมใหม่ประสมประสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เป็นต้น และการบังเกิดขึ้นของพระศาสนาในแต่ละยุคที่มีระยะเวลาอันแตกต่างกันนั้น ก็เพื่อที่จะสืบทอดเจตนารมณ์และคำสอนของศาสดาองค์ก่อน ๆ ให้เกิดความประสานกัน เพื่อว่ามนุษย์ที่ต้งตกอยู่ในความทุกข์นั้นจะได้ไม่ละทิ้งศาสนาอันเป็นเครื่องนำทางไปสู่ความอยู่รอดอย่างแท้จริง โดยการไ้พบกับความสุขที่ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นนิรันตร

นั่นเอง เพราะการที่มีมนุษย์ชาตินั้นย่อมหมายถึงความวอควายของมวลมนุษยชาติ การที่มีมนุษย์ยังสามารถอยู่ได้ในทุกวันนี้ ก็เพราะผลแห่งการบังเกิดขึ้นของ พระ ศาสดาใน อดีตนั้นเอง

ฉะนั้น การที่มีหลายศาสนานี้จึงเป็นความเหมาะสมในแง่ที่ว่า เปิดโอกาสให้มวลมนุษย์ทั่วโลกได้มีโอกาสเข้าถึงเป้าหมายของชีวิตอันเป็นความสุขนิรันดรนั้นด้วยวิถีทางที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมหรือวิถีทางที่ตนเองสามารถจะเข้าใจได้มากที่สุด เช่น ผู้บังเกิดขึ้นมาในวัฒนธรรมของศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูแล้ว ก็ย่อมสามารถทำความเข้าใจในเรื่องแนวทางแห่งการปฏิบัติของศาสนาตน ได้ดีกว่าที่จะไปประพฤติตามแนวทางของคริสต์หรือเต๋า เป็นต้น ฉะนั้นการบังเกิดขึ้นมาเป็นหลายศาสนาจึงต้อง นับว่าเป็นความถูกต้องและเหมาะสมอย่างที่สุดแล้ว

เป้าหมายของทุกศาสนาเหมือนกัน

ทั้งที่ได้อธิบายย่อมาแล้วว่า ศาสนาทุกศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อที่จะประกาศถึงความสุขอันแท้จริงให้กับมวลมนุษย์ได้รับรู้ พร้อมกับแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อที่จะให้ถึงเป้าหมายอันเป็นความสุขนั้นด้วย ดังนั้น ทั้งเป้าหมายคือความสุข และวิถีทางที่จะเข้าถึงความสุขนั้นก็ย่อมจะต้องเป็นสิ่งสากลที่ทุกคนจะสามารถเข้าถึงได้โดยทั่วหน้ากัน

ฉะนั้นในเบื้องต้นเราจะมาดูถึงเป้าหมาย ของแต่ละ ศาสนาที่พระ ศาสดา ประกาศว่าจะมีความสอดคล้องกันเช่นไร ซึ่งในส่วนนี้ของเป้าหมายนี้ ขอให้พยายามสังเกตถึงคำพูดของพระศาสดาที่พยายามจะชี้แจงหรือกล่าวถึงเป้าหมายอันสูงสุดนั้นว่า มีส่วนที่เป็นแก่นหรือเนื้อหาาร่วมกันที่ตรงไหนบ้าง อย่าเพิ่งอ่านเฉพาะความแตกต่างทางด้านภาษาอย่างเดียว แต่ดูส่วนที่เป็นแก่นหลังจากที่ยกเอาวจนะของพระศาสดาต่าง ๆ มาแล้ว จึงจะสรุปอีกทีหนึ่ง

ศาสนาพุทธ

พระพุทธองค์จะชี้ไปยังพระนิพพาน (วิมุติ) ว่าเป็นเป้าหมายอันสูงสุด ซึ่งมีคำตรัสที่เกี่ยวกับพระนิพพานดังนี้ คือ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง (นิพพานัง ปรมัง สุขัง) และนิพพานคือความว่างเปล่าอย่างยิ่ง (นิพพานัง ปรมัง สุญญัง)

“ดิน น้ำ ลม ไฟ ย่อมไม่ตั้งอยู่ในที่ใด สงสารทั้งหลายย่อมกลับแต่ที่นี้ วิญญะ^๑ ย่อมไม่เป็นไปในที่นี้ นามกัตติ รูปกัตติ ย่อมดับหมดในที่นี้” (สรสูตร สกาวรรค สังยุต-นิกาย พระสุตตันตปิฎกเล่ม ๑๐)

๑. วิญญะ (วน, องค์ประกอบ เวียนต่อเนื่องกัน) ได้แก่กิเลส, กรรม, วิบาก สามอย่างประกอบเป็นวงจรใหญ่แห่งบังจายการ เรียกว่า ภวัจกร หรือสังสารจักร

“ถูก่อน ภิกษุทั้งหลาย สิ่งนั้นมีอยู่ คือ สิ่งซึ่งไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ไฟ ไม่ใช่ลม ไม่ใช่อากาศ ไม่ใช่วิญญาณ ไม่ใช่อาภิปัญญาตนะ ๑ ไม่ใช่เนวสัญญานาสัญญาตนะ ๒ ไม่ใช่โลกนี้ ไม่ใช่โลกอื่น ไม่ใช่ดวงอาทิตย์ ไม่ใช่ดวงจันทร์ ไม่เป็นการไป ไม่เป็นการมา ไม่เป็นการหยาบอยู่ แต่สิ่งนั้นมีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย และนั่นแหละเป็นที่ทับของ ความทุกข์ เป็นที่สิ้นสุดของความทุกข์”

นอกจากนี้ในโอวาทปาฏิโมกข์ ยังได้ทรงกล่าวถึง “การทำจิตให้บริสุทธิ์อีกด้วย”

ศาสนาอิสลาม

พระโมฮัมหมัดเป็นพระศาสดาองค์สุดท้ายของศาสนาอิสลาม ซึ่งพระเจ้าก็องค์พระอัลเลาะห์ได้ประทานคำสอนโดยผ่านพระศาสดาองค์นี้ คำสอนทั้งหมดปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน คำสอนของศาสนาอิสลามมุ่งการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่องค์พระอัลเลาะห์อีกเช่นกัน อิสลาม มาจากรากศัพท์ “สะละมะ” แปลว่า เข้าไปสู่สันติ” และ “อัลละมะ” ยอมอ่อนน้อมต่อมตน เพราะฉะนั้น อิสลามจึงมีความหมายว่า “การเข้าไปสู่สันติโดยยอมอ่อนน้อมต่อมตนตามพระประสงค์ของผู้เป็นเจ้าขององค์เดียวแห่งสากลจักรวาล”

ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ได้บรรยายถึงคุณลักษณะขององค์พระอัลเลาะห์ถึง ๙๙ ประการ เรียกว่า ศัพทตุลลอฮ์ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นพลังอำนาจสูงสุดในจักรวาล อันมาจากบ่อเกิดแหล่งเดียว คือ ชัลดลอฮ์ ณ ที่นี้จะยกคุณสมบัติขององค์พระ อัลเลาะห์มาเพียงบางประการ เพื่อเปรียบเทียบกับศาสนาอื่น (สำหรับผู้ที่สนใจก็สามารถไปค้นได้จากหนังสือสังขธรรมแห่งอิสลาม โดย ไร่นาน อรุณรังสี)

ลักษณะขององค์อัลลอฮ์

- | | |
|---------------|-------------------|
| ๑. อัล—วาหิด | ผู้ทรงเอกะ |
| ๒. อัล—ฮัก | ผู้ทรงสัจจะ |
| ๓. อัลกุคุดุส | ผู้ทรงบริสุทธิ์ |
| ๔. อัล—เอาวัล | ผู้ทรงเป็นองค์แรก |

๑. อาภิปัญญาตนะ (ฉานที่กำหนดภาวะที่ไม่มีอะไร ๆ เป็นอารมณ์) เป็นข้อย่อยข้อหนึ่งของฉานที่ใช้ อรูปธรรม (สิ่งที่มีรูปเป็นอารมณ์)

๒. เนวสัญญานาสัญญาตนะ (ฉานอันเข้าถึงภาวะมีสัญญาที่ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาที่ไม่ใช่) เป็นข้อหนึ่งของ ฉานที่ใช้ อรูปธรรมเป็นอารมณ์

๕. อัล — อากิร	ผู้ทรงเป็นองค์สุดท้าย
๖. อัล — คอลิก	ผู้ทรงสร้าง
๗. อัล — สะลาม	ผู้ทรงสันติ
๘. อัล — เกาะซซาร	ผู้ทรงสูงส่งเหนือสิ่งใด ๆ
๙. อัล — มะญิก	ผู้ทรงประเสริฐสุด
๑๐. อัล — ซอฮิร	ผู้ทรงประจักษ์แจ้ง

ในคัมภีร์อัลกุรอาน (๓:๕) กล่าวว่า “อัลลอฮ์ พระผู้ทรงรอบรู้ ไม่มีสิ่งใดในโลกหรือในชั้นฟ้าทั้งหลายจักซ่อนเร้นจากพระองค์”

(๔:๑๐๘) “พวกเขาหาที่หลบซ่อนจากผู้คน แต่พวกเขาหาที่หลบซ่อนจากอัลลอฮ์ไม่ได้ และพระองค์ทรงอยู่กับพวกเขา”

(๕๑:๕) “อัลลอฮ์ พระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก”

หัวใจของศาสนาอิสลาม ก็ประกาศเปิดเผยเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า และส่งเสริมให้มอบตัวต่อพระประสงค์ของพระองค์

ศาสนาคริสต์

พระเยซูคริสต์ซึ่งเป็นพระบรมศาสดาแห่งศาสนาคริสต์นั้น ได้ประกาศตนเองว่า เป็นบุตรของพระบิดา คือพระยะโฮวา ซึ่งเป็นพระผู้เป็นเจ้าองค์สูงสุดของศาสนาคริสต์แต่เพียงพระองค์เดียว

ในพระคัมภีร์เก่า (The Old Testament) ซึ่งเป็นเรื่องราวก่อนที่พระเยซูคริสต์จะเกิด และเป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงพระเจ้าสร้างโลก ในบทที่ ๔๓ ยะชายา พระยะโฮวาตรัสว่า “เราเป็นพระเจ้าตั้งแต่แรกเดิม และต่อไปก็จะเป็นเช่นนั้นคู่กัน ไม่มีใครที่จะขัดแย้งไปจากมือของเราได้”

อีกตอนหนึ่งในบทเดียวกัน พระยะโฮวาตรัสว่า “เจ้าทั้งหลายเป็นพยานของเรา และผู้รับใช้ของเราที่ได้เลือกสรรไว้ เพื่อเจ้าทั้งหลายจะได้รู้จักและเชื่อถือเรา และจะได้เข้าใจว่าเราคือพระองค์ผู้หนึ่ง ไม่มีพระเจ้าเกิดขึ้นก่อนเรา และภายหลังเราก็จะไม่มีคู่กัน เราคือตัวเราเอง เป็นพระยะโฮวา”

ในพระคัมภีร์เก่าอีกเช่นกัน บทที่เรียกว่า The Book of Job เมื่อโอบได้เห็นพระเจ้าองค์ที่แท้จริงแล้วก็กล่าวว่า “ข้าพเจ้าหาพระองค์ข้างหน้า แต่ก็ไม่พบพระองค์ ไปข้างหลัง

ก็ไม่เห็นพระองค์ เมื่อหันไปข้างซ้ายขณะที่พระองค์ประกอบกิจ ข้าก็เห็นพระองค์ไม่ได้ เมื่อพระองค์ทรงหลบไปข้างขวาเสีย ข้าก็ไม่เจอพระองค์เลย” เทียบได้กับ สุนัขจิ้งจอก^๑)

ในพระคัมภีร์ใหม่ พระเยซูได้กล่าวว่า “เราไปถึงพระบิดาของเรา” “พระบิดาอยู่ในเรา เราอยู่ในพระบิดา” (โยฮัน ๑๔.๑๓) (ได้แก่การไปรวมกับพระเป็นเจ้า To Combine with God)

“แต่เมื่อพระวิญญาณแห่งความจริงมาแล้ว พระองค์จะนำท่านทั้งหลายไปสู่ความจริงทุกอย่าง เพราะพระองค์จะไม่ตรัสโดยพระองค์เอง แต่พระองค์ได้ยินสิ่งใดจะตรัสสิ่งนั้น” (โยฮัน ๑๖.๑๓)

“อีกคนหนึ่งท่านทั้งหลายจะไม่เห็นเรา และอีกคนหนึ่งท่านทั้งหลายจะเห็นเรา” (โยฮัน ๑๖.๑๖)

ศาสนาพราหมณ์ — ฮินดู

ศาสนาฮินดูนั้นเป็นวิวัฒนาการมาจากลัทธิพราหมณ์ ซึ่งเคยรุ่งเรืองอย่างมากในแถบอินเดียในครั้งก่อนพุทธกาล เป็นการนำเข้ามาโดยชนชาติอารยัน และใช้คัมภีร์พระเวทเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นมาในอินเดียแล้ว ศาสนาพุทธก็กลายเป็นศาสนาที่รุ่งเรืองอยู่ในอินเดียระยะเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๘ ศาสนาพุทธได้กลายเป็นศาสนาประจำชาติของอินเดียไป แต่หลังจากนั้น ศาสนาพราหมณ์ในอินเดียก็กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ โดยมาในรูปแบบของศาสนาฮินดู ซึ่งพยายามจะรวมเอาพุทธและพราหมณ์เข้าด้วยกัน คัมภีร์ที่สำคัญของศาสนาฮินดูนั้น ได้แก่คัมภีร์อุปนิษัท ยุคอุปนิษัทนี้เป็นยุคที่ชาวอินเดียหันเข้าหากันมาก เพื่อที่จะไปแสวงหาแนวทางหลุดพ้นจากความทุกข์ เพราะเมื่อหน้ายในเรื่องการเน้นหนักในพิธีกรรมของพวกพราหมณ์จนลืมเนื้อหาที่สำคัญไป ต่อมาก็ได้มีการรจนาคัมภีร์ภควัทคีตาขึ้นมาอีก เพื่อเป็นอรรถาธิบายปรัชญาในคัมภีร์อุปนิษัท ซึ่งชาวอินเดียถือเอาเป็นคำรับประจำชาติที่เกี้ยว โดยเฉพาะท่าน มหาตมะ กานธี บุคคลสำคัญของอินเดียนิยมอ่านคัมภีร์ภควัทคีตานี้มาก ซึ่งมีหลักว่า การบรรลุถึงโมกษะ คือความหลุดพ้นย่อมเป็นไปได้โดยอาศัยการปฏิบัตินำไปสู่จิตที่บริสุทธิ์ ความบริสุทธิ์แห่งจิตย่อมนำไปสู่เขตแดนแห่งญาณ คือโมกษะนั่นเอง

ความเชื่อของชาวฮินดูนั้น เชื่อว่ามีความแท้จริง “อันติมะ”^๒ (Ultimate Truth) อยู่เพียงอย่างเดียวในสากลโลก อาจหมายถึงธรรมชาติทั้งหมด เรียกว่า ปรมัตถมณ ซึ่งชาวฮินดู

๑. สุนัขจิ้งจอก (ความว่าง หมกความดีกันนั้นคือมัน)

๒. อันติมะ (ความจริงที่สูงสุด เก่งกาจ)

ชานานามเป็นพระเจ้าอันสูงสุด เรียกว่า พระพรหม การปฏิบัติทางศาสนกิจก็เพื่อที่จะให้เข้าถึงพระพรหม หรือพระปรมาत्मน์นี้เอง แต่ก่อนที่จะเข้าถึงปรมาत्मน์ได้นั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องสามารถปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอาत्मน์ในตัวเองเสียก่อน ซึ่งอาत्मน์นี้เป็นส่วนหนึ่งของปรมาत्मน์ทั้งหมด

ในคัมภีร์ภักติตาซึ่งเป็นอรรถกถาอธิบายถึงปรัชญาในคัมภีร์อุปนิษัตินั้น พระกฤษณะเป็นตัวแทนของ อาत्मน์ ในบทที่ ๙ พระกฤษณะ ได้ตรัสว่า อาตมาเป็นกรท (การบูชาตามหลักพระเวท) อาตมาเป็นญู อาตมาเป็นสวธา (อาหารที่ทำเป็นบุพเพกพลี)^๑ อาตมาเป็นโสด อาตมาเป็นมนต์ อาตมาเป็นเครื่องบูชา อาตมาเป็นอักษิ อาตมาเป็นการบูชา อาตมาเป็นบิคา อาตมาเป็นมารคา เป็นผู้อุ้มชูและเป็นปู่ (บรรพบุรุษ) ของโลกนี้ เป็นโองการอันบริสุทธิที่ควรรู้ อาตมาเป็นกคิ (ทางดำเนิน) เป็นมารคา (ผู้เลี้ยง) เป็นเจ้า เป็นพยาน เป็นที่พำนัก เป็นที่พึ่ง เป็นมิตร เป็นแกนเกิด เป็นแกนประลัย เป็นที่ตั้ง เป็นที่เก็บและเป็นพืชซึ่งไม่เสื่อมเสีย อาตมาแผดกระแสน้ำฝนโปรยลงมา และอาตมาเป็นทั้งอมฤตและมฤตยู เป็นทั้งสัค (สิ่งที่มีอยู่) และอัสัค (สิ่งที่ไม่ได้อยู่) อีกด้วย.....

นอกจากนั้น สิ่งที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท จัมบึกเวท ก็มีการกล่าวถึงเรื่องพระพรหมสร้างโลกในลักษณะดังนี้คือ ในเบื้องต้นไม่มี "ความสูญ" และไม่มี "ความมี"

ทั้งไม่มีท้องฟ้า ไม่มีอากาศเบื้องบน
แล้วอะไรเล่าที่บีบบังสกลโลกอันอุกมน์ไว้
สกลโลกนี้บรรจอยู่ในที่ใสอะไรเล่า
บรรจไว้ในอ่าวมีน้ำลึกหรือ
ในขณะนั้นยังไม่มีความตายและความไม่ตาย
ไม่มีกลางวันกลางคืน แสงสว่างหรือความมืด
มีแต่พระพรหมทรงหายใจอย่างสงบอยู่ในพระองค์เอง
ไม่มีผู้อื่นนอกจากพระองค์ ทั้งเบื้องบน ทั้งดัดไป
กรั้นแล้ว กริ่งแรกความมืดซึ่งซ่อนอยู่ในความมืด

๑. บุพเพกพลี (การทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ)

ความมืดซึ่งซ่อนอยู่ในความมืดก็ปรากฏออกมา

ต่อมาก็เป็นน้ำไปหมด สิ่งทั้งปวงเป็นความว่างเปล่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
พระองค์ทรงอยู่ในความว่างเปล่านี้ (เทียบกับสัญญาของพุทธศาสนา)
ทรงอยู่ในความไม่มีอะไร.....”

ศาสนาสิกข์

ศาสนาสิกข์นี้ได้ถือกำเนิดขึ้นมาในแดนดินเคียแห่งแคว้นปัญจาบ ท่านคุรุนานักเป็น
ศาสดาองค์แรกแห่งศาสนาสิกข์ ศาสนาสิกข์เกิดขึ้นมาในอินเดียขณะที่อินเดียตกอยู่ภายใต้การ
ครองอำนาจอันโหดร้ายของโมกุลและเตอร์กต่างชาติ คือ ในช่วง พ.ศ. ๒๐๑๒-๒๐๘๒
ศาสดาของศาสนาสิกข์มีทั้งหมด ๑๐ องค์

หลักธรรมของศาสนาสิกข์ก็เป็นการปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่พระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวที่ สูงสุด คือ
องค์กาลปुरुข โดยมีเป้าหมายว่า ถ้าไม่ต้องการตาย ก็จะต้องทำให้ไม่เกิด และการ
ทำให้ไม่เกิดก็คือ การทำตัวให้อยู่กับพระผู้เป็นเจ้า โดยทำจิตใจของตนให้ผ่อง-
แผ้ว พระศาสดาได้บรรยายคุณลักษณะขององค์กาลปुरुขไว้อย่างลึกซึ้งในพระคัมภีร์ อาทิ-
กรันต ในปฐมบทของพระคัมภีร์ เรียกว่า มุลมนัตระ หรือ ข้อมูลแห่งมนตร์อันประเสริฐ
ซึ่งมีเพียง ๑๒ คำเท่านั้น แต่คำอธิบายของแต่ละคำที่กล่าวถึงพระเจ้าคือองค์กาลปुरुขนั้น
ใครจะกำหนดให้เป็นที่สุดไม่ได้ ยิ่งค้นก็ยิ่งพบความหมายอันลึกลับ

คุณลักษณะขององค์กาลปुरुข มีดังนี้ คือ

๑. ทรงเป็นเอก — ไม่เป็นฝั่งนี้ ฝั่งโน้น หรือฝั่งไหนๆ

— ชั่วแรกแทรกซึมในทุกสิ่งทุกอย่าง

— แทรกตัวลงไปอยู่ภายใน

๒. โอม — คือ ความบริสุทธิ์ ความสวัสดิ์ ความปลอดภย

๓. เป็นสัจย (สัจจะ) — หมายถึงความจริง หรือภาวะที่เป็นจริงอย่างถึงที่สุด
หรือ Ultimate Reality สัจจะเป็นภาวะที่เป็นจริงไม่

มีคู่

๔. นาม — เพราะอาศัยคุณสมบัติที่เป็นเอก และเป็นบรมสัจจะ นามที่
ให้แก่องค์กาลปुरुขนั้นทามีสื่อ หรือเป็นนามจริงๆ ไม่ องค์
กาลปुरुขเป็นอนิรมานาม

๕. กรทา หรือกัถา — หมายถึง ผู้สร้าง
๖. ปुरुข หรือบุรุข — กรทาปुरुข หมายถึง พระผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งในโลกนี้ โดยเหตุ บัณฑิต และกฎธรรมชาติ (คล้ายอิทัปปัจจยกา และธรรมสัจจะในศาสนาพุทธ)
๗. นิรภัย — ผู้ที่ไม่มีความกลัว
๘. อกาลมูรติ — คือผู้อยู่เหนือกาลเวลา ปราศจากความตาย และอวสาน
๙. นิรวเระ (นิรวเร) — ปราศจากเวร ปราศจากศัตรู
๑๐. อชุนี — ไม่มีกานึก
๑๑. แสภ — สภาวะที่มีแสงในตัวเอง เป็นแดนเกิดแห่งแสงสว่าง
๑๒. คุรปรสาทิ — เป็นผู้ให้การศึกษา ความหมายในที่นี้ คือ เป็นครูที่มีไข่มุนย์

ศาสนาขงจื๊อ หรือลัทธิขงจื๊อ

เป็นศาสนาที่สำคัญที่สุดของจีน แม้จะเกิดทีหลังศาสนาเต๋า แต่ประชาชนชาวจีนก็เคารพนับถือศาสนาขงจื๊อยิ่งกว่าศาสนาเต๋ามาก คำสอนของขงจื๊อในหนังสือคำสุ่ย กล่าวว่า “พุทธบัญญัติซึ่งเกิดมาจากความจริงใจนั้นก็เนื่องมาจากธรรมชาติ”

“เฉพาะผู้ที่มีความจริงใจอย่างสมบูรณ์เท่านั้น.....สามารถช่วยเหลืออำนาจอำนาจฟ้าดินได้ ก็อาจก่อเป็นรูปไครภาคีร่วมฟ้ากับดินได้ เมื่อเราทำภาวะของเราให้สมบูรณ์ได้เราก็จะบรรลุถึงมนุษยธรรม การรู้มนุษยธรรมจะทำหน้าที่ถูกต้องเป็นวิถีทางที่จะรวมสิ่งภายในและสิ่งภายนอกเข้าด้วยกัน

ศาสนาเต๋า

ท่านเล่าจื๊อซึ่งเป็นผู้รจนาคัมภีร์เต๋าเต็กเก็งอันมีชื่อเสียงของลัทธินี้ ได้เกิดร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า แต่รุ่งเรืองมากอยู่ทางประเทศจีน

เต๋าเป็นสมมุติฐานของสรรพสิ่งในทัศนะของเล่าจื๊อ คือ ธรรมชาติสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นอมตะภาวะ ไม่มีเบื้องต้น ท่ามกลาง และในที่สุด สรรพสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นและดับในเต๋า^๕ อุดมธรรมอันสูงสุด คือไปรวมอยู่กับเต๋า (Ultimate Reality)

ในบทที่หนึ่งของคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง กล่าวว่า

“เท่าที่นำมาว่ากันกันได้ มิใช่เท่าที่แท้จริง นามซึ่งนำมาบัญญัติเรียกวงกันได้ ก็
ห่อนใช้นามที่เที่ยงแท้ อภาวะ คือความไม่มีเป็นการณเหตุ ทั้งต้นแห่งฟ้าแลดิน ภาวะ คือ
ความมีชื่อว่าเป็นมารดาของสรรพสิ่ง การตั้งอยู่ในภาวะเสมอ ย่อมสามารถพิจารณาเห็นใน
ความเปลี่ยนแปลงอันลึกลับของสิ่งทั้งหลายได้ การตั้งอยู่ในภาวะเป็นนิรันดร์ ย่อมสามารถพิจารณา
เห็นร่องรอยของสิ่งทั้งปวง อภาวะและภาวะทั้งสองนี้ โดยที่แท้ก็ย่อมมีกำเนิดมาจากเอกภาพ
เดียว หากมาเรียกชื่อให้แตกต่างกันออกไปเท่านั้น มันทั้งสองต่างก็เป็นธรรมชาติอันลึกซึ้ง
ลึกยิ่งกว่าลึก ซึ่งยิ่งกว่าซึ่ง มันเป็น ทวาร แห่งความแปรเปลี่ยนที่ลึกลับของสรรพสิ่ง”

ในเท่าเต็กเก็ง บทที่ ๔ กล่าวว่า “เท่าเป็นสิ่งที่ว่างเปล่า แต่เมื่อใช้มันขึ้นมา ดูเหมือน
จะใช้มันโดยไม่รู้จักหมดสิ้น มันช่างเป็นธรรมชาติที่ลึกซึ้งเสียนี้กระไร ประหนึ่งเป็นเจ้าของ
สิ่งทั้งปวง มันไม่แสดงความคมกล้าของมันออกมา และมันก็พ้นจากความยุ่งเหยิงวุ่นวาย
ในที่ที่มีความสว่าง มันก็กลมกลืนกับความสว่างนั้น ในที่ที่มีตสปรกมันก็กลมกลืนกับความ
โสมมได้ และ ณ ท่ามกลางความขมุกขมัว ดูประหนึ่งมันจะอยู่ ณ ที่นั้น ฉันทันทีไม่รู้ว่ามันเป็น
บุตรของท่านผู้ใด แต่ทราบแน่ว่ามันมีอยู่ก่อนพระเจ้า”

ในเท่าเต็กเก็ง บทที่ ๖๒ กล่าวว่า “เท่าเป็นคลังเก็บรวบรวมไว้ซึ่งสรรพสิ่ง เป็นมณี
ของสาธุชน และเป็นที่ยึดครองรักษาของทรงชนด้วย

ศาสนาขินโต

เป็นศาสนาประจำชาติของญี่ปุ่น ไม่มีศาสนาก่อตั้ง เชื่อถือเวทมนตร์คาถา บูชาธรรมชาติ
บรรพบุรุษและวีรบุรุษ หลักปฏิบัติสูงสุด คือต้องมีความจงรักภักดีต่อเทพเจ้า และพระจักร-
พรรดิ มีหลักปฏิบัติที่ทางใจให้บริสุทธิ์ เมื่อสิ้นชีพแล้วจะไปสู่ภาวะเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกับเทพเจ้า

ศาสนาเซน

ศาสนาของศาสนาเซน ก็คือมหาวิระ เป็นบุคคลซึ่งเกิดร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า ได้นำ
อีกอย่างหนึ่งว่า “เกวลิน” แปลว่า “จิตหลุดพ้นจากกิเลส” และได้ชื่อว่า “ซินะ” เพราะ
เป็นผู้เอาชนะกิเลสตัดหาทั้งหลายได้ ได้ถึงไกววัลย์ (นิพพาน) ที่เมืองปาว่า แต่มหาพระพุทธ
ศาสนาอาจเนื่องจากการสอนในศาสนาเซนเดินสายถึงเกินไป จนยากแก่การปฏิบัติตามได้

หากเราจะหันกลับมาระลึกถึงสิ่งที่ได้พูดถึงในตอนแรกว่า มนุษย์เราทุกคนล้วนแต่ต้อง
การความสุข แต่มนุษย์เราไม่รู้ว่าอะไรคือความสุขที่แท้จริง และศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อ

ประกาศให้มนุษย์ได้รู้ถึงความสุขที่เป็นสิ่งเที่ยงแท้ เป็นนิรันดร์ เราก็จะพบว่าทุกศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นที่กล่าวถึงเป้าหมายอันสูงสุดของแต่ละศาสนานั้น ล้วนแต่มีความสอดคล้อง และมีสิ่งร่วมกันอยู่ทุกศาสนา

ทุกศาสนาล้วนแต่พยายามจะกล่าวออกมาว่า จะต้องมียะไรอยู่สิ่งหนึ่งอย่างแน่นอนในธรรมชาติทั้งหมคน และสิ่งนั้นมีคุณสมบัติเป็นสัจจะ ไม่หลอกลวง เป็นหนึ่งเดียว ไม่มีคู่กับใดๆ ทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่กำเนิดทุกอย่าง เป็นสิ่งที่เบ้นแดนดับของทุกอย่างเช่นกัน และเป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า สิ่งนั้น ภาษาของมนุษย์เราไม่อาจจะเข้าถึงได้ ไม่อาจที่จะอธิบายออกมาได้อย่างตรงไปตรงมา เป็นสิ่งที่อยู่เหนือภาษาเหนือคำกล่าวใดๆ ของมนุษย์ อยู่เหนือกาลเวลา แต่สิ่งนั้นก็ยิ่งใหญ่ และแทรกซึมอยู่ในสรรพสิ่งทั้งหลาย

ด้วยเหตุผลที่ว่า ไม่มีคำพูดใด ๆ ของมนุษย์สามารถจะเข้าถึงได้เนื้อ จึงทำให้บรรดาพระศาสดาที่สามารถพบกับสภาวะนั้น ๆ ด้วยพระองค์เองจะต้องสรรหาคำพูดต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่มาอธิบายสิ่งที่พระองค์ได้พบเห็น และการพยายามพูดในสิ่งที่พูดหรือกล่าวไม่ได้นั้น ย่อมทำให้พระศาสดาแต่ละองค์ต่างต้องบัญญัติศัพท์หรือคำใดคำหนึ่งขึ้นเพื่อเรียกแทนสิ่งนั้น และพยายามอธิบายสิ่งนั้น ๆ ด้วยคำพูดต่าง ๆ ซึ่งมักจะเป็นคำพูดที่วกวนเข้าใจยาก แต่สำหรับผู้ที่ปฏิบัติฝึกจิตทางค่านศาสนาก็อยู่เป็นประจำตามแนวทางแห่งศาสนาของตนนั้น ย่อมจะสามารถเข้าใจถึงสิ่งที่พูดววนนั้นได้ แต่ก็ไม่สามารถจะอธิบายความเข้าใจของตนให้ผู้อื่นฟังได้ นอกจากจะบอกให้ผู้อื่นทดลองปฏิบัติเพื่อที่จะเข้าถึงด้วยตนเอง เพราะสิ่งนั้นเป็นปัจเจกัตถ์ (รู้ได้เฉพาะตน) และเป็นสากลแก่ทุกรูปนามที่เข้าถึงได้

ความจำเป็นแห่งการที่ต้องบัญญัติศัพท์ อันเป็นภาษาสมมุติขึ้นมาเพื่อเรียกสิ่งที่เป็นสัจธรรมนั้น ย่อมทำให้การสมมุตินั้นมีความแตกต่างกันไป ดังที่พระพุทธเจ้าเมื่อทรงพบกับสภาวะนั้น ๆ ในวันที่พระองค์ทรงตรัสรู้ ก็ทรงเรียกมันว่า "พระนิพพาน" พระเยซูทรงเรียกตามความเชื่อเดิมของพวกยิว คือ "พระยะโฮวา" พระโมฮัมหมัดทรงเรียกว่า "พระอัลเลาะห์" ฮินดู เรียกว่า "พรหม" ลิกซ์ เรียกว่า "อากาลปุรุษ" ท่านเลาจีเรียกว่า "เต๋า" จึงทำให้เกิดการแยกออกมาเป็นศาสนาประเภทเทวนิยม คือ ศาสนาที่นับถือพระเจ้า กับศาสนาประเภทอเทวนิยม คือศาสนาที่ไม่นับถือพระเจ้า โดยแท้จริงแล้วพระเจ้า พระนิพพาน หรือเต๋า ก็เป็นเพียงชื่อสมมุติขึ้นเพื่อเรียกสิ่งเดียวกัน

มนุษย์ทุกคนสามารถที่จะเข้าถึงสภาวะนั้นๆ อันเป็นสภาวะแห่งความสุขที่ไม่อาจจะเปรียบเทียบกับความสุขแบบโลกๆ ได้เลย ด้วยวิถีทางแห่งการปฏิบัติที่พระศาสดาของแต่ละศาสนาได้บัญญัติเอาไว้ซึ่งโดยหลักการใหญ่ก็คือ การสละ ละความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองออกไปให้มากที่สุด สละความเห็นแก่ตัวเสีย ซึ่งหลักการนี้ปรากฏออกมาเป็นข้อบัญญัติของศีลธรรมในทุกศาสนาที่สอน ให้ทุกคน อย่าพึง ทำบาป หรือความ ชั่วอัน ได้แก่ การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ลักทรัพย์ ผิดประเวณี พுகเท็จ เป็นต้น

หลังจากการงดเว้นจากการประพฤติกุศลแล้ว ก็จะต้องทำแต่ความดี ซึ่งการทำความดีนั้น เป็นการเน้นให้เกิดมี สมานจิต ที่จะนำไปสู่การเกิดดวงปัญญาที่จะได้เห็นพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้า หรือเท่า นั้นเอง ฉะนั้นเราจะสังเกตเห็นว่าทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาประเภทเทวนิยมหรืออเทวนิยมก็ตามแต่ จะต้องมีการเน้นเรื่องสมานจิตทั้งสิ้น ในศาสนาพุทธได้มีการสอนเรื่องการฝึกหัดสมาธิและวิปัสสนาโดยตรง เพื่อที่จะให้ก่อเกิดปัญญาเห็นพระนิพพาน ในศาสนาฮินดู ก็มีกริรูปนิษิต ก็มีการสอนโยคะตามแบบต่างๆ ซึ่งเป็นการฝึกหัดสมาธิอย่างหนึ่งเช่นกัน นอกจากนี้การสวดมนตร์ระลึกถึงองค์พระผู้เป็นเจ้า ก็เป็นการทำให้เกิดสมาธิด้วย ในศาสนาที่มีพระเจ้า เช่น คริสต์ อิสลาม ลิกซ์ นั้น ถึงแม้จะไม่มี การสอนเรื่องการฝึกสมาธิโดยตรงอย่างของศาสนาพุทธและฮินดูก็ตามแต่ แต่วิธีการสอนที่ให้รักพระผู้เป็นเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ จนสุดความคิดของเราทั้งหลายนี้ ก็เป็นการสอนให้มีสมาธิอยู่ในตัวแล้ว เพราะจิตที่กำลังนึกถึงพระเจ้านึกถึงคุณสมบัติของพระเจ้านั้น ย่อมเป็นจิตที่ประกอบด้วยสมาธิแน่น และคงเป็นหนึ่งเดียว ศาสนาที่อิงอยู่กับพระเจ้าจึงสอนให้รักพระเจ้าให้มาก ให้นึกถึงพระเจ้าอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก ดังนั้น ศาสนาอิสลามจะให้มีการทำละหมาดวันละ ๕ ครั้ง เพื่อระลึกถึงองค์พระอัลเลาะห์ ระลึกถึงพระคุณของพระเจ้า ศาสนาลิกซ์ ก็จะต้องปฏิบัติศาสนกิจระลึกถึงองค์กาลปुरुชทุกวันในเวลาเช้า ศาสนาคริสต์ก็ให้มีการสวดอ้อนวอนทุกขณะถึงองค์พระยะโฮวาผู้เป็นเจ้า ซึ่งสรุปได้ว่าพิธีกรรมเหล่านี้เป็นการเตรียมจิตใจของผู้ปฏิบัติให้พร้อมเพื่อที่จะต้อนรับพระผู้เป็นเจ้าองค์แท้จริงที่จะอยู่กับเราตลอดไป นั่นคือ สภาวะแห่งสัจจะ อันเป็นความสุขที่แท้จริงนั่นเอง

สำหรับเท่านั้น มีแนวคำสอนที่ค่อนข้างจะเป็นปรัชญาที่ใช้ในการดำเนินชีวิต มิได้จัดตั้งเป็นสถาบันที่มีเจ้าหน้าที่ทางศาสนาแต่อย่างใด แม้กระนั้น คำสอนที่เป็นปรัชญาของท่านเล่าจื๊อ ก็ได้สอนในแนวเกี่ยวกับศาสนาอื่น ๆ ที่ให้สละละความยึดมั่นถือมั่นในตัวเองออกไป เพื่อ

จริยธรรมจะเกิดได้เมื่อมนุษยชาติทำลายความเห็นแก่ตัว และเกื้อกูลกัน ไม่ควรแบ่งแยกทำลายล้างกัน เพราะมนุษย์ควรจะมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อโลกนี้ โดยเฉพาะในประเทศไทย ซึ่งมีประชาชนนับถือศาสนาแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละคน จึงไม่ควรจะนำศาสนามาเป็นเครื่องแบ่งแยกความรักความสามัคคีที่มีต่อคนไทยและแผ่นดินไทย ในเมื่อทุกคนอยู่บนผืนแผ่นดินเดียวกัน แม้จะพูดภาษาแตกต่างกันไปบ้าง นับถือศาสนาต่างกันไปบ้าง เช่น คนไทยในภาคเหนือพูดภาษาจีนได้ คนไทยภาคใต้พูดภาษามลายูได้ คนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็สามารถพูดภาษาลาวได้ ผู้ที่พูดภาษาต่าง ๆ เหล่านี้ เราจะเรียกเขาว่าเป็นคนชาติอื่นตามภาษาที่พูดไม่ได้ และในขณะที่เดียวกันจะเรียกคนที่นับถือศาสนาอื่นนอกจากศาสนาพุทธว่าเป็นชาติอื่นก็ไม่ได้เช่นกัน เพราะภาษาและศาสนามีใช่เป็นเครื่องแบ่งแยกความเป็นไทยออกไป เพราะคนไทยก็คือคนที่มีการเกิดและมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยนั่นเอง จงรักกันไว้เถิด เห็นใจกัน เกื้อกูลกันตามสติกำลัง เพื่อความเป็น "ไท" ของชาติไทยอันเป็นที่รักยิ่งของพวกเราทุกคนสืบไป





พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายทำธร สติรกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๐

